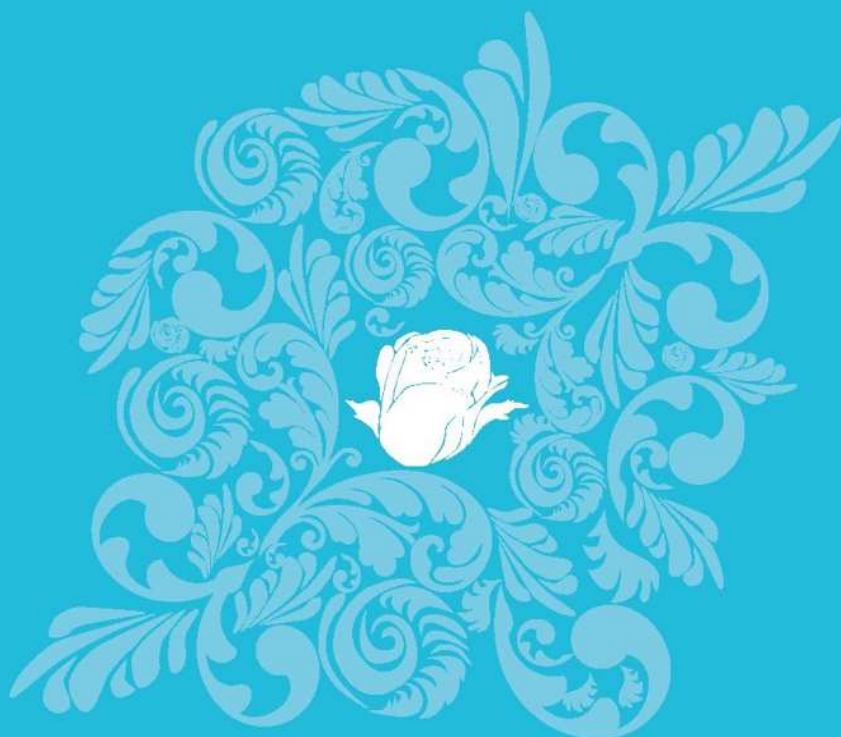

MEHMED ZAHİD KOTKU DİZİSİ - 9

EHL-İ SÜNNET AKÂİDİ

MEHMED ZAHİD KOTKU

EHL-İ SÜNNET AKÂİDİ
Mehmed Zahid KOTKU

Yayın No: 111
Mehmed Zahid Kotku Dizisi: 9
İstanbul, Şevval 1442, Haziran 2021, 2. Baskı

Hazırlayan: Necdet YILMAZ

Baskı: İmak Ofset
Akçaburgaz Mh. 137. Sk. No: 12
Esenyurt - İSTANBUL
Tel: 444 62 18
Sertifika No: 45523

ISBN: 978-975-2420-55-7

SERVER YAYINLARI
Server İletişim Danışmanlık Tanıtım
Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi Ticaret A.Ş.

Barbaros Mh.
Mütevelli Çeşme Cd. No: 21
Bağlarbaşı-Üsküdar/İstanbul
Tel: 0(216) 327 76 30

www.serveryayinlari.com
bilgi@serveryayinlari.com

© Bu eserin 5846 sayılı FSEK
kapsamında yer alan tüm
basım ve yayın hakları
Server İletişim A.Ş.'ne aittir.

EHL-İ SÜNNET AKÂİDİ

Mehmed Zahid Kotku

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM	19
Birinci Kitap	
Sevâdü'l-A'zam Adlı Eserden	20
II. BÖLÜM	71
İkinci Kitap	
El-Fıkhü'l-Ekber Li'l-İmâmi'l-Âzam Adlı Eserden	72
III. BÖLÜM	91
Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat İndinde	
Küfre Müeddî Olan Mesâil	92
Fetva Kitaplarında Küfrü Mûcib Elfâz,	
Kelimeler Ve Sözler	97
Küfrü Mûcib Sözler Ve Hâller	107
Küfrü Mûcib Söz Söyleyenin Hükümü	114
Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat İmamları Hakkında.....	115
Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat Akîdesinin Birinci Faslı	115
IV. BÖLÜM	121
Üçüncü Kitap	
Şerh-i Emâlî Adlı Eserden	122
Sonsöz	243
Kaynaklar	245

MUKADDEME

İman; herkesin bildiği gibi bir itikad, bir inanç ve bir tasdikten ibarettir. Lâkin bütün ibadetlerin başı, kökü, esası ve temelidir; bu olmadıkça hiçbir ibadet sahih ve makbul olamaz. Temel olmadan bina yapmak mümkün olmadığı gibi, tarla olmadan bir şey ekmenin ve yetiştirmenin de mümkün olamayacağı apâşikârdır. Binâenaleyh, imanın mevkii her şeyden üstün, her şeyden efdal ve âlâdır.

Onun için insanlar bir Allah ve bir mâbud bulmak için nelere başvurmamışlar; heykeller mi yapmamışlar, putlar mı icat etmemişler; bunların sayısı yüzleri de geçmiş. Kimisi yaz mâbudu, kimisi de kış mâbudu; güzellik mâbudu, rahmet mâbudu, gazap mâbudu diye bir sürü ilâhlar yapmışlar ve bugün de hâlâ o putlara tapmakta oldukları görülegelmektedir. Peygamberimiz'e peygamberlik geldikten sonra ve Mekke zaptedildiği zaman Kâbe'de tam üç yüz altmış put vardı. Lât ve Uzzâ gibi büyük ve kıymetli putları da vardı. O zamanın cahil ve şairleri bile büyük küçük hepsi ve herkes bu putlara tapmaktaydılar. Mekke-i Mükerreme müslümanlar tarafından zaptedildiği zaman bunların hepsi kırılmış ve dökülmüş olarak parçalanıp atıldılar ve o zaman onlar da putlarının bir şeye yaramadığını görünce hepsi de müslüman oldular.

Cenâb-ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri de bunlara tapmanın hiçbir faydası olmadığını hakiki mâbudun bu varlıkları ve bu varlıklar içerisinde sayısını ancak kendisinin bildiği birçok çeşitli mahlûkları yaratanın Allahu Teâlâ olduğunu bildirmişti. Bunların bir kısmı görünür ve bir kısmı da gözümüzün göremeyeceği kadar ufak fakat çok kuvvetli ve kudretli mahlûklardır ki adına mikrop diyorlar. Bir kısmı da sırf rûhânî; görmek ve tutmak mümkün olmayan, çok büyük kuvvet ve kudrete mâlik olan meleklerdir ki bunların sayısını da yalnız Allahu Teâlâ bilir.

İşte bizi yaratan, rızıklarımızı veren ve bize akıl, zeka ve iradeyi, görüp konuşmayı, duyup anlamayı, yazıyı okumayı, okutmayı, bunca sanat ve hünerleri veren, göklerde uçmak, yerlerde envâ-ı çeşit makineler icat etmek kâbiliyetini veren hep bu mülkün hakiki sahibi Allah'tır. Ve o Allah birdir, benzeri, eşi ve dengi yoktur; herkes ve her şey O'na muhtaçtır. Güneşlerin, ayların, yıldızların hâlıkı, mâbudu hep o Allah'tır.

Denizlerden, göllerden suları havaya çekip bulut hâlinde istediği yerlere yağmurları, karları, doluları sevkeden yine hep o bir Allah'tır ve bunlar hep O'nun istediği şekilde cereyan eder, hiçbirisinin kendi başına bir iradesi yoktur. Bütün bu görüp görmediğimiz mevcûdât, hiçbirisi kendiliğinden olmuş değildir; bu zaten mümkün de değildir.

Her varlığı yaratan bir varlık sahibi vardır ki ona da müslümanlar "Allah" derler. Hatta her akıllı olan -hıristiyan dahi olsa- "Bu varlıkların sahibi Allah'tır." der. Fakat Allah'ı tanımak öyle kolay bir şey olmadığı için insanlar kendiliklerinden "Allah'tır" diye birçok putları, heykelleri yapmışlar ve bunlara da hâlâ tapmaktadırlar.

İşte Cenâb-ı Hak bizlere olan sevgi ve muhabbetinden nâşi ve kendisini bizlere tanıtmak ve bildirmek için peygamberlerle birlikte bir de kitaplar göndermiştir ki kulların öyle elleriyle yaptıkları putlara, heykellere değil mülkün hakiki sahibi olan, bir olan Allah'a tapsınlar. İşte bu sebeple peygamberlere inanıp iman edenlere "mü'min" demişlerdir. Mü'min ile müslüman karın kardeşidir, dersem acaba beni ayıplar mısınız? Her ne kadar iman başka amel başka demişlerse de, mesela bir adam, Allahu Teâlâ'nın birliğine, varlığına inanıp da kelime-i şehâdet getirip hemen hiçbir amel yapmadan ölüverse yeri cennettir, derler; çok da doğrudur. Fakat bu gibi hâl nâdirattandır.

İman ile İslâm bir canla bir vücut gibidir. Can olmayınca vücut olmaz, iman olmayınca Müslümanlık olmaz, Müslümanlık olmayınca da iman olmaz. Sen istersen kemâline masruftur de istersen evet de. Bu meselede -fukahâ-i kirâm hazretleriyle muhaddisîn hazerâtının görüşleri her ne kadar ayrı ise de- yazacağımız âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler inşaallah hepimizi aydınlatacaktır.

"İman ayrı bir nesnedir, amel ayrı bir nesnedir." diyenler de doğru, "İman ile amel birleşince mü'min olur." diyenler de doğrudur.

Bir insan var ki sıhhatli, akıllı, işini, vazifesini güzelce yapar, kendi hayatını ve efrâd-ı ailesini de güzel geçindirir; bu, bir insandır. Sonra

bir insan daha vardır ki sıhhati bozuk, aklı ve idraki kâfî değil, hemen her gün hasta. Başkalarına faydasını bırak kendisi de hemen herkese zararlı, mütemadiyen etrafına mikrop saçar ve ölümünü beklemektedir. Siz buna da, “Tabi bu da insandır.” diyeceksiniz. Fakat varlığı yokluğu müsâvî, belki de zararlı. Bu iki insan şimdi hiç bir olur mu dersiniz?

Mâlum ruh ayrı, ceset de ayrıdır. Fakat sâhib-i kâinat olan Allahu Teâlâ hazretleri bunları bir vücutta cem etmiş ve insan meydana gelmiştir. Halbuki ruh nûrânîdir, âlem-i mülkten değil, lâhût âleminde. Mânevî bir varlıktır. Ceset ise topraktan, maddeden teşekkül etmiştir ve bu âlemin malıdır. Ruha ölüm yoktur, ceset ise ölüme mahkûmdur. Neticede ise bu ikisinin birleşmesiyle hayat kâim olduğu gibi, sıhhatli insanla sıhatsız insanın da bir olmadığı cümlece mâlumdur.

Öyle ise; “İman ayrıdır. Benim kale gibi imanım var.” diye kurulma. Amel olmayınca sıhatsız hasta gibi ölümünü bekleyen zavallıya benzemekten sıhhatli, kudretli, hem kendisine hem de başkalarına faydası olan insan gibi olmaya bak ki beşeriyet ve bâhusus müslümanlar da senden istifade edebilsin, öyle olunca imanını amelden ayırma ki Allahu Teâlâ’nın da sevdiği bir kulu olasın. Amel -ki ibadetlerdir- bunları ne kadar güzel, dürüst ve devamlı yaparsan imanın da o kadar kuvvetli, sağlam ve sarsılmaz olur.

Bugün görüyoruz ki birçok insan menfaatleri icabı hemen yön değiştirmektedirler. Akşam müslüman, sabahleyin küfre dönen ne kadar insan ararsın; bunların bir kısmı da hâlâ kendini müslüman sayar; çok acayıp!

Fikir değişikliği -Allah korusun- hep iman zâfiyetinden ileri gelmektedir. Bugün insan dövme ve öldürme hadiseleri de yine ya tamamen imansızlığın veya çok zayıf bir iman, amelsiz bir iman mahsulü olsa gerektir ki müslüman bu gibi cinayetleri katiyen irtikab edemez. Çünkü Müslümanlık tam bir hürriyet dinidir. Müslüman, kimseye ne eliyle ne de diliyle ezâ ve cefâ edemez. Zira bu gibi çirkin hareketler Müslümanlıkta yasaktır, haramdır.

Halbuki bugün “Müslümanım” diyen ne kadar kişi var ki -hem de namaz kılanları da vardır- “İmanım da vardır.” der. Fakat hem içki içer, hem kumar oynar, hem zina eder, hırsızlık yapar, faizden kaçmaz ve korkmaz. Sonra da Müslümanlığı kimseye vermez. Müslümanın en

çok dikkat edeceği şeyse boğazı ve midesidir. Buraya haram şeyler ve lokmalar girerse artık o vücuttan hayır beklemek akılsızlıktır. Bakın bizim otomobillere aldığımız benzinlere... Eğer başka şeyler karıştırılıp verilse artık arabamız işler mi dersiniz... Bir araba ki yaktığı yağ uygun olmazsa işlemez oluyor. O halde bir kişi ki haramlardan ve günahlardan kaçmazsa onun da Müslümanlığı işlemez, kuru bir adı vardır; dünyası da berbat âhireti de berbatdır.

Kur’ân-ı Kerîm’in ilk sahifesinde; Kur’an’a iman eden, namaz kılıp Allahu Teâlâ’nın verdiği rızıktan başka muhtaçlara da veren ve her bakımdan yasak ve günahların her çeşidinden -büyük ve küçüğünden- kaçan kişilere hidayet edici olduğundan bahsedilir.

Öyle kuru iman değil, olgun ve kâmil bir iman lazım. Bu da ancak ibadet ve taatlere hem de ihlâsla birlikte devamla mümkündür! Nasıl ki vücutlarımız her günkü yemek ve gıdaları almakla hem büyüyor hem de kesb-i kuvvet buluyorsa, ruhun ve imanın da gelişmesi ve kesb-i kuvvet etmesi onun alacağı mânevî ibadet ve taatlere bağlıdır. Yemeyen, içmeyen vücutlar nasıl ölüme mahkûm ise ibadet ve taatten mahrum, inanç ve akîdeler -ki biz bunlara iman diyoruz- bir zaman sonra tabiatıyla sönüp gider de insan farkına bile varamaz. Yine hiç şüphemiz yoktur ki bu iman ile amel-i sâlihın devamı her bahtiyara nasip olmamaktadır.

İnsan gençliğinde başka bir gaflet içerisinde, tahsil devresinde başka bir gaflet... Ondan sonra evlenir, çoluk çocuk sahibi olup ev idaresi başına çöker, maişet derdi herkese ayrı ayrı tecellîlerle geçer: Kimi kolay kimi de çok zor ve ağır hizmetlerde yorularak kazanır. Bu sırada ibadet ve taat ne kadar kıymetlidir, tarifi bile müşküldür. İşte bu yaşlarda aklı başında olup da ibadet ve taatlere devam eden bah-tiyarlara imrenmemek mümkün bile değildir. Bu, ya ailenin salâbet-i dîniyye sahibi olup daha küçüklük devrelerinden itibaren edilen dinî nasihat ve sohbetlerin tesiri veya Cenâb-ı Hakk’ın o kuluna bir lütuf ve ihsanıdır.

Bu çocukluk devrelerini hiç ihmal etmemek lazımdır. Bu yaşlarda atılan dinî tohumlar zamanla gelişir, vakti gelince de çok güzel meyveler verir. Onun için sakın çocukları ihmal etmeyin, güzel güzel, tatlı tatlı nasihatleri hikâye etmeniz hem çocuk için hem de sizler için çok faydalı olur. Mâlum ya; “Kart ağaç eğilmez.” derler. Binâenaleyh her şeyin vaktinde yapılması lazımdır.

Bazı ihtiyarlık devrelerinde iman edenler veya ibadete dönenlerde layıkıyla muvaffakiyet görülememektedir. Çünkü mevsimsiz ekilen tohuma benzerler. Sakın ashâb-ı kirâmın hâline benzetme! Onlar Resûlullah'ın sayesinde kemâle ulaşmışlardır. Çünkü Resûlullah *salallahu aleyhi vesellem* Efendimiz'in diktiği kuru dalların bile hemen yeşerip meyve bile verdiklerini herhalde işitmişsinizdir. Bilâl-i Ha-beşî'nin hâli mâlûmunuzdur...

İmâm-ı Şâfiî hazretlerinin mezhebine mensup bütün ulemâ imanının ziyadeliğinden ve noksanlığından bahsederler ki çok haklıdırlar. Çünkü Kur'ân-ı Azîmüşşân'da da aynı üslup vardır. Zira Kur'ân-ı Azîmüşşân tam yirmi üç sene nâzil olmuştur. Hemen her gün yeni yeni âyetler, ahkâm nâzil olmakta ve bir gün evvelkisine nazaran bir artış açık bir şekilde görülmektedir. Mesela ilk devirde nâzil olan âyet-i kerîmelerle yirmi üç sene sonra nâzil olan âyetler arasında çok artma vardır.

Binâenaleyh ilk müslûmanın hemen bir kelime-i şehâdetle iktifası ve bilâhare peyderpey namaz, oruç, hac, zekât ve cihad gibi mühim esaslar geldikçe hep imanlar artmakta idi. Vaktâ ki Kur'an tamam oldu, artık artacak bir şey kalmamıştır; yalnız zaaf ve kuvvet vardır ki buna da kimse bir şey diyemez. Amel-i sâlihler, ibâdet ü taatler, zikir ve tesbihler, Kur'an okumak ve okutmak gibi ameller imanının kesb-i kuvvet etmesine başlıca yardımcıdırlar. Onun için imanı amel-den ayırma.

Evet, iman başka, amel başka; âmennâ. Lâkin can başka, ceset de başka. Amma ikisi birleşmedikçe hiçbir şey olmaz. Nasıl ki ölümle, can cesetten çıkınca o cesedi hemen mezarlığa götürüp toprağın içine atmaktayız. Çünkü artık işe yaramaz. Neden? Zira asıl olan ruh çıktı, cesedin işi de bitti.

Öyle ise aziz ve muhterem kardeşim!

İmanını amelsiz bırakma ve bir de imanına zarar verecek olan günahlardan çok sakın. Zira günahların en büyük zararı, kulu Rabbinden uzak etmesidir. Cehennemdeki en büyük azap da kulun Hâlîkından uzak kalmasıdır ki bu azap cehennemin ateşinden yüzbinlerce fazladır.

Hâlîk'ın kuluna tecellîsi olduğu yerin adı cennettir. Cennetin cennet oluşu da Hak Teâlâ'nın oradaki tecellisidir. Yoksa cennetteki hûrîler, köşkler, saraylar, envâ-ı çeşit nimetler tecellî-i ilâhînin yanında

çok ufak kalırlar. Bizim cennet diye bayıldığımız o yer nefsânî ve şehvânî hayatların idâmesi için değil; şüphesiz o Hâlık-ı Zülcelâl'in oradaki tecellîsine mazhar olabilmek içindir. Cenâb-ı Hak cümle Ümmet-i Muhammed'e ve bizlere de lütuf ve ihsan buyursun, âmîn.

İşte bu dâr-ı dünyâ dediğimiz imtihan evi, bu tecellî-i ilâhiyyenin vâki olacağı cennet evini kazanabilmek içindir. Muvakkat ve çok çabuk geçici olan ömrümüzü, hayatımızı, zevk ü safâ peşinde değil, sayısız nimetleri hem de bedava veren Allahu Teâlâ'nın emirlerini dinleyip O'nun buyruğundan dışarı çıkmamak ve Resûlü olan Peygamberimiz'in de aynı şekilde emirlerine uymak ve onun da sünnetinden zerre miktarı ayrılmamak şartıyla bu canım cennet evini kazanıp o mülkün hakiki sahibi olan Hazret-i Allah'ı müşâhede edip görebilmek devletine nâil olmaya çalışmak en mühim ve dürüst bir yoldur. Bu devletin tadına, lezzetine doymak hiç mümkün olur mu? Dünyaya ve geçici lezzetlere aldanıp bu büyük, bulunmaz, eşsiz nimeti kaçırmak, zâyî etmek hiçbir akıllı kimseye yakışmaz.

Yine büyükler diyor ki; bir insanın kalbi olur da vücudu, cesedi olmazsa veya cesedi olur da kalbi olmazsa o kalb ve o ceset neye yarar? İşte tıpkı bunun gibi iman olur da amel olmazsa kalbi var amma cesedi olmayan bir nesneye benzeyeceği tabiidir.

Yine iman var amel yoksa cesedi olup da kalbi olmayan kişiye benzetilmiştir. Zira insanın insanlığının kalb ve cesedinin birleşmesinden hâsıl olduğu herkesçe bilinen bir hakikat olduğu halde, hâlâ imanlarına amel-i sâlih ve ibâdât ü taatleri eklemeyen kimselere ne demek lazım olduğunu artık sen söyle.

Zerre kadar imanı olan kimselerin de cehennemde ebedî kalmayacakları yine hepimizin mâlumudur. Binâenaleyh iman kadar kıymetli hiçbir nesne yoktur ve imansızlık kadar da kötü bir şey yoktur. İmanlının yeri cennet, imansızın da yeri cehennemdir.

Bu dünya dâr-ı imtihanıdır, burada ne kadar yaşarsan yaşa, sonu ölüm! Ölüm ise mü'min için bir rahmet, bir lütuf ve bir ihsân-ı ilâhîdir. Dinsiz ve imansız için de pek acı bir felaket ve pek büyük bir azaptır. Çünkü daha ölmeden o cehennemdeki yerini görünce mahv ü perişan olacaktır, öldükten sonra artık o azaptan hiç de kurtulacağı yoktur.

İman eden mü'min ise imanını amel-i sâlih ve ibâdât ü taatle beraber yasaklardan, günahlardan koruduğu zaman o da önceden o

cennetteki o güzel yerini temâşâ ederek sevinç ve sürûrlar içinde canını Mevlâsına teslim eder. Kabri de bir cennet bahçesi gibi güzellikler içerisinde, rahatlıklar içinde kıyamet gününü bekler.

Şimdi fırsat senin elinde, bu fırsat elinden gitmeden seçeceğin yeri iyi seç ve bu dünyaya iyi bak ki kimseye kalmamıştır. Her gelen yolcu buradan geçmektedir. Yolların biri cehenneme gider ki imansızların, dinsizlerin, kâfirlerin, münâfıkların, din düşmanlarının, Allah düşmanlarının, peygamber düşmanlarının, Kur’ân-ı Azîmüşşân düşmanlarının yoludur. Hiç sapmadan, hesap, mîzan falan olmadan doğru cehenneme atılırlar ki bu yol pek tehlikeli bir yoldur.

Hırsızlık, adam öldürmek, yol kesip soymak, can yakmak! Allahu Teâlâ’nın yasak ettiği günah yolları irtikab etmek hep cehennem yolcularının işidir.

Mü’min ve müslim olan zât ise Allahu Teâlâ’dan korkusundan nâşî ne hırsızlık yapabilir ne yol kesip halkı soyar ne de bir cana kıyabilir. Bunlar her ne kadar kolay da olsa zor da olsa imanlı insan daima Allah’ın kendisinin bütün hareketlerini gördüğünü, bildiğini, işittiğini bilir de “Kimse olmasa ve kimse de görmese beni Allahım görüyor.” diyerek hiçbir fenâlığı ve hiçbir günahı mûcib şeyi yapamaz. Ödü patlar, sevdiği mâbudunu her şeyden fazla severek, O’nun hoşuna gitmeyecek hiçbir hareketi irtikab edemez ve bilakis mâbudunun rızasını kazanabilmek için de canını da malını da her şeyini de onun yolunda feda etmekten zerre kadar kaçınmaz. Bunun içindir ki insan en çok sevdiğinden korkar.

Şimdi iyi düşün: Bir yanda dinsiz, imansız, küfür içinde, âhirete, hesaba, mîzana, cennet ve cehenneme inanmayan dinsiz kimse ve öbür yanda Allah korkusu ile içi dışı dolan, bütün insanların hayrına çalışan, kimseyi de incitmeyen, herkesin elinden, dilinden emin olduğu insan. Hangisini tercih edersin? Elbette en iyisi, en güzeli Müslümanlık. Bunu bırakıp başka yol aramak doğrusu çok cahilliktir.

İmanın zıttı imansızlık, inanmamak. Buna da “küfür” denilmektedir ki tam mânasıyla gâvurluktur.

Dinsizler ki Kur’ân-ı Azîmüşşân onlara çok dehşetli hücumlarla onların çok acı âkîbetlerini gayet güzel üslup ile beyan etmektedir, onları yazmaya kalkışsak ne biter ve ne de tükenir. En iyisi Kur’ân-ı Azîmüşşân’ı her zaman çok çok, tekrar tekrar okumaktır. Kim bilir ne kadar; “gerçeği örtenler (küfredenler) ve yalanlayanlar” âyetlerine

rast geleceksiniz ki Allahu Teâlâ bu kâfirlerin ve hakkı inkârla yalan söyleyenlerin cehennem ashâbı olup orada ebedî kalacaklarını beyan buyurmaktadır. Bu da dinsizler için çok güzel bir ders ve ibrettir.

Ey zavallı!

Sen Allah'ı nasıl inkâra kalkıyorsun? Senin aklın senin ihtiyacına bile kâfî gelmiyor, çok kere işinin bile içinden çıkamıyor ve şaşırıp kalıyorsun da sonra hiç düşünmeden Allah'ı inkâra kalkıyorsun. Sonra hiç de sıkılmadan; “Haydi çocuklar, hep beraber Allah’tan bir şeyler isteyelim, bakalım varsa elbette verecektir, eğer istediklerimizi vermezse demek ki Allah yoktur.” diye hükmedersin. Şimdi bir de: “Falandan isteyelim bakalım çocuklar...” Tabi çocuklar bu sözlerin nereye varacağını bilebilirler mi? O adam da onlara birçok hediyeler vererek sevindirince; “Bakınız var olan nasıl verdi!” diye yavrularımızı şaşırtan budalalara ne demek lazım bilemem!

İnsan kendi hilkatini ne çabuk unuttu da şimdi inkâr yollarına kalkıyor. Halbuki insanın yaratılışındaki incelikleri, maddî ve mânevî kuvvetlerin birleşmesini ve insanın meydana gelmesini, sonra anadaki sütü düşün bakalım. Bunlar nereden gelip nereye gider? Yediğimiz nesnelerin nasıl kana çevrildiğini, sonra insanın muayyen yerinde saklanan insan tohumunun menîye nasıl çevrildiğini acaba hiç düşündün mü? Sonra insan vücudunu tedricî bir sûrette nasıl kemâle ulaştırdı... Bugün bizleri hayretlere düşüren sanatları meydana getirmeleri, göklerde uçuşumuz, aya gidip gelme, telefon, telgraf, televizyon gibi sanatları yapan hep bu ufacık sudan, meniden olan şu insanoğlunun yaptıklarına bak!

Bu kadar kuvvet, kudret ve zekayı ona veren, saltanat-ı kâmile ve mülkün hakiki sahibi Allah'tır. O tek bir; eşi, dengi, benzeri olmayan, kimseden doğmayıp doğurmayan yani anaya ve babaya muhtaç olmadığı gibi hanıma ve çocuklara da ihtiyacı olmayan Allah'tır. Herkes ve her şey O'na muhtaçtır. O ise hiçbir şeye muhtaç değildir. Görüp görmediğin, bilip bilmediğin bütün varlıkların sahibi, hâlık, mûcidi, hep o bir Allah'tır. Bir şeyi yaratırken onun sebeplerini, ihtiyacını, muhtaç olacağı her şeyi de yaratan Mürebbî-i Rabbü'l-âlemîn'dir.

Bu insan ve mevcûdâtın yaratılmasından evvel kâinatta yaratılmış hiçbir şey yoktu. Ay, güneş, yıldızlar, yer, gök, dağlar, ormanlar, sular, dereler, nehirler, göller, denizler hep sonradan yaratılmış ve bu insanoğlunun yeryüzündeki saltanatını temin edip bu nimetlerin Allahu

Teâlâ'dan olduğunu bilsinler, O'na iman edip inansınlar, bu nimetlere şükürler edip imanlarını artırsınlar, kuvvetlendirsınlar, Allah'a tam mânasıyla bağlanıp emrinden dışarı çıkmasınlar, bu suretle bu imtihan evinden tam numara alarak âhiret evine göçsünler ve orada da kendilerine hazırlanan sayısız, gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hatırlardan bile geçmeyen nimetlere ve bu nimetlerin üstünü O Zât-ı Ecell ü A'lâ'yı müşâhede şeref, saltanat ve devletine mazhar olsunlar ve ebediyyen ölümsüz bir hayata da nâil olsunlar, diye yaratılmıştır.

Şimdi ne kadar acı ve ne kadar kötü bir bedbahtlık ki bu fırsat ve devleti, saadeti, selâmeti, şu kısacık ömrünü, fânî olan bu âlemin zevk ü safâsına kaptırıp envâ-ı çeşit günahları da irtikab ile hem dünya sıhhatini berbat eder hem de o âhirette nâmütenâhî devletleri, saltanatları kaçırsın. Zira insanoğluna verilen nimet çok büyük. Bu nimet hiçbir mahlûka verilmemiştir. Binâenaleyh bu nimeti zâyî etmenin cezası da muhakkak çok ağır ve çok da acı olacaktır. Onun için bunlara verilecek azabın şiddetini Cenâb-ı Hak bizlere haber verip; *azâbün azîm*, *azâbün şedîd*, *azâbün elîm*¹ gibi ibarelerle bizleri uyarmaktadır. Bir de bunların arkasından o azap muvakkat değil, bitecek değil, “ebedî kalıcılar olarak” diye kurtulma ümitlerini de kesmiştir. Şimdi bundan daha acı ne olabilir?

Ey aziz kardeş!

Şimdi sen hangisini tercih edersin? İşte yol apaçık: imanlılara cennet, imansızlara da cehennem. Bu imansızların adına kâfir denilmektedir.

Kur'ân-ı Azîmüşşân'da küfre taalluk eden âyetlerin adedini bilmek için Kur'ân-ı Kerîm'i çok okumak gerektir. Hemen hiçbir sayfa yoktur ki orada küfrün fenâlığı zikredilmesin. Kur'an'da olduğu gibi bizler de hep dualarımızda bile; “Kâfirlere karşı bize yardım et.” der ve Cenâb-ı Hak'tan kâfirler zümresine karşı yardım isteriz. Hemen her müslümanın da bildiği bir de Sûre-i Kâfirûn vardır.

Ve bizler; “Ey kâfirler! İyi biliniz ki ben sizin ibadet ettiğiniz putlara ibadet etmem.” mealindeki âyetin² mânasını herhalde iyi anlarız. Onların hiçbir hareketi bizler için makbul ve memduh değildir.

İbadette uymayız da başka şeylerde uyacak mıyız? Asla! Çünkü

1 2/Bakara, 266.

2 109/Kâfirûn, 2

Fâtiha-i Şerîfe'nin son âyetinde çok açık olarak ilan ediyoruz ki yolu-muz ancak Peygamberimiz'in ve Peygamberimiz'in yolunda gidenlerin yolu olup İslâm'dan hariç ne yahudi ve ne de nasara yani bilumum hıristiyanların yollarını istemediğimizi her gün en aşağı kırk defa Cenâb-ı Hak'tan niyaz edip istemekteyiz. Lâkin maalesef hemen hemen bütün âdet ve an'anelerimizi "medeniyet" sözü altında onlara benzetmekte olduğumuz da pek âşikârdır.

Evvela en basit olan yemek âdetimizi unuttuk. Artık medeniyet devri diye masalar, ayrı tabaklar, yemek taşıma servis arabaları... Sonra; ne yemekten önce ve ne de yemekten sonra el yıkamak âdeti hemen hemen kalkmış gibi. Hele Besmele-i Şerîfle başlayıp yemekten sonra bir şükran duası -bilmem ki- acaba kaç müslümanın evinde yapılmaktadır? Sonra ev; gerek yapısı bakımından ve gerekse tanzim bakımından belki birçok Avrupa âdetlerini de geride bırakacak şekilde. Masraflar, süsler, avizeler, heykeller, içki tertibat ve tezyinâtı... Doğrusu hiçbir müslüman evine yakışmayacak şekilde, evlerde ne misafir odası ve yatacak yeri, ne haremlik ve selâmlık denilen erkek ve kadınların yerleri ayrı. Daha acısı hanımefendilerimizin bilâpervâ açık ve pek de süslü oldukları halde misafirlere çıkıp hizmet etmesi, çay, kahve ve meyveler ikram etmeleri... Bunlar bizde İslâmî ruhun da kalmamış olduğuna alâmet değil midir?

Bazı evlerde hanımefendilerin başlarında bir örtü bulunmaktaysa da, bu da bir mâna ifade etmese gerektir. Zira matlûb olan; kadının erkeklerle olan münasebetini kesmektir ve bu münasebet bâkî oldukça evlerde geçim ve huzur çok zor ve müşkül olur. Çünkü kadın sıcakta eriyen bir kar gibidir. Sakın bu sözü yabana atma! Bu söz benim değil, kitaplarda nakledilmiş, büyük kimselerin sözleridir.

Şimdi ise zaten kaç-göç çoktan kalkmıştır; ister manto giy ister çarşaf, istersen bir de peçe ile yüzünü gözünü de kapa, elinde de eldivenlerin olsun. Bir kadın ki sokak sokak, ev ey gezmeye alışmıştır. Taksilerin, otobüslerin hâli mâlum. Kendi araban dahi olsa para etmez, vesselâm. Bugünkü cemiyetin hâli mâlum.

Allah cümle Ümmet-i Muhammed'in yardımcısı olsun, âmîn.

Eğer bir de giyim tarzımızı ele alacak olursak çok fecî. Evvela o kırvat bilmem nereden geldi, o frenk gömlekleri, o daracık pantolonlarla potin denilen medeniyet ayakkabısı nereden çıktı? Bir de evlerimize ayakkabılarla girmemiz yok mu ya; doğrusu hiç affedilecek

bir şey değil. Hele o sigara faslı da ayrıca bir dert; hem sıhhatimize hem de kesemize vurduğu darbeyi anlamamak kadar gariplik olamaz.

Bunlar “medeniyet” diye içimize girmiş; kanımızı, iliğimizi soran birer âfet. Fakat alışkanlık ve taklitçilik çok fenâ bir âdettir.

İyi düşünecek olursak maddî ve mânevî bütün varlığımız birer birer elimizden gitmektedir. Sana en kısa bir misal: Bu kâğıt paralar çıktığı zaman bir yüz liralık kâğıt para ile yüz sekiz kuruş olan sarı altın müsâvî idi. Bak bugün ne hâle geldi? Bir sarı altın bin liradan fazlamış. Bu paraların kıymetinin neden düştüğünü hiç hesaba katamız var mı?

Dün, Arabistan’a giden bir hacıefendi oranın bir lirasına bir lira veriyordu. Bugün ise bir lirası altı veya yedi hatta sekize kadar satılıp alınmakta. Bu gidişle hacca gitmek de kim bilir ne kadar müşkül olacak. Cenâb-ı Hak muînimiz olsun. Âmîn.

Bir bakımdan hacca gitmenin, hacı olmanın pek kolay olduğu anlaşılmıştır. Evvelce hacı olabilmek için çok dua eder ve gayret gösterirdik. Para olunca hepsi kolay oluyor. Fakat asıl mühim olan şey, insanın insanlığı, olgunluğu ve kâmilliğidir. Bu da öyle kolayca ele geçmiyor. Paralarla hacılık kolay oluyor amma insanlığa en çok engel olan da o paradır. Varlık, benlik, onur, kibir, büyüklük, gurur, hırs, şehvet, şöhet... Hele gazap, kin, hased yok mu; insanı berbat ve perişan eder.

Mâmâfih bu huylar fakir kimselerde de olur amma fakirlik onun boynunu bük müştür. Ekmek derdi, ev derdi; kışın odun, kömür derdi... Zavallı, çocukların üst başları ve okul dertleri ona yetip artmaktadır. Halbuki insanlık denilen nimet İslâm’ın medhettiği güzel ahlâklardır ki bunların tahsili öyle para kazanmak gibi kolay değildir. Evvela kuvvetli bir imanla ibâdât ü taatlere fazlasıyla devam, dinî bilgilere vâkıf olmak ve bir de çile denilen uzletlere, halvetlere erbabının huzurunda devamla beraber gece gündüz ve bütün ibadetlerin arkasından hem de ağlaya sızlaya Hak’tan bu güzel huyları istemek lazım. Bu da Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sünnet-i seniyyesine tam mânasıyla uymaya çalışmakla gerçekleşir. Peygamberimiz’in yoluna dönmedikçe bunların hiçbirisine ulaşmak mümkün değildir.

İster zengin ister fakir, ister alim ister cahil; hepimize en kısa ve en güzel yol bu Peygamberimiz’in yolu ve ahlâkıdır. Cenâb-ı Hak cümlemize nasip buyursun, âmîn.

Şimdi biraz da mevzumuz olan iman dersimize dönelim:

Bundan evvel İmâm-ı Şâfiî hazretlerinin mezhebine tâbi olan ulemânın görüşlerini, bâhusus Ebû Tâlib-i Mekkî hazretlerinin *Kû-tü'l-kulûb* adlı kitabının ikinci kısmında çok geniş mâlumât verilmektedir ki onların bir kısmını gücümüz nispetinde yazmaya çalıştım. Bundan sonra biraz da bizim imamımız İmâm-ı Âzam hazretlerinin Fıkh-ı Ekber'inden ve bir de: *Emâlî* ile Ramazan Efendi adlı kitaplarıdaki iman hakkındaki görüşleri yazmaya çalışacağım.

Muvaffakiyet Allah'tan.

I. BÖLÜM

BİRİNCİ KİTAP

SEVÂDÜ'L-A'ZAM ADLI ESERDEN

SEVÂDÜ'L-A'ZAM ADLI ESERDEN

Tarîk-ı Müstakîm

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yolu “tarîk-ı müstakîm”-dir. Şöyle ki;

Musa *aleyhisselâm*'ın kavmi yetmiş bir fırkaya ayrılmış; yetmiş dalâlette olup helâk olmuşlar. Ancak bir fırka kurtulmuştur.

İsa *aleyhisselâm*'ın kavmi yetmiş iki fırkaya ayrılmış; yetmiş biri dalâlette olup helâk olmuş. Bir fırkası necât bulmuştur.

Peygamberimiz'in ümmeti de yetmiş üç fırkaya bölünmüş; yetmiş iki fırka dalâlette olup helâk olmuş. Ancak Ehl-i sünnet ve'l-cemaat mezhebi selâmette kalıp necât bulmuştur. Buna da *Sevâd-ı a'zam* derler. Binâenaleyh bu Ehl-i sünnet cemaatinden zerre kadar ayrılan kimse İslâm'ı boynundan çıkarmıştır, yani İslâmiyet'ten uzaklaşmıştır.

Ehl-i Sünnet Akâidi ile İlgili Ana Meseleler

Ehl-i sünnet akâidesinin, aşağıda sıralanmış olan hasletler üzere oldukları beyan buyurulmuştur. Şöyle ki;

1-Evvla imanından şek ve şüphe etmez.

“İnşaallah ben mü'minim.” demez de belki, “Ben hakkâ mü'minim.” der. Zira insanlar üç kısımdır:

- a) Mü'min.
- b) Münâfık.
- c) Kâfir.

Dördüncüsü yoktur. Binâenaleyh inanç sahipleri hakkâ mü'mindir. Mü'min olmayana yani imansıza “kâfir” denildiği gibi, imanlı kimseye de “mü'min” denir. Abdullah b. Abbas'tan böyle rivayet edilmiştir.

2-Cemaat-i müslimîn'e muhalefet etmemektir.

İbn Abbas'tan vâki rivayette Allah rızası için cemaatle yapılan ibâ-dâtta isabet olduğu takdirde Allahu Teâlâ onu kabul eder. Eğer hata ederse onu da mağfiret eder. Fakat cemaatten ayrılıp yalnız başına yaptığı ibadetleri hem kabul olmaz ve hem hata ederse cehennemde yerini hazırlasın...

Cenâb-ı Peygamber Efendimiz cemaati muhafaza buyurmuşlar ve halka cemaatin muhafazasını emretmişlerdir. Binâenaleyh cemaat-i müslimînin muhafazası sünnettir, riayet etmeyenlere bid'atçı denir.

3-Her iyi veya fâcirin arkasında namaz kılmayı hak görmelidir.

Râfızîler gibi olma. Çünkü onlar herkesin arkasında namaz kılmazlar.

Mahmud eş-Şâmî ölürken ashabına diyor ki; “Ben şu dört şeyi sizlere söylememiştim. O hadisleri şimdi söylüyorum. *Sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdular ki;

“a) Ehl-i kıble'yi -her ne kadar büyük günah işleseler de- tekfir etmeyiniz, ‘Gâvur oldu.’ demeyiniz.

“b) Her ölen kişiye cenaze namazı kılınız.

“c) Her imamın arkasında namaz kılınız.

“d) Her emîrle cihad ediniz.”³

3 Taberânî, *el-Mu'cemû'l-evsat*, III, 175, r. 2844; Dârekutnî, *es-Sünen*, II, 403, r. 1766.

4- Mü'mine layıktır ki ehl-i kıbleden hiçbir kimseyi günahından nâşî tekfir etmeye, günaha helâl demedikçe...

Kâfir her ne kadar hayır amel işlese de iman etmedikçe ona faydası olmadığı gibi, mü'min de ne kadar büyük veya küçük günahları işlese de “Bu günahlar helâldir.” diye itikad etmedikçe kâfir olmaz. Fakat şuna da dikkat etmeli ki günahların her birisi gönlü karartan birer âfettir, çok sakınmak gerektir. Yalnız, mü'min günahından nâşî tekfir olunmaz. Bak Âdem *aleyhisselâm*'a, cennetteki men olunan ağaçtan yiyip cennetten çıkarken Allahu Teâlâ ona; “Âdem âsî oldu.”⁴ dedi, “Kâfir oldu.” demedi. Mü'minlerin de günahkârlarına; “Ey iman edenler, tevbe ediniz.”⁵ dedi. Demek ki günah işlemekle kâfir olmazmış. Yoksa “ey kâfirler” derdi.

Altmış kadar sahâbîden -hem de Bedir harbine iştirak edenlerden- rivayet edilen şu yedi şeye dikkat ediniz. Zira bunlar *sünen-i Hüdâ*'dır.

a) Cemaatten katiyen ayrılmayınız, cemaatten ayrılmayınız, çıkmayınız. Cemaatten ayrılan cemaatten çıkar. “Yalnız kalan koyunu kurt yer.” derler.

b) Ehl-i kıbleye küfür, şirk ve münâfıklıkla şehâdet etmeyiniz ve bunların iç âlemini Hakk'a bırakınız.

c) Ehl-i kıbleden ölen herkesin cenaze namazını kılınız, beş vakit namazı ve cumayı bırakmayınız.

ç) Her iyi ve fâcirin arkasında namaz kılınız.

d) Her emîrle yani kumandanla düşmana karşı mücâhede ediniz.

e) Emirlerinize, imamlarınıza kılıç çekmeyiniz, her ne kadar sizlerle ezâ ve cefâ ederlerse de...

f) Bütün hevâ ve arzularınızdan uzak olunuz.

5- Her cenaze -büyük ve küçük olsun- namazını kılınız.

İster iyi ister fâcir olsun cenaze namazını kılınız.

4 20/Tâhâ, 121.

5 24/Nûr, 31.

6- Her mü'min iyi bilmelidir ki hayır ve şer Allah'tandır ve haktır.

Zira Cibrîl *aleyhisselâm* iman hadisinin sonunda şöyle demiştir;

“Şüphesiz ki kaderin hayrı da şerri de Allah'tandır.”

Kazâ-yı ilâhîyi inkâr küfürdür. Kaderiyye mezhebi kazâ-yı ilâhiyyeyi inkâr ederler.

Cebriyye mezhebi ise kazâ-yı ilâhiyyeye itimatla kulluk filini yani ibadetleri terk ederler.

Ehl-i îmân ise inkâr ve itimat etmeyip ibadetten geri kalmaz. Mü'min der ki; “Hayır ve şer benden sâdır olmuştur, fakat hayır ve şerrin takdiri Allah'tandır.”

İbn Abbas'tan vâki rivayette Cenâb-ı Hak hadîs-i kudsîde buyuruyor ki;

“Ben, hayrı ve şerri yarattım. Müjdeler olsun o kimseye ki hayırları onun elinde yarattım. Yazıklar olsun o kimseye ki şerri de onun elinde yarattım.”⁶

Binâenaleyh kul, ibadetleri ve hayırları işlediği zaman bunun Allah'ın takdiriyle olduğunu bilip şükrederse Allah'ın nimetlerine fazlasıyla nâil olur. Kusur, kabahat ve günahları işlediği vakit, “Bu da Allahu Teâlâ'nın razı olmadığı bir kaderidir.” diye inanıp hemen tevbe etmelidir.

7- Haksız yere hiçbir mü'minin üzerine silahla, kılıçla çıkmaya.

Zira Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri; “Kâtil ve maktûl cehennemdedir.”⁷ buyurmuşlardır. Çünkü ikisi de birbirini öldürmeyi kastetmişlerdir.

Bir mü'min bir mü'mini hatâen öldürürse ona diyet verir, keffaret yapar. Fakat mü'mini kasten öldürürse bununla gâvur olmaz. Fakat çok hem de çok büyük bir günahı irtikab etmiştir.

6 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, XII, 173, r. 12797; Beyhakî, *el-Kazâ ve'l-kader*, I, 177, r. 153; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, XV, 768, r. 43015.

7 Buhârî, “İmân”, 22, r. 31; “Diyât”, 2, r. 6875; Müslim, “Kasâme”, 33.

8- Mestlere meshetmek haktır.

Mukîm olan bir gün bir gece mestini çıkarmadan abdest alır ve ayaklarına mesheder. Misafir -kim olursa olsun- üç gün üç gece mes-hedebilir. Zaruret zamanında müddet kalkar, zaruret bitinceye kadar mesh edebilir. Çıplak ayağa mesh câiz değildir, bunu ancak Râfızîler yapar.

9- Emîrlerin arkasında cuma ve bayram namazları haktır.

Zira; “Sultanların kulakları kesik dahi olsa onlara itaat farzdır.” demişler ve onlara isyan câiz değildir. Adalet ederse sevaba erişir, zulmederse vebali, günahı kendine olur.

10- İman, kullara Allah’ın atâsıdır.

Böyle demek haktır. Çünkü imanı Allahu Teâlâ fazlı ve rahmeti ile kullarından istediğine verir.

İnsan dememelidir ki; “Allah bana versin de ben de iman edeyim!” Bu söz Cebriyye mezhebinin sözüdür, çok sakınmalıdır.

“Bu iman hep benimle olmuştur, yani arzu ve dilek benimdir. Binâenaleyh burada atâ ve ihsân-ı ilâhî yoktur.” sözü de Kaderiyye mezhebinin sözüdür. Bundan da çok sakınmalıdır. En güzeli imamımızın dediği gibi, “İman Allahu Teâlâ’nın atâsıdır, fazl ü kerem ve ihsanıyla lütfetmiştir.”

Mevzu ile alâkalı âyet-i kerîmeler pek çoktur.

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾⁸

“İşte bu Allah’ın fazlıdır. Bunu dilediği kimseye verir ve Allah pek büyük fazl sahibidir.”

İmandaki ikrar, yani kalb ile tasdik, dil ile ikrar kulun fiili olmakla mahlûktur. Fakat imana tevfi̋k, yani kula ikrar kâbiliyetini veren Allah’tır. Bu da, yani bu kâbiliyetin verilışı de mahlûk değildir. Allahu Teâlâ’nın sıfatları gayr-ı mahlûk, kulun sıfatları ise mahlûktur.

Mârifet kuldân, târif ise Allah'tandır. Kulun bütün sıfatları mahlûk, Allah'ın bütün sıfatları da gayr-ı mahlûktur, vesselâm.

Kur'an da öyle değil mi? Kulun okuması mahlûktur, fakat Kur'ân-ı Kerîm'in kendisi gayr-ı mahlûktur. *Lâ ilâhe illallah* kelimesi de Kur'an'dadır.

11- Mü'mine layık olan şöyle inanmasıdır: Kulun bütün fiilleri mahlûktur. Allahu Teâlâ'nın ise ef'âl ve sıfatları gayr-ı mahlûktur.

Çünkü ibâdın bütün harekâtı dâim, bâkî ve kadîm değildir, bugün varsa yarın yoktur; o kuvvet ve harekâtı veren Allahu Teâlâ'dır. Namaz, oruç, zekât, hac kulun fiilidir. Lâkin bunu yapmaya kudreti veren Allah'tır. Nitekim Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾⁹

“Halbuki sizi de, yapageldiğiniz şeyleri de Allah yaratmıştır.”

Kul, fiilin hâlîki değildir. Bakınız; ağzı kapamadan, dudaklarınızı birleşmeden bir *mim* harfini bile söylemek kulun elinden gelmez. Var gerisini sen kıyas eyle!

12- Mü'mine yakışan ve bilmesi gereken şeylerden birisi de şudur ki Allahu Teâlâ'nın kelâmı olan Kur'ân-ı Kerîm mahlûk değildir.

Çünkü Kur'an kelâmulahtır, Allahu Teâlâ'nın sıfatıdır. Allahu Teâlâ'nın sıfatları da gayr-ı mahlûktur, yani mahlûk değildir, sonradan olma değildir, ezelîdir, ebedîdir. Mahlûk olan bizim okumamızdır. Her kim “Kur'an mahlûktur.” derse kâfir olur; İmâm-ı Âzam hazretlerinin görüşü de böyledir.

Hazret-i Ömer'in oğlundan gelen rivayette hulâsaten; “Kur'an'a mahlûk diyen bir kavme rast gelerseniz onlarla oturmayınız ve onlarla mücadele de etmeyiniz. Çünkü onlar, Allahu Azîmüşşân'a kâfirdirler. Cennete giremez ve cennetin kokusunu da duymazlar. Onların misali; Nasara -hıristiyanlar- gibidirler ki onlar İsa *aleyhisselâm*'ın ölümleri dirilttiğini görünce ona ‘Allah’ dediler. Halbuki o diriltme Allahu Teâlâ'nın işidir.”

Âdem *aleyhisselâm*'dan beri gönderilen semâvî kitaplardan yüzü suhuf, dördü de büyük kitaplardır. 10 sayfa Hazret-i Âdem *aleyhisselâm*'a, 50 sayfa Şit *aleyhisselâm*'a, 30 sayfa İdris *aleyhisselâm*'a, 10 sayfa İbrahim *aleyhisselâm*'a gönderilmiştir ki hepsi 100 eder.

Tevrat, Musa *aleyhisselâm*'a, İncil İsa *aleyhisselâm*'a, Zebûr Davud *aleyhisselâm*'a, Kur'an da bizim Peygamberimiz'e gönderilmiştir ki hepsi kelâmullahtır ve O'nun sıfatıdır, gayr-ı mahlûktur. Her kim bunlardan bir kelimesine mahlûk derse kâfirdir ve bunlara Cühemî, Mu'tezilî derler. Cenâb-ı Hak bu gibi hatalardan hepimizi muhafaza buyursun.

Bilmem dikkat ettiniz mi? Bir mü'min ne kadar günah işlese ve hatta adam öldürse -helâl demedikçe- gâvur olmaz da, Allah'ın kelâmına mahlûk deyince gâvur olur. Bak, itikad meseleleri ne kadar mühim. İmam Ahmed bu hususta bütün Ümmet-i Muhammed'e canlı bir örnektir. O kadar sopa yediği halde hiçbir türlü "Kur'an mahlûktur." dememiştir. Allah ona, engin rahmetinden versin.

13- Mü'mine layık olan, azâb-ı kabri hak görmektir.

Zira kabir azabını inkâr eden dâll ve bid'at sahibidir, Mutezile mezhebine mensuptur. Ehl-i sünnet onları kabul etmez. Zira kabir ya cennet bahçesidir veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.

Her kim Sûre-i Mülk'ü yani Tebâreke sûresini her gece okursa Allahu Teâlâ ondan kabir azabını kaldırır.

Kur'an-ı Kerîm'de Tâhâ sûresinin 124. âyetinde zikrolunan; "dar bir geçim" kabir azabına işarettir, denilmiştir.

14- Kabirde münkereyn meleklerinin sorgusu da haktır.

Zira suâl-i münkereyni inkâr eden Kaderiyye mezhebine mensup-tur ki dâll ve mudill'dirler.

Meyyit, kabrine konulduğu zaman gözleri gök renginde iki siyah melek gelip sorarlar:

"Sen hayatında kimi ilah tanıdın? Rabbin kimdir, peygamberin kimdir, hangi dindensin, kitabın hangi kitaptır, kıblen nedir, neresidir?"¹⁰

Bunlara cevap, tabîî ki dünyadaki hâline göredir. Allah'a yönelmeyen, Peygamber'i tanımayan veya sünnetine uymayan, dinine

10 Bk. Tirmizî, "Cenâiz", 70, r. 1071; Abdurrezzâk, *Musannef*, III, 583, r. 6740.

karşı saygılı olmayan, vazifesini yapmayan, Kitabı'yla amel etmeyen, dünyada iken kıbleye dönmeyen ve vakti varken onu ziyaret etmeyen acaba o gün ne diyecektir?

15- İyi bilmelidir ki ölüler, dirilerin duasından, sadaka ve haclarından faydalanırlar.

Bunu her kim inkâr ederse ona Mu'tezilî denir, bid'at sahibidir. Mü'min olarak ölen ana ve babaya yapılacak dualar, sadakalar, hayırlar, haclar onlara erişir. Onlara her zaman Kur'ân-ı Kerîm hatmi, devirler, 70.000 tehlil göndermek hemen her evladın vazifesidir. Her gün okuduğun Kur'an'ın sevabından, yaptığın hayırlar ve hacların sevabından onlara hediye etmek ne kadar güzel bir şeydir. Hele her gün bir veya iki bin veya daha fazla tevhid çekip de her ayda veya iki ayda bir kere 70.000 tevhidin sevabını hediye edip göndermek ne kadar sevaptır. Azapta olsalar dahi bu hayırlar sebebiyle kurtulmaları ümit olunur.

16- Günahkârlar için Peygamberimiz'in şefaati hak görmek lazımdır.

Cenâb-ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri; “Benim şefaetim büyük günah işleyen kimseler içindir.” buyurmuştur.¹¹

Binâenaleyh şefaati inkâr edenlere mübtedi' denir. Vahhabîler gibi Kur'ân-ı Kerîm'deki şefaati; ancak Allah'ın izniyledir diye inkâra yeltenenler varsa da, şefaât hakkında Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor:

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾¹²

“O'nun izni olmadıkça nezdinde şefaât edecek kimmiş?”

Yine Duhâ sûresinde;

﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾¹³

“Muhakkak Rabbin sana verecek de hoşnut olacaksın.” buyurulmuştur.

11 Bk. Tirmizî, “Cenâiz”, 70, r. 1071; Abdurrezzâk, *Musannef*, III, 583, r. 6740.

12 2/Bakara, 255.

13 93/Duhâ, 5.

Cenâb-ı Peygamber'in razı olacağı en mühim şey ise ümmetinin selâmetidir. Onun için gerek cehenneme girmemek veya cehennemden kurtulmak için birçok şefaatçilerle, başta Peygamberimiz'in, ulemânın, şühedânın, sulehânın, hakiki hâfızların hatta her mü'minin birbirlerine şefaatleri muhakkaktır.

Hatta Hazret-i Âişe *radiyallahu anhâ* validemizin rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte; bir akşam -ki gece demektir- onu -yani Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i namazda bulmuşlar. Müşârün ileyhâ diyor ki; "Rükû ettiği vakit, 'Yâ Rabbi, ümmetî ümmetî!' dediğini duydum. Sonra secdeye gittiler, secdelerinde de; 'Yâ Rabbi, ümmetî ümmetî!' dediler. Ve namazdan çıktıktan sonra da; 'Yâ Rabbi, ümmetî ümmetî!' dediler ve 'Yâ Âişe, buna taaccüb mü ettin? Ben dünyada sağ, hayatta kaldığım müddetçe 'Yâ Rabbi, ümmetî ümmetî diyeceğim.' Kabirde de bunun gibi yine 'ümmetî, ümmetî' derim. Hatta sûr nefholuncaya kadar. Sûra nefholunduğu zaman yine 'ümmetî, ümmetî' derim. Bütün enbiyânın 'nefsî' dedikleri o günde ben de, 'ümmetî, ümmetî' derim. Cenâb-ı Hak da; 'Sen ve ümmetin ve benim vahdâniyyetime inanıp tasdik eden ve senin de peygamberliği ni tasdik edenlere seni şefaatçi kıldım.' buyurur."

Cenâb-ı Hak Peygamberimiz'in o büyük şefaatini hepimize müyeser kılsın. Âmîn.

Tevrat'ta yazılıdır ki; "Ümmet-i Muhammed cennete üç fırka üzerine gireceklerdir. Bir kısmı hesap görmeden, doğrudan doğruya. Bir kısmı ise kolay bir hesapla. Üçüncü kısmı da cehenneme girdikten sonra Peygamberimiz'in şefaatıyla cennete gireceklerdir."

Bu hususta çok geniş tafsilat varsa da bu kadarıyla iktifa yeter zannederim.

17- Peygamberimiz'in miracının hak olduğunu bilmektir.

Her kim bu miracı ve âyetleri reddederse kâfir olur. Âyetleriyle Beyt-i Makdis'e gidişini tasdik edip miracı, yani semâvâta urucunu inkâr eder veya "Semâvâta çıkıp çıkmadığını bilmem." derse buna "mübtedî" derler.

Miraç haktır. İbn Mes'ûd'dan rivayet edilen hadîs-i şerifte Cenâb-ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz hazretleri İbrahim *aleyhisselâm*'ı gördüğünü ve onunla konuştuklarını ve miraçtan dönerken de;

“Yâ Muhammed, ümmetine benden selâm söyle ve onlara de ki; ‘Cennet çok güzel bir yerdir, ibadet ve hayırlarınızı süratli yapıp Allah-u Teâlâ’nın rızasını isteyiniz.’” hadisini sonuna kadar rivayet eder.

Bunda düşünülecek hiçbir şey yoktur. Şu kadar mesafe, şu kadar ışık saati, bunların hepsi kullara göredir. Allah’ını iyi bilen, bu işte hiç tereddüt etmeden “âmennâ” deyip tasdik eder.

Cebrail *aleyhisselâm*’ın getirdiği haberlerin de aynı mesafeden olduğunu unutma, itiraza da kalkma ki ne bid’at sahibi olasın ne de küfre giresin.

18- Herkesin, kıyamet gününde yaptıklarını yazan kitabı okuyacağını hak bilmesi lazımdır.

Her kim bunu inkâr ederse kâfir olur. Çünkü mevzu ile alâkalı âyet-i kerîmeler sarihtir, açıktır.

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿وَكُلُّ إِنْسَانٍ لِّزَمَانِهِ طَائِرُهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا﴾¹⁴

“Herkesin (dünyadaki) amel (ve hareket)ini kendi boynuna do-ladık. Kıyamet günü onun için bir kitap çıkaracağız ki neşredilmiş olarak kendisine kavuş(up şöyle çat)acak: Oku kitabını, bugün sana karşı, iyi hesap görücü olarak kendi nefsin yeter.”

Bir diğer âyetle de şöyle buyuruluyor:

﴿يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أَنَسٍ بِإِمَامِهِمْ فَمَنْ أُوِّيَ كِتَابَهُ يَمِينِهِ فَأُولَٰئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظَاهَمُونَ فَتِيلًا﴾¹⁵

“(Hatırla) o gün(ü) ki insan sınıflarından her birini biz imamlarıyla (rehberleriyle) çağıracağız. Artık kimin kitabı sağından verilirse onlar kitaplarını, en küçük haksızlığa uğratılmaksızın (kendileri) okuyacak-lardır.”

14 17/İsrâ, 13-14.

15 17/İsrâ, 71.

Bu âyet-i kerîmelerin delâletiyle, kıyamette herkesin yaptığı ameller, kitap hâlinde yazılı olarak eline verilecek ve böylece kendi hesabını kendisi görüp bilecektir ki bunlar aynen insanoğlunun gözleri önünden bir kere de ölürken geçirilecektir.

Cenâb-ı Hak cümlemize uyanıklık ihsan etsin de o gün okuyacağımız kitaba iyi hâllerimiz geçsin, ibâdât ü taatlerimizle dolu olup bizi mahcup edecek kötü, çirkin yazılardan muhafaza buyursun.

Bunun da en kolay her gün sabah ve akşam istiğfara devamla sey-yieleri sildirmek. Bâhusus seyyidü'l-istiğfârı hiç unutma. O da şudur;

«اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ،
وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ. أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ.
أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأَبُوءُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي،
فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ»¹⁶

Zira istiğfarların faydası hem dünyada senin her türlü sıkıntılardan kurtulmana ve hem de rızkının bol olmasına sebeptir. Onun için istiğfârı ganimet bil ve unutma.

19- Kıyamet gününde herkesin hesap göreceğini hak bilmektir.

Her kim hesabı inkâr eder ve âyetleri de inkâr ederse kâfir olur. Çünkü âyet-i kerîmeler açıktır. Her gün Sûre-i Fâtîha'da okuduğumuz; “Hesap gününün sahibidir (Allah).” meâlindeki âyetle yine;

﴿اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ﴾¹⁷

16 Şeddâd b. Evs *radiyallahu anh*'ten nakledilen seyyidü'l-istiğfârın mânası: “Allahım! Sen benim Rabbimsin. Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Beni sen yarattın. Şüphesiz ben senin kulunum. Gücüm yettiği kadar sana verdiğim sözde durmaya çalışıyorum. Yaptıklarımın şerrinden sana sığınıyorum. Bana lütuf ve ihsan buyurduğun nimetleri ikrar ediyorum, günahlarımı da itiraf ediyorum. Beni bağışla. Çünkü günahları senden başkası bağışlayamaz.” Buhârî, “Deavât”, 2, r. 6306; Tirmizî, “Deavât”, 15, r. 3393 (hasen-garîb); İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 56, r. 29436; Taberânî, *el-Mu‘cemü'l-kebîr*, VII, 292, 297, r. 7172, 7189. Büreyde *radiyallahu anh*'ten şâhidi için bk. Ebû Dâvud, “Edeb”, 100, r. 2070.

17 17/İsrâ, 14.

“Sana karşı, iyi hesap görücü olarak kendi nefsin yeter.” âyeti ve yine;

﴿فَسَوْفَ يُحَاسِبُ حِسَابًا يَسِيرًا﴾¹⁸

“Kolayca bir hesap ile muhasebe edilecek o.” âyetleri hesap günü hakkında pek sarihtirler.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri de bir keresinde mal ve mülkten bahsolunduğunda şöyle buyurmuşlardır;

“Helâline hesap, haramına da azap vardır.”¹⁹

20- Her mü'min, âhirete geçeceğimiz sırat köprüsünü hak bilmelidir.

Bu husustaki âyet-i kerîmeler onu açıkça haber vermektedirler.

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا
ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا
وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا
أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا﴾²⁰

“Sizden hiçbiriniz müstesnâ olmamak üzere illa oraya (cehenne-me) uğrayacaktır. Bu, Rabbinin üzerine kat'î olarak aldığı, kazâ ettiği (bir şey)dir. Sonra takvâya erenleri kurtaracağız. Zalimleri ise orada diz üstü düşmüş bir halde bırakacağız.”

Yine Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿إِنَّ رَبَّكَ لَبَاسِرٌ﴾²¹

18 84/İnşikâk, 8.

19 Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, VIII, 204; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 585, r. 5830.

20 19/Meryem, 71-73.

21 89/Fecr, 14.

“Çünkü Rabbin şüphesiz ki rasat yerindedir.”

Bu sırat köprüsünün üzerinde yedi köprü yani yedi geçit vardır ki her birisi bin sene çıkış, bin sene iniş, bin sene de düzlük bir uzaklıktadır. Bu köprü kıldan ince, kılıçtan keskin ve karanlık geceler gibi karanlıktır.

Her köprüde kul durdurulur ve sorguya çekilir. Cevap veren geçer, cevap veremeyenin vay hâline!

Birinci köprüde sorgu imandandır; imanı olmayanların vay hâline! İkinci köprüde namazdan. Üçüncü köprüde zekâtta. Dördüncü köprüde oruçtan. Beşinci köprüde hacdan. Altıncı köprüde cenâbetten temizlenmekten. Yedinci köprüde ana ve baba haklarından.

Bunların Nebe sûresinin içinde daha geniş tafsilatı vardır. Bize düşen vazife, bu sırat köprüsüne inanmaktır. İmanın icabı da budur.

21- Cennet ve cehennemin mahlûk olduklarına inanmak, “Hak ve gerçektir.” demek lazımdır.

Bunun inkârı küfrü mûcibdir. Zira âyet-i kerîme ile sabittir. Bunların mevcûdiyetini inkâr, tabiatıyla âyetleri ve Kur’an’ı inkâr olur ki bu da küfrü icap ettirir ve bâtil mezheplerden Cühemî mezhebine dâhil olur.

Bizim imanımıza göre cennet ve cehennem hazır, yapılmış iki yerdir ve Âdem *aleyhisselâm* girip orada sâkin olmuştur ve oradaki ağaçtan yememesi de kendisine tavsiye edilmişti. Bu husus şu âyetlerle sabittir, Allahu Teâlâ buyurdu;

﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا
حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ فَارْزَقَهُمَا
الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ
لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾²²

“Ve demiştik ki; ‘Ey Âdem, sen eşinle beraber cennette yerleş, ondan (cennetin yiyeceklerinden), neresinden isterseniz ikiniz de bol

bol yeyin. (Fakat) şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa ikiniz de (nefsine) zulmedenlerden olursunuz.’ Bunun üzerine şeytan onları(n ayağını) oradan kaydırıp içinde bulunduklarından (onun nimetlerinden) onları çıkarıvermiş (mahrum edivermiş)ti.”

Eğer cennet olmasaydı Âdem *aleyhisselâm* nerede sâkin olurdu? Şeytanın da onun oradan çıkmasına sebep olması, onların varlığına başlıca delildir.

Cenâb-ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerine de miraç gecesinde cennet, cehennem, hûrîler ve sâir lezzetler, nimetler ve azapların da çeşidi gösterilmişti.

Cenâb-ı Hak hepimize o cennet evini nasip etsin de cehennemin den muhafaza buyursun. Âmîn.

22- Kulun kıyamet gününde Allahu Teâlâ’nın, vasıtasız hesap edeceğini bilip inanmasıdır.

Allahu *celle ve alâ* kıyamet gününde kullarına, yaptıklarını vasıtasız olarak bir anda soracak ve kullar da Cenâb-ı Hakk’a bir anda cevap verecektir. Bu husustaki âyet-i kerîmeler sarıhtır.

Allahu Teâlâ buyurdu;

﴿قَوِّرَبِكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾²³

“İşte Rabbine andolsun ki onlara, topuna yapmakta oldukları şeyleri elbette soracağız.”

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لِهَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا﴾²⁴

23 15/Hicr, 92, 93.

24 18/Kehf, 49. “(Amelleri yazılı) kitap (önlerine) konulmuştur. Artık o günahkârları görürsün ki onun içindeki (yazılı) şeylerden korkarak: ‘Eyyah bize! Bu kitap da ne acâyip! Küçük büyük hiçbir şey bırakmayıp onları sayıp dökmüş.’ derler. Onlar (bütün) yaptıklarını (o kitabın içinde) hazır bulmuşlardır. Rabbin hiç kimseye zulmetmez.”

“Eyvah bize, derler. Bu kitaba ne olmuş, küçük büyük hiçbir şey bırakmayıp onları saymış!”

Allahu Teâlâ buyurdu;

﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾²⁵

“O gün ağızlarının üstüne mühür basarız. Ne irtikab ediyordusalar bize elleri söyler, ayakları (ve diğer uzuvları) da şahitlik eder.”

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿وَقَالُوا لَجُودِهِمْ لِرَبِّهِمْ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ
وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾²⁶

“Derilerine, (niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?) derler. Onlar da, (her şeyi konuşturan Allah bizi de konuşturdu. İlk defa sizi O yaratmıştır. Yine O’na döndürölüyorsunuz.) derler.”

Hazret-i Allah o gün muînimiz olsun. Çok dehşetli bir gün. İnsan, bu sorguların cevabında hiç kaçamak yolu da bulamayacak, hepsini bir bir itiraf edecek, hatta ağızlar mühürlenip eller söyleyecek, ayaklar da yaptıklarına şehâdet edecek ve insan, şaşkınlığından âzâlarına karşı: “Neden böyle söyleyip bir de şehâdet ediyorsunuz, bu bizim aleyhimize değil mi?” diye âzâları tenkit etmeye kalkışınca, âzâlar da: “Ne yapalım, elimizde ne var ki; her şeye gücü yeten ve her şeye istediğini konuşturmaya kâdir olan Allahu *celle ve alâ* bizi böyle söyletti.” diyecekler.

Yani o gün saklayacağımız hiçbir şey yoktur. Zaten amel defterlerimizde hepsi olduğu gibi yazılı, neyi inkâr edebilirsin?

Onun için her gün ve her saat hemen istiğfarlardan başka çaremiz yoktur. Hak muînimiz olsun.

25 36/Yâsîn, 65.

26 41/Fussilet, 21.

23- Cennet ile tebşir olunan on sahâbîyi tasdik etmek gerektir.

Bunları veya bunlardan birisini ta'n etmek bid'atçıların işidir, dâll ve mübtedi' olur. Bunların isimleri de şöyledir:

1. Hazret-i Ebû Bekir.
2. Hazret-i Ömer.
3. Hazret-i Osman.
4. Hazret-i Ali.
5. Hazret-i Talhâ.
6. Hazret-i Zübeyr b. Avvam.
7. Hazret-i Sa'd b. Ebî Vakkas.
8. Hazret-i Saîd b. Zeyd.
9. Hazret-i Abdurrahman b. Avf.
10. Hazret-i Ebû Ubeyde b. Cerrah.

Bu zevât-ı muhterem bizzat Allah Resûlü tarafından cennetle müjdelenmişlerdir. Cenâb-ı Hak kendilerinden razı olsun.

Bunların menkabelerini yazmaya gücümüz de yetmez, kâğıtlarımız da. Hepsi bu dine çok büyük hizmet ve fedakârlıklar yapmışlardır ki bu devlete mazhar olabilmişler. Mâlumdur ki bütün mükâfâtlar, hep emeklerin mukâbilidir. Kısaca Talhâ *radiyallahu anh*'in bir menkabesini yazayım da fedakârlık bakın nasıl oluyor:

Mâlumdur ki Uhud muharebesinde bir aralık düşman, merkeze kadar sokulmuş, bütün güçleriyle Peygamberimiz'in üzerine saldırmak-taydılar. O anda mübarek Talhâ *radiyallahu anh* Peygamberimiz'in önünde siper olmuş, bir taraftan müdafaa yaparken bir taraftan da düşmanın daha fazla yaklaşmasına mâni olmak için mütemadiyen ok atıyordu. İşte böyle bir fırtına içerisinde bulunduğu zaman âdetâ kendi varlığını unutmuş, Peygamberimiz'in muhafazasına çalışmak-ta iken aldığı yaraların (büyük küçük) sekseni geçtiğini tarih rivayet eder.

Hele bir ikinci vakti, bahçesindeki o güzel manzaraları seyrederken ikinci namazında cemaate yetişemediğinden bahçesini derhal vakfetmiştir.

Cenâb-ı Hak cümlemizi onların şefaatlerine nâil eylesin. Âmîn.

24- Peygamberlerden sonra ümmetin en efdali Ebû Bekir *radıyallahu anh'tir*.

Ebû Bekri's-Sıddîk hazretlerinin efdaliyyeti hakkında gerek Kur'an âyetleri ve gerekse Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in haberi kâfidir: Bir kere, hicret esnasında mağarada Resûlullah Efendimiz'le başbaşa kalmışlardır. İkincisi bütün varlığını Resûlullah uğrunda feda etmiştir. Üçüncüsü de kızı Hazret-i Âişe'yi Resûlullah Efendimiz'e nikâh etmişlerdir ve ümmetin ittfakıyla da halife olmuştur. Mağarada iken;

﴿إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾²⁷

“Peygamber, o vakit arkadaşına (Ebû Bekri's-Sıddîk'a); ‘Tasalanma, Allah hiç şüphe yok, bizimle beraberdir.’ diyordu.” mealindeki âyet-i kerîme nâzil olmuştur. Tabi orada iken düşmanları onları bulsalardı yok edeceklerdi. Bunun için Cenâb-ı Hak onları teselli makamında bu âyeti inzâl buyurmuş ve Resûlullah Efendimiz de; “Ne korkarsın yâ Ebâ Bekr, eğer düşman bizi bulursa bak buradan Cenâb-ı Hak bizleri kurtarır, onlara teslim etmez.” diye ona mucizeler gösterdi.

Kureyş müşrikleri o gece Resûl-i Ekrem Efendimiz'e suikast etmeye niyet etmişlerdi. Bu haberi Cenâb-ı Hak melekleri vasıtasıyla kendisine duyurdu. O da yatağına Hazret-i Ali Efendimiz'i yatırıp kendisi Ebû Bekri's-Sıddîk hazretlerinin evine gitti ve beraberce gece vakti Mekke'den çıkıp saklandıkları mağaraya gelip orada gizlendiler.

Müşrikler Peygamberimiz'i bulabilmek için izini arayıp mağarayı buldular. Şeytan da aralarında, mutlaka buradadır, diyordu. Fakat Cenâb-ı Hak örümceklere ilham ederek mağaranın kapısının ağzını kalın bir şekilde ördüler. Güvercinler de yumurta yaptılar. Düşmanlar mağaranın etrafında dolaşıyorlar ve muhakkak buradalar, diyorlar. Fakat örümcek yuvası ve kuşun yumurtası üzerinde oturması onlara burada kimse yoktur zannını verdi ve nihayet bırakıp gittiler. Halbuki şöyle eğilip bir baksalar onları orada görecektlerdi. Cenâb-ı Hak hi-maye edince bak nasıl koruyor. Onun için bizim de o Allah'a öylece sarılmamız lazımdır.

Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* buyururlar ki;

“Ben her kime İslâmiyet’i arz ettiysem hepsi biraz tereddüt edip tehir ettiler. İllâ ki Ebû Bekir, hiç düşünmeden ve tereddüt etmeden hemen iman etti.”

25- Yine mü'minlerin bilmesi lazımdır ki Ebû Bekir'den sonra halkın efdali Hazret-i Ömer *radıyallahu anh'tir*.

Müşârün ileyh ikinci halifedir. Efdaliyyeti Kitab ve Sünnetle sabittir.

Şu âyet-i kerîmede ona işaret vardır:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾²⁸

“Ey Peygamber, sana da mü'minlerden senin izince gidenlere de Allah yeter.”

Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur;

“Benim gökte ve yerde iki vezirim vardır. Göktekiler Cibrîl ve Mikâil. Yerdekiler de Ebû Bekir ile Ömer'dir.”²⁹

Hazret-i Ömer'in iman edişi çok ilgi çekici. O da Mekke müşrikleri gibi müslüman olanlara ve Peygamberimiz'e karşı, Cenâb-ı Peygamber de Hazret-i Allah'a dua buyuruyorlar ki;

“Ya Rab, bu dini Ebû Cehil veya Ömer'le teyit eyle, kuvvetlendir.”³⁰

Hazret-i Ömer bir gün kız kardeşinin evine gider. Halbuki kız kardeşi de müslüman olmuştu. Tâhâ sûresinden nâzil olan bazı âyetleri okumakta iken Hazret-i Ömer içeri girdi ve ne okuduğunu sordu. O da okudu. Hazret-i Ömer'i derin bir düşünce aldı, o da iman etmeye karar verdi ve Resûlullah'ın bulunduğu eve gitti. Resûlullah Efendimiz kendisini karşıladı ve kucakladı. Hazret-i Ömer de iman edip islâmların arasına karıştı. 36 erkek müslüman, 4 de kadın vardı ki hepsi henüz kırk kişi olmuşlardı ve bugüne kadar da namazlarını evlerde gizli olarak kılıyorlardı.

Hazret-i Ömer'in imanından sonra namaz, Kâbe'de âşikâr olarak kılınmaya başladı. Sonra bütün müslümanlar hicret ederken, Medine-i Münevvere'ye giderlerken gizlice yapıyorlardı. Fakat Hazret-i Ömer hicret sırasında kendini gösterdi ve şöyle dedi:

28 8/Enfal, 64.

29 Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 290, r. 3047; Bezzâr, *Müsned*, XI, 178, r. 4919.

30 Tirmizî, “Menâkıb”, 18, r. 3681.

“Ben de Medine-i Münevvere’ye, Peygamber’in yanına gidiyorum. Çocuklarını yetim bırakmak, karısını dul bırakmak isteyen peşimden gelsin!”

Bu suretle serbestçe gelip Medine-i Münevvere’de Resûlullah Efendimiz’e iltihak etmiştir.

On bir küsur sene halifeliği vardır. Halifeliği esnasında Acemistan, Mısır, Suriye ve Irak İslâm ülkelerine katılmışlardır. Kendisi gayetle salâbet-i dîniyye sahibi olduğundan adaleti ile meşhurdur.

Devlet işi görürken devletin mumunu yakar, devlet işi bitince de kendi mumunu yakar. Sofrada ancak yedi lokma ile iktifa ederdi. Halifeliği esnasında bile giydiği elbisenin birçok yerleri eskimiş ve yırtılmış olduğu halde onları diker, öyle giyerdi.

Mevlâ şefaatine nâil eylesin. Menâkıbı çok uzundur, menkabe kitaplarına müracaat oluna.

26- Ebû Bekir ve Ömer’den sonra ümmetin efdali Hazret-i Osman’dır.

Üçüncü halifedir. Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*’in iki kızıyla evlenmiştir. Birinci kızı vefat edince Cenâb-ı Peygamber ikinci kızını da vermişti. Kur’ân-ı Azîmüşşân’ı toplayıp yazdırmış. Hilâfeti de on üç seneye yakındır.

Müşârün ileyh hakkında Cenâb-ı Peygamber;

“Kırk kızım olsaydı hepsini birer birer ona nikâh ederdim.”³¹ buyurmuştur.

Yine Resûlullah Efendimiz;

“Ey Osman, sen benim dünya ve âhiret dostumsun, beni Peygamber olarak gönderen Allah hakkı için!”

Osman b. Affan kıyamet gününde ümmetin günahkârlarından ve cehenneme girmeye müstahak yetmiş bin kişiye şefaatecektir.

Tebûk gazâsında yaptığı fedakârlığından nâşi; “Bundan sonra Osman’a hiçbir şey zarar vermez.” buyurulmuştur.³²

Bu mübarek zâtın İslâm’a çok büyük iyilikleri vardır: Ehl-i Medine’nin suyu yoktu, bir yahudinin kuyusundan alıyorlardı. Fakat her

31 Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-ummâl*, XI, 591, r. 32831.

32 Tirmizî, “Menâkıb”, 19, r. 3701.

zaman vermek istemezdi. Hazret-i Osman o kuyuyu satın alıp müslümanlara hediye etmiştir.

Nihayet bu mübarek zâtı, hânesinde şehit ettiler. Ehl-i Medine, eşkıyâları dağıtmak için her ne kadar izin istediyseler de; “Benim için Ümmet-i Muhammed’den bir kişinin bile burnunun kanamasını istemem, çünkü benim için dövüşüp şehit olacaklar!” dedi. Cânîler onu şehit ettikten sonra cenazesinin defnine bile bir müddet müsaade etmemişlerdir ve Baki’ denilen mezarlığın dışına gömülmüştür. Sebebi de; “Sen hep akrabalarını himaye ediyorsun.” teranesi. Elbette ki umûr-ı devlette en emin kimseler akrabâ-i taallukâtıdır.

Bu devirde de İslâm orduları birçok fütuhâtlar yapmışlarsa da Hazret-i Osman’ın şehâdetiyle fitne kapıları açılmış ve nihayet Hazret-i Ali *radiyallahu anh* ile Cemel vakası, daha sonra da Hazret-i Ali ile Muâviye hadiseleri patlak vermiş ve bu yüzden Ehl-i İslâm pek çok zarar görmüştür.

27- Yine bilmek lazımdır ki Ebû Bekir, Ömer ve Osman’dan sonra ümmetin efdali Hazret-i Ali’dır.

Hilâfeti haktır. “Benden sonra hilâfet otuz senedir.”³³ buyurulmuştur. Bu da Hazret-i Ali’nin zamanında tamam olmuştur.

“Ya Rab, Ali’nin sevdiklerini sen de sev ve Ali’nin buğzettiklerine sen de buğzeyle!”³⁴

“Ya Ali, Musa *aleyhisselâm* Harun’a nasılsa sen de bana öylesin.”³⁵

“Ben cennete girdim ve cennetin kapısında; *Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah* ve Ali de Resûlullah’ın kardeşidir, diye yazılı gördüm.”³⁶ gibi taltifât-ı Risâletmeâb’a nâil olan bir zât-ı pâk-i muhteremdir.

Hazret-i Ali *radiyallahu anh* demişler ki;

كَفَى بِي عِزًّا أَنْ تَكُونَ لِي رَبًّا، وَكَفَى بِي فَخْرًا أَنْ أَكُونَ لَكَ عَبْدًا.³⁷

33 İbn Hibbân, *Sahîh*, XV, 392, r. 6943; Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebir*, I, 89, r. 136; VII, 83, r. 6443; XXIII, 420, r. 1016.

34 Ahmed b. Hanbel, I, 118; r. 567.

35 Ahmed b. Hanbel, III, 338; Ebû Ya‘lâ, *Müsned*, II, 99; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 143, r. 4652.

36 Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-evsat*, V, 343, r. 5498.

37 İbn Receb el-Hanbelî, Şerhu Hadîsi Lebbeyk Allahumme Lebbeyk, I, 67; Şa‘rânî, *Tabakâtü’l-kübrâ*, I, 17.

Bana izzet olarak yeter, senin benim Rabbim olmaklığıın.

Bana iftihar olarak yeter, benim de sana kul olmaklığıım.

Müşârün ileyh'in bir diğer sözü:

“İstediklerine yedir; sen onun emîri olursun. Kime muhtaç olursan sen de onun esiri olursun.”

Ne kadar şâyân-ı dikkat bir ders.

Diğer bir sözü:

“İnsanın, Rabbini bilerek yaşlı hâlinde ölmesi, genç yaşında ölmesinden -velev ki cennete girse dahi- hayırlıdır.”

Yine buyurmuşlar ki;

“İlimsiz ibadette hayır yoktur, fehimsiz ilimde de hayır yoktur ve tefekkürsüz kıraatte (Kur'an okumakta) de hayır yoktur.”

Hazret-i Osman'ın katlinden sonra yemek bile yemediğini rivayet ederler.

Kış mevsiminde üşürdü de ona, “Beytülmâl'den bir elbise alsanız.” dedikleri zaman, “Ben, müslümanların Beytülmâl'inden bir şey eksiltmek istemem.” buyurlardı.

Nihayet bu insanlar, bu mübarek zâtı da camiye giderken şehit ettiler. Allah'ın hikmeti on dört erkek evladı olmuş, fakat beşinden nesli gelmiştir: Hasan, Hüseyin, Muhammed b. el-Hanefiyye, Ömer ve Abbas *radıyallahu anhüm ecmaîn*.

28- Ashâb-ı kirâm hakkında layıksız söz konuşmamak gerekir.

Gerek ashâb-ı kirâm arasında vâki münâzaalardan ve gerekse herhangi bir sebepten nâşî onların aleyhinde konuşmaktan kaçınmak lazımdır. Zira o münâzaalar bir içtihadın neticesidir. Mâlumdur ki içtihatlarda hata olsa dahi yine içtihat sahibine sevab verilir.

Halbuki Cenâb-ı Hakk'ın ashâb-ı kirâm hakkında;

﴿وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ
بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ

تَجْرَى تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ³⁸

“Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah’tan.” diye onları medh ü senâ buyurmuş olması kâfi değil mi? Sonra da Cenâb-ı Peygamber Efendimiz’in;

«أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيِّهِمْ أَقْتَدَيْتُمْ أَهْتَدَيْتُمْ»³⁹

“Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız menzile erersiniz.” methiyesi yetmez mi?

Yine Resûlullah;

«مَنْ أَبْغَضَ أَصْحَابِي فَهُوَ مُنَافِقٌ»⁴⁰

“Kim ashabıma kin tutarsa o münafıktır.” buyurmuştur.

Binâenaleyh bu hususta dili tutmaktan daha layık bir şey yoktur. Çünkü Allahu Teâlâ onlardan razı olduktan sonra artık başkasına söz söylemek düşer mi? Sonra onlar yıldızlar gibi hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz. Bunlara buğzedenlerin münâfık kimse olduğu da açıklanmış olduğundan, onların aleyhinde hiçbir şey söyleme ve dikkat eyle. Onlar o günün darlık ve zorluklarına karşı nasıl Resûl-i Ekrem’e sarıldılar ve onun için can ve başlarını ve mallarını feda ettiler. Bugün tarih bunlara hayran, insanlık da hayran.

Biz bugün, dünya ziynetlerine ve dünyanın envâ-ı çeşit zevk ü safâsına kendimizi kaptırmış gidiyoruz. Hangimizde sünnet-i seniyyeye dair bir alâmet var? Bazılarında bir sakal varsa da ona da saygımız yok. Yalanlar, yeminler, hileler, iftiralar, zulümler, içkiler, kumarlar,

38 9/Tevbe, 100. ”(İslâm’a hizmette) öne geçen Muhacirler ve Ensâr ile iyilikte onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da O’ndan razı olmuşlardır. (Allah,) onlara alt tarafından ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennetler hazırladı. Bu en büyük kurtuluş (ve saadet)tir.”

39 Bk. Abd b. Humeyd, *Müsned*, II, 30, r. 781; Beyhakî, *el-Medhal ilâ Süneni’l-kübrâ*, I, 163, r. 153.

40 Hadis bu lafızlarla mevcut değildir. Ancak,

لَا يُحِبُّهُمْ إِلَّا مُؤْمِنٌ، وَلَا يُبْغِضُهُمْ إِلَّا مُنَافِقٌ، مَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ

faizler, rüşvetler, isyan, kabahat, nikâhsızlık... Bunları unutup da ashâb-ı kirâm aleyhinde ve daha doğrusu mü'min kardeşler aleyhinde konuşmak kime yakışır yahu?

Allah cümlemizi affetsin de kendisini ve Rabbini bilen kullarından eylesin.

29- Allahu Teâlâ'nın gazabı da vardır, rızası da vardır.

Bunlar Cenâb-ı Hakk'ın sıfatıdır. Onun için onun gerek gazabı ve gerek rızası Hâlık-ı Zülcelâl'de bir değişiklik yapmaz. Biz ise mahlûkuz; kızdığımız vakit hemen hâlimiz değişir, büyük hatalar işleriz. Rızamız da böyledir. Fakat Zülcelâl'in ne gazabı ve ne de rızası onun hâline hiçbir tesir yapamaz. Çünkü sıfatları mahlûk değil ki.

Herhangi bir şeyde değişiklik, mahlûka aittir. Hâlık'ta tasavvur olunamaz. Binâenaleyh, Hâlık'ın gazabı ve rızası onun hâlini değiştiremez. Çünkü Hâlık'ın sıfatı da kendisi gibi kadim ve değişmez. Onun için cennet evi, Hâlık'ın rıza evidir, oraya razı olduğu kullarını koyar. Öyle ise sen de O'nun rızasını kazanmaya bak, zira başka şeylerde hayır yoktur. Cehennem de gazap evidir, oraya da âsîleri koyacaktır, sen de bundan çok sakın.

30- Cennette mü'minler, Allahu Teâlâ'yı bilâ-misâl ve lâ-keyf göreceklerdir.

Rıza evi olan cennetin cennet oluşu oradan Cenâb-ı Hakk'ın görünmesidir. Bunda Ehl-i sünnetin hiçbir şek ve şüphesi yoktur. Yalnız bu görüşün nasıl olacağını Cenâb-ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz şöyle ifade etmektedir: Ayın ondördüncü gecesinde ayın tam şeklini, görünüşünü, herkes olduğu yerden pek açık ve güzel bir şekilde görmektedir. Bunun için bir toplantı yeri gibi bir kalabalığın toplanmasına hiç de lüzum yoktur, bu görünüşü tarife kimsenin gücü yetmez. Onun için bilâ-misâl ve lâ-keyf demekten başka çare yoktur. Her kim inkâr ederse bid'at işlemiş olur ve mudillinden olur.

Âyet-i kerîmelerde pek açık olarak Cenâb-ı Hak, kullarının kendisini göreceklerini beyan etmektedir.

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاصِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ﴾⁴¹

“Yüzler (vardır) o gün ter ü tâzedir, Rablerine bakacaktır.”

Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri de buyurdu ki;

﴿إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرُونَ هَذَا الْقَمَرَ﴾⁴²

“Ayın ondördüncü gecesinde (şu) ayı (birbirinize gösterebilmek için sıkışıp üst üste hâcet kalmaksızın hepiniz) nasıl (zahmetsizce) görüyorsanız Rabbinizi de (öyle) göreceksiniz.”

31- Mü'min bilmelidir ki enbiyânın rütbeleri evliyânın rütbelerinden âlâdır.

Her kim, “Evliyânın rütbesi nebîlerin rütbesinden âlâdır.” derse ona mübtedi' derler, Ehl-i sünnetin dışında kalmıştır. Velîler ancak bulundukları devrin peygamberlerine tâbidir. Zira peygamberlere itaat, Allahu Teâlâ'ya itaat gibidir ve taattir. Âyet-i kerîmede;

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾⁴³

“Kim Allah ve peygamberlerine itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehitlerle, iyi adamlarla beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaşlardır!”

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا﴾⁴⁴

“Kim Allah ve Peygamberi'ne itaat ederse (Allah) onu altından ırmaklar akan cennetlere sokar ki onlar orada ebedî kalıcıdır.”

41 75/Kıyâmet, 22-23.

42 Bk. Buhârî, “Mevâkitü's-salât”, 16, r. 554; Müslim, “Mesâcid”, r. 211; Ebû Dâvud, “Sünnet”, 20, r. 4729; Tirmizî, “Sifetü'l-cennet”, 16, r. 2551; İbn Mâce, “Mukaddime”, 13, r. 177; Ahmed b. Hanbel, IV, 360, r. 19190.

43 4/Nisâ, 69

44 4/Nisâ, 13.

Görüldüğü üzere, Allahu Teâlâ'ya ve peygamberlerine itaatin neticesinin o güzel cennet olduğu bildirilmektedir ki evliyâlar peygamberlerle kıyas bile olunamazlar. Zaten evliyânın evliyâlîği, bulunduğu devrin peygamberine uymasının neticesidir. Peygamberlik Allah vergisidir. Evliyâlar da o peygamberlere uyabildikleri nispette velîlik mertebesine ulaşırlar. Maazallah sonradan hatalara, günahlara düşünce, velîlikten azlolunurlar. Halbuki peygamberler mâsumdurlar, Allahu Teâlâ onları korur ve hiçbir zaman peygamberlikten azlolunmazlar ve olunmamışlardır.

Cenâb-ı Peygamber de bir hadisinde;

“Ben âdemoğlunun seyyidiyim, fakat iftihar etmem.”⁴⁵ buyurmaktadır ki onun tevazuunun ne kadar büyük olduğunu bizlere göstermektedir.

Bundan anlarız ki gerek dünya işlerinde ve gerek ilim ve âhiret işlerinde ne kadar yüksek mevkilere nâil olursak olalım; bunu Allahu Teâlâ'nın lütfu bilip büyüklenmemeli ve tevazu sahibi olup kendini gurura kaptırmamalı ve halkın arasında kendisine bir mevki ve şöhret vasıtası yapmamalıdır ve yapmamaya da çalışmalıdır ki ind-i ilâhîde derecesi yüksek olsun. Zira;

«مَنْ تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللَّهُ»⁴⁶

“Tevazu göstereni Allah yüceltir.” buyurulmuştur.

32- Evliyânın kerametlerini kabul etmelidir.

Her kim evliyânın kerametini inkâr ederse o da mübtedi'dir, Ehl-i

45 Bk. Tirmizî, “Tefsîrü'l-Kur'ân”, 18, r. 3148; “Menakıb”, 1, r. 3615; İbn Mâce, “Zühd”, 37, r. 4308; Ahmed b. Hanbel, III, 2, r. 10987; II, 540, r. 10972; İbn Hibbân, *Sahîh*, XIV, 398, r. 6478.

Hadisin tamamının metni şu şekildedir;

«أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ، وَيَبْدَى لِرِوَاءِ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ،
وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لِرِوَاءِ، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ
عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفِّعٍ وَلَا فَخْرَ.»

46 Bk. İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 96, r. 34461; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, X, 455, r. 7790; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, I, 219, r. 335; Begavî, *Şerhu's-sünne*, XIII, 171; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, VII, 129.

sünnet haricidir. Âyetleri inkâr ederse kâfir olur. Çünkü âyet-i kerîmede;

﴿قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ﴾⁴⁷

“Nezinde kitabdan bir ilim olan (zât) ‘ben’ dedi ‘gözün sana dönmeden (gözünü yumup açmadan) evvel onu sana getiririm.” buyrulur.

Bu zât, Süleyman *aleyhisselâm*’ın veziri Âsaf’tır. Kendisi velîdir, peygamber değildir. Süleyman *aleyhisselâm*’ın kavmindendir.

Süleyman *aleyhisselâm*’ın kavminden velî olsun, evliyâ olsun da Muhammed-i Mustafâ *aleyhisselâm*’ın ümmetinden olmasın; hiç olur mu? Halbuki Peygamberimiz de Süleyman *aleyhisselâm*’dan hayırlı, ümmeti de yine Süleyman *aleyhisselâm*’ın ümmetinden hayırlıdır.

Yine İsa *aleyhisselâm*’ın annesi Hazret-i Meryem’e Cenâb-ı Hak kuru ağaçtan meyve veriyordu ve yine Meryem’in odasında kış vakti yaz meyveleri ve yaz mevsiminde de kış meyveleri bulunurdu da Hazret-i Zekeriyya *aleyhisselâm*;

“Bunlar sana nereden geldi?” diye sorunca;

“Allah tarafından.”⁴⁸ demişti.

Hazret-i Meryem de peygamber değildir.

Ashâb-ı Kehf’in durumlarını da düşün. Onların arasında bir de köpek vardı. Bu da o Ashâb-ı Kehf ile cennete girecektir ki iyi kimselere hizmetin mükâfâtıdır. Cennetlik dokuz hayvan daha vardır.

Ashâb-ı Kehf’in isimleri şöyledir: Yemlihâ, Mekselinâ, Meslinâ, Mernûş, Debernûş, Sâzenûş, Kefeştatâyûş. Kendilerine sâdık olan köpeklerinin adı da Kitmîr’dir.

Bunlar da dinlerini korumak için memleketlerini terk edip bizim Tarsus’taki mağarada saklanıp üç yüz küsur sene orada uyuduktan sonra uyanmışlar ve neticede yine oraya gömülmüşlerdir. Bazıları başka yerde olduklarını da rivayet ederler. Gaziantep’in bir kazasının olduğu da rivayetler arasındadır.

47 27/Neml, 40.

48 3/Âl-i İmrân, 37.

Yine bir adam; “Bir velî, bir gece kalkıp Beytullah’a gidip geliyor-muş.” dediğinde, karşısındaki kişi; “Hiç böyle şey olur mu?!” derse çok hata eder. Peygamberimiz bir gece miraç yapmadı mı? Gittiği yeri ölçmek bile mümkün değil. “Mü’min mi hayırlıdır, kâfir mi?” diye, daha neye düşünürsün?

Baksana şeytan *aleyhillâne* bir anda Şark ile Garb arasında elekt-rik gibi gidip gelmiyor mu?

Ah zavallı, sakın kerâmât-ı evliyâyı inkâr etme, o keramet bak sende de mevcut, fakat ne yazık farkında değilsin.

“Andolsun ki biz, âdemoğullarını üstün bir izzet ve şerefe mazhar kılmışızdır.”⁴⁹ diyen Allahu Teâlâ değil mi?

Cenâb-ı Hak cümlemizi kâmilîn zümresinden eylesin. Âmîn.

33- Allahu Teâlâ hazretlerinin dilediğini yapmasıdır.

Cenâb-ı Hak dilediğini yapar, istediği gibi hükmeder ve işine kim-seyi karıştırmaz, herkes yaptığından mesuldür. Nitekim Kur’an’da şöyle buyrulur:

﴿يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ﴾⁵⁰

“Allah ne dilerse mahveder ve vücuda getirir.”

Cenâb-ı Hak bir şey murâd ettiği vakit o şey derhal olur. İnsan da işinin sonunu bilemez. Onun için kendi iradesine değil, Hakk’ın iradesine teslim olması gerekir ve bunun kadar tatlı ve güzel bir şey de yoktur. Sonra insan, bugünkü hâline hiç de güvenemez. Gerek zengin gerek fakir, gerek alim gerek cahil, gerek sûfî gerek kalender-meşrep... Hiçbirisi bâkî değil. Bugün bile göregeldiğimiz hâllerdendir ki dünün zengini bugün pek fakir ve dünün fakiri de bugünün en zenginleri arasında. Diğerleri de buna göredir. Bugünün sûfisinin yarın ne olacağını kim bilebilir. Bunlar hep bizim meçhulümüz, Hakk’ın mâlumu olan şeylerdir.

Vaktiyle bir derviş varmış. Şeyhini Levh-i Mahfûz’da cehennemlik olarak görmüş, fakat bir türlü şeyhine söyleyememiş. Nasılsa bir gün fırsat düşmüş, derviş bu gördüğünü şeyhine güzelce anlatmış. Bakınız ve dikkat ediniz, şeyh nasıl karşılık veriyor:

49 17/İsrâ, 70.

50 13/Ra’d, 39.

“Evladım, o yazıyı ben tam kırk seneden beri görmekteyim. Benim vazifem Allahu Teâlâ’ya kulluktur, Allah’ın işine karışmak elbette kula yakışmaz. O beni nereye koyarsa koyar; ister cennete ister cehenneme. Yeter ki O benden razı ola!”

Ertesi gün bir de bakarlar ki Levh-i Mahfûz’daki yazı değişmiş, ehl-i cennet olarak yazılmış. Bu ders bize yeter zannederim.

Hazret-i Ömer *radiyallahu anh* şöyle dua ederlermiş:

“Yâ Rab, eğer benim *ismimi* şakîler divanında yazdıysan o yazıyı, oradan saîdler divanına çevir.”

Biz de böyle deyip Allahu Teâlâ’nın fazl ü keremini ve hakkımızda hayırlar ihsanını ve süedâ defterine yazılmamızı daima isteyelim.

34- Peygamberlerin ve mü’minlerin akıllarıyla, küffârın akıllarının bir olmadığına inanmak ve bilmek lazımdır.

Kâfirlerin şunu bunu yapmaları akıllarının çokluğuna katiyen delâlet etmez. Her kim; “Kâfirlerle mü’minlerin akılları müsâvîdir.” derse bid’at sahibidir.

Akıl beş derece üzerinedir: 1. *Akl-ı garîzî*. 2. *Akl-ı tekellüfî*. 3. *Akl-ı atâî*. 4. *Akl min ciheti’n-nübüvve*. 5. *Akl min ciheti’ş-şeref*.

Akl-ı garîzî denilen akılda, bütün halk, cemî-i küffâr müsâvîdir. Umumî bir akıl demektir. Herkes bu aklıyla Hâlık’ı bulur. Amma bu akıl insanların tekemmülüne kâfî değildir.

Akl-ı tekellüfî dedikleri akıl, çok gayret gösterip ulemâ ve hukemâ ile oturup sohbetleriyle aklını çalışması nispetinde artırır veya olgunlaştırır.

Üçüncü akıl ise akl-ı atâî dedikleri akıldır ki küffârın bu akılda hiçbir nasibi yoktur. Mü’minlerle nebîler bu akılda müsâvîdirler.

Nübüvvet cihetinden verilen akılda ise mü’minlerin nasibi yoktur. Yalnız bu akıl hâsseten peygamberlere verilen bir akıldır ki bu akıl ile halkın irşadına hizmet ederler.

Bir de şeref cihetinden bir akıl vardır ki o da yalnız bizim Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz’e verilen akıldır. Bu akılda halkın hiçbir nasibi yoktur ve Allahu Teâlâ hazretleri Peygamberimiz’e verdiğini ne insanlardan ve ne de meleklerden hiçbirisine vermemiştir.

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾⁵¹

“Hiç şüphesiz sen büyük bir ahlâk üzerindesin.” âyeti yetmez mi dersiniz?..

Vehb b. Münebbih der ki; “Ben doksan bin kitap okudum ve hepsinde gördüğüm şu: Dünyanın evvelinden âhirine kadar bütün mahlûkâtın akli toplansa da Peygamberimiz’in aklının yanına konsa onların akılları Peygamberimiz’in aklı yanında bütün çöllerde olan kumların yanındaki bir kuma benzer.”

Cenâb-ı Hak, akli bin parça edip 999’unu Peygamberimiz’e, bir tanesini de halkta dilediğine verir.

Şimdi sen, ne söylersen söyle, kimi beğenirsen beğen. Amma bu taksimi unutma. Seveceğini ona göre sev, kimin arkasına takılacaksan ona göre takıl da sonra pişman olma. Dinsizlerin hâline bakma, onların bugün gökte uçtuklarına aldanma. Senin peygamberin gökte değil, göklerin üstünde, bir gecede cennet ve cehennemi de görerek, peygamberlerle de görüşerek, hem de Hak *sûbhânehû ve teâlâ*’yı da görerek hem gitti ve hem de geldi. Bu gâvurlar buna nasıl muvaffak olabilirler?

Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin de otuz altı miracı olduğunu unutma. Böyle bahtiyarlar daha pek çok var; sen de bunlara katıl ve Hakk’a ulaş.

35- Her mü’min bilmelidir ki Allahu Teâlâ hazretleri mahlûkâtını yaratmadan evvel de Hâlık idi.

Cenâb-ı Hakk’ın hâli hiçbir zaman değişmez, o daima Hâlık’tır ve buna muhalefet Ehl-i sünnetten çıkmaya kâfîdir. Çünkü Allahu Teâlâ’nın ulûhiyeti ezelîdir, böyle olunca bütün sıfatları da ezelîdir. Bunu inkâr insanı küfre kadar götürür, maazallah! Zira Allahu Teâlâ bütün eşyayı halkedendir, Vâhidü’l-Kahhâr olan O’dur.

36- Allahu Teâlâ hazretleri Zâtı’yla Âlim ve Kâdir’dir.

Hâlık-ı Zülcelâl’in halkı yaratması ezelî olmakla beraber ilmi ve kudreti de ezelîdir. Hakikatte Âlim ve Kâdir olan Allahu Teâlâ hazretleridir. Bakınız, yarattığı varlıkların hiçbirisinde bir eksiklik ve bir kusur bulmak

mümkün değildir. Güneşin doğuş ve batışındaki intizama hayran olmak mümkün değil. Hele o ayın hergün bir şekil alıp onbeşinci günde tam şeklini alması; sonraki on beş günde de tedricî bir surette ufalayıp bir ayın tamam olması, kullara ne büyük faydalar sağlamaktadır.

İlmi ve kudreti olmayan hiç böyle bir icat yapabilir mi? İlimde esas olan kemâldir. Bir kemâl olmadan böyle bir vücut meydana gelebilir miydi? Sonra insanın hilkati hepsinden daha âlâ ve bütün görülen şeyler hep bu insan için yaratılmıştır. Bunu iyi bil de kadr ü kıymetini anla ve seni yaratana teşekkürle emrinden dışarı çıkma.

37- Her mü'min bilmelidir ki insanlar dünyada beş nev'idir:

1. Müşrik denilen ve Allah'tan başka ilâh tanıyan, iki ve üç tanrı tanıyanlar.
2. Münâfık.
3. Günahsız mutî.
4. Günahkâr, tevbekâr.
5. Günahkâr, fakat tevbesiz.

Müşrik ve münâfık olarak dünyadan çıkan, cehennemde ebedî olarak kalır. Onun için buna çok dikkat eyle. "Allah birdir." de ve ondan şaşma. O, bu ne derse desin kulağına koyma. Mesela der ki; "Güneş birdir, lâkin o güneşte hem sıcaklık var hem de ılık var; işte bu üç ilâh derler." diye sana bazı masallar söylerler amma hiç hararet ve ılık ilâh olur mu? Allah, her noksan sıfattan münezze ve müberrâ ve her kemâl sıfatıyla muttasıftır, kemâline de hiçbir zaman zevâl ârız olmaz.

Günahsız mü'minle, günahlarına daima tevbe ve istiğfar eden kimse, dünyadan ayrılırken ve çıkarken bunların yerleri de cennettir ve orada ebedî kalırlar.

Şimdi, beşinci olarak; büyük günahlarına tevbe etmeden ölenler... Bu da Allahu Teâlâ'nın meşîyyetine kalmıştır. İsterse fazl ü keremiyle affedip cennete, isterse adliyle azap edip ceheneme kor, sonra da şefaathçilerin şefaatiyle cehennemden çıkarıp cennete koyar. Âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler de böyledir.

Cehennemin bir kapısını Cenâb-ı Peygamberimiz Cibrîl *aleyhis-selâm*'dan sormuşlar:

“Burası kimler içindir?” O da;

“Senin ümmetinin günahkârları içindir.” demiş. Bunun üzerine Cenâb-ı Peygamber çok ağladı ve evine girip tam yedi gün evinden çıkmadı. Ancak namaz için çıkardı ve kimse ile de görüşüp konuşmadı. Tâ ki Cenâb-ı Hak’tan şefaât gelinceye kadar. Cenâb-ı Hak buyurdu ki;

“Cehennem yedi kapısı vardır. Bunlardan birisi senin ümmetinden büyük günahlar işleyenler içindir ki onlar dünyadan da tevbesiz olarak çıkmışlardır.

Cenâb-ı Hak bunlara günahları nispetinde azap edip sonra oradan çıkarıp fazlıyla ve Peygamberi’nin şefaatiyle cennetine koyacaktır.

Cenâb-ı Hak, cümlemizi o güzel Peygamberimiz’in şefaatine nâil etsin. Âmîn.

38- Yine mü’min bilmelidir ki Allahu Teâlâ dilediğini işler ve buna kimse mâni olamaz.

O’nun dilemesi, O’nun hükmü ve adlidir ve bu hareketi O’nun zulmü sayılamaz. Çünkü mülk O’nundur, mülkünde tasarruf da O’na aittir. Her kim, bu tasarrufundan nâşî O’na zulüm isnâd ederse kâfir olur. Zira bütün emirler, işler O’nun elindedir. Her istediğini istediği gibi yapar.

Bazen bize hoş gelmeyen ve kerih gördüğümüz şeyler vardır ki bakarsınız sonra hayırlar doğar. Yine bazı hayır zannettiğimiz şeylerin altından da ne zararlar, felâketler doğar. Onun için bizim daima Hak’tan gelen her şeye razı olup O’nun işine karışmamamız en güzel bir iştir.

39- İyi bilmelidir ki mushaflar ve yazılan kitap hakiki bir Kur’an’dır.

Biz onu okuruz, kitaplarımızda yazarız. Bu yazılan Kur’an, hakiki Kur’an’dır. Evet, yazan biziz. Matbaalarımızda basılır, kâğıtlar da bizim yaptığımız kâğıtlardır. Bunlar tabîi mahlûktur.

Fakat o Cibrîl *aleyhisselâm*’ın Peygamberimiz’e getirip okuduğu Kur’an ise mahlûk değil, Hâlık-ı Zülcelâl’in kelâm sıfatıdır. Tabi bu da ezelî ve ebedîdir. Hâfızların okuduğu ve bizim de dinlediğimiz Kur’an,

hakiki Kelâmullahtır. Bunda zerre kadar şek ve şüphe de yoktur. Ve bize bu Kur'an'ı okumakla da emretmiştir ki içindekileri öğrenelim ve ona göre de hareket edelim.

Allahu Teâlâ Kur'an'ı, kullarım hak yolu, doğru yolu, selâmet yolu öğrenip ona göre hareket etsinler de cennetime girsinler ve cehen-nemden de korusunlar, diye göndermiştir.

Sonra Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Azîmüşşân'ı Cibrîl *aleyhisselâm*'a harfsiz ve sessiz olarak bildirmiş, Cibrîl *aleyhisselâm* da sesli ve harfli olarak Peygamberimiz'e intikal ettirmiştir.

Kur'an-ı Kerîm, Hak kelâmı olduğu için onu abdestsiz ele almak katiyen câiz değildir. Yüzünden okumak için de abdestli olmak ge-rektir. Ezberden abdestsiz okunabilse de âdâb-ı İslâmiyye'ye muhalif hareket etmiş olur.

Zaten müslümanın abdestsiz gezmesi de doğru değildir. Yalnız sabîlere, küçük çocuklara okuturken onlara müsamaha etmek câiz, demişler.

“Kur'an-ı Kerîm, Hak kelâmı değildir.” diyen kâfir olur. Şüphe de öyledir. Eğer Kur'an-ı Kerîm beşer sözü olsaydı şimdiye kadar çoktan kaybolur ve içine binbir masal karışırdı. Lehülhamd, Kur'an-ı Kerîm gönderildiğinde ne ise bugün de aynıdır. Ne bir harf fazla ve ne de bir harf eksiktir.

Bir kelimesine, bir hükmüne itiraz, insanın dinden çıkmasına ve küfre girmesine sebep olur. Onun için son derece dikkatli olmak la-zımdır ve bütün müslümanların onu cân ü gönülden okuyup emir ve nehiylere muttalî olup ve ona göre de hareket etmeleri en güzel bir yoldur. Hele çocuklarımıza mutlaka okutup öğretmek, iman ve İslâm'ı bildirmek ve onları ibadet ve taate alıştırmak başlıca vazife-lerimizden olsa gerektir.

Cenâb-ı Hak cümlemizi dinine, kitabına sâdık, sevgili kullarından eyesin. Âmîn.

40- Mü'mine layık olan, mecâzî değil, muhakkak îmân-ı hakîkî üzere olmasıdır.

Çünkü kişi üç hâlin birisinden hâlî değildir: Ya mü'mindir, ya kâfir-dir veya münâfıktır. Eğer îmân-ı hakîkî üzere olmazsa o zaman kâfir, hakiki kâfir olur.

Bir insan, haram helâl demedikçe ne kadar günah işlese kâfir olmaz, imanı sahihtir ve hakiki mü'mindir. Her kim (böyle bir günahkârın imanına) î mân-ı mecâzî derse mübtedî', yani sâhib-i bid'attir. Mesela bir kâfir iman etmedikçe ne kadar hayır ve sâlih ameller işlese o mecâzî kâfir değil, hakiki kâfirdir. Binâenaleyh bir mü'min de ne kadar günahkâr olsa onu hakiki imandan çıkarmaz. Fakat şunu da unutmamalıdır ki günahkâr kimselerin günahlar her ne kadar onları î mân-ı hakîkîden çıkarmazsa da günahlar birike birike, toplana toplana, kalbini karartır da artık iman ile küfrü fark edemeyecek bir tehlikeye düşer.

Onun için günah, insanı kâfir yapmasa da küfre doğru sürükler olduğunu sakın unutma. Ve mümkün oldukça günahlardan, arslardan kaçır gibi kaç ki Allah'ın sevgili kullarından olasın.

Münâfık ise kâfirden daha şerlidir. Hele bir de mason olursa vay hâline! Bir türlü aklımız ermiyor ki bir müslüman nasıl mason olur?! Bu insan ya delidir ya mecnun.

41- Mü'min şunu da bilmelidir ki kendinin hasmı olur da dünyada iken helâlleşmeden ve tevbe etmeden ölürse hasenâtlarından alınıp -husûmeti nisbetinde- hasımlarına verilecek.

Bu, Cenâb-ı Hakk'tan bir zulüm sayılmaz. Çünkü o gün verilecek ne para ve ne de mal var. Hasenâtından başka bir şey yok ki verilsin. Binâenaleyh Cenâb-ı Hak da onun hasenâtından alıp o mazluma veriyor. Bazen insanın hiçbir hasenâtı kalmadığı gibi bazen de o zavallı kimsenin günahlarından alınıp o haksızlığı irtikab eden hasmın defterine geçirilir, o zaman o zavallının hasenâtından bir şeyi kalmadığı gibi bir de üstelik günahları yüklenince bu sefer yeri -evvelce cenneti beklerken- cehennemden başka bir yer değildir.

Bakınız haksızlık ne kadar fenâ. Dağlar gibi sevaplar bir anda mahvolmaktadır. Halbuki bu gibi haksızlıkların birçok sebebi vardır: Bir kimse kardeşinin aleyhinde katiyen konuşmamalı. Buna "gıybet" diyorlar ki âhirette bütün sevapları ellerinden gider. Bir de o gıybet ettikleri kimselerin günahlarının yüklenmesi ne demek bilmem?

Geçen, *Kûtü'l-kulûb* adlı eserde şöyle bir şey gördüm, çok dikkate değer:⁵²

52 Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kûtü'l-kulûb*, II, 229.

Mâlum olan bir Haccâc-ı Zâlim var ya, bir gün birisi onun aleyhinde konuşmuş. Orada Hazret-i Ömer'in oğlu da varmış. Demiştir ki;

“Haccac burada olsa bu sözleri söyleyebilir misiniz?” Adam;

“Ne mümkün?” demiştir, o zaman Hazret-i Ömer'in oğlu o adama;

“Resûlullah zamanında böyle yapanlara münâfık derlerdi.” demiştir.

Bugün ise bilâpervâ herkes ağzına geleni söylemektedir ve hiç de korkuları falan yok. Cebinde bir sürü fetva var:

“Efendim, bunların aleyhinde konuşmak câiz.”

“Affedersiniz, sizin aleyhinizde konuşmak da câiz mi?”

“Hayır!”

“Neden?”

“Çünkü ben iyiyim, iyi kimseyim!”

Bu sözün de sana hem yeter hem artar. Çünkü Allahu Teâlâ senin basîretini bağlamış. Bunun için “Kendinizi (beğenip) temize çıkarmayın.”⁵³ mealindeki âyetten haberin bile yok. Buna inanmayan, Ehl-i sünnetin hâricinde kalır. Mirastaki haksızlıklar da buna dâhildir, şeriat ahkâmına göre taksim lazımdır. Müftülere müracaat gerektir.

42- Allahu Teâlâ'dan tevîk, yapılan işle beraberdir.

Cenâb-ı Hakk'ın tevîki olmadan hiçbir fiil husûle gelemes. İş evvela, tevîk sonra; bu olamaz. Veyahut tevîk evvelden, sonra iş husûle gelsin; bu da olamaz. Bu ikisi de Ehl-i sünnetin hâricindedir.

Ehl-i sünnet der ki; “Tevîk-i ilâhî ile yapılan fiil müsâvîdir.” Bura-da iki incelik vardır:

Birisi; kul, “Bu işi ben yaptım.” diye kendine mâl eder ki bu da doğrudan doğruya Kaderiyye mezhebinin görüşüdür. Kaderiyye diyor ki; “Hayır ve şer, hepsi bendendir, Allah bu işlere karışmaz.”

Bir de Cebriyye mezhebi vardır ki o da; “Ne olursa hepsi Allah'tandır.” der.

Kaderiyye kendisini mâbud yapar. Cebriyye de kulluğu Allah'a izâfe eder ki ikisi de bâtıldır. Hak, Ehl-i sünnetin dediği gibidir.

Bir insanın garaz ve maksadı, murâdı, Allah'a taat ve rızasını

kazanmaksa o fiilin meydana gelmesi için Cenâb-ı Hak tevîkîni ihsan eder; o iş de meydana gelir, Hak da razı olur.

Eğer, Hakk'ın razı olmadığı bir iş, bir fiil ise; yine Cenâb-ı Hakk'ın tevîkî ile o fiil meydana gelir. Amma Hak *sübhânehû*'nun rızası olmadığı halde. Şu kadar ki rezil rüsvâ olur ve yardımsız kalır.

Kaderiyye mezhebine mensup olanlar; “Her işi ben yaparım.” der de halbuki ağzını yummadan bir *mim* harfini bile söyleyemez. *Be* demek için de yine dudakları yapıştırmak lazımdır. Halbuki buna da muvaffak olamaz. Nerede kaldı her işi kendi yapabilmesi...

Cebriyye mezhebine mensup olanlar da “Her iş Allah'tandır.” diyerek kâfirleri bile mâzur görür. Bunlar ise hem bid'at hem de küfre kadar gider.

Mâlum olsun ki bid'at işleyenin hiçbir ameli kabul olmaz: Ne farzı, ne naflesi ve ne de haccı. Tâ ki bid'atleri terk edinceye kadar.

Cenâb-ı Hak cümlemizi Ehl-i sünnet yolundan ayırmasın. Âmîn.

43- Yine her mü'minin bilmesi gerekir ki iman; dil ile ikrar, kalb ile tasdikle olur.

Konuşmayanlarla ölüm tehlikesinde sükût edenler müstesnâ. Velâkin kalbde tasdik lazımdır.

İman, Allahu Teâlâ'nın birliğini lisan ile ikrar ve kalb ile tasdiktir. Kalbindeki imanı lisânen izhar etmekle olur. Çünkü Allahu Teâlâ biridir; eşi, dengi, benzeri misli yoktur. Hem işitir ve hem de görür. Bu da imanın tâ başıdır. Her kim diliyle söyler, *lâ ilâhe illallah* der, kalbiyle tasdik etmezse ona “münâfık” derler ki kâfirlerden daha beterdir. Kalbiyle Allah'ı bilir de lisanıyla söylemezse ona kâfir denir. *Vallâhu a'lem*.

Binâenaleyh iman lisanla ikrar, kalb ile tasdiktir.

44- Allahu Teâlâ'yı kalbiyle bilip lisanla bilmezse yani söylemezse buna “kâfir” derler.

Lisanıyla ikrar edip kalbiyle bilmezse buna da “münâfık” derler.

Yukarıda arzolunduğu gibi iman; dil ile ikrar, kalb ile tasdikten ibarettir, vesselâm.

45- Mü'mine bilmek lazımdır ki Allahu Teâlâ hiçbir şey'e benzemez.

Zira ne yerde ve ne de gökte benzeri yoktur. Hem işitir hem görür hem de bilir. Bütün görüp görmediğimiz eşya mahlûktur. Şüphesiz bu mahlûkâtı yaratan bir Hâlık gerektir. Şüphesiz Hâlık, mahlûka benzemez. Nasıl ki bir insan bir şey yapar da o yaptığı kendisine benzemez. İşte Hâlık da böyledir. Allah'ı bilmek için Sûre-i İhlâs kâfîdir, vesselâm.

46- Allahu Teâlâ mekândan münezzeh olduğu gibi gidip gelmekten ve mahlûkun sıfatlarına benzemekten de münezzehdir.

İman, Allahu Teâlâ'yı bilmektir. Keyfiyetiyle iştilgal câiz değildir. Allahu Teâlâ birdir. Allah nasıldır, diye düşünme. Allahu Teâlâ Rezzâk'tır. Rızkı kullarına nasıl dağıttığını düşünme. Allahu Teâlâ mekâna muhtaç değildir, mekân yok iken de Allah vardı. Arş, Allahu Teâlâ'nın kudretiyle kâimdir. Arş yok iken de Allah vardı. Allah, gidip gelmekten de münezzehdir. Allahu Teâlâ'yı mahlûkun ef'âline benzetmek küfürdür. Âyât-ı müteşâbihâtla hiç meşgul olma. Onları tefsire kalkma. Onu Allahu Teâlâ'ya bırak, selâmete eriş. Vesselâm.

47- Kesb, kazanç farzdır.

Kazancı terke ruhsat varsa da kazancı inkâr da bid'attır. Kazancı inkâr edenlere "Kerrâmî" derler.

Rızkı, kesbden (kazançtan) görmek küfre sebep olur, kendisine de "müşrik" denir.

Kazanç, yakîn ve tevekküle bağlanmalıdır. Kesb, yakîn ile olmazsa küfre götürür. Zira Cenâb-ı Hak: "Ben sizi halk ettim sonra da sizleri merzûk eyledim." buyurmuştur.

İyi bil ki kazanç, rızkı hiçbir zaman artırmaz. Kazancı terk edenin de rızkı azalmaz. Sonra Allahu Teâlâ, günahkârların rızıklarını eksiltmez, iyilerin de rızıklarını artırmaz. Çünkü Allahu Teâlâ, rızkı da vak-tinde takdir etmiştir.

Her kim, çalışmayı, namaz, oruç gibi nefsine farz bilmezse bid'at sahibidir. Kesbin efdali, bazılarına göre cihad, bazılarına göre ziraat,

sanat ve ticaret gibi kısımlara ayrılmıştır. “Dağlardan taş taşımak bile kesbin efdalidir.” diyenler olmuştur.

Helâlden kazanmak herkese farzdır. Çalışmayanı ne Allah sever ne de Resûlü ne de kullar. Çalışanları herkes sevdiği gibi, onlara maddî ve mânevî yardımlar da olunur. Çalışmak bizden, tevîk de Allah’tandır.

Rızık, insanın boğazından geçen nesnedir. Toplanıp biriktirilen paralar rızka dâhil değildir.

Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri dilenen bir adama bir balta ve bir de ip verip dağdan odun kesip getirmesini tavsiye etmişti. Adam da az zamanda zengin bile olmuştu.

Fakat “para kazanacağım” diye bugünkü insanların yaptıkları gibi haram şeyleri satmak, yalan söylemek, yemin etmek, fâhiş fiyatla satmak, çürük ve bozuk mal satmak, adam kandırmak, kumardan kazanmak, aldığını vermemek, zorla alıp satmak, çok erken gidip gece yarılarına kadar çarşı-pazarda kalmak, hırsa kapılmak, vakti gelmeden meyveleri, mahsulleri tarladan götürü almak ve bunu satmak ve daha buna benzer meşru olmayan şeyleri alıp satmak da câiz değildir.

Bir de namazları ve camileri ihmal etmemek lazımdır. Çünkü yemeklerin tayyib olmasını Cenâb-ı Hak emreder. Helâl olması ayrı, fakat tayyib olması son derece makbuldür.

48- Mü’mine layık olan, şunu da bilmesi gerektir ki iman ayrı, amel ayrıdır.

Mâlumdur ki her taat iman değildir. Küfür mâsiyettir velâkin her mâsiyet küfür değildir. Bütün enbiânın imanları birdir, fakat şeriatleri muhtelifdir. İman ve amel ayrıdır. İman, kalbin tasdiki, dilin de ikrarıdır. Amel ise âzâlarımızla yapılan amellerdir. Çünkü birinin imanı çok, diğerinin de imanı az olsun, bu câiz değildir. Görmez misin iman dâimîdir. Namaz, oruç, hac gibi ameller, vakitlere ayrılmış. Sâir zamanda amel yoktur. Mesela namaz vakitleri beş vakittir. Yarımşar saatten iki buçuk saat eder, isterse beş saat olsun. Halbuki iman dâimîdir, gece ve gündüz sahibinden hiç ayrılmaz.

Peki amel olmadığı zaman imanın hâli ne olacak? İman, amelden evveldir. Amel bilâhare gelmektedir. Bilfarz, hayızlı bir kadın iman eder, belki bir hafta kadar da namaz kılamaz, oruç tutamaz. Şimdi

bunun imanı noksan olması lazım gelir. Halbuki öyle bir şey de câiz olamaz. İman imandır, hem de tam. Cennette de mü'minlere imanlarından nâşî bir amel de teklif edilmemiştir.

İmâm-ı Şâfiî hazretleriyle, muhaddisîn hazerâtı ve daha birçok büyükler de; iman, dil ile ikrar, kalb ile tasdik ve amel bi'l-erkân, derler. Yani iman sahibi olan kimse, kalbiyle tasdik, diliyle ikrardan sonra imanın icabı olan İslâmî esasları da yapması lazımdır. İman ancak o zaman iman olur, derler ki insanın buna da bir diyeceği kalmıyor.

İmanla amel birbirinden ayrılmaz. Evet, ikisi de ayrıdır. Lâkin ikisi birleşince tadına doyum olmaz.

İmâm-ı Âzam da birleşmesin demez, imanın kemâli ancak bu zaman belli olur, imanın zaafı ve kuvveti kemâline masruftur. Kemâlde olmayan iman, hiç kuvvetli bir iman olamaz zannederim. Bizim de çektiklerimiz hep bu iman zayıflığından değil mi?

Onun için her müslümanın imanını kuvvetlendirmesi için ibadetlerine dikkat ve devamla beraber günahlardan da son derece korkup kaçması gerekir. Çünkü "Hikmetin başı Allah korkusudur."⁵⁴ Bunu unutmama ve Allah'ı hatırlamadan hiçbir an çıkarma muhterem kardeşim!

49- İyilerin, muhsinlerin imanı ile kötülerin, musîflerin imanı birdir.

Meleklerin imanı ile bütün peygamberlerin imanı müsâvîdir. Her kim, "Kötülerin imanı iyilerin imanından noksandır." derse yalan söylemiş olur, sâhib-i bid'attir. Zira meleklerin inançlarıyla bizim inancımız arasında katiyen fark yoktur. Bizim inandığımız Allah'a onlar da inanmışlardır. Onların inandıklarına aynen biz de inanmış bulunuyoruz. Fark olursa zaten iman sahih olmaz.

Meleklerin bizim üzerimize üstünlükleri amelleri ve fiilleridir. Günah işlemez ve emrolunduklarını aynen yaparlar. Bu cihetten üstündürler. Yoksa iman cihetinden değil. Çünkü iman birdir. Onlar da biz de o imana inanmışız, o Allah'a inandık. Cibrîl *aleyhisselâm*'ın inandığı bir Allah'a sen de inanmazsan bu, küfrü mücibdir. Eğer sen de aynı imanı taşıyorsan fark nerede? Bir insan, *Lâ ilâhe illallah*

54 عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ [رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ] مَرْفُوعًا: رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ.

Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, I, 470, r. 744; Deylemî, *el-Firdevs*, II, 470, r. 3258.

Muhammedün resûlullah der de; melek de aynı şekilde dediği zaman imanda hiçbir fark olur mu?

Her kim, Allah’a ve O’nun emirlerine ve Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’e gönderilen kitâb-ı ilâhiyyeye inanırsa o hakkâ mü’mindir. Eğer çeşitli günahları ve kebâir denilen büyük günahları dahi işlemiş olsa. Onun imanı, meleklerin imanı, peygamberlerin imanı müsâvîdir. Bundan başkasını iddia edene mübtedi’ derler.

50- Öldükten sonra dirilmeye inanmak ve ikrar etmektir.

Buna *el-ba’sü ba’de’l-mevt* derler. Her kim inanmazsa kâfir olur ve bunlara *Dehrî* derler. Çünkü bu ba’s haktır. Âyet-i kerîmede sarâhat vardır:

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾⁵⁵

“Sizi (aslınızı) ondan (topraktan) yarattık. Sizi (ölümünüzden sonra) yine ona döndüreceğiz. (Ba’s zamanında da) sizi bir kere daha ondan çıkaracağız.”

Bunu inkâr, Kur’an’ı inkârdır. Bu da küfrü mûcibdir. Mü’mine ya-kışan kıyameti ikrar etmesidir. Kıyameti inkâr, o da küfrü mûcibdir. Binâenaleyh kıyamet haktır. Ona hazırlanmak da mü’mine vâcibdir.

Âyet-i kerîmede;

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ﴾⁵⁶

“(Birinci) Sûr’a üfürölmüş (üfürölecek).” buyurulmuştur. Diğer bir âyette de;

﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾⁵⁷

“Azıklandırın.” buyurulmuştur.

Yine Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur;

55 20/Tâhâ, 55.

56 39/Zümer, 68.

57 2/Bakara, 197.

﴿يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ﴾⁵⁸

“İşte o günde kişi kardeşinden kaçır.”

Bir başka âyette de şöyle buyrulur:

﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾⁵⁹

“Âlemlerin Rabbi (olan Allah’ın hükmü) için insanların (kabirle-
rinden) kalkacağı günde...”

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾⁶⁰

“Melekler de, ruh da oraya bir günde yükselip çıkar ki mesafesi
(dünya seneleriyle) elli bin yıldır.”

Bunların hangisini inkâr edebilirsin? Halbuki Kur’ân-ı Azîmüşşân’ın
hemen her âyetinin altında kıyametten haber vardır. Bunları inkâra
yeltenmek delilikten başka bir şey değildir.

İnsan, yaratılışını biraz düşününce, hiçbir şey yok iken insanı ve
kâinâtı yaratan, kudret ve kuvvet-i kâmile sahibi için ikinci bir hilkat
hiç güç olur mu?

O kâfirler ki öldükten sonraki dirilmeye inanmayanlar, çürük ölü
kemiklerini Resûlullah’ın huzurunda ellerinde ufalayıp “Bunlar mı
dirilecek?” diye itirazlarında, Hazret-i Allah *celle şânühû* Peygam-
berimiz’e:

﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾⁶¹

“(Habîbim) de ki: ‘Onları ilk defa yaratan diriltecek. O, her ya-
ratmayı hakkıyla bilendir.’”

Âyet-i celîlesini indirerek onların sorgularını cevaplandırmıştır.

Allahu *celle* ve *alâ*, kapalı gönülleri nuru ile diriltsin de Hakk’a
inanıp iman nasip eylesin. Âmîn.

58 80/Abese, 34.

59 83/Mutaffifin, 6.

60 2/Bakara, 197.

61 36/Yâsîn, 79.

Bu inançta olmayan kimse katiyen iman sahibi olamaz, haccı da ibadetleri de hatta nikâhı da sahih olmaz. İmanın şartından birisi de “ölümden sonra dirilmek” inancı değil midir? Mü’minin aklıyla kâfirin aklı burada belli olur, vesselâm.

Öldükten sonra dirilmeye inanmak, imanın altı şartından birisidir. Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ﴾⁶²

“Hakikat; ölüleri biz diriltiriz. Önden gönderdikleri şeyleri ve (bıraktıkları) eserleri de biz yazarız.”

İlk hilkatı yapan kudret sahibi, sonra onu bir daha yapamaz mı?

51- Vitir namazının bir selâmla üç rek’at olduğunu bilmektir.

Vitir namazının üç rekât ve bir selâmla olduğunu bilmek haktır. Böyle bilmeyip de tek rekât kılmak câiz değildir. Hâdis-i şerîflerde geçen tek rekât üçe işarettir. “Böyle tek rekât kılan kimsenin arkasında namaz kılmak da câiz değildir.” demişler.

“Vitir namazı birer rekâttır; Allah da birdir.” diyen küfre gider. Çünkü Allah birdir ama bigayri hisâb velâ aded (hesap ve aded yoktur). Onun için bu teşbih çok hatalıdır. Çünkü Allahu Teâlâ’ya misal gösterilemez.

Cenâb-ı Peygamber Efendimiz; “Allahu Teâlâ, muhakkak sizlere bir namaz verdi ki bu namaz size dünya ve dünya içindekilerden hayırlıdır.” buyurdu. Ashâb-ı kirâm sordu:

“Yâ Resûlallah, bu hangi namazdır?” Buyurdular ki;

“Vitir namazıdır. Vakti de yatsı namazından sonra tâ sabaha kadar, fecrin doğuşuna kadar devam eder.”

Diğer bir rivayette de şöyledir:

“Muhakkak Allahu Teâlâ, sizin namazınıza üç rekât fazla olarak ilave eyledi. Bu, vitir namazıdır. Vakti de yatsı namazından sonra tulû-i fecr arasındır.”⁶³

62 36/Yâsîn, 12.

63 Ahmed b. Hanbel, VII, 6.

Kendine güvenemeyen, yatsının arkasından kılar. Gece kalkacağına güvenen kimse gece kalkıp teheccüd namazıyla beraber kılar. Bu namazın selâmı üçüncü rekâttan sonradır.

Ebû Bekri's-Sıddîk *radiyallahu anh* diyor ki;

“Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* vitir namazını üç rekât kıldı ve son rekâtta selâm verdi. Sonra üç kere de, *Sûbhâne'l-meliki'l-kuddûsi subbûhun kuddûsün* dediler.”⁶⁴

Mes'ûd *radiyallahu anh*'in oğlu da şöyle dediler:

“*Sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri vitir namazını üç rekât kılar ve bir selâm verirdi. Birinci rekâtta, A'lâ sûresini Fâtiha-i şerîfe ile okur; ikinci rekâtta Fâtiha'dan sonra Kâfirûn sûresini, üçüncü rekâtta ise Fâtiha'dan sonra İhlâs sûresini okurdu.”⁶⁵

İbn Abbas der ki; “Ben, halam Meymûne'de yatmış (Peygamberimiz'in hanımı Meymûne, İbn Abbas'ın teyzesi olduğundan onlarda misafir olarak kalmış) ve uyumuştum. Gece bir müddet geçtikten sonra Resûlullah Efendimiz kalktılar, vitir namazını üç rekât olarak kıldılar ve selâmı üçüncü rekâttan sonra yaptılar.”⁶⁶

Vitir namazı emrolunmazdan evvel, vitri bir rekât, üç rekât, beş rekât, yedi, dokuz, on bir, on üç rekât kılmışlar. Sonra vitir namazı nâzil oldu. Yani Cibrîl *aleyhisselâm* geldi, vitri haber verdi. Ondan sonra da *Sallallahu aleyhi ve sellem* bir selâm ve üç rekâtla iktifa buyurdular.

Bu hususta pek çok hadîs-i şerîf vardır. Bunlardan bazılarını yazmayı münasip gördüm. Bu hadisleri rivayet edenler arasında ashabın ileri gelenleri ve cennetle tebşir olunmuş zevât-ı kirâm vardır: Ebû Bekir, Ömer, Osman, Talhâ, Zübeyr, Sa'd, Saîd, Abdurrahman b. Avf, Ebû Ubeyde b. el-Cerrah *-radiyallahu anhüm-* gibi Aşere-i Mübeşşere ve diğer ileri gelen kimselerden Abdullah b. Abbas, İbn Mes'ûd, Hasan, Hüseyin, Muaz b. el-Yemânî, Selman el-Fârisî, Bilâl-i Habeşî, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Ebû Ümâme el-Bâhilî, Âişe, Hafsa, Meymûne, Fâtımatü'z-Zehrâ ve daha birçok sahâbî *radiyallahu anhüm* diyorlar ki;

“Biz, hakkâ mü'miniz. İman, ziyade ve noksan olmaz. İmamın abdesti bozulunca veya namazdaki ifsadı, yanlış okuması cemaatin de

64 Ebû Dâvud, “Salât”, 341, r. 1430; Nesâî, “Kıyâmü'l-leyl”, 37, r. 1699.

65 Nesâî, “Kıyâmü'l-leyl”, 37, r. 1699, 1701; Ahmed b. Hanbel, III, 406.

66 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, II, 83, r. 1322.

namazını bozar. Ayaklara -mest varken- mesh edilir, namazdaki kâmet çift yapılır; -yani şehâdetler ve *hayye ale's-salâh*'lar-. İmamın arkasından okunmaz. Vitir namazı, bir selâmla üç rekâttır. Biz, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerini böyle bulduk, yani böyle yaparlardı.”

Yine ashâb-ı Resûlullah'tan, Bedir muharebesinde bulunan yetmiş sahâbî hepsi Resûlullah'tan rivayet ettiler ki;

“*Lâ ilâhe illallah* diyenden, dillerinizi koruyunuz. Günahlarından nâşi mü'minleri tekfir etmeyiniz. Hayır ve şer, Allah'ın takdiriyledir. İnsanlarla *lâ ilâhe illallah* deyinceye kadar muharebe ile emrolundum. Ne zaman *lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah* derlerse benden kanlarını ve mallarını korurlar.”⁶⁷

“İman; kalb ile tasdik, dil ile ikrar ve şeriatle de ameldir. Ehl-i Kible'nin namazını, yani cenaze namazını kılınız. İmanınızda şekketmeyiniz. Yani 'inşallah' gibi ifadeler kullanmayınız. Her iyi ve fâcirin arkasında namaz kılınız. Ehl-i Kible'den kimsenin üzerine silahla yürümeyiniz.”

Yine Efendimiz'in mübarek hadislerinde şöyle buyuruluyor ki hadisleri tâbîînden ve sulehâdan adetleri kabarık bir hayli zevât rivayet etmektedirler. Bunlardan birkaç tanesinin adlarını yazayım: Muhammed b. Ka'b el-Kurtubî, Atâ b. Ebî Rebâh, Rebi b. Heysem, Vehb b. Münebbih, Mâlik b. Dinâr, Ka'bü'l-Ahbâr, Ebû Hanife, Ebû Yusuf, Muhammed b. Hasan (bunların rivayetinde yalnız bir fazlalık görülmektedir ki o da; “Az ve durgun sudan abdest almayınız.” ifade-sidir ve yine ashâb-ı Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*'den Hulefâ-i Râşidîn, bazı ulemâ-i sâlihîn, Horasan, Irak, Mâverâünnehir; hepsi aynı kanaattedirler. Bunlar dört yüz kadar kişidir ki Zünnûn el-Mısırî, Şakîk el-Belhî, Bâyezid-i Bestâmî, Hâtemü'l-Esam ve isimlerini daha yazmadığım birçok zevât aynı fikir ve kanaat üzere olup bunlarda da bir ziyade vardır ki o da; “Tekbir aralarında el kaldırılmaz ve yalnız iftitah tekbirinde kaldırılır.” derler.

Mevlâ cümlemizi Hak yolundan ayırmaya.

Halbuki Şâfiî hazretlerinin ashâbı, bu fikir ve görüşlere tamamıyla değil, fakat kısmen muhaliftirler. Mesela vitir namazını iki kılıp selâm verirler, sonra bir rekât kırlarlar. Ve bir de “İman, artar ve eksilir.” derler. Acaba Musa *aleyhisselâm*'ın imanıyla Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in imanı nasıldır? İkinci fasılda beyan olurlar.

67 Buhârî, “İmân”, 17, r. 25; “Zekât”, 1, r. 1399.

52- İmamın namazının bozulmasıyla cemaatin de namazı bozulur. Böyle bilmek gerektir.

Bu hususta çok teşdîd edip “Buna inanmayanların arkasında namaz kılmak câiz değildir.” demişler.

Buna dair yani imamın hatasının cemaate zarar vermeyeceği hususundaki hadisler ya nesholunmuştur veya tevili vardır. İmamın namazı bozulunca cemaatin namazı bozulmasın, hiç olur mu? Aradan irtibat kesilince cemaat kelimesinin mânası kalmaz. Mesela imam ya dinsiz veya kadın olursa da mı cemaatin namazı sahih olacak?

53- Az ve durgun sulardan abdest câiz olmaz.

Bunun için ölçü de; biriken suyun bir tarafından oynatıldığı zaman, bu dalga diğer tarafa gitmezse bu suyla abdest câizdir. Fakat bir tarafından oynatıldığı zaman diğer ucu da dalgalanırsa bu su ile abdest câiz olmaz.

Eğer su az da akıyorsa olsa abdest câizdir; -necâset eseri görül-medikçe-. Buna dikkat etmeyip böyle durgun ve az sulardan abdest alanların arkasında namaz kılmak câiz değildir. Zira abdestsiz sayılır.

54- Mest üzerine meshetmek.

Mukîm için bir gün bir gece, misafir için üç gün üç gece câizdir. Zaruret ve tehlike zamanlarında müddetler kalkar, tehlike kalkınca-ya kadar meshedilir.

Mest üzere meshi câiz görmeyenlere “Râfîzî” derler.

55- İmanın ziyade ve noksan olamayacağını bilmek gerektir.

Ziyade veya noksanlık fiillerde olur. İmanda ziyade veya noksan tasavvur olunamaz. Zira eksik veya ziyade mahlûkta câizdir. Eğer câiz görüyorsa imanın mahlûk olması gerekir ki büyük tehlikedir.

Kur’ân-ı Kerîm’deki “ziyade” lafzını müfessirler yakîn ile tefsir etmişlerdir. Bir de o, ilk devirde olan bir hadisedir. Çünkü Kur’an âyetleri nâzil oldukça birer birer, hepsine ayrı ayrı inanılmaktaydı. Onun için herkesin imanı da artmaktaydı. Fakat elhamdülillah şimdi Kur’an’dan nâzil olacak bir şey kalmadı, Kur’an tamam oldu. Bundan

sonra imanda artacak bir şey kalmadığına göre mü'minin yakîni artar ve yakîni arttıkça da iman kesb-i kuvvet eder.

İmanın artmasını bekâsıyla da tefsir edenler olmuştur. Hanefî ulemâsından hiç kimse, “İman artar veya eksilir.” dememişlerdir.

Kur'an mahlûk değildir ki bazen artsın ve bazen da eksilsin. İman da öyle değil mi?

Binâenaleyh Kur'an'daki âyetleri kendi re'yi ile tefsir edenler helâ-ke giderler. Her yuvarlağı ceviz sanmak çok abestir. Zerre miktarı imanı olanın cehennemden çıkacağına dair vârid olan haberlere karşı demiş-ler ki iman *lâ ilâhe illallah*'tan ibarettir. Bu, değişmez bir kanundur.

Baksanıza, “Lâ ilâhe illallâh kelimesi terazinin bir gözüne, yerler ve gökler de diğer gözüne konsa kelime-i tevhîd ağır gelir.” buyurulmuştur.

Yine cehennemden Peygamberimiz'in şefaatiyle, *lâ ilâhe illallah* diyen herkes çıkacaktır.

Eğer imanda amel şart olsa amelsizlerin cehennemde ebedî kalmaları lazım gelir. Bugün -dün de öyledir- amelleri tam olan kaç müs-lüman bulmak mümkündür?

İmanda, “inşaallah” demek câiz değildir; inşaallah diyenlerin kas-tı başkadır. Son nefesteki hâl meçhuldür. Buna binâen demiş olmaları muhtemeldir.

“İman, ziyade veya noksan olur.” demek de câiz değildir. Eğer “İman mahlûktur.” derse küfürdür.

Ebû Hüreyre *radıyallahu anh*'ten vâki rivayette şöyle buyurulmaktadır:

“Birtakım insanlar gelip Resûlullah Efendimiz'den imanın ziyade veya noksan olup olmayacağını sordular da Resûl-i Ekrem hazretleri de; ‘Ziyade veya noksan küfürdür. İman, ziyade veya noksan olmaz.’ buyurdular.”

Ömer b. Abdülaziz hutbesinde; “Eğer iman, ziyade veya noksan olsaydı Cenâb-ı Peygamber Miraç gecesinde ümmetine emrolunan elli vaktin beş vakte tahfifini istemezdi. Altı ay orucu bir ay olsun, demezdi.” buyurmuştur.

Binâenaleyh iman artmaz ve eksilmez.

56- Vücuttan çıkan kan, irin ve benzerinin abdesti bozduğunu bilmektir.

Böyle bir durum karşısında abdesti tazelemek lazımdır. Her ne ki insanın içinden dışarı çıkar; o şey abdesti bozar. Nasıl ki dışarıdan içeriye giren her şeyin orucu bozduğu gibi. Ancak unutarak olursa o ma'füvdür.

Her kim hacamat olur veya bedeninden kan, irin ve buna benzer şeyler çıkınca da abdest bozulur. Abdestini tazelemeyenin arkasında namaz sahih olmaz, câiz değildir. Çünkü abdestsizdir. Dikkate şâyândır.

Kanın, abdesti bozmadığına dair rivayetler, harp sırasında zarurete mebnîdir. *Vallâhu a'lem*.

57- İblis lânetullah Allah'a ibadet ettiği zaman Allah'ın ve meleklerin indinde mü'min idi.

Ebû Bekir ve Ömer *radiyallahu anhümâ* da putlara taptıkları zaman Allah'ın ve meleklerin indinde kâfir idiler.

İblis, secdeden imtinâ ettiği zaman kâfir oldu. Ebû Bekir ve Ömer *radiyallahu anhümâ* da iman ettikten sonra müslüman oldular.

Saîdlerin şakî olduğu ve şakîlerin saîd oldukları her zaman görülen hadiselerdendir. Cenâb-ı Hak dilediğini işler.

Meşhur olan şu hadîs-i şerîfe iyi dikkat ediniz: “İnsanoğlu, kâfir aileden doğar, kâfir yaşar, mü'min olarak ölür.”⁶⁸

Tabîî bunun aksi de olacak: Mü'min doğar, mü'min yaşar; maazallah kâfir olarak da ölür.

Masonların ve bunlara benzer cemiyetlere girenlerin hâli ne olur?

58- Hiçbir sevgi ve muhabbetullah Allahu Teâlâ'nın emirlerini ıskât edemez.

Muhabbetullah iddia eden kimsede şu dört şeyin bulunması şarttır:

1. Hakk'ın hiçbir emrinde kusur etmemesi.
2. Hakk'ın hiçbir nehyinde kusur etmemesi.

68 Ahmed b. Hanbel, III, 61; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, X, 223, r. 10542.

3. Hakk'ın bütün hükümlerine razı olması.

4. Hakk'ın bütün mahlûkuna karşı şefkatli ve merhametli olması.

“Her kimde muhabbetullah hâsıl olursa artık ona namazın terki zarar vermediği gibi meâsî de zarar vermez.” demek bâtil sözdür, merdûddur.

“Güneş doğunca yıldızlar gâib olur, muhabbetullah gönülde doğunca artık ibadetin terki zarar vermez ve günahlar da zarar vermez.” demek, bâtil mezheplerin ve dinsizlerin müslümanları kandırmak için kullandıkları boş ve yaramaz sözlerdir. Hiçbir müslüman, bu gibi boş sözlere inanmaz. Zira önümüzde peygamberler ve velîler vardır ki bunların hiçbirisi namazını bırakmadığı gibi günahlardan da son derece korkarlardı

İbrahim *aleyhisselâm*'ın hâli, Musa ve İsa gibi peygamberlerle bir de Eyyûb *aleyhisselâm* o kadar ibtilâ içinde iken bile ne ibadeti terk ettiler ne de bir mâsiyet irtikab ettiler.

Hele Peygamberimiz'den daha çok Allah'ı seven kim olabilir? Arş ve kürsüsünü gezdirmiş, miraç yaptırıp onunla görüşüp konuşmuş. Onun hâtırası için ayı ikiye bölüp birleştirmiş, mübarek parmakları arasından sular akıtmış, taşlar ve ağaçlar ona selâm vermiş, hayvanlar, huzurunda konuşup kelime-i şehâdeti söylemiş. Sabrı sayesinde bütün düşmanlarını susturmuş ve İslâm'ı az bir zamanda Şark ile Garb arasında yaymış. İşte bu Peygamber, ömrü boyunca bir vakit namazı bile terk etmemiştir. Buna mukabil, gece namazlarına o kadar ehemmiyet verirlerdi ki mübarek ayakları bile şişerdi.

“Niçin kendinizi bu kadar yoruyorsunuz?” diyenlere karşı;

“Allah'ın verdiği nimetlere mukâbil şükredici olmayayım mı?” derlerdi. ⁶⁹

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ve O'nun güzel ashabı ortada dururken; bu gibi zararlı sözler, doğrusu hiçbir müslümanın ağzına yakışmaz. Ve bu sözleri söyleyenlerin hem ağızlarının payını vermek ve hem de onların yanlarına sokulmamak lazımdır. Zira bunların zehirli sözleri, yılanların zehrinden daha tehlikelidir.

Cenâb-ı Hak, Ümmet-i Muhammed'i bu gibilerin şerrinden muhafaza buyursun. Bunların birçok nev'ileri, şubeleri vardır: Bektâşîlik (bugünkü hâliyle), Râfızîlik, Kızılbaşlık gibi.

69 Buhârî, “Tefsîr”, Fetih 2, r. 4836.

59- Mü'min, son nefesteki hâli için Allah'tan korkmalıdır.

Zira son nefeste hâlinin ne olacağını kimse bilmez. Nitekim Allah'ın kullarından bazılarının İslâm'dan çıkarak âhirete göçtükleri mâlumdur. Binâenaleyh son nefesten korkmak her müslümâna farzdır. Allahu Teâlâ'nın mekrinden emin olmamak lazımdır. Mekrinden emin olanlar kavm-i hâsirîndendir. Allahu Teâlâ *Şedîdü'l-ikâb*'dır.

Herkesin âhirete takdim ettiklerine bakması lazımdır ki iyi hâllerine şükretsin, kötü ve günah hâllerinden de tevbe eylesin. Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri buyurur ki;

“Allahu Teâlâ bir kulunda iki korku ve iki emniyeti cem etmez. Dünyada korkanlar, âhirette emniyet içerisinde olurlar ve bilakis dünyada emniyet içerisinde olanlar da âhirette korku içindedirler.”⁷⁰

İmâm-ı Âzam Ebû Hanife hazretleri de der ki; “Kuldan imanın alınması, ekseriya hâtîmeden korkmamasındandır.”

Her kim sû-i hâtîmeden, Allah'tan korkmazsa bu da Ehl-i sünnet hâricidir. Cebriyye mezhebine mensuptur.

O ilk müslümanların; “Sen mü'min misin?” diyenlere karşı; “İnşallah.” demeleri de bu korkudan nâşî olsa gerek.

Bize yakışan, Allahu Teâlâ'nın emirlerine imtisâl ile birlikte bir de sünnet-i seniyyeye son derece titizlikle sarılmak ve bununla beraber her zaman için bugünkü hâline güvenmeyip Allahu Teâlâ'dan ve son nefeste sû-i hâtîmeden korkup, Hakk'a daima tazarrû ve niyazı da elden bırakmamak gerektir.

Cenâb-ı Hak cümlemizin muîni olsun ve bizleri dünya ve âhirette hıfz u himâyesinden zerre kadar ayırmasın. Âmin. Zaten bugün, en sûfîmizin bile hâli mâlum.

60- Her mü'mine layık olan, Allahu Teâlâ'nın rahmetinden ümidi kesmemektir.

Bir evvelki meselede, sû-i hâtîmeden nasıl korkmak lazım ise yine mü'mine yakışan -büyük günahları dahi olsa- Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemektir. Allah'ın rahmetinden ümit kesenler kâfirlerdir. Bir mü'min, her ne kadar günahkâr olsa dahi Allahu Teâlâ'nın

70 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, II, 223; İbn Hibbân, *Sahîh*, II, 406, r. 640.

rahmetinden ümit kesmemelidir. Çünkü Allah'ın rahmetinden ümit kesmek küfrü mücibdir. Zira Allahu Teâlâ, hem Gafûr, hem Rahîm, hem Kerîm'dir. Tevbe eden kulunu affeder, bağışlar. Merhameti bol, emsalsiz bir padişah'tır. Tevbesiz dahi ölse madem ki imanı vardır, o meş'iyet-i ilâhîdedir, isterse affeder isterse bir müddet azap edip yine rahmetiyle cennete koyar.

Her kim, bir mü'mine işlediği bir günah'tan nâşî "Kâfir oldu." derse kendi kâfir olur.

Yine her kim, yaptığı günahlardan tevbe etmeden ölürse "Bu adam ebedî cehennemde kalacak." diyen de kâfir olur.

Yine, "Bir mü'minin yaptığı günah buna zarar vermez." derse imandan sonra bu da küfürdedir, derler.

Bu sözler hep Ehl-i sünnet hâricindeki Hâricî, Cebrî ve Mu'tezilî gibi sapık fırkaların sözleridir ki bunlara katiyen iltifat olunamaz.

Allahu Teâlâ'nın şu âyetlerini iyi okuyunuz:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾⁷¹

"Şüphesiz ki Allah, kendisine eş tanınması(nın günahını) bağışlamaz. Ondan başkasını, dileyeceği kimse için bağışlar."

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾⁷²

"De ki; 'Ey kendilerinin aleyhinde (günah'ta) haddi aşanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlar, bağışlayıcıdır.'"

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾⁷³

71 4/Nisâ, 116.

72 4/Nisâ, 116.

73 3/Âl-i İmrân, 135.

“Ve çirkin bir günah işledikleri yahut nefislerine zulmettikleri vakit Allah’ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenlerdir. Günahları Allah’tan başka kim bağışlar? Bir de onlar, işledikleri (günah) üzerinde bilip dururlarken ısrar etmeyenlerdir.”

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾⁷⁴

“Kim bir kötülük yapar yahut nefsine zulmeder de sonra Allah’tan mağfiret isterse o, Allah’ı çok bağışlayıcı çok esirgeyici bulur.”

Cenâb-ı Mevlâ cümlemizi, fazl ü keremiyle afv ü mağfiret buyursun ve sevdiği kullarının arasına kabul etsin.

Vallâhu a’lem bi’s-savâb.

II. BÖLÜM

İKİNCİ KİTAP

EL-FIKHU'L-EKBER Lİ'L-İMÂMİ'L-ÂZAM ADLI ESERDEN

EL-FIKHU'L-EKBER Lİ'L-İMÂMİ'L-ÂZAM ADLI ESERDEN

Bu kitap, hakikat-i tevhidi bildirir.

Şek ve şüpheden ârî, sahih bir itikad, her mü'min-i muvahhide vâcibdir. Zira itikad, dinin esasını teşkil eder.

İtikad sahih olmazsa ameller makbul olmadığı gibi âhiret de berbat olur.

1- İtikadın temelini altı esas oluşturur

İtikadın temelini şu altı esas oluşturur ki bu da *Âmentü* cümlesi ile ifade olunmuştur.

آمَنْتُ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ،
وَبِالْقَدَرِ، -خَيْرِهِ وَشَرِّهِ- مِنَ اللَّهِ تَعَالَى؛ وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

Bunların hepsi haktır.

İman; kalb ile tasdik olduğu gibi dil ile de ikrar etmektir. Lisanla bu inancı belirtmek ve söylemek gerektir. Böyle söylemedikçe iman sahih olmaz.

1. Allahu Teâlâ'ya iman.

2. Meleklerine iman. Meleklerine de inanmak gerektir. Melekler semâvî ve arâzî olarak iki kısımdır, ecsâm-ı latîfedirler, her türlü şekle girmeye kâbiliyetlidirler.

3. Meleklerle imandan sonra kitaplara iman. Kitaplar 104'tür. 100'ü suhuf ki 10 suhuf Âdem *aleyhisselâm*'a, Şit *aleyhisselâm*'a 50 suhuf, İdris *aleyhisselâm*'a 30 suhuf, 10 suhuf da İbrahim *aleyhisselâm*'a inmiştir. Tevrat Musa *aleyhisselâm*'a, Zebûr Davud *aleyhisselâm*'a, İncil İsa *aleyhisselâm*'a, Kur'an da bizim Peygamberimiz Muhammed-i Mustafâ salallahu aleyhi ve sellem'e nâzil olmuştur. Bunların hepsi Allahu Teâlâ'nın zamanına göre indirmiş olduğu kitaplardır, hepsi de haktır, içlerindeki bir âyeti hatta bir harfi bile inkâr câiz değildir.

4. Resûllerine inanmak. Resûl, şeriatı ve kitabı olan peygamberlere derler. Şeriatı olmayan, kitabı olmayan peygamberlere de aynen iman şarttır.

5. Ölüm sonrasındaki dirilişe inanmak. Kabirlerden mevtâların dirilmesi ve ruhlarının kendi cesetlerine iadesine de inanmak lazımdır.

6. Kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmak. Bu inançla birlikte hesaba, mîzana, cennet ve cehenneme de inanmakla iman edilmiş olur.

2- Allahu Teâlâ birdir

Allahu Teâlâ birdir. Fakat adet itibarıyla değil. Belki O'nun şerîki yoktur, doğmamış, doğurmamıştır.

﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾⁷⁵

“Hiçbir şey O'nun dengi (ve benzeri) değildir.”

Mevcûdâtтан hiçbir şey O'na benzeyemez. Allahu Teâlâ da mah-lûkâtından hiçbirisine benzemez, görülen her şey O'nun mahlûkudur. Evveli olmayan bir kadîm, sonu olmayan bir dâimdir; isimleriyle, sıfatlarıyla *lem yezel ve lâ yezâl*'dir.

3- Allah'ın sıfatları

Sıfatları iki kısımdır: Sıfât-ı zâtîyye ve sıfât-ı sübûtiyye veya fi'liyye.

Sıfât-ı zâtîyye: Hayat, kudret, ilim, kelâm, işitmek (semî), görmek (basar) ve irâdedir.

Fi'lî sıfatları ise halk etmek, rızık vermek, inşâ, ibdâ', sun' ve buna benzer sıfât-ı fi'liyyedir. İhyâ, diriltmek, öldürmek, yerden birtirmek, tasvîr ve bunlara benzer sıfatlardır.

Sun', emsâli olmadan bir şeyi meydana getirmektir. İbdâ' da yine evvelce bir misali olmadan meydana getirmektir. Bu sıfatları ve es-mâsı *lem yezel ve lâ yezâl'*dir. Yani ne bidayeti ve ne de nihayeti vardır. Ne ismi ve ne de sıfatları sonradan olmuş değildir.

İlim, kudret, kelâm, halk; Cenâb-ı Hak bu sıfatlarıyla ezelde kâimdir. Fâil, Allahu Teâlâ'dır. Fiili, ezelde sıfatıdır. Mef'ûl olan mahlûktur. Allahu Teâlâ'nın fiili ise gayrı yani mahlûk değildir ve ezelde sıfatıdır. Bu sıfatlar sonradan olmuş değildir.

Her kim, "Bu sıfatlar mahlûktur veya sonradan ihdâs olunmuştur veya bilemem." diye sükût etse veya şekketse o, kâfir-i billâh'tır. Çünkü iman kalbin tasdikidir. Allahu Teâlâ'nın mevcûdiyetine, birliğine ve sâir sıfât-ı zâtîyyesine ve sübûtiyyesine inanmak; iman cümlesindendir. Buna iman etmeyen, Allah'ı bilmiyor, cahil demektir ki Allah'a ve peygamberlerine inanmayan bir kâfirdir.

4- Kur'an, kelâmullahtır

Kur'an, kelâmullahtır. Mushaflarda yazılı, kalblerde mahfuz, dillerde okunan ve Peygamberimiz'e inzâl olunan bir Kitâb-ı Mübîn'dir. Bu kitap, Allahu Teâlâ'nın kelâmıdır. Bizim okuyuşumuz mahlûktur. Yazdığımız da mahlûktur, telaffuzumuz da mahlûktur. Zira bunlar, hep biz mahlûkların işidir. Biz de mahlûk, işimiz de mahlûktur.

5- Musa *aleyhisselâm*, Allahu Teâlâ'nın kelâmını işitti

Musa *aleyhisselâm*, Allahu Teâlâ'nın kelâmını işitti. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de;

﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾⁷⁶

"Allah Musa'ya da hitap ile konuştu." buyurulmuştur.

Musa *aleyhisselâm*, Cenâb-ı Hak'ın kelâmını, bulut kendisini geçiyetmiş olduğu halde işitirdi. Binâenaleyh Kur'an'da zikrolunan kıssalar, haberler ve konuşmaları Cenâb-ı Hak da ezelde biliyordu da sessiz, harfsiz söylemekteydi.

Cenâb-ı Hak ezelde mütekellim idi. Yoksa Musa *aleyhisselâm*'a söylediği vakit değil. Sıfatı ezeli ve ebedîdir.

Cenâb-ı Hak aynı zamanda, ezelden hâlık idi. Yoksa insanları yaratmasıyla hâlık olmuş değildir. Musa *aleyhisselâm*'a söylediği zaman, ezelde sıfatı olan kelâmı ile söylemiştir. Sıfatlarının hepsi gerek zâtî ve gerek fiilî, mahlûklarının sıfatlarının hilâfıdır; ezeldir, ebedîdir, nihayeti de yoktur. Cenâb-ı Hakk'ın ilmi, bizim *ilmimiz* gibi değildir. Çünkü bizim *ilmimiz*, sonradan olan bir ilimdir. Allahu Teâlâ'nın ilmi ise kadîmdir ve bâkîdir.

Cenâb-ı Hakk'ın kudreti, bizim kudretimiz gibi değildir. Bizim kudretimiz hem hâdis hem de fânîdir. Allahu Teâlâ'nın kudreti ise hem kadîm hem de bâkîdir.

Allahu Teâlâ görür, fakat görmesi bizim görmemiz gibi gözlerle değildir. Hak Teâlâ konuşur, amma bizim konuşmamız gibi değil. Biz, dile, boğaza, hançereye muhtacız. Allahu Teâlâ ise öyle şeylerin hiçbirisine muhtaç değildir.

Aynı zamanda Cenâb-ı Hak işitir, lâkin bizim işitmemiz gibi kulakla falan değildir. Allahu Teâlâ, kadîm olan işitme sıfatıyla bütün mahlûkâtının seslerini, fısıltılarını dahi işitir, kulak ve aletlere muhtaç da değildir. Biz âlât ve kulaklarla zaman ve mekânın yakınlığı nispetinde işitiriz. Lâkin Allahu Teâlâ bunların hiçbirisine muhtaç değildir. Bizim harflerimiz, seslerimiz mahlûktur.

Allahu Teâlâ ise harfsiz, savtsız, mekân ve zamana muhtaç olmadan ezeli sıfatıyla söyler ve işitir; bu da mahlûk değildir. Bizim söylememiz ve işitmemizin ise hepsi mahlûktur.

6- Allahu Teâlâ, “şey” tesmiye olunur fakat eşyadaki gibi değil

Allahu Teâlâ, “şey” tesmiye olunur fakat eşyadaki gibi değildir. Çünkü O'nun misli, nazîri, eşi yoktur. “Şey”in mânası, “sabit ve mevcûd olan” demektir. Hak *sübhânehû ve teâlâ* ise cisim değildir. Çünkü her cisim bulunur ve her bulunan mürekkeptir, her mürekkep de muhtaçtır, her cisim de bir Vâcibü'l-vücûd'a muhtaçtır.

Allahu Teâlâ cisim olmadığı gibi cevher de değildir, araz da değildir, bir haddi de yoktur. Had, sonu olan bir şeye derler. Hak Teâlâ'nın ise sonu yoktur.

Nazîri, misâli, misli, şerîki de yoktur.

Allahu Teâlâ'nın eli, yüzü ve nefsi de vardır: Kur'an'da zikrettiği gibi... Kur'an'da zikrettiği el, yüz, Cenâb-ı Hakk'ın bilâkeyf sıfatlarıdır. Eli yerine "kudreti veya nimeti" denmez. Çünkü bu söz, Allahu Teâlâ'nın sıfatını ibtâldir ve bu söz Kaderiyye, Mutezile sözüdür. Lâkin eli, Hakk'ın bilâkeyf sıfatıdır. Gazabı ve rızası da Allahu Teâlâ'nın bilâkeyf sıfatlarındandır.

7- Allahu Teâlâ eşyayı takdîr ve kazâ etmiştir

Allahu Teâlâ eşyayı takdîr ve kazâ etmiştir. Lâkin bu yazı, hüküm olarak değil, belki vasfını beyan ile yazılmıştır. Mesela güzel çirkin, uzun kısa, büyük küçük, az veya çok gibi evsaf, ahvâl ve ahlâkları yazmıştır. Yoksa "falan mü'min, falan da kâfir" diye hükmolunmamıştır.

Kazâ, kader ve meş'îyyet Allahu Teâlâ'nın ezeldeki sıfatıdır ve bilâkeyftir. Yani, bu sıfatlar kitap, sünnet ve icmâ-ı ümmet ile sabittir. Tevilini Allah'tan başka kimse bilmez.

Allahu Teâlâ, mâdûm olanı, yokluk hâlinde dahi yok olarak bilir ve onu icat ettiği vakit de nasıl olacağını da. Mevcûdu da vücûdu hâlinde nasıl mevcut olduğunu bildiği gibi; nasıl fenâ bulup yok olacağını da bilir.

Allahu Teâlâ yine bilir: Ayakta olanı ayakta iken, oturanı da otururken. Bu bilme ile O'nun sıfatlarından, ilminden hiçbirisi değişmez, ilmi sonradan dahi olmuş değildir. Lâkin tağyir ve ihtilaf mahlûklarda hâdis olur (Yani Allahu Teâlâ eşyayı, kadîm ve ezelî olan ilmiyle ezelde bilir). İlmi değişmez, tagayyür etmez.

8- Allahu Teâlâ halkı, küfürden ve imandan hâlî olarak yaratmıştır

Allahu Teâlâ halkı, küfürden ve imandan hâlî olarak yaratmıştır. Sonra da emirlerini ve yasaklarını/nehiylerini bildirmiştir. Kâfir olan kendi fiiliyle kâfir olmuştur, yani ihtiyarıyla küfrü iltizam etmiştir.

İman eden de kendi fiiliyle, ihtiyarıyla, arzusuyla iman etmiştir. İkrar ve tasdiki de Allahu Teâlâ'nın tevfiği ve nusreti ile olmuştur.

9- Âdem aleyhisselâm'ın zürriyetini, onun sulbünden akıllı olarak çıkardı ve onlara iman ile emredip küfürden nehy eyledi

Âdem *aleyhisselâm*'ın zürriyetini, onun sulbünden akıllı olarak çıkardı ve onlara iman ile emredip küfürden nehy eyledi. O zürriyetler de Allahu Teâlâ'nın Rab oluşunu ikrar eylediler. Bu da onların imanı oldu. Ve onlar bugün sırasıyla o imanla doğarlar. Bundan sonra kâfir olanlar da fitrî imanlarını tebdil ve tağyir ile kâfir olmuşlar. Her kim iman edip tasdik eylediyse fitrî olan imanı sabit olmuş olur (ve bu fitrî imanı ile dâim olur).

Bu, şu mealdeki hadîs-i şerîf ile sabittir:

“Her doğan, İslâm fıtratı üzerine doğar. Onu, ebeveyni yahudi ise Yahudiliğe, nasrânî ise Nasrânîliğe, mecûsî ise Mecûsîliğe çevirirler.”⁷⁷

Bundan anlaşılıyor ki gerek müslüman, gerek hıristiyan çocukları doğuşlarında müslüman ve mü'min doğarlar. Halkından hiç kimseyi iman veya küfre icbar etmemiştir, yani mecbur etmemiştir.

İman ve küfür, kulun fiilidir (Yani küfür, iman, taat ve isyan kulların fiilleridir).

Allahu Teâlâ, kâfiri küfrü hâlinde kâfir olarak bilir. Sonra iman ederse imanı hâlinde de onu mü'min olarak bilir ve sever, ilminden ve sıfatlarından bir şey tağayyür etmez.

10- Kulların bütün fiilleri kendi kazançlarıdır

Kulların bütün fiilleri, hareketleri, sükûnları hakikat üzere onların kendi kazançlarıdır. Yalnız Allahu Teâlâ o fiillerin hâlikıdır. Bunların hepsi Allahu Teâlâ'nın irâdesiyle, ilmiyle, kazâ ve kaderiyledir.

Taatlerin, ibadetlerin hepsi Allahu Teâlâ'nın emriyle, kullarının üzerine vâcibdir ve Allahu Teâlâ'nın bu ibadet ve taatleri sevmesi rızası, ilmi, irâdesi, kazâ ve kaderiyledir. Meâsinin, isyanların, günahların da hepsi yine Allahu Teâlâ'nın ilmi, kazâsı, takdiri ve irâdesiyle olup muhabbet ve rızasıyla değildir, emriyle değildir.

77 Buhârî, “Cenâiz”, 79, r. 1358-1359.

11- Bütün Peygamberler günahlardan, küfür ve kabahatlerden münezzehtirler

Enbiyâ *aleyhimüsselâm*'ın hepsi büyük ve küçük günahlardan, küfür ve kabahatlerden münezzehtirler. Zellelerin ve hataların olması mümkündür. (Âdem *aleyhisselâm*'ın, cennetteki men olunan ağaçtan yemesi, Musa *aleyhisselâm*'ın adamı döverken, dövdüğü adamın ölmesi.)

Ömerü'n-Nesefî, *tefsirinde*; “Zellenin enbiyâya atfedilmeyip ef-dali terk etmek daha layıktır.” demişse de zelle gerek enbiyâ ve gerekse evliyâ için Allahu Teâlâ'ya yakınlığa sebep olur.

Süleyman ed-Dârânî de der ki; “Hata, Allahu Teâlâ'ya sığınmaya ve O'na doğru dünyadan ve nefsinden kaçmaya başlıca vesiledir.”

Muhammed *aleyhisselâm* Allahu Teâlâ'nın habîbi ve kuludur.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurur ki;

“Cenâb-ı Hak İbrahim *aleyhisselâm*'ı Halîlullah, İsa'yı Rûhullah, Musa'yı Kelîmullah, Âdem'i Safiyyullah, beni de Habîbullah olarak ıstıfâ buyurdu ve benim de kıyamet gününde Livâû'l-hamd sancağım vardır.”⁷⁸

“Abdühû” lafz-ı şerîfiyle de *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerini, nasârânın İsa *aleyhisselâm*'a yaptıklarından ve ona “Allah'ın oğlu” diye isnâdda bulunmalarından korumuş ve onu:

﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ﴾⁷⁹

diyerek de medh ü senâ buyurmuş. Binâenaleyh, en büyük şeref, kulluk şerefidir.

Enbiyânın adedi 124 bin olup resûller ise 313'tür.

Resûlullah Efendimiz'i, Allahu Teâlâ aynı zamanda seçip ihtiyar etti ve onu tertemiz kıldı.

Cenâb-ı Peygamber daha çocukluk devresinde iken onun terakisine mâni olacak maddeler Cibrîl *aleyhisselâm* tarafından yapılan mânevî bir ameliyat neticesinde içerisinden çıkarılmış ve sonra da altın taslar içinde zemzem suyu ile yıkanıp yerine bırakılmıştır.

78 Tirmizî, “Menâkıb”, 3, r. 3616; Dârimî, “Delâilü'n-nübüvve”, 8, r. 48; Ahmed b. Hanbel, I, 281.

79 17/İsrâ, 1.

Enes *radiyallahu anh* der ki; “Ben, onun (Resûlullah’ı) kastediyor) göğsünde dikiş eseri görürdüm.”⁸⁰

Sallallahu aleyhi ve sellem hazretleri putlara hiç tapmamış ve Allahu Teâlâ’ya da göz açıp kapayacak kadar da şirk koşmamıştır (Ne peygamberlikten evvel ne de sonra. Çünkü enbiyâ cehilden mâsumdurlar. Hata, kusur ve günahların her nev’inden Allah tarafından korunurlar).

Büyük ve küçük günahları hiç işlememiştir.

12- Peygamberlerden sonra insanların en üstün dereceli olanları

Nâsın, peygamberlerden sonra en efdali, Ebû Bekri’s-Sıddîk *radiyallahu anh*’tir.

Nebîler ve mürselînden sonra, Ebû Bekir’den daha efdal kimsenin üzerine güneş ne doğmuştur ve ne de batmıştır. Mi’râc-ı Resûlullah’ı -bilâ tereddüt- tasdik ettiğinden dolayı da kendisine sıddîk lakabı verilmiştir.

Ebû Bekir’den sonra, nâsın efdali Ömer b. el-Hattâb el-Fâruk *radiyallahu anh*’tir.

Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*; “Her nebînin gök ehlinden iki ve yer ehlinden de iki veziri vardır. Benim gök ehlinden vezirim, Cebrâil ile Mikâil aleyhimesselemlâmdır. Yer ehlinden de vezirlerim, Ebû Bekir ile Ömer’dir.”⁸¹

Resûlullah’ın hükmüne razı olmayan bir münâfığın başını kestiği için kendisine Fâruk denmiştir.

Sonra, Osmân-ı Zinnûreyn hazretleridir.

Sallallahu aleyhi ve sellem hazretleri evvela kızı Rukiyye’yi nikâhına vermiş. Rukiyye’nin vefatı üzerine de ikinci kızı Ümmü Gülsüm’ü nikâhlamıştır. O da vefat edince; “Üçüncü bir kızım daha olsaydı onu da sana nikâhlardım.”⁸² ifadeleriyle kendisini taltif etmiştir. Resûlullah’ın iki kızıyla evlendiği için kendisine “Zinnûreyn” lakabı verilmiştir.

Bundan sonra efdal-i nâs, Ali b. Ebî Tâlib el-Murtazâ *radiyallahu*

80 İbn Hibbân, *Sahîh*, XIV, 243, r. 6334; Bezzâr, *Müsned*, XIII, 342, r. 6965.

81 Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 290, r. 3047; Bezzâr, *Müsned*, XI, 178, r. 4919.

82 Bk. Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-ummâl*, XI, 591, r. 32830-32831.

anh'tir. Onun hakkında Resûlullah Efendimiz: “Sen, benim indimde Musa’nın yanındaki Harun gibisin. Yalnız benden sonra peygamber olmayacaktır.”⁸³ buyurmuştur.

Bunlar, hak üzere ve Hak’la beraber âbidlerden idiler. Yani Allahu Teâlâ’ya sıdk, ihlâs, huşû ve huzû üzere idiler.

Biz, bunların hepsini severiz.

Aralarını fark etmeyiz, aralarında ayırım yapmayız. Bazısını sevip bazısını da sevmemezlik yapmayız; Râfîzî ve Havâric gibi ki Hazret-i Ali Efendimiz’e karşı isyan etmişlerdi.

Ashâb-ı Resûlullah’ın hepsini hayırla anarız.

Allahu Teâlâ kitabında medh ü senâ ettiği gibi, Hazret-i Ali *kerremallahu veche* ile Hazret-i Muâviye arasında cereyan eden hadiseler içtihadı mebnîdir.

Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* de; “Benim ashabıma ikram ediniz. Çünkü sizin hayırlınızdırlar. Bundan sonraki tâbiîn ve tebe-i tâbiîne de. Bunlardan sonra yalancılar zâhir olur.”⁸⁴

13- Hiçbir müslüman işlediği büyük günahlardan dolayı tekfir edilmez

Biz hiçbir müslümanı işlediği büyük günahlardan dolayı tekfir etmeyiz; helâldir demedikçe...

Hâricîlerin yaptıkları gibi yapmayız. Onlar tekfir ederler. Yalnız işlediği günaha “helâldir”, derse o zaman o da kâfir olur.

O günah işleyenden iman ismi giderilmez ve ona, hakikaten mü’min deriz. Ve câiz olur ki mü’min-i fâsıktır, ammâ kâfir değildir.

Fâsık, büyük günahları işlemekle taat-ı ilâhiyyeden çıkmıştır. Mu-tezile der ki; “Kebîreyi irtikab eden fâsıktır, ona mü’min de denmez kâfir de denmez; iman ile küfür arasındadır.”

14- Mestler üzerine meshetmek, Ramazan gecelerinde teravih kılmak sünnettir.

Mestler üzerine meshetmek sünnettir. Teravih, Ramazan gecelerinde

83 Buhârî, “Meğâzî”, 78, r. 4416.

84 Tirmizî, “Fiten”, 7, r. 2165; İbn Mâce, “Ahkâm”, 27, r. 2363; Nesâî, *es-Sünne-nü’l-kübrâ*, VIII, 285, r. 9178;

sünnettir. Bu Râfızîler'e cevaptır. Çünkü onlar, teravihi inkâr ederler ve meshi de çıplak ayaklarına yaparlar.

15- İyi veya kötü mü'min olan herkesin arkasında namaz kılmak câizdir

Namazları, her iyi ve kötünün -mü'min olması şartıyla- arkasında kılmak câizdir.

Kerâheti, umûr-i dîniyyeye dikkatsizliğindendir. Zira her kim, müttakî bir alimin arkasında namaz kılsa güya, enbiyâdan bir nebînin arkasında kılmış gibidir. Her kim, nebîlerin arkasında namaz kılsa geçmiş günahları mağfîret olunur.

16- “Mü'mine günahı zarar vermez.” denilmez

Biz; “Mü'mine günahı zarar vermez.” demeyiz, “Cehenneme girmeyecektir.” de demeyiz. “Mü'min, günahı sebebiyle cehennemde ebedî kalacaktır.” da demeyiz. Her ne kadar, fâsık da olsa dünyadan iman ile çıktıktan sonra cehennemde ebedî kalmaz.

Yine biz; “Hasenâtımız makbul, seyyiâtımız da mağfurdur.” demeyiz. Bunları Mürcie taifesi der. Lâkin biz deriz ki; işlediği ameller fesattan ârî, küfür ve irtidad ile iptal eylemedi ise ve dünyadan da iman ile çıktı ise Allahu Teâlâ amelleri zâyi etmez, belki kabul eder ve sevap da verir.

Şirkten, küfürden mâadâ günahlardan tevbe etmeden ölürse böyle bir kişi mü'min olarak ölür ve o kimse meş'iyet-i ilâhiyyededir. Allahu Teâlâ dilerse adaletiyle bir miktar azap edip sonra fazlıyla çıkarır. Dilerse hiç azap etmeden affeder.

Amelinde riyâ olursa o riya, amelin sevabını iptal eder. “Bir zerre miktarı riya karışan ameli Allahu Teâlâ kabul etmez.” buyurulmuştur.

Ucub da böyledir.

17- Peygamberlerin mucizeleri ve velîlerin kerametleri haktır

Mucizeler, enbiyâ için muhakkaktır.

Zira mucizeler, peygamberlerin peygamberliğine delil ve alâmettir.

Kerametler de evliyâ için haktır. Lâkin Allah düşmanlarından Firavun, İblis, Deccâl ve onların benzerlerinden zuhûr eden harikalara biz “keramet” demeyiz.

Zira, keramet evliyâ için ihsân-ı ilâhîdir.

Allahu Teâlâ, mahlûkunu halk etmeden evvel de yine Hâlık idi. Kullarına rızıklarını vermeden evvel de yine Rezzâk idi. Diğer sıfatları da hep böyledir.

Allahu Teâlâ, âhirette görülür ve mü'minler de cennette oldukları halde Allahu Teâlâ'yı başgözleriyle görürler. Teşebbühsüz ve bilâ-keyf hem de Allahu Teâlâ ile mahlûku arasında mesafe olmaz. Cihet, mekân ve mukâbele de olmaz.

18- İman, ikrar ve tasdiktir

İman; ikrar ve tasdiktir.

Dilin ikrarı, kalbin de tasdiki lazımdır. Allahu Teâlâ birdir, şerîki yoktur. Sıfât-ı zâtîyye ve fiiliyyesiyle mevsûftur. Muhammed Resûlullah, O'nun nebîsidir. Şeriat ve kitabıyla meb'ustur. Yalnız, dil ile ikrar etmesiyle iman olmaz. O zaman bütün münâfıkların da mü'min olması lazım gelir. Yalnız Allah'ı bilmek ve Resûlü'nü bilmek de kâfi gelmez, o zaman bütün Ehl-i Kitâb'ın da mü'min olması lazım gelir. Çünkü onlar da hem Allah'ı bilirler hem de Resûlullah'ı. Fakat ikrarları olmadığı için bu bilmek onlara da fayda vermedi. Ümmet-i Muhammed'den olmak isteyen kimseye layık olan *Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah* deyip kalbiyle de tasdik etmesidir. Ancak bununla iman tahakkuk eder. Sonra namaz, oruç, hac ve zekâtı da kabul ederse imanında sabit olur. Eğer kabul etmezse kâfir olur. O zaman o tevhidin de faydası olmaz.

Yer ve gök ehlinin imanı; inanılması lazım gelen şeylere inanmakta ziyade ve noksan kabul etmez. Ancak yakîn ve tasdik cihetinden ziyade veya noksan olur.

Meleklerin imanıyla ins ve cinnin imanı, dünya ve âhirette ziyade veya noksan kabul etmez. Çünkü bir insan, “Ben Allah’a ve Allah’ın indinden gelen her şeye; Resûlullah’a ve Resûlullah’tan gelen her şeye inandım ve iman getirdim.” deyince mü'min olur. “Eğer bazısına inanıp bazısına inanmazsa; mesela âhirete ve öldükten sonra dirilmeye veya hesap ve mîzana veya cennet, cehenneme, bunlardan

birisine dahi inanmazsa kâfirdir. Ya hepsine inanmamış veya bazısına inanmamış, müsâvîdir, küfürdür. Hakkâ kâfirdir.” demişler.

Mü'minlerin imanı, iman edilecek şeylere imanda ve tevhidde müsâvîdir.

Amellerde ise birbirlerinden farklıdır. Amel-i sâlihler, imandan cüz' değildir. Çünkü amel artar ve eksilir. Lâkin iman ne artar ne de eksilir. Bazısı beş vakit namazı kılar, bazısı yarısını kılar, bazısı bütün ay oruç tutar, bazısı yarım ay tutar. Hepsinin namazı da orucu da sahihtir. Diğer ameller de böyledir. Lâkin iman böyle değildir. İman edilmesi lazım gelen şeylerden hatta birisine bile inanılmazsa iman sahih olmaz.

Mesela; oruç tutan kimse yarım gün oruç tutsa olur mu?

el-Cevap: Olmaz!

Öyle ise iman bir bütündür, hepsine birden inanmak lazımdır ki iman olsun. İslâm ise Allahu Teâlâ'nın emirlerine teslim ve inkıyaddır. İslâm'ın mânası: Ahkâm-ı ilâhiyye ve farzlara ve haramlara ve Allahu Teâlâ'nın hükümlerine rızadır.

Lügat cihetinden iman ile İslâm arasında bir fark varsa da İslâmsız iman olmaz, imansız da İslâm bulunmaz.

Çünkü İslâm bi-hasebi'ş-şer' Allah'ın emirlerine teslim ve inkıyaddır. Bu da ancak, ikrar ve tasdikten sonra bulunur. Mü'min olsun da müslüman olmasın olamaz. Müslüman olsun da mü'min olmasın; bu da olamaz.

İman ve İslâm içle dış gibidir.

Yani birbirlerinden ayrılmayan iki unsurdur. İmanla İslâm birbirlerinden ayrılamazlar.

Din; iman, İslâm ve şeriatin hepsine denir.

Din, bir kelimedir ki kullanılışına göre bazen iman, bazen İslâm murâd olunur. Bazen de şeriatin murâd olunduğu vâkidir.

19- Biz, Allah'ı Kitâbı'nda anlattığı gibi biliriz

Biz, Allah'ı hak mârifetle biliriz. Kendini Kitâbı'nda anlattığı gibi cemî sıfatlarıyla öylece biliriz.

Hiçbir kimsenin Allahu Teâlâ'ya lâayk-ı veçhile ibadete gücü yetmez.

Çünkü ibadet, Allahu Teâlâ'yı iclâl ve tâzimdir, bunun da nihayeti yoktur. Kimsenin de Allahu Teâlâ'ya layıkıyla ibadete kudreti yetmez. Allahu Teâlâ'nın verdiği sevap da hesapsızdır. Kulların amelleri ise hesaplıdır: Beş vakit namaz, muayyen oruç vesaire gibi...

Yine hiçbir kul, Allahu Teâlâ'nın verdiği nimetlere hakkıyla şükretmeye kâdir olamaz. Zira şükür mahduttur. Allahu Teâlâ'nın nimetleri ise sayılmakla bitmez.

Lâkin biz, kitap ve sünnet üzere ibadet ederiz. Mü'minlerin hepsi mârifet, yakîn, tevekkül, muhabbet, rıza, havf, recâ ve imanda müsâvîdirler, birdirler, eşittirler.

Mârifet, lügatte "ilme" derler. İstılahta ise "Allahu Teâlâ hazretlerini esmâ ve sıfatlarıyla sıdk ile bilmeye" derler.

Yakîn, lügatte "kendisinde şek ve şüphe olmayan ilme" derler. İstılahta ise hüccet ve burhana ihtiyaç olmadan iman kuvvetiyle hakikati görmektir.

Yakîn üç kısımdır: 1. İlme'l-yakîn. 2. Ayne'l-yakîn. 3. Hakka'l-yakîn.

Bizim tâbirimizle mesela baklavayı tarif eyleyebilmek ilme'l-yakîn'dir. Sonra tepside yapılmış olarak görmektir ki buna da ayne'l-yakîn derler. Bir de yiyerek bilip görmektir ki buna da hakka'l-yakîn derler.

Tevekkül; Allahu Teâlâ'nın vereceklerine tamamiyle itimat etmektir.

Ye's; mahlûkun elindekilerden ümit kesmektir.

Muhabbet ise lügatte "dostluk" anlamına gelir. İstılahta, kulun Allahu Teâlâ'ya olan muhabbetinin kalbte bulunan hâlî ve eseridir ki tarifi mümkün değildir. Kulun Allah'a muhabbeti O'na ve O'nun emirlerine tâzim ve rızasını istemekte sabrı kalmaz. Yani Allah'tan ayrılığa sabrı kalmaz ve Allahu Teâlâ'nın zikriyle daima ünsiyet peydâ eder.

Rıza ise kalbin, bela ve musibetlere karşı sabrı, kazâ-i ilâhiyyeye karşı sürûr ve sevincidir.

Havf ise mekruh olan (sevimsiz, istenmeyen) şeylerin gelmesinden veya sevginin elinden çıkmasından korkmaktır.

Recâ da lügatte emel; ıstılahta, kalbde istikbal sevgisinin husûlüdür.

Recâ ve havf ancak birbirleriyle tamam olur. Korkusuz ümit, recâ; emn ve gurur verir, ona recâ demezler. Recâda da korkunun bulunması lazımdır. Korkusuz recâ, kunût'a yani Allah'ın rahmetinden ümit kesmeye sebep olur.

Mü'minler, imanın dışındaki amellerde ayrı ayrıldılar. Allahu Teâlâ kullarına istihkaklarının üstünde adaletiyle ihsanlarda bulunur.

Her amelin mükâfâtı, ondan yedi yüze kadar artar. Bazen de hesapsız verir. Bu da onun fazl ü keremidir. Bazen de adliyle ikâb ve ceza yapar. Bazen de fazlıyla affeder. İster büyük günahlar olsun ister küçük günahlar olsun.

20- Enbiyânın şefaati haktır

Enbiyânın şefaati haktır. Peygamberimiz'in, ümmetinden büyük günah işleyenlere ve kendilerine ikâb icap edenlere şefaati haktır. Şefaât, bazen cehenneme girmemek ve bazen de cehennemden kurtarmak içindir. Kıyamette şefaâtçilerden; -bâhusus üçü meşhurdur- enbiyâ, ulemâ, şehitler. Daha sonra hakiki hâfızların ve çocukların ebeveynlerine şefaatları zikrolunur. Fakat çocuklara akîka kurbanı kesmek şartıyladır.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in havz-ı kevseri haktır. Kıyamet gününde hasımlar arasında kısas haktır. Eğer hasenâtı yetmezse alacaklı olanın seyyiâtı onun (yani haksızlık edenin) üzerine yüklenir. Bu da haktır ve câizdir.

Bilir misiniz müflis kimdir?

Müflis o kimsedir ki namaz, oruç, zekât, hac gibi çok hasenâtla gelir. Fakat şunun bunun alacakları var veya şuna buna sövmüş, dövmüş arkasından gıybet etmiş; işte sevaplar bunlara verilir. Yetmediği takdirde mazlumların günahları o zalimlerin, haksızlık yapanların üzerine yüklenir. Bu sefer de cennet yerine cehennemi hak etmiş olur ki ne kadar acıdır.

Cennet ve cehennem bugün hazır, yaratılmış ve onlara yokluk gelmez, gelse de muvakkatandır.

Hûrîler de ebediyyen ölmezler.

21- Allahu Teâlâ dilediğine fazlıyla hidayet eder

Allahu Teâlâ'nın sevap ve ikâbı dâimîdir. Allahu Teâlâ dilediğine fazlıyla hidayet eder. Dilediğini adliyle idlâl eder.

Dalâletin mânası, “hazelân” demişler. Yani Allahu Teâlâ onu rızasına muvâfık amellere muvaffak eylemez, demektir. Bu da Allah'ın adlidir. Bu idlâl ve hazelân, mâsiyet üzerine ukubet; Allahu Teâlâ'nın adaletidir, zulüm değildir. Zira Allahu Teâlâ'nın kulunu rızasına muvaffak kılmayı zulüm değildir. Çünkü zulüm, bir şeyi yerine vaz' etmemektedir. Allahu Teâlâ ise mülkünde mutasarrıftır.

22- “Şeytan, mü'min kuldan imanını zorla alır.” denemez

Şeytanın imanı selb eder olduğunu söylemek câiz değildir. Yani şeytan imanı zorla, cebir ile alamaz. Belki kul imanı terk eder. O zaman şeytan elbette alır.

23- Kabirde Münker ve Nekir'in sorguya çekmesi haktır

Suâl-i Münker ve Nekir haktır ve kabirde olacaktır. Kabirde ruhun cesede iade olunması da haktır, kabrin mevtâyı sıkması ve azap olunması da haktır. Kabir azabının küffârın hepsine ve günahkâr mü'minlere olması da haktır ve câizdir.

24- Alimlerin Farsça diliyle Allah'ın sıfatlarını söylemesi caizdir

Ulemânın Fârisî olarak zikrettiği her şey -yani Allahu Teâlâ'nın isminden ve sıfatından- câizdir. Yalnız el kelimesinin Arapça'dan gayri bir lisana tercemesi câiz olmaz: “Dest-i Hudâ” demek câiz değildir. Fakat: Be-rûy-ı Azze ve Celle demek teşbihsiz ve keyfiyetsiz câizdir.

Allahu Teâlâ'ya yakınlık ve uzaklık izâfeti, mesafenin uzun veya kısalığı demek değildir. Bunlar, Cenâb-ı Hak hakkında tasavvur olunamaz. Lâkin kurbiyyet Allah'ın kuluna verdiği keramet ve kemâldir. Uzaklık tâbiri de “hevan” kelimesiyle tâbir edilmektedir ki Türkçe'de hor, hakir, zelîl, fezâhat ve denâet kelimeleriyle karşılanır.

Mutî, Allah'a bilâkeyf karîbdır. Âsî de bilâkeyf Hak'tan uzaktır. Uzaklık, yakınlık, ikbâl kullara ait kelimelerdir.

Bunun gibi, kulun cennetteki komşuluğu ve Hakk'ın huzurundaki durumu bilâkeyftir.

İmam Gazzâlî *rahmetullah* der ki; “Yakınlık ve uzaklık hayvanâta mahsustur. Kemâlâta erişen, mekârim-i ahlâk ile tahalluk eden, sıfatıyla yakîn olur, yoksa zâtıyla demek değildir.”

25- Kur'ân-ı Kerîm, Peygamberimiz'e nâzil olmuş ve mushaflarımızda yazılmıştır

Kur'ân-ı Kerîm, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e nâzil olmuş ve mushaflarımızda yazılmıştır. Kur'an âyetleri, Allahu Teâlâ'nın kelâmıdır. Hepsî fazilette ve azamette müsâvîdir. Yalnız bazısında hem zikir hem de mezkûr fazileti vardır. Mesela *Âyete'l-Kürsî* gibi ki hem zikir hem de Allahu Teâlâ'nın celâl ve azamet sıfatları da zikrolunmaktadır. Onun için bu gibi âyetlerde iki fazilet vardır.

Enbiyâ ve velîlerin zikirleri de böyledir. Bazı âyetlerde ise yalnız zikir fazileti vardır, küffârın kıssaları gibi. Küffârın zikrinde fazilet yoktur. Bu gibi âyetlerde yalnız âyetin kıraatındaki fazilet vardır.

Bütün esmâ ve sıfât, azamet ve fazilette müsâvîdirler, aralarında hiç fark yoktur.

Resûlullah'ın vâlideleri câhiliyyet devrinde câhiliyyet üzere ölmüşlerdi. Yani İslâm'dan evvel ölmüşlerdir. Babası, Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* annesinin karnında henüz altı aylık iken; vâlideleri de sekiz yaşlarında iken âhirete göçmüşlerdi. Ekserî kitaplarda bildirildiğine göre; Cenâb-ı Hak onlara bir hayat ihsan etmiş ve Peygamberimiz'in getirdiği dini kabul ile tekrar eski âhiret hayatına dönmüşlerdir.

Sonra, İslâmiyet'ten evvel İsa *aleyhisselâm*'ın dini mer'iyette idi. Binâenaleyh İslâm'dan evvel ölenler de yine İsa *aleyhisselâm*'ın hak dinî olan İslâm üzere ölmüşlerdir. Yalnız İsa *aleyhisselâm*'a “Allah'ın oğlu”⁸⁵ diyenler müstesnâdır. Ve yine “Allah üçtür”⁸⁶ diyenler de müstesnâdır.

85 9/Tevbe, 30.

86 5/Mâide, 73.

26- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in çocukları yedi tanedir

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in; Kâsım, Tâhir, İbrahim adlarında üç oğlu; Fâtıma, Rukiyye, Zeyneb ve Ümmü Gülsüm isimlerinde de dört kızı vardı.

Resûlullah, Hazret-i Hatice ile yirmi beş yaşında iken evlenmiş ve ondan altı evladı dünyaya gelmiştir.

Mâriye hatundan Medine-i Münevvere’de İbrahim dünyaya gelmiş ve süt emer olduğu devrede ölmüştür.

27- Akâidinde müşkül bir mevkide kalırsa; “İndallah doğru olana inandım.” demelidir

İnsan, akâidinde müşkül bir mevkide kalırsa; “İndallah doğru olana inandım.” demelidir. Tâ ki alim buluncaya kadar... Bulduğu anda müşkülünü o alimden sorup öğrenmelidir, bu sorup öğrenmeyi tehir câiz değildir. Bu ilmi ona öğretmek de farz-ı ayndır.

İman ilmini öğrenmek farz olduğu gibi; imanı gideren ve küfrü getiren ilimleri, yani insanların imanlarının ellerinden gitmesiyle küfre düşmelerine sebep olacak olan ilimleri öğrenmek her mü’min-i muvahhide farz-ı ayndır ve bu ilmi talep her zaman ölüme kadar sürer. Bu ilim Çin’de dahi olsa oraya kadar gidip öğrenmek lazımdır. Bu hiçbir suretle mazeret kabul etmez, öğrenmezse küfre gider, Allah esirgesin.

28- Mi’rac haberi haktır

Mi’râc-ı Resûlullah haktır. Mekke’den Kuds-i Şerîf’e kadar olan kısım Kur’ân-ı Kerîm ile sabittir, inkârı küfrü mûcibdir. Kudüs’ten semâvâta urûcunu inkâr ise bid’attır, dalâlettir. Bu miraç, cesediyle yakaza hâlinde olmuştur. Tevâtür-i karîb, haber-i meşhûr ile sabittir ve hicretten bir sene evvel olmuştur.

29- Kıyâmet alâmetleri haktır

Hurûcü'd-Deccâl, Ye'cüc ve Me'cüc, güneşin Garb'dan doğuşu, İsa *aleyhisselâm*'ın semâdan nüzûlü ve sâir alâmât-ı kıyâmet ki haberlerde vârid olmuştur cümlesi haktır ve olacaktır.

Allahu Teâlâ dilediğini sırât-ı müstakîme hidayet eyler.

اَللّٰهُمَّ يَا هَادِيَ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ،
بِفَضْلِكَ وَاِحْسَانِكَ الْعَمِيمِ. يَا حَلِيمُ .
وَصَلِّ اللّٰهُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ، وَآلِهِ وَصَحْبِهِ،
وَعَلَىٰ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

III. BÖLÜM

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT İNDİNDE KÜFRE MÜEDDÎ OLAN MESÂİL

(el-Milel ve'n-Nihal kitabından)

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT İNİNDE KÜFRE MÜEDDİ OLAN MESÂİL

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdular:

«سَتَفْتَرُقُ أُمَّتِي ثَلَاثًا وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً،
قِيلَ: وَمَنْ هُمْ؟ قَالَ: «الَّذِينَ هُمْ عَلَى مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي»⁸⁷

“Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bunların hepsi cehennemdedir. Yalnız bir fırka hariç.’ Ashab tarafından; ‘Onlar kimlerdir yâ Resûlallah?’ diye soruldu. Resûlullah; ‘Benim ve ashabımın yolu üzerinde olanlar.’ cevabını verdi.”

Bu hadîs-i şerîf meşhurdur.

Yahudi taifesi 71, Nasrânî taifesi 72, Ümmet-i Muhammed de 73 fırkaya bölünmüştür. Binâenaleyh her müslümana bu bâtil mezheplerin yollarından korunmak için Ehl-i sünnet ve'l-cemaatin akîdelerini iyi bilmesi lazımdır. Yukarıda her ne kadar bizim mezhebimizin görüşleri açıklanmışsa da insanoğlu hatadan salim olamadığı için bu mezhep sahiplerinin düştüğü çıkmaz bataklığa Ümmet-i Muhammed'in düşmemesi için onların küfre varan itikadlarını da elimizden geldiği kadar açıklamaya çalışacağız.

Evvela, 72 fırkanın kökü yedi fırkadır. Yetmiş iki fırka bunların şubeleridir.

Yediden biri Mutezile, ikincisi Şia, üçüncüsü Havâric, dördüncüsü Mürcie, beşincisi Neccâriyye, altıncısı Cebriyye, yedincisi Müşebbihe'dir.

87 Ebû Dâvud, “Sünnet”, 1, r. 4597; İbn Mâce, “Fiten”, 17, r. 3993; Dârimî, “Siyer”, 75, r. 2560.

Bunlar da -aralarında vâki olan ihtilaflar neticesinde- her biri 5, 10, 20 fırkaya ayrılıp 72 fırka oldular. Şurası çok tuhaftır ki bunlar da birbirlerini tekfir edecek kadar ileri gittiler. Bunları yazmaya da lüzum görmedik.

Allahu Teâlâ'ya çok şükür ki İmâm-ı Âzam gibi ve İmâm-ı Şâfiî hazretleri gibi imamları halk edip; Şeyh Ebu'l-Hasen el-Eş'arî ve Ebû Mansûr el-Mâturidî gibi alimlerle birlikte bu bâtil mezhepleri geçersiz kılmış ve böylece müslümanları bunların elinden kurtarmıştır. Mâmâfih, zamanımıza kadar gelen bazı bâtil mezhepler de hâlâ bulunmaktadır: Şiîler, Râfızîler gibi.

Bu yedi mezhep de şeytan *aleyhillâne*'nin iğvâsı ve fitnesinin neticesidir. Yetmiş ikiye kadar çoğalması da bu yüzdendir.

Bunlardan Mutezile 20, Şia 22, Havâric 20, Mürcie 5, Neccâriyye 3, Cebriyye 1, Müşebbihe de 1 fırkadır. Mecmûu 72 fırka eder. Bunların itikadlarının bazısı bid'at ve bazısı da küfre varmaktadır.

Binâenaleyh bid'at iki kısımdır: Birisi amelde birisi de itikaddadır. Bu bid'at sahiplerinin imâmeti de mekruhtur. Zira itikad cihetinden fâsıktırlar. İtikadda bid'at, amelde bid'atlerden daha çok şiddetlidir.

Bid'atçıdan murâd şu kimselerdir ki onun itikadı Ehl-i sünnet ve'l-cemaat itikadına muhaliftir. İtikadı küfre varırsa imâmeti katiyen câiz değildir. "Kur'an mahlûktur." diyenin arkasında da namaz kılmak câiz değildir.

Mutezile

Mutezile -ki ona Kaderiyye de derler- kaderi inkâr ederler. Onun için bunlara, "Bu ümmetin mecûsîsidir." denilmiştir. Bunların ardında da namaz kılmak câiz değildir. Resûlullah'ın şefaatinin inkâr edenlerin, "Kirâmen Kâtibîn"i inkâr edenin ve Cenâb-ı Hakk'ın âhirette görülmesini inkâr edenlerin arkalarında namaz kılmak câiz değildir, zira bunlar dîn-i İslâm'dan çıkmışlardır.

Müşebbihe

Müşebbihe, Hâlık-ı Zülcelâl'e mahlûklar gibi âzâ isnâd ederler ki onların da arkasında namaz kılmak câiz değildir, İslâmiyet'ten çıkmışlardır. "Cenâb-ı Hakk'ın sıfatlarından bir sıfatı sonradan olmuştur." diyen kimse de İslâm'ın dışındadır. Cenâb-ı Hakk'a mekân isnâd

eden veya “Semâdadır.” diyen de İslâm’dan hariçtir. Bununla Hak Teâlâ’nın Arş üzerinde müstakar olduğunu kastedenlerin de küfrüne hükmolunur.

Vay Vahhâbîlerin hâline!

Cenâb-ı Hakk’a üst, alt ile teşbih ise küfürdür. Bununla Müces-sime ve Hulûliyye mezheplerinin küfrüne hükmolunmuştur. Cenne-te girdikten sonra Hak Teâlâ’yı görmeyi inkâr edenlerin de küfrüyle hükmolunur.

Kaderiyye

Kaderiyye taifesi -ki Mu’tezilîler de onlardandır- “Kul, filinin hâlıkıdır.” dâvâsından nâşî tekfir olunurlar ve vâcibdir. Râfızîler ise birçok hatalarından nâşî İslâm’dan dışarıdırlar. Mesela; “Ölüler dün-yaya döner, bedenlerin ruhuna girer.” demeleri ve bir de “Rûh-ı ilâh, eimmeye intikal eder.” demeleri; bir de “Vahiy İmam Ali’ye gelecek iken Cebrail yanlış olarak Hazret-i Muhammed’e getirdi.” demeleri İslâm’dan çıkmaları için kâfîdir ve hükümleri mürted gibidir.

Havâric

Havâric, cemî-i ümmeti hatta Hazret-i Osman, Ali, Âişe, Talhâ ve Zübeyr *radiyallahu anhüm* hazerâtını da ikfâr ederler. Bundan nâşî küfürlerine hükmetmek vâcibdir.

Zeydiyye

Zeydiyye taifesi ise Acemden bir peygamber geleceğine ve Pey-gamberimiz’in şeriatini nesh edeceğine yani hükmünü kaldıracağına inandıkları için İslâm dışında kalmışlardır, küfrü vâcibdir.

Neccâriyye

Neccâriyye taifesi ise Allahu Teâlâ’nın sıfatlarını inkâr ettikle-rinden ve Kur’ân-ı Kerîm için “Yazıldığı ve okunduğu vakit cisim ve arazdır.” dediklerinden küfürleriyle hüküm vâcibdir. “Hak Teâlâ, bir şey halk olunmadan evvel bilmez.” diyenler -ki yine Kaderiyye ve Mutezile mezhebindekilerdir-İslâm’dan hariçtirler ve bunların kızları alınmaz ve bunlara kız da verilmez ve cenazelerine gidilmez.

Mürcie

Mürcie taifesi: Bunlar da İslâm'dan hariçtirler. Zira derler ki hasenâtımız makbul, seyyiâtımız da mağfurdur. İbadetleri -namaz, oruç, zekât, hac gibi- inkâr ederler ve derler ki; “Bunlar fezâildir.” İşlersen iyi, işlemezsene bir şey lazım gelmez. Bunlar da İslâm'dan hariçtirler, bunların hepsi tekfir olunmaktadır.

“Kible ehlinde kimseyi küfürle itham etmeyiniz.”

İmâm-ı Âzam ve İmâm-ı Şâfiî'den sâdır olan bu söz, mutlak değildir, belki günahlarla mukayyettir. Havâric ile Mutezile gibi günah sebebiyle tekfir etmeyiz, demektir. Çünkü bunlar günâh-ı kebîreyi işleyenleri İslâm'dan çıkarır ve cehennemde ebedî kalacağını söylerler.

Hulâsaten şöyle deriz:

Her kim, zarûrât-ı dîniyyeden birisini inkâr etse o, İslâm'dan çıkmıştır ve küfre düşmüştür. Zira mâlum ve meşhur olan âyetleri ve hadisleri inkâr Peygamberimiz'in hadislerini tekzibe çıkar ki -tevbe etmezse- katli de vâcibdir. Katli, küfründen nâşîdir, haddende değildir. Çünkü iman, şeriatı ve Peygamberimiz'in Allah tarafından getirdiği ve bilinmesi zaruri olan şeyleri, ahkâmı tasdiktir. Bunun mukâbili de küfurdür. Zarûrât-ı dîniyyeden olan altı esastan beşine inanıp da birine inanmayanın hâli gibidir. Mesela namaz, oruç ve zekâtın farz olmaları; zina ve içkinin haram olduğu İslâm dininde mâlum ve meşhurdur. Bunlara inananlara mü'min denildiği gibi inanmayanlara da kâfir denir. Mesela abdestte başın dörtte birini meshetmek, İmâm-ı Âzam'a göre farz ise de, İmam Şâfiî'ye göre farz değildir belki sünnettir. Bu, içtihat meselesidir, bunu inkâr eden kâfir olmaz.

Tenbih

Maazallah, bir kimse Cenâb-ı Hakk'a sövse o kâfir olur ve kanı da helâldir. Bunlar gibi her kim Cenâb-ı Hakk'ın şân-ı ulûhiyyetine layık olmayan şeyleri Hak *sübhânehû ve teâlâ'*ya izâfe ederse böylelerinin küfürlerinde ihtilaf olunmuştur. Fakat bu saygısızlar bir yerde toplanırlarsa onlarla muharebe etmekte ihtilaf olunmamıştır. Nitekim Hazret-i Ali Efendimiz'in yaptığı gibi.

Peygamberlerden birisine söven veyahut şân-ı âlîlerine yakışmayan bir şey isnâd eden de kâfirdir ve katli de helâldir.

Her kim ki; Hak Teâlâ'nın Rab olduğunu ve bir olduğunu nefy ede, inkâr ede; onun da küfrü tamamdır.

Hak Teâlâ'nın varlığı ve birliğine inanıp da; “‘Kadîm değildir, O’ndan mâadâ başka sânî vardır.’ diyenlerin cümlesi kâfirdir.” derler.

Cenâb-ı Hakk’ın insanlardan birine hulûlünü itikad eyleyen ve ervâhın tenâsühüne kâil olan ve âlemlerin sonradan yaratılmış olduğuna inanmayanın ve peygamberlerden birinin peygamberliğini inkâr edenin küfründe şüphe yoktur. “Peygamberimiz’den sonra peygamber gelecektir.” diyen ve peygamberliğin kalb safası ve nübüvvetin kazançla olacağını söyleyen de kâfirdir.

“Semâya çıkar, cennete girer, meyvelerinden yerim.” diyen de kâfirdir. Kur’an ahkâmından ümmetin cem’ olduğu (icmâ-ı ümmetin hâsıl olduğu) mânâyı zâhirden çıkarmak da küfürdür.

Her söz ki onunla ümmetin dalâletine vesile olur; veya sahâbe-i kirâmı tekfire cesaret edenler de kâfirdir.

İmam Mâlik hazretleri bir kavlinde, sahâbe-i güzîni tekfir edenin katline işaret etmiştir.

Putla tapmak, zünnar bağlamak gibi şeyleri işleyenleri de kâfirlere iltihak etmişlerdir.

FETVA KİTAPLARINDA KÜFRÜ MÛCİB ELFÂZ, KELİMELER VE SÖZLER

(el-Milel ve'n-Nihal'den)

Bu küfrü mûcib sözleri yazmadan evvel sana birkaç nasihat yazayım. Bu nasihatler bizim kendimizin değil, büyüklerimizin nasihatleridir. Bu yetmiş iki fırkanın hâlini yazdık. Sakın sen bunları şöyle böyle kimseler zannetme; bunların hepsi Müslümanlık iddiasında! Namazlarına, hele Kur'an okumalarına hayret etmemek mümkün değil. Sözde müslüman, hem namazları var hatta namaz kılmayanlara kâfir diyorlar. Bu kadar ileri gitmişlerken bak, Ehl-i sünnet ve'l-cemaat onların -Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hükümlerinin bazılarından ayrılan ve bazı âyetleri de kendi arzularına göre yorumlamalarından dolayı- İslâm'dan çıktıklarına ve küfre kaydıklarına nasıl hüküm vermişlerdir... Bunlar, bizlere güzel ders ve ibret değil mi?

Bilakis bugünün insanları da onları solda sıfıra bırakacak derecede hatta delicesine bazı kere Allah'ı tamamen unutmakta ve "İnsan bir maymundan gelmiştir." diyecek kadar şuursuzlaşmakta. Bazen "Allah baba" diye hristiyanların sözlerini taklit ederek işin nereye varacağını bile idrak edemeyen ve bazen de eski bâtil mezheplerin yolunu tutarak Allah'ı -hâşâ- göklerde zannedecek kadar çocuklaşan insanın ki bugün dünya ona dar gelmekte ve göklerin ucunu bulmaya çalışmakta hârikulâde sanayi işleri ve mârifetler meydana getirmekte olan bu insanın kendini ve şu varlığı yaratanı bilmemesi kadar acîb bir şey tasavvur olunamaz...

Gerek gördüklerimizden ve gerek kendimizin yaptığı; vapur, tayyare ve emsallerini "Bunlar eskiden vardı." diye kimseyi inandırabilir miyiz? Tabi hayır. Herkes elbette "Bunu bir yapan olacaktır, bu kadar

sanat ve hüner hiç kendi kendine olur mu?” diye bize haykırır da ya bu mevcûdâtı ve bizleri yaratanı hiç aramaz olsun, acaba olur mu dersiniz?

Koskoca bir kâinat: İçinde her türlü nimetler var, suyunu hazırlamış, toprağını hazırlamış, güneşini hazırlamış, havasını da hazırlamış, madenlerin her nev’inden her tarafa yaymış, insanı da yaratmış, peygamber göndermiş, mucizeler göstermiş, kitaplar göndermiş, bizlere okuyup yazmayı öğretmiş, dünya ile âhireti göstermiş; ve “Sizler beni bilirsiniz ve bana kulluk edesiniz diye yarattım.”⁸⁸ demiş, helâl ve haramı da bildirmiş. Yine böyle iken bu insanoğlu yanlış yollara sapmış. Allah’ı bırakıp nefsinin kölesi olmuş ve Allah’ı öğrenmeye ve bilmeye çalışmamış; bununla beraber bu varlıkların ne olduğunu da hiç hatırına bile getirememektedir. Bundan daha acı ne olabilir? Şu insan, yaşadığı evdeki babasını bilemeyen kimse gibidir. Gördüğümüz ve her gün çeşitli meyvelerini yediğimiz ağaçların verdikleri meyveleri o ağaçlar mı yapar? Ağacın bir bilgisi, bir hüneri, bir sanatı var mıdır? Mesela bir nar dânesi ne güzel dizilmiş, ambarlanmış. Bu hüneri bu ağaç mı yapmıştır, yoksa bu ağaç bunu yapabilecek bir kudret sahibinin eseri midir?

Bizim annelerimizin başlarına örttükleri çok basit bir örtü bile bir yapana muhtaç olunca bu koca kâinat tabiatın eseridir, demek pek de kolay olmasa gerektir. Bunu söylese söylese ancak ya deli ya da divâne söyler.

Şu dünyanın durmadan dönüşüne ne diyeceksin? Hiçbir varlık böyle kendi kendine döner durur mu? Ben ne kadar söylesem hepsi boşuna. Hem kendini aldatıyor hem de başkalarını, hem de belki kendine güldürüyorsun. O senin “câzibe” dediğin şey nedir? Canı var mı, şuurı var mı, bilgisi var mı, sağlığı, varlığı, mevcûdiyeti kendinden mi? Yoksa bu kudreti ona veren bir kuvvet ve kudret sahibi mi var?

Hani bu kadar fabrikaları, sanatları, hünerleri, uçakları, gemileri yapan maymun nerede? İşte bizim maymunlar! Hünerleri taklitçilik değil mi? Acaba Allahu Teâlâ bizim aklımızı mı aldı ki böyle safsata ve mantıksız sözlere aldanıyoruz. Bir de bu fikirleri maarife mâl edip çocuklarımıza okutmak kadar safdillik olur mu? İnsan, bir kere kendine bakıp biraz düşünse, elbette akli da erecek ve doğru yolu da bulacaktır. Onun için muhakkak dinî eserleri çok okumak ve çok da düşünmek gerektir.

Bu düşünceye bizi teşvik eden evvela Allahu Teâlâ hazretleridir. Kitâbı'nın müteaddit yerlerinde yerlere, göklere bakmayı emreder. Hele Tebâreke sûresinde bu bakışın, tekrar tekrar yapılmasını tavsiye eder.⁸⁹ Ki bakalım bu yaratılıştâ bir kusur, bir eksiklik görebilecek misiniz? Yoksa bu hilkate hayran olup “Bunu yapan kimdir?” mi diyeceksiniz? Yoksa şuursuz bir bakışla mı bakacak, o tayyare veya diğer âlât, edevât, sanat, hünerler, fabrikalar için diyemediğin sözü mü söyleyeceksin? “Bir fabrika kendi kendine olmaz.” diyebiliyorsun da gerek bu kâinatın ve gerek senin kendinin -ki o fabrikada ve o hünerler senin yanında hiç kalır, adı bile anılmaz- bak, sen ne cevhersin, ufacıksın, fakat o koca kâinat senin emrine müsahhar. Bak, tekrar bak, gökleri bile yarıp tâ aylara kadar giden ve daha ötelere gitmeye çalışan insanın yanında o fabrikanın adı bile olmaz. Sen şimdi o fabrikayı ve o fabrikanın yaptıklarını pekâlâ biliyorsun da, anlıyorsun da, idrak ediyorsun da, niçin seni Yaradan'ı bilmiyorsun? Hemen “Tabiat eseriyiz.” diyorsun. Vah zavallı insan, vah!

Bir yahudinin sözüne aldanıp Allah'ını bırakıyorsun, O'nun esmâ ve sıfatlarını öğrenmek de istemiyorsun. Hele kitabını hiç de okuduğun yok. İyi bak, şu yeryüzündeki insanların sayısına; yahudi, İsevî, Mûsevî, nasrânî, ne kadar insan varsa hepsi de “Allah” der. Demek Allah var! Bir milyara yakın da müslüman var. Bunlar da “Allah” der. Bilmem ki bize ne oldu bu kadar ekseriyeti bırakıp da maymundan olduğumuza inanıyoruz. Çok şaşılacak şey!

Haydi biz maymundan olduk. Ya bu koskoca kâinat, ayı ve güneşi ve bunca yıldızlarına ve sayısız mahlûklarına ne diyeceksin?

Muhterem beyefendi!

Sen dün, ay yerden kopmuş, yerin bir parçasıdır, deyip bizleri de aldatıyordun. Bak, bugün ayın bu dünyanın maddesinden olmadığı anlaşıldı.

Bu insanın dinsizi çok tuhaf bir mahlûk, ne dense bir türlü “Allah” demek istemez de her şeye bir kulp takmaya çalışır. Ne kadar çalışırsa çalışsın “Güneş balçıkla sıvanmaz.” derler, hakikat meydanda. İnsan, şu kendi zihnini bir yoklasa kâfi; bir anda nerelere gider gelir, neler düşünür neler. Bulduğunu, düşündüğünü yıllarca sene sonra hatırlar, bunları nerede saklar? O ufacık gözler neler görür, gördüğünü hem unutmaz hem de ondan mânalar çıkarır. Hele o kulak ne hârîka. Ve o kalb ki bir taraftan vücut makinesinin muntazaman işlemesine

en büyük bir âmil. Sonra o kalbe neler keşfolunmaktadır. Acaba bunların hangisi hangi hayvanda ve hangi maymunda var?

O, insanı insan yapan aklına acaba ne diyeceksin? İşte bunların hepsini bizlere meccânen lütf u ihsân edip veren bir Allah'tır; bir Allah!

Yalnız “Allah vardır.” demek kolay amma O’nu bulmak, ancak Allah’a sarılmak ve O’nun Kitâbı’nı okuyup anlamakla mümkündür. Çünkü Allahu Teâlâ kendisini bizlere o Kur’ân-ı Kerîm’de güzelce tarif edip öğretmiştir. Yine öyle iken bu insanoğlu Allahu Teâlâ’yı tanıyamamış ve sapık sapık tam 72 parçaya ayrılmıştır, 73. fırka da Ehl-i sünnet ve’l-cemaat olmuştur.

Sen, bu Ehl-i sünnetin yolunu güzel öğren, belle ve arkadaşlarına öğret ve sakın bu Ehl-i sünnetin yolundan zerre miktarı ayrılmama. Hele çocuklarını katiyen ihmal etme ve onları her halde camiye de alıştır. Kur’an okumasını güzelce öğret ve devamını temine çalış. Onu yalnız dünya bilgilerine bırakma. Bâhusus sanat ve ticareti de öğret, ekmek parasını kendi el emeğiyle kazansın ve helâl lokma yemeye çok dikkat etsin. Yalandan, hileden, yeminden, söze vefasızlıktan, emanete riayetsizlikten son derece korku üzere olmasını iyi öğrensin. Yaramaz kişilerden de arslandan kaçır gibi kaçsın. Mümkünse kimseyi de incitmesin. Kibirden, firardan, kendini beğenmekten ve bunlara benzer çirkin huylardan uzak kalmasını bilsin ve cemiyet işlerinde de daima hayırlı ve gayretli olmaya çalışsın.

Sen bu sözlerimi hiç şüphesiz benden daha iyi bilirsin. Fakat bir hatırlatma kabilinden yazıyorum yalnız, kusura bakma.

Aziz kardeş!

Pekâlâ bilirsiniz ki eserden müessire intikal edilir. Mesela gördüğümüz bir izden oradan geçen kim olduğunu anlarız. Geçeni görmediğimiz halde o eser bize der ki; buradan geçen attır veya insandır veya kedidir veya köpektir. “Nerden anladın?” dersin; adam bize izi gösterir, “Bu iz falanın izi değil mi?” der. Biz de “Evet.” demek mecburîyetinde kalırız.

Halbuki bugün bir de polisin kullandığı parmak izi var ki; “Bu kadar insanın parmak izleri birbirlerine de katiyen benzemez.” derler ve o izlerle adamları da yakalarlar. Bu harikalar gözlerimiz önünde her gün cereyan etmekte iken hâlâ bir türlü gafletten kendimizi

kurtaramıyoruz. Bir iz ki sahibine delâlet ediyor; bu koca kâinat, sahibi olan Allahu *celle ve alâ*'ya delâlet etmesin; hiç olur mu?!

Evet, bu insan çok acayip bir mahlûk. Bazen öyle buluşları vardır ki göklerde uçar ve daha ileri gitmeye çalışır. Bazen de o kadar aptallaşır ki bu varlığın sahibini bile idrakten âciz bir duruma düşer. Ve maazallah kâinatın sahibini bile inkâra kalkışır. Buna da şaşmamak mümkün değil. “Neden inkâr ediyorsun?” diye sorsak “Görmediğime nasıl inanayım?” diyecek.

Pekâlâ, acaba senin görmediğin daha neler var, onlara da inanmıyor musun?

Mesela;

“Her an teneffüs ettiğimiz havayı görüyor musun?”

“Hayır görmüyorum.”

“Öyle ise inkâr edebilir misin?”

“Hayır.”

“Neden?”

“Çünkü her an teneffüs etmekteyim, görmüyorum amma var olduğunu biliyorum. Çünkü yaşamam için her an ona muhtacım.”

Çok güzel! Şu halde görmediğin halde varlığına inanıyorsun da Hâlık-ı Zülcelâl hakkında niye düşünüyorsun?! Senin muhtaç olduğun o havayı yaratan o Allah değil mi? Ona da hayır mı diyeceksin? O zaman o adama deli demekten başka söz olmaz.

Sonra;

“Her vakit kullanmakta olduğumuz elektriği hiç gördün mü? Neden inanıyorsun?”

“Hayır, görmedim, lâkin eserini görüyoruz ya; işte lambalarımız yanıyor, dolaplarımızda yemeklerimiz, sularımız onun sayesinde soğuyor. Bir taraftan da sobalarımızda ateş olup bizleri ısıtıyor. Nasıl inkâr edebilirim?”

Öyle ise bu küreyi ve içindekileri halk eden Allahu Teâlâ'yı nasıl inkâr ediyorsun, hiç de mi insafın yok, yoksa hiç de mi aklın yok?

Zavallı çocuklara; “Allah’tan şeker isteyin bakalım, eğer Allah varsa verecek.” Çocuklar da hep birden: “Aman Allahımız, bize şeker ver.” diye bağıırışrlar. Tabi hiçbir şey yok. “Çocuklar, şimdi bir de

falandan isteyin bakalım.” Çocuklar yine hep birden “Beyefendi, bize şeker verir misiniz?” Tabi şeker hazır, hemen çocukların önlerine atılır, onlar da kapışırlar. “Bakın çocuklar, gördünüz mü? Eğer Allah var olsaydı o da bize istediklerimizi verirdi!” diye çocukları daha ufacık yaşlarında kandırmaya, aldatmaya çalışan bu aptallara, ahmaklara, zavallı akılsızlara ne demek lazım olduğunu artık siz söyleyin.

“İnsanın hilkatini Allahu Teâlâ yaratmıştır.” diyen milyarlarca insan varken sen nasıl oluyor da bir yahudinin sözüne aldanıp da dinini, inancını ve ibadetlerini terk edip açıkta, askıda kalmış bir zavallı gibi kalıyorsun.

Elektrik olmadan lambanın yanmayacağını pekâlâ biliyorsun da, Allah olmadan bu kadar mevcûdât ve mahlûkât hiç olur mu? Sonra şu insandaki tekemmülü kim yapabilir? Sen, bilirim ki çok okumuş ve çok bilgi sahibisin. Hiçbir eşya var mıdır ki kendi kendine meydana gelsin, gerek gazların terkihiyle ve gerek başka sebeplerden olsun, o sebep olan şeylerin hepsi de yine bir yapıcıya, bir halk ediciye muhtaçtır. Çünkü her hâdis, mutlaka bir muhdis muhtaçtır. Bu, bir kâide-i umûmîdir, hilâfı câiz değildir. Onun için her mevcut ne olursa olsun, küçük büyük muhakkak bir icat edene muhtaçtır. O zaman bizler ve bizlerin içinde bulunduğumuz kâinat ve bu kâinatın içinde bulunan, görüp görmediğimiz, bilip bilmediğimiz her şeyi yaratan bir Allah’tır, bir Allah!

Bu Allah’ın nasıl bir Allah olduğunu iyice bilmek için ilm-i Kur’ân ve ilm-i fıkha son derece ihtiyaç vardır. Cahil insanlar gibi yalnız “Allah” deyip kalmamalı ve bilakis Allahu Teâlâ’nın sıfatlarını pek güzelce ve hem de Ehl-i sünnet itikadına uygun bir şekilde öğrenmek hemen her müslümana başlıca bir borç, bir vazifedir ve hem de vâcibdir, terkinden dolayı mesuliyeti mûcibdir.

Aziz ve muhterem kardeş!

Bakınız, hem de dikkatle bakınız: Dünyada bu kadar insan, millet, cemiyet, din ve mezhepler vardır. Görüyoruz ki her birisi “Allah” dedikleri halde, Allah’ı bilememişler ve her birisi bir yola sapmış; kimisi heykeller yapmış, kimisi putlar yapmış, kimisi aya, kimisi güneşe, kimisi de yıldızlara ve hatta bazı gülünç, yüz kızartıcı şekilde hayvanlara da tapanlar hâlâ da bulunmaktadır. Bu bir görgüsüzlük, bir aptallık, daha doğrusu açıkça bir akılsızlıktır. Bunlar hep “Allah” dedikleri halde bir türlü Allah’ı anlayamamışlar ve nihayet mâbud edinmişler

ve bugün bizim müzelerimizde bunların bakiyyeleri ve parçaları bulunmaktadır. Bir kısmını bendeniz Bursa müzesinde görmüştüm.

Binâenaleyh Allahu Teâlâ; akla gelen şeylerin hepsinden münez-zeh, şerîki, nazîri, misli, dengi, eşi bulunmayan, doğmayan, doğurmayan, annesi babası, çocuk çocuğu olmaktan münezzehe ve müberrâ ve noksan sıfatlardan tamamiyle münezzehe, kemâl sıfatlarıyla mut-tasîf, kâinatın ve mevcûdâtın yegâne sahibi, mâliki ve rezzâkı, hayat veren, sonra da ölümle sona erdiren, her şeye gücü yeten, kudret-i kâmile sahibi ve her şeyi pek iyi bilen, ilm-i ezelîsiyle tanıyan ve her şeyi maddelerin hiçbirisi yokken icat edip yaratan ve bizlere doğru yolu göstermek için kitap gönderen ve yaptıklarımızı gören, işiten, hatta gönüllerimizden geçen vesvese ve kuruntularımızı, düşüncele-rimizi bile hem bilen hem gören, hem işiten hem de peygamberlerine Cibrîl vasıtasıyla söyleyen ve her istediğini istediği anda ve istediği şekilde yapan kudret ve irade sahibi, yapacağı işlerde kimseye danış-maya ihtiyacı olmayan, evveli ve âhiri de bulunmayan, 99 esmâsıyla mâlum olandır.

Allahu Teâlâ ve Tekaddes hazretlerinin bu 99 esmâsını da okuyup öğrenip ve bir de Allahu Teâlâ'ya yalvarıp; "Yâ Rabbi, seni hakkıyla en iyi bir şekilde tanıyabilmek ve yine sana en iyi bir şekilde ibadet edebilmek kuvvet, kudret ve kabiliyetini de ihsan eyle." diye gece ve gündüz yalvarmayı da elden bırakmamak şartıyla her an O'na sı-ğınmaya muhtaç olduğumuzu unutmamak gerekir.

Bu Allah öyle bir Allah'tır ki ne evveli vardır ve ne de âhiri. Güzel-ce çizilmiş bir dairenin başladığı yeri bulmak mümkün olmadığı gibi son noktasını da bulmak mümkün değildir. Onun için kıdem ve bekâ kelimeleriyle bunu ifade edebilmişlerdir.

Sonra birliğinde hiç şüphe yoktur. Halbuki müslümanlardan başka dinlerin sâlikleri her birisi Cenâb-ı Hak'ı bir şeye benzetip heykelini yapıp ona tapmışlar ve akıllarınca birçok ilâhlar icat etmişler. Mer-hamet sahibi bir ilâh, gazap sahibi bir başka ilâh, yaz ilâhı, kış ilâhı, güzellik ilâhları gibi ki Müslümanlık bunların hepsini reddeder ve "Al-lah birdir!" der. Zira iki Allah olunca bunların birbirleriyle anlaşması mümkün olmadığı gibi şayet birleşseler bile birinin istediğine diğ-e-rinin muhalefet etmesi aczinden ileri gelir ki âcizin de Allah olması câiz görülemez. Cenâb-ı Hak da birçok âyetlerinde bize kendisini, bir olduğunu ve O'ndan başka ilâh olmadığını pek açıkça bildirmektedir. Mesela İhlâs sûresi ki meşhurdur:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾⁹⁰

[De ki: “O Allah, birdir.”]

Diğer bir âyette de;

﴿وَالْهَكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ﴾⁹¹

[Sizin İlâhınız bir İlâh (Allah’)tır.] buyurulmaktadır.

Sonra, âyet-i kerîmenin mâbâdinde kendisinden başka bir mâbud olmadığını beyanla birlikte Rahman ve Rahîm olduğunu kullarına duyurmaktadır. Bununla beraber bu Allah öyle bir Allah’tır ki görülen ve hatıra gelen her şeyden uzaktır, hiçbir şeye benzemez ve benzetilemez. Çünkü;

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾⁹²

[Hiçbir şey O’nun benzeri gibi değildir.]

Âyetin arkasında yani mâbâdinde kendisinin her şeyi işitir ve görür olduğunu da ayrıca bildirmektedir ki kullarının yaptıkları her şeyi hatta en gizlilerini dahi görür, bilir ve işitir olduğunu bilsinler de ona göre hareket etsinler. Ne kadar yalnız da olsalar kendileri kimsenin göremeyeceği bir yerde bulunsalar yine Allahu Teâlâ’nın kendilerini ve yaptıklarını görür olduğunu da ayrıca;

﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾⁹³

[O, hakkıyla işitendir, görendir.] âyet-i celîleleriyle beyan etmektedir. Sonra o Allahu Teâlâ aynı zamanda gönüllerde dolaşan gizlilikleri de yine pek iyi bildiğini şu;

﴿وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾⁹⁴

[O, sînelerin özünü hakkıyla bilendir.] âyet-i kerîmesiyle bizlere duyurmaktadır. Binâenaleyh o yapılan putlara ibadet de şirkin en

90 112/İhlâs, 1.

91 2/Bakara, 163.

92 42/Şûrâ, 11.

93 42/Şûrâ, 11.

94 57/Hadîd, 6.

şenîdir. Çünkü Allahu Teâlâ bu gibi şeylere benzemekten münezzehtir ve ibadet yalnız Allah’a mahsustur.

Fravunlar gibi cebâbireye de ibadet olmaz. Çünkü hepsi ölüme mahkûm birer âciz mahlûktur. Sonra bir de bilinmesi vâcib olan bir hakikat daha vardır ki varlıklar yok iken de Allah var idi. Binâenaleyh sonradan yarattığı varlıkların hiçbirisine benzemediği gibi bu varlıklara da bir ihtiyacı yoktur. Onun için Allahu Teâlâ’ya mekân göstermek de mümkün değildir. Kıyâm bi-nefsihî ile sözü bitiririz, vesselâm.

Bu itikadların dışında düşünmek, Ehl-i sünnet akîdesine muhaliftir, itikad meselesinde hepsi oldukça açıklanmıştır.

Allah’ın (*celle celâlühû*) sıfatları

“Allah ikidir.” demek nasıl şirk ise “Allah göktedir, Arş’tadır.” demek de böylece şirk olur, denmiştir. Binâenaleyh Allahu Teâlâ, zamandan, mekândan, oturup kalkmaktan, gidip gelmekten, uyumaktan uyuklamaktan ve her noksanlıklardan münezzehtir, vesselâm.

1. Hayat, İlim, Semî’, Basar, İrâde, Kudret, Kelâm, Tekvin; Cenâb-ı Hakk’ın sıfatlarıdır. Kendi zâtı gibi bu sıfatları da ezelî ve ebedîdir. Allahu Teâlâ ebedî bir hayata sahiptir, bilgisi de öyle ezelî ve ebedîdir, işitmesi ve görmesi de ezelî ve ebedîdir. Fakat bu işitip görme bizim gibi değildir, irâdesi yani dilemesi, kudreti, söylemesi ve îcâd edip yaratması; bu sekiz sıfatın hepsi Cenâb-ı Hakk’ın ezelî ve ebedî sıfatlarındandır. Bu varlık yok iken de Cenâb-ı Hak bu sıfatlarla muttasıf idi ve bu varlıklar yok olduktan sonra da Cenâb-ı Hakk’ın bu sıfatları bâkîdir.

2. Kıdem, Bekâ, Vahdâniyyet, Muhâlefetün li’l-havâdis, Kıyâm bi-nefsihî; bunlar da Cenâb-ı Hakk’ın zâtının sıfatlarıdır ve bunları her müslümanın belleyip ezberlemesi ve böylece de inanması şarttır ve bunlarla Cenâb-ı Hakk’ı tanımış olur.

Tenbih

Bak şimdi sana bir şey daha söyleyeyim: “Ben görmediğime inanmam.” deme. Bugün hemen herkesin evinde bir radyo var, bazı evlerde de televizyon var. Bu gelen sesler görülmediği halde ve kulaqlarımızla da işitmediğimiz halde radyomuzu açtığımız zaman ne

kadar ses meydana çıkar. Şimdi, radyosu olmayan kimse, “Bu sesleri ben işitmiyorum.” diye inkâra kalkması gülünç olmaz mı? İkincisi, televizyonlarda görülen resimler ve sesler, her yerde bu ışınlar, dalgalar vardır da televizyonu olmayan bunları göremeyip de seslerini işitemeyince inkâra kalkması doğru olur mu? O zaman bu zavallıya gülmezler mi, ne diyeceksiniz?

Bunun daha tuhafı, bize birisi; “Senin aklın var mı?” dese. “Tabîi var.” diyeceğiz. O adam;

“Varsa göster bakalım da görelim.” derse nasıl cevap verelim? Diyeceğimiz ancak şu olacaktır:

“Birader, akıl görünmez ama bilinir, işte şu kadar eserleri yapan ben değil miyim, bunlar benim aklımın olduğuna delil olmaz mı?”

Pekâlâ, evet, sizin aklınızın varlığına delildir, alâmettir, çok doğru. Şimdi de sen söyle bakalım: Sayısı bilinmeyecek kadar çok olan bu varlıklar da sahibi olan Allahu Teâlâ’nın varlığına ve birliğine delil ve alâmet olmaz mı?

Başımıza taktığımız çok basit bir takke, bir örtü, ayağımıza giydığımız bir terlik, bir ayakkabının bile kendi kendine olmadığı kabul edilir de bu kocaman varlığı nasıl olur da “Tabiatın eseridir.” diye kendimizi çocuk gibi aldatmaya çalışırız. Eserden müessire intikal edileceğini pek iyi bildiğimiz halde, inadımızda ısrarımız boşuna değil midir?

Gözlerimizin bir görme hududu vardır, o hududun altındakileri de, üstündekileri de görmemiz mümkün değildir. Bunların varlıklarını ancak bu ilimlerle uğraşan alimlerden duyar ve inanırız da; “Allahu Teâlâ’nın ve Resûlü’nün dediklerini ve meleklerini görmüyoruz.” diye inkâra yeltenmek acaba doğru olur mu?

İşte bugün icat edilen mikroskop denilen, çok ufak şeyleri büyütüp bizlerin görmesine vesile olan bir aletle baktığımızda neler neler görmekte olduğumuza biz de şaşar kalırız. Mikrop denilen canlıyı bizim görmemize imkân mı var? Fakat büyüten aletin başına geçince, “Ha, demek varmış.” diyoruz da; Allahu Teâlâ’yı göreceğiz gözümüz tabi yok iken şimdi nasıl O’nu inkâr edelim.

Vapurlar, denizin açıklarında giderken geçtiğimiz şehirleri, köyleri, dağları görmüyoruz, diye inkâra kalkmak ne kadar deliliktir! Kusura bakmazsan bu kadar söz, insan olana kâfidir.

KÜFRÜ MÛCİB SÖZLER VE HÂLLER

Şimdi biraz da, küfrü mûcib olan çirkin sözleri yazayım da bunlardan ders alarak ağızlarımızı bu gibi fenâ olan sözlerden koruyalım. Çünkü, bu küfrü mûcib sözler o kadar fenâ ki evvela insanı dinden çıkarıyor. Sonra karısının şer'an boş olmasına otomatik olarak sebep oluyor, sonra da hacı varsa o da iptal oluyor, yani yok oluyor. Tabi bu da çok acı ve çok yanlış bir harekettir. Binâenaleyh her mü'min-i muvahhid kardeşimizin bu çirkin ve acı âkıbetten kurtulması için bunları açıklamayı en büyük bir borç ve bir vazife sayarak saymaya çalışalım. Bunların bir kısmı, evvelce yazılan Mü'minlere Vaazlar kitabında bir miktar yazılmışsa da bu yazacaklarım orada da yazılmamış olduğundan burada da onları yazmak mecburiyetini hissetmekteyim.

Cenâb-ı Hak cümlemizi bu küfrü mûcib olan, Hak'tan uzaklaşmamıza sebep olan ahlâksızlıklardan, çirkin ve fenâ olan büyük ve küçük günahlardan muhafaza buyursun. Âmîn.

1. Her söz ve iş ki dini istihfaf, yani hafif görmeye, kıymetsizliğine sebep ola; o sözü söyleyenin veya o işi işleyenin küfrüyle hükmolunur ve maazallah dinden çıkıp mürted olmasına sebep olur, ister sahiden ister şakadan olsun. O küfr-i inâdîdir. Zira o şey, dini istihfafa sebebidir. Bu hâl, ekseriyetle cemiyetlerde insanları güldürmek ve eğlen-dirmek için hususî tutulan kimselerde çokça görülür.

2. Hak Teâlâ hazretlerini, şân-ı ulûhiyyetine layık olmayan sözlerle vasfetmek, anlatmak veyahut esmâ ve sıfatlarından veya emir ve nehyettiği şeylerden birisiyle istihzâ etmek veya vaad ettiği cennetiyle veya vâidi olan azap ve cehennemden birini inkâr ile veyahut Hakk'a cehl, acz, noksan veya cevri ve zulüm nispet ile veya mekân isnâdıyla.

3. Her kim olursa olsun, kasten abdestsiz namaz kılsa mutlaka kâfir olur. Ekseriyetle insanları kandırmak için bazı menfaatperestlerin yaptıkları gibi.

4. Bilerek, kıbleden başka tarafa veya necâsetli elbise veya çamaşır ile dini istihfaf için namaz kılmak.

5. Lüzumsuz yere beline, papazların bağladıkları "zünnar" denilen kuşağı bağlamak.

6. Keferenin bayramlarında onlarla bayram eden ve o gün onların işlediklerine muvâfakat eyleyen ve o güne tâzim için satın almadığı

şeyleri satın alanlar (hindi ve benzerlerini). Ve Noel Babaya iştirak edenler ve o günde onlara bir şeyler hediye edenler. Bu gibi şeyler, mü'minden sâdır olmaz. Meğer ki aslında kâfir ola.

7. Kâfirlerin âyinlerini hoş görüp beğenen.

8. İnsan karşılamak için huzurlarında hayvan kesenler ki bu hayvanlar bilittifak ölüdür, yenmesi de câiz değildir.

9. Haramlardan sevap ummak.

10. Hak'tan gayrıya secde etmek.

11. Peygamberlikleri sabit olan enbiyâdan birinin nübüvvetini inkâr etmek.

12. Meleklerden ve peygamberlerden birini istihfaf etmek, ehemmiyetsiz görmek. Gerek fakirliklerinden ve gerekse hastalıklarından nâşî olsun.

13. Âişe *radıyallahu anhâ* vâlidemize, layık olmayan sözü söylemek.

14. Ebû Bekir *radıyallahu anh*'ın sohbetini, imâmetini, halifelliğini kabul etmemek.

15. Ömerü'l-Fârûk *radıyallahu anh*'ın hilâfetini inkâr etmek.

16. *Bezzâziye*'de der ki; "Râfizî, Hazret-i Ebû Bekir ile Hazret-i Ömer'e sebbeylese küfrüyle hükmolunur."

17. Cevhere'de der ki; "Hazret-i Ebû Bekir ve Hazret-i Ömer'e ve sâir sahâbe-i güzîn *radıyallahu anhüm*'e sebb ve ta'n eylemek küfürle beraber katli de vâcib kılar. Böylelerinin tevbelerinin kabulünde ihtilaf olunmuştur. Lâkin tevbelerinin kabul olunmamasına fetva verilmiştir.

18. Bir kimse, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kabağı se-verdi dese; öteki adam da; "Ben sevmem." dese -ve bunu ihanet tarikiyle söylese-.

19. "Allahu Teâlâ, bana bununla emredeydi işlemezdim." dese.

20. "Kıble bu tarafa olsaydı namazı da kılmazdım." dese.

21. "Allah bana cenneti verse sensiz istemem veyahut girmem." dese.

22. "Seninle cennete bile girmem." dese.

23. “Cenneti istemem. Benim istediğim O’nu yani Allah’ı görmektir.” dese.

24. “Dünyayı, âhiret için terk eyle.” diyene karşı; “Peşin olan şeyi yani dünyayı âhiret için terk edemem.” dese.

25. Farzlardan bir farzı inkâr eden yani 32 farzdan birisini inkâr eden.

26. Vitir namazının ve kurbanın asıllarını inkâr eden.

27. Ezân-ı Muhammedî ile eğlenenler.

28. Kıyamet ahvâllerinden birini inkâr eden. Mesela hesabı, amel-lerin tartılmasını, sırat köprüsünü, cennet ve cehennemi vesaire gibi şeyleri inkâr.

29. Haramlığı delîl-i kat’î ile bilinen haramlara helâl demek; şarap gibi, domuz eti yemek gibi. Haramlığını bildiği halde işlerse fâsık olur.

30. Âyât-ı Kur’âniyye’den birini inkâr eden.

31. Kur’an’dan bir âyeti tebdil eden.

32. Kur’ân-ı Azîm’i hor gören.

33. Kur’ân-ı Azîm’i istihfaf eden.

34. Âlât-ı lehv çalınırken Kur’an okuyan.

35. Haram yerken, içerken veya haram bir şey işlerken “bismillah” diyen.

36. Haram şeyi işledikten sonra “elhamdülillah” diyen. (Bunda ihtilaf vardır.)

37. Emredilecek yerde, mesela “ye” denilecek yerde, “iç” denilecek yerde veya izin isteyen kimseye “gir” diyecek yerde “bismillah” dese. Zira zillet makamında Allahu Teâlâ’nın ismini kullanmak ihânettir. Allahu Teâlâ’nın ismine ihanet ise küfürdür. Bu gibi sözlerden son derece sakınmak gerektir.

38. “Helâl lokma ye.” diyen kimseye, “Haram bana helâldan sevgilidir.” diyen kimse.

39. Haram olan bir şeye, “Bu helâldir.” diyen kimse. (Böyle itikad ederse.)

40. “Şarabın haramlığı Kur’an ile sabit değildir.” diyen kimse.

41. Büyük ve küçük günahlardan birini helâl kabul eden.

42. Hanımıyla hayız hâlinde mücâmaatı helâl itikad eden. (Bazılarınca kâfir olmaz ve lâkin “Günahkâr olur.” demişler.)

43. Lûtîliğe helâldir, diyen.

44. Vâiz ve müderrisleri taklit eden ve bu taklitçiliğe gülenler. Şer-i şerîfi istihfaf ettiklerinden cümlesine tecdîd-i îmân ve tecdîd-i nikâhla emrolunur. Haccını yapmışsa tekrar gitmek lazımdır.

45. İlmi ve alimi istihzâ eden.

46. Bir alime veya bir fakihe sebepsiz söven kimsenin küfründen korkulur.

47. Bir müslümana “Yâ kâfir!” diye hitap edip bu sözle şetm murâd ederse ve onunla onun küfrüne itikad ederse.

48. “Yâ kâfir!” veya “Yâ Yahudi!” diye kendisine seslenene; “Leb-beyk!” yani “Buyurun efendim!” diyen kimse.

49. Günahı tahkir eden ve o günahın sebep-i ukûbet yani azaba sebep olduğuna inanmayan.

50. Günahları, mâsiyetleri, kabîh, fenâ görmeyen ve ibadet ve taati de güzel görmeyen.

51. Taat üzere sevap, mâsiyet üzerine de ikâb olduğu itikadında bulunmayan.

52. “Ben sevap ve ikâbdan berîyim.” diyen.

53. İmanında şekkeden.

54. “Kur’ân-ı Kerîm mahlûktur.” diyen.

55. “Mutlak iman mahlûktur.” diyen. İman; kuldân ikrar ve tasdik cihetinden mahlûk ve Hak’tan hidayet cihetinden gayr-ı mahlûktur yani mahlûk değildir.

56. “Meksi, mukâtaa tarîkiyle ahz edene mübarek olsun.” diyen. (Meks, öşürcülerin öşrü aldıktan sonra fazla olarak aldıkları paraya derler ki bir nev’i rüşvettir.) Öşür şer’îdir. Mahsulâtın onda biri devlete veya fukarâyâ veya hayır yerlerine verilir ki bir nev’i zekâtın mahsulden alınan kısmına derler. Bunları toplamak için öşürcüler tayin olunur. Mahsul vakti köylerden ve mahsul sahiplerinden alınan miktara denir ki bu meşrûdur, bundan fazlası haksızlık ve zulümdür. Veya satılan

maldan alınan akçeye derler ki ona o gün “hâc” derlermiş. Veya malı değerinden aşağı almak ki bir nev’i haksızlık ve zulümdür. Bu gibi, haksızlıklarla alınan paralara “Mübarek olsun.” demek, bana kalırsa kumar ve emsalinden alınan paralara da “Mübarek olsun.” demek aynıdır.

57. “Falan işi yaptım ise veya falan işi yaparsam kâfir olayım.” dese.

58. Gaybı biliyorum iddiasında bulunan, tasdik eyleyen.

59. “Ben çalınan malları bilirim.” diyen.

60. “Bana cinler haber verir.” diyen ve onun bu sözünü tasdik eyleyenler. Zira gaybı ne ins bilir ve ne de cin bilir. Bilakis yalnız Cenâb-ı Hak bilir.

61. Şahitsiz nikâh olursa “Allah’ı ve Resûlû’nü ve melekleri şahit tuttum.” dese.

62. Karga sesini işitip yolundan dönen kimse; tavşan yoldan geçerse yolundan kalan kimsenin küfürlerinde ihtilaf olunmuştur.

63. Bir müddet küfrü kasteden, cemî-i ömründe kâfir olur.

64. Başkasına söylemek üzere küfrü telkin eden kimse derhal kâfir olur. O adam ister söylesin ister söylemesin.

65. “Allahu Teâlâ gökte bu işi bilir.” diyen ve Cenâb-ı Hakk’a mekân kasteden.

66. “Hak’tan hâlî, boş bir mekân yoktur, Hak’tan bir mekân hâlî değildir ve O, bir mekândan hâlî değildir.” diyen.

67. “İnşaaallah falan şeyi yaparsınız.” diyen kimseye; “Ben inşaallahsız yaparım.” diyen.

68. Hasta olmayan kimseye, “Hak Teâlâ bunu unutmuştur.” diyen kimse.

69. Hasmına karşı, “Ben seninle hüküm-i Hudâ ile iş ederim.” diyen kimseye “Ben hüküm bilmem veya burada hüküm geçmez veya bunda hüküm yoktur.” diyen kimse.

70. “Hak Teâlâ bana iyilik eder, yaramazlık benden olur.” diyen kimse. Ki avâm-ı nâs bunu çok yapar, gaflet olunmaya.

71. “Falan kimse eceliyle ölmez.” diyen kimse. Bu da halk arasında çok söylenir.

72. “Ben Allahım, ben peygamberim.” diyen kimse.

73. Peygamberlerin sünnetinden bir sünneti istihfaf eden kimse. Zira o istihfaf, sünnet sahibi peygamber gibidir. Mesela bir kimse birisine; “Bıyıklarını kes, niçin kesmezsin, bıyıklarını kesmek sünnettir.” dese, o da cevâben; “Sünnet olsa da kesmem.” dese. Diğer sünnetler ve bâhusus meşhur sünnetler de böyledir.

74. “Namaz kıl, tâ ki namazın tadını tadasın.” diyen kimseye karşı; “Sen de namazı terk eyle ki bînamazlığın tadını tadasın.” diyen kimse.

75. “Namazı kıl.” diyen kimseye karşı; “Kılmam, zira sevabı efendimin olur.” diyen kimse.

76. Bir adam belli bir ayda (Ramazan) namaz kılmış bulunsa, fakat başka vakit kılmasa da; “Artık bu çok olur. Çünkü her bir namaz yetmiş namaz yerine kâim olur.” diyen kimse.

77. Namaz kılmayan bir kimseye, “Namaz kıl.” denince “Kılmam.” diyen kimse.

79. Zekât vermeyen bir kimseye, “Zekât ver.” denildikte “Vermem.” diyen kimse. Bunu kızgınlıkla ve istihfaf tarîkiyle dediğindendir. Mâlumdur ki şeriat hükümlerinden birini istihfaf ise küfürdür. Binâenaleyh sünnetleri bile istihfaf ve hakir görüp kıymetsiz addetmek suretiyle terk etmenin eveliyyetle küfrü mûcib olduğunda şüphe yoktur.

80. İki kimse kavga edip içlerinden birisi lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh dese, öteki de “Ben lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh bilmem, hakkımı ver.” dese. (Tesbih ve tehlil de böyledir.)

81. Bir kimsenin birinde alacağı olsa ve onu istese, “Yoksa kıyamet gününde senden alırım.” diyen kimseye, borçlu olan kimse de; “Şu kadar daha ver de kıyamet gününde ikisini birden alırsın.” diyen kimse. Bunlar, kıyameti hakir görmektendir. Kıyameti istihfaf ise küfürdür.

82. “Kıyamette o kadar kalabalıkta sen beni nereden bulursun.” diyen kimsenin küfründe ihtilaf olunmuştur.

83. “Kıyametten korkmam.” diyen kimse.

84. Emr-i mâruf’u inkâr eden kimse ki emr-i mâruf farzdır. Farzı inkârından nâşî.

85. “İlim tezvirdir.” diyen ve hîle-i şer’iyyeyi inkâr eden kimse. “Hîle” çare mânâsınadır.

86. Bir kimseye, “Niçin meclis-i ilme gelmezsin?” diyen kimseye karşı, “Benim meclis-i ilimde ne işim var.” dese.

87. “Bana yiyecek lazımdır, ilim yetmez.” dese. Bu sözler bu zamanda çok söylenir, son derece sakınmak gerektir.

88. Bir alim, bir mesâil-i dîniyye veya hadîs-i şerîf naklederken dinleyenlerden birisi; “Bu söz neye yarar, bize para lazımdır, ilim kimin işine yarar?!” dese.

89. “Ehl ü iyâlin maişetleriyle iştigalimden ilim meclisine gitmeye kâdir değilim.” dese. Eğer ilme kıymetsizlik murâd ederse büyük tehlike vardır.

90. Bir kadın alim olan kocasına, “Lanet sana!” dese. İlimden murâd ilm-i şer’îdir.

91. “Hikâye, kıssa ilimden evlâdır.” dese. İlmi istihfâfından nâşî.

92. Bir müslüman, “Ben mülhidim.” dese. Zira mülhid kâfirdir. Zira haşre, hesaba, azaba inanmayan, hedeften sapan, haktan dönen kimsedir.

93. “Zina, zulüm, haksız yere adam öldürmek haram olmasaydı...” diyen kimse. Zira bunlar hiçbir vakit helâl olmamışlardır.

Tenbih: Yedi nesne bütün dinlerde mübah olmamış: Zina, riya, haksız yere adam öldürmek, sarhoşluk, ırza tecavüz, mala tecavüz ve yalan.

94. Keferenin bayram günleri ki hediyelerini almak dine zarardır, sakınmak gerektir.

95. Küçük günah işleyen birisine, “Buna tevbe eyle.” dese, o da; “Ne ettim ki?” dese. Zira mâsiyeti istihfâf da küfürdür ve ziyade sakınmak gerektir.

96. Ehl-i sünnet indinde mâsiyet insanı imandan çıkarmaz. Ki bu da mâsiyeti helâl ve küçük görmemekle mukayyedir. Eğer günaha “helâl” der veya istihfâf yolu ile söylerse küfründe şek yoktur.

97. Bir kadının kocasından boşanması için irtidad etmesini emreden ve fetva veren kimse.

98. Bir müslümana, “Lanet sana ve senin Müslümanlığına.” demek.

99. Bilcümle kelime-i küfürle -mânasını bildiği halde- kasten tarîk-i hezl ile yani latife veyahut laîb yani eğlenme, şaka ile tekel-lüm eylese, cemî-i ulemâ indinde kâfir olur ve onun itikadına itibar olunmaz.

100. Lisaniyla tav'an (kendi arzusuyla) kâfir olup kalben imanda mutmain olan yine kâfirdir. Kalbinde olan iman ona fayda vermez, indallah ve indennâs kâfirdir.

101. Kelime-i küfrü işitip gülenler de kâfir olur. Zamanımızdaki hokkabaz dedikleri çok konuşan ve halkı güldürmeye çalışan kimseler de bu gibi tehlikeli sözler pek çok cereyan etmekte olduğundan son derece sakınmak gerektir.

102. Başkasının küfrüne rıza da küfürdür. Her ne kadar ihtilaf edenler olduysa da küfürlerine muttalî olunmuştur.

KÜFRÜ MÛCİB SÖZ SÖYLEYENİN HÜKMÜ

Bu küfrü mûcib olan sözler, birçok kitaplarda daha uzun olarak yazılmıştır. Biz de burada bir miktarını yazabildik. Bu küfür kelimesini söyleyen kişi, eğer kerhen veya hatâen değil de kendi ihtiyarıyla söyledi ise mürted olur, yani dinden çıkmış, dönmüş olur, o zaman hanımı talâk-ı bâîn ile boş olur. Mahkemeye veya boşamaya lüzum kalmaz, otomatik olarak boş olur. Bununla beraber tecdîd-i îmân ve tecdîd-i nikâh lazım gelir. Fakat tecdîd-i îmânda yalnız kelime-i şehâdeti getirmesi kâfi değildir, belki o küfrü mûcib olan şeyden rücû etmesi lazımdır.

Şu çok şâyân-ı dikkattir ki tecdîd-i îmân ve tecdîd-i nikâhtan evvel yapılan muâmele-i zevciyye zinadır ve ondan hâsıl olan çocuk da veled-i zinâdır, kestiği de yenmez. Allah esirgesin.

Halbuki gerek yahudilerin ve gerek hıristiyanların kestiklerinin yenir olduğu herkesçe mâlumdur.

Bundan başka, yaptığı vakıflar da bâtıldır, hükümsüzdür, mirasçılara kalır veya tekrar imana geldikten sonra vakfını da yenilemesi gerekir.

Erkek veya kadından birisi -maazallah- bu kelime-i küfürden birisini söylerlerse yani mürted olurlarsa Zâhirü'r-rivâye'de aralarında derhal firkat, ayrılık vâki olur. Yani nikâh tamamen fesh olur ve kadının veya hâkimin hükmüne tevakkuf etmez; ister evli, çocuk sahibi

olsunlar isterlerse henüz nikâhlanmış da düşünleri yapılmamış olsun, her ikisi de müsâvîdir. İkisinin birden küfrü, tabiatıyla ayrılığı müs-telzimdir. Burada anlatılmak istenen; karı veya kocadan birisi irtidad ettiği takdirde de nikâhın feshini anlatmaktadır.

Bugün ise birçok imansız kız ve erkeklerin mevcûdiyeti âşikâr bir surette meydandadır. Kimisi şu, kimisi bu fikirde. Ne olursa olsun, İslâm akîdelerine muhalefet eden herkes, İslâm'ın harici sayılır ve bir müslüman kızı alamaz ve kız da bir müslüman erkeğe katiyen nikâhlanamaz. Şer'an sahih olmaz. Onun için bu hayat arkadaşlığını seçerken iyi düşün taşın, öyle karar ver. Yoksa bilgisine veya serveti-ne veya güzelliğine veya şöhretine aldanıp da hemen gözünün kesti-điyle evlenmek doğrusu hiçbir akıllı kimseye yakışmaz. Zira sonraki pişmanlığın da kimseye fayda vermediği herkesçe mâlumdur. Binâ-naleyh her müslüman kardeşime kardeşçe bir nasihat olsun diye bu sözlerimi yazmakla hem sizlerden özür diler ve hem de saadet ve selâmetinizi Mevlâ'dan dilerim.

Bundan sonra yazacaklarım iman ve İslâm'a ait hadîs-i şerîfleri de güzelce okuyup mümkün olursa ezberlemenizi rica edeceğim. Çünkü dinine faydası dokunan, kırk hadîs-i şerîfi ezberleyen kimse yarınki kıyamet gününde ulemâ olarak haşrolunacaktır ki ne büyük devlet ve şereftir. Onun için ihmal etmemenizi tavsiye ederim. Bu fakir, taksirli kardeşinizi de dualarınızdan unutmamanızı rica ederim.

EHİ-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT İMAMLARI HAKKINDA

Ehl-i sünnetin iki imamı vardır: Birisi eş-Şeyh Ebû Mansûr-ı Mâtürîdî'dir. Bir Türk alimidir. Diğeri de eş-Şeyh Ebu'l-Hasen el-Eş'arî'dir. Ebû Mansûr-ı Mâtürîdî, İmâm-ı Âzam Ebû Hanife hazretlerinin akîdesi üzeredir.

Ebu'l-Hasen el-Eş'arî hazretlerinin akîdesine, Şâfiî, Mâlikî ve Han-belî mezhepleri tâbidirler. Bu iki imam arasında mühim bir ihtilaf da yoktur. Bu ihtilaflarda küfrü veya bid'ati icap eden bir şey yoktur, ancak lafızlardadır. Bu iki imamın akîdeleri şöylece açıklanmaktadır:

EHİ-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT AKİDESİNİN BİRİNCİ FASLI

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat *radıyallahu anhüm* ecmaîn hazretlerinin itikadları budur:

1. Allahu Teâlâ hazretleri birdir, kadimdir; araz, cisim, cevher, musavver, mahdûd ve mâdûd değildir.

2. Kadîm, bizim tâbirimizle evveli olmayan ve âhiri bulunmayan bir Zât-ı ecell ü a'lâ'dır.

3. Mahiyyet ve keyfiyyetle de vasf olunamaz.

4. Bir mekâna muhtaç değildir.

5. Üzerine zaman geçmez.

6. O'na hiçbir şey benzemez.

7. İlminden ve kudretinden hiçbir şey çıkmaz ve kaçmaz.

8. O'nun zâtıyla kâim sıfât-ı ezeliyyesi vardır.

9. Sıfatları O'nun ne zâtının aynı ve ne de gayrıdır. Mesela aynaya baktığın zaman kendini aynada görürsün. O aynada gördüğün bir bakımdan tıpkı sen, "Ben değilim." desen olmaz, "Benim." desen o da olmaz. Onun için "Ne aynıdır ve ne de gayrıdır." demişler. O sıfatlar da şunlardır: Hayat, İlim, Kudret, İrâde, Semî', Basar, Kelâm, Tekvîn.

10. Allahu Teâlâ'yı görmek aklen de naklen de câizdir.

11. Kâinat, âlem cemî-i eczâsıyla ve sıfâtıyla muhdestir, yani yoktan vücuda çıkarılmıştır.

12. Onu yoktan çıkarıp meydana getiren Allahu Teâlâ'dır. Kullarının bütün fiilleri; küfür, iman, taat ve isyan, cümlesinin hâlık Allahu Teâlâ'dır.

13. Allah'tan gayrı hâlık yoktur.

14. O fiillerin kullardan sudûru, yani oluşu Hak Teâlâ hazretlerinin irâdesi, meşîyyeti, hükmü, kazâsı ve takdiri iledir.

15. Kulların işlerinde kendi ihtiyarları da vardır, onlar ile sevap ve ikâb olunurlar.

16. Taatte sevap, mâsiyette de ikâb vardır. Güzel işleri işleyenleri iyi kimseler methederler, âhirette de sevaba nâil olurlar, bunlara Cenâb-ı Hakk'ın rızası vardır.

17. Fenâ ve kötü şeyler ki ehl-i dünyâ da onu sevmez. Âhirette ikâba sebep olanlar da Hakk'ın rızasıyla değillerdir.

18. Kul, gücü yetmediği bir şeyle teklif olunmaz.

19. Sevap, Cenâb-ı Hakk'ın fazlıdır, azabı da adaleti icabıdır.

20. Maktûl eceliyle ölmüştür. Yani “Vurdular da öyle öldü.” demek değıl de eceli gelmiş, o bıçak veya kurşun sebep olmuştur.

21. Ecel birdir.

22. Haram dahi rızıktır.

23. Herkes kendi rızkını yer; gerek helâl olsun gerek haram olsun.

24. Kimse kimsenin rızkını yemeye kâdir değıldir.

25. Allahu Teâlâ, dalâlet ve hidayetini halk edendir.

26. Dilediğine dalâlet ve dilediğine de hidayet halk eder.

27. Kula aslah olanı halk etmek, Allahu Teâlâ’ya vâcib değıldir.

28. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in yakaza hâlinde şah-sıyla Mescid-i Haram’dan Mescid-i Aksâ’ya, oradan semâya ve oradan da Hakk Teâlâ’nın murâd ettiğı yere urûcu haktır.

29. Melekü’l-mevt haktır.

30. Kabirde, bütün kâfirlerin ve bazı günahkâr mü’minlerin azap-ları haktır.

31. İbadet ve taat ehlinin nimetlere nâil olması da haktır.

32. Münkereyn meleklerinin kabirde sualleri de haktır.

33. Kıyamet günü dirilme de haktır.

34. Amellerin tartılması da haktır.

35. Kitap haktır, hesap da haktır.

36. Havz-ı kevser haktır.

37. Sırat köprüsü de haktır.

38. Peygamberlerin, velîlerin, şehitlerin şefaati de haktır.

39. Cennet ve cehennem de haktır ve el’an mevcutturlar, bâkî-dirler.

40. Ne cennet, cehennem ve ne de içindekilere fenâ, yokluk gel-mez.

41. Büyük ve küçük günahlar her ne kadar çok olsa dahi mü’mini imandan çıkarmaz ve küfre de sokmaz.

42. Cenâb-ı Hak, kendine yapılan şirki affetmez.

43. Şirkten mâadâ; büyük ve küçük günahlardan dilediğini mağfi-ret eder.

44. Küçük günahlara ikâb câizdir. (Büyük günahlardan sakınsa bile.) Büyük günahların da affı câizdir, tevbe etmese dahi.

45. İman, Peygamberimiz'in Allah tarafından haber verdiği her şeyi kalbiyle tasdik ve lisanıyla da söylemesidir.

46. Ameller, hakikat-i îmâna dâhil değildir.

47. Ameller, kendi nefislerinde ziyade olurlar. Fakat hakikat-i îmân ne ziyade olur ne de eksik.

48. Amellerin ziyadesiyle imanın meyveleri ve nurları artar.

49. Her mü'min; "Ben, hakkâ mü'minim." demelidir.

"İnşaallah ben mü'minim." demek tevil ile olsa dahi doğru değildir. Şek ile olursa, ittifakla, söyleyen dinden çıkar.

50. İman, tasdik ve ikrar olduğuna nazaran mahlûktur ve kulun kesbidir, kazancıdır ve Hak'tan hidayet olduğuna göre de mahlûk değildir.

51. Mukallidin imanı şek ve şüpheden ârî olursa sahihtir ve lâkin kâdir ise delilleri terk ettiğinden âsîdir.

52. Bazı kere saîd, saadete erişen kişi şakî, yani cehennem ehli olur ve bazen de şakî, yani cehennemlik bir kişi de saîd yani ehl-i cennet olur. Yani müslüman iken kâfir olur veya kâfir iken müslüman olur. Fakat Allah'ın hükmünde değişiklik olmaz, gerek zâtında ve gerek sıfâtında tağyir câiz değildir.

53. Peygamber gönderilmesinde ve Kitâb-ı İlâhî'nin inzâlinde hikmet ve maslahat vardır.

54. Hak Teâlâ, kullarına beşerden peygamber gönderdi. İman ve ehl-i taati cennetle tebşir ve ehl-i küfürle âşîleri de cehennem ve ikâbla tenzîr ettiler; nâsa da din ve dünyalarında muhtaç oldukları şeyleri öğrettiler. Onları mucizelerle teyid eyledi.

55. İlk peygamber Âdem *aleyhisselâm*, son peygamber de bizim peygamberimiz Muhammed-i Mustafâ *sallallahu aleyhi ve sellem*'dir. Bütün peygamberlerin efdali Peygamberimiz Muhammed-i Mustafâ *sallallahu aleyhi ve sellem*'dir.

56. Melekler de Hazret-i Allah'ın kullarıdır ve emirlerini âmillerdir ve mâsiyetten mâsumdurlar. Erkeklik ve kadınlıkları yoktur, yemek ve içmeye muhtaç değildirler.

57. Peygamberler meleklerin resûllerinden, meleklerin resûlleri ise beşerin sâlihlerinden, beşerin sâihleri ise bütün meleklerden efdaldır.

58. Keramet haktır ve o keramet, şeriatinde olduğu peygamberlerin mucizesine dâhildir. Velî, kerametinde müstakil değildir.

59. Velî, peygamberlik derecesine vâsıl olamaz.

60. Kuldan, hiçbir hâl ile teklif sâkıt olamaz.

61. Efdal-i evliyâ Ebû Bekir'dir, ondan sonra Ömer el-Fârûk, ondan sonra Osmân-ı Zinnûreyn, ondan sonra da Aliyyü'l-Murtazâ rıdvanul-lahi teâlâ aleyhim ecmaîn hazerâtıdır. Hilâfet de bu tertib üzeredir.

62. Sahabeden hiçbirini hayırdan gayrı bir şeyle yâd etmek câiz değildir.

63. Hilâfet otuz yıldır. Ondan sonra melik ve emîrliktir.

64. Ehl-i İslâm'a bir imam mutlaka lazımdır; müslümanları hem korumak ve hem de işlerinin layıkıyla görülmesi, cuma ve bayram namazlarının sıhhati için gerektir.

65. Fâsıkın arkasında namaz kılmak câizdir. Fâsıkın cenazesine de namaz kılmaz câizdir.

66. Her zaman mest üzerine mesh etmek câizdir.

67. Dirilerin ölümlere duası ve sadakaların ölümlere faydası vardır.

68. Zamanların ve mekânların faziletleri haktır. Ramazan ayı, Receb, Şaban, Muharrem, arefe günü, bayram günleri, Mekke-i Mükerrime, Medine-i Münevvere, Kuds-i Şerîf ve mescidler gibi.

69. İlim akıldan efdaldır. Müşriklerin çocukları hakkında imamımız sükût etmişlerdir.

70. Sihir vâkidir.

71. Göz değmesi de câizdir.

72. Müctehid bazen isabet eder bazen hata eder.

73. İctihadında isabet ederse iki sevap alır, hataları da affolunur.

74. Kur'ân-ı Kerîm'deki nassların mümkün olduğu kadar zâhirine haml olunması vâcibdir.

75. Ümmetten hiçbirisine cennetle şehâdet etmeyiz. Yalnız Resûlul-lah'ın şehâdet ettikleri Aşere-i Mübeşşere müstesnâ. Onlar da şunlardır:

Hazret-i Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talhâ, Zübeyr, Sa'd, Saîd, Abdurrahman b. Avf, Ebû Ubeyde b. el-Cerrah, rıdvanullahi teâlâ aleyhim ecmain.

76. Deccâl'in çıkması haktır.

77. İsa *aleyhisselâm*'ın semâdan nüzûlü haktır.

78. Güneşin Garb'dan doğuşu haktır.

79. Dâbbetü'l-arz'ın hurûcu haktır.

80. Kâhine, müneccime, arrâfa gidip bir şey sormak câiz değildir. Bizim fal bakıcılar da buna dâhildir.

81. Bunların söylediklerine inanmak da câiz değildir.

82. Cemaat hak ve sevaptır, rahmettir. Ayrılık azaptır.

83. Allahu Teâlâ indinde en makbul din İslâm dinidir.

اللَّهُمَّ أَحْيِنَا عَلَى الْإِسْلَامِ، وَاحْشُرْنَا فِي زُمْرَةِ أَهْلِ الْإِسْلَامِ،
بِمَنِّكَ وَكَرَمِكَ. يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ يَا سَيِّدِي يَا رَسُولَ اللَّهِ

IV. BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ KİTAP
ŞERH-İ EMÂLÎ ADLI ESERDEN

ŞERH-İ EMÂLÎ ADLI ESERDEN

-1-

يَقُولُ الْعَبْدُ فِي بَدْءِ الْأَمَالِي لِتَوْحِيدٍ يَنْظِمُ كَاللَّالِي

[Bu kul *Emâlî*’nin başında, inc iler gibi saf ve berrak bir manzume ile tevhid ve akaid ilmi konusunda der ki:]

Bu zât-ı şerîf ki Aliyyü’l-Kâri hazretleridir [şerhine şöyle başlıyor:] Beytin başına musannif, kendini murâd ederek, “abd” diye, yani kulluğunu beyan ile tevazuunu göstermiş. Zaten insan için en büyük şeref de kulluğunu izhar eylesesidir. Cenâb-ı Zülcelâl hazretleri de Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*’i Miraç gecesinde; “Kulu- nu geceleyin yürüttü.”⁹⁵ diyerek kulluk sıfatı ile tavsif buyurmuşlardır. Zira kulluk sıfatının her sıfatın üzerinde yüksek bir meziyeti vardır. Hatta; “Peygamberlerdeki ubûdiyyet hassası, risâlet hassasından eşreftir.” buyurulmuş. Çünkü kullukla halktan Hakk’a doğru çıkılır, gidilir. Peygamberlikle (risâlet) ise Hak’tan halka doğru inilir. Onun içindir ki kelime-i şehâdetle bile kulluk, Resûl’ün üzerine takdim kılınmıştır. Akâid-i İslâmiyye’nin üstadları olan şeyhayn-ı muhteremeyn ki Ebu’l-Hasen el-Eş’arî ve Ebû Mansûr-ı Mâtûrîdî hazretleridir. Bu ümmet-i Muhammed yetmiş üç fırkaya bölünmüş, her birisi kendini haklı görerek diğer mezhepleri tekfire kadar gitmişler. Halbuki hepsi de Ehl-i sünnetin haricindedir.

Burada musannif *rahmetullahi* aleyh, bu *Emâlî* nâm kitabı veya beyitleri Cenâb-ı Hakk’ın tevhidî, birliği zımında incilerin ipliklere dizildiği gibi, bu zât-ı muhterem de inci misli sözlerini böyle dizmiştir.

Mâlumdur ki inci güzel bir boyuna takıldığı zaman nasıl güzellik üzerine güzellik verirse tevhîd-i ilâhî hususunda dizilen bu beyitler de güzellik üzerine güzellik bahşetmektedir. Bu varlığın sahibi olan Hazret-i Allah *celle şânühû* zâten ve sıfâten şerîki ve nazîri olmayan bir Allah'tır. İman ise bu zât ve sıfâtında eş ve benzeri olmayan Allahu Teâlâ'yı dil ile ikrar ve kalb ile tasdiktir. Bu birliğin yani tevhidin üç mertebesi vardır.

Birinci mertebe ki tevhîd-i Zât'tır. *Fenâ fillâh* makâmıdır. Hak'ta fânî olup mevcûdâtta Hak'tan gayrı nesne görmemektir ve "Hakikatte Allah'tan başka mevcut yoktur." der. Ve *Lâ ilâhe illallah* [derken] *Lâ mevcûde illâllah* demek ister.

İkinci mertebe ise mertebe-i sıfâttır. Cümle mahlûkâtın kudretini kudret-i Rabbâniyye'de yok bilmektir. Bütün ilimleri, ilm-i ilâhîde muzmahil ve kemâlât-ı ilâhiyye nurlarından aks eden bir zerre ve bir lem'a görmektir.

Üçüncü mertebe ise mertebe-i ef'âldir. Bu da ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn, hakka'l-yakîn ile vücud ve zuhurda Hak Teâlâ'dan gayrı müessir olmadığını anlamak ve bilmekten ibarettir. Halbuki vahdâniyyet-i ilâhî bâbında birçok ulemâ-i zevi'l-ihirâmın eserleriyle kütüphaneler doludur. Bunlardan gayrı bize;

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾⁹⁶

[De ki Allah birdir!] yetmez mi?

﴿وَالْهُمُّ إِلَهُ وَاحِدٌ﴾⁹⁷

[Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır.] ile tam kırk âyet-i kerîme Allahu Teâlâ'nın varlığı ve birliği, şerîk ve nazîri olmadığını belirtmiştir.

Kul hüvallah'daki ehad kelimesi ile vâhid kelimelerinin delâlet ettiği mânalar ayrı ayrıdır. Ehad kelimesi hiçbir şeye mûmâsil ve müşâbih olmayan ve müşâreketi de bulunmayan ferd-i vâhîde ıtlak olunur, o da Zât-ı Mukaddes olan Allahu Teâlâ'ya râcîdir. Lâkin vâhid öyle değil. İntifâ-i taaddüd-i adedîden ibarettir.

Mesela Ahmedü vâhidün olur, fakat Ahmedü ehadün denilmez ve

96 112/İhlâs, 1.

97 2/Bakara, 163.

olmaz. Ehad, yalnız Cenâb-ı Hakk’a layıktır. Vâhid beyefendi çok vardır. Lâkin ehad, Allah’tan başka kimseye denilmez, öyle bir “ehad”dır. Eşi, şerîki, nazîri, misli yoktur. O da yalnız ve yalnız Allahu Teâlâ’ya has bir ehaddir.

Binâenaleyh;

﴿قَاعَلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾⁹⁸

kelime-i mübârekisi tam bir tevhiddir. Bütün ulûhiyeti kendinden başkasından nefy edip ma’bûdün bi’l-hakk yalnız, eşi bulunmayan Allahu Teâlâ hazretleridir. Ve bunu bütün küffâr dahi itiraf etmek mecburiyetinde kalmışlardır ki; “Bu yer ve göklerin sahibi kimdir?” denilince, “Allah’tır.”⁹⁹ diyorlar.

İnsanlar çok muhtelif akîdelere sahip olduklarından mecûsî denilen o ateşe tapanlarla veseniyye denilen kimseler “Allah ikidir.” diyorlar. “Birisi hayırları birisi de şerleri yaratır.” demektedirler. Halbuki bu akîdeleri tamamiyle bâtıldır. Çünkü;

﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾¹⁰⁰

[Allahu Teâlâ, her şeyi yaratan]’dır. “Şerri Allah yarattı.” demeyiz edeben. Zira köpeği ve hınzırı da yaratan Allahu Teâlâ olduğu halde hâlıkü’l-kelb ve’l-hinzîr denmemiştir ve denmez de. Bazı insanlar da “Zulmeti yaratan ayrı, nuru yaratan ayrıdır.” demektedirler. Bu da bâtıl bir sözdür. Çünkü ikisini de yaratan Allahu Teâlâ’dır. Zira gerek zulümât ve gerek nur, bunlar hâlık değil, mahlukturlar. Bunları yaratan Allahu Teâlâ hazretleridir.

﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾¹⁰¹

﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَاتَيْنِ﴾¹⁰²

diye bunların da itikadları çürütülmüştür.

98 47/Muhammed, 19.

99 29/Ankebût, 61.

100 39/Zümer, 62

101 6/En’âm, 1.

102 17/İsrâ, 12.

Bir de tabiatçılar vardır ki onlar da “Sâni’ dördttür.” derler. Harâret, yubûset (kuruluk), bürûdet (soğukluk), rutûbet diye adlandırmışlardır. Çünkü bunların haddizâtında kendilerinde mevcut bir kudreti yoktur. Bunları da yaratan Allahu Teâlâ’dır.

Felekiyâtçılar ise daha aptalca hareket edip Zühal, Müşteri, Merih, Zühre, Utarit, Şems ve Kamer diye çok acayip bir fikre sahip olmuşlar ve bunların da fikirlerinin hiç para etmediği şimdi güzelce anlaşılmıştır. Putlara tapanlar bu bilginlerden daha akıllıca davranmışlar, her ne kadar hataları büyükse de, yine de “Allah vardır, bu putlar da bizim şefaathimizdir.” demektedirler. Halbuki bu yıldız ve daha sayısız yıldızların hepsi, Allahu Teâlâ’nın yarattıkları ve câzibe denilen kuvvetin de hâlıkı yine Allahu Teâlâ hazretleri olup bu âlemi istediği gibi kullanmaktadır.

Tabiatçıların tutundukları; “tabiatın eseri” davası pek boş bir şeydir. Korkarım ki kendilerinin de dâvâlarına inandıkları yoktur. Çünkü herkes bilir ki tabiat denilen şey ne ise odur. Mesela kara ise karadır; beyaz ise beyazdır. Kara bazen beyaz olursa o da tabiatın eseri değil; onu yaratanın ondaki tasarrufudur. Bazen beyaz bir şey bakarsınız ki bir zaman sonra siyah olmuş, halbuki değişmemesi lazımdır. Değişiyorsa demek ki onu kullanan ve onda tasarruf eden var. Şüphesiz o da varlıkların ve mülkün hakiki sahibi olan Allahu Teâlâ ve Tekaddes hazretleridir. Bu hususta daha fazla mâlumât almak isteyenlere kütüphanelerimize müracaatları tavsiye olunur.

-2-

إِلَهُ الْخَلْقِ مَوْلَانَا قَدِيمٌ وَمَوْصُوفٌ بِأَوْصَافِ الْكَمَالِ

[Mahlûkâtın ilâhı olan Mevlâmız kadîmdir ve kemâl sıfatlarıyla vasıflandırılmıştır.]

İlâh ile murâd, *ma'bûdün bi'l-hak*'tır. Yani Hak, hakiki mâbuddur. Halk kelimesi de mahlûk demektir. “O ilâh ve hâlık olan Allahu Teâlâ hazretleridir.” Mevlânâ, seyyid, nâsır, mütevellî mânalarını taşıyan bir kelimedir ki bu mahlûkun mûcidi olan Allahu Teâlâ hazretleri bizim efendimiz, yardımcımız ve bizleri ve bütün eşyayı terbiye edip kemâline ulaştırandır, bütün işlerimizin mütevellîsidir. Kadîmdir, evvelinde bir yokluk olmayan, sonunda da bir yokluk olmayan ibtidâsız bir evvel, sonsuz bir âhirdir.

﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ﴾¹⁰³

[O (Allah); hem ilktir, hem son(suz kalacak olan)dır. Zâhir’dir (varlığının delilleri açıktır). Bâtın’dır (zâtının hakikati gizlidir).]

Ne güzel bir mevlâ, ne güzel de bir yardımcısıdır. Ve O’na benzer bir şey yoktur. Ve O Allahu Teâlâ hem duyar hem de görür.

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾¹⁰⁴

Bütün kemâl sıfatları ile mevcut olup kemâlin zıttı olan bilumum zevâl ve noksan sıfatlardan da münezzeh ve müberrâdır. Mahlûk, Cenâb-ı Hakk’ın sıfât-ı fi’liyyesindendir ve bu sıfatı da kendisi gibi kadîmdir. Ve Cenâb-ı Hak hâlık idi, kâinat ve mahlûkât yok iken de yine Allah hâlıkıyyet sıfatı ile muttasıf idi. Ve her kim; “Bu mevcûdât yok iken Hâlık-ı Zülcelâl de hâlık değildi.” derse bu suretle dinden çıkmış ve küfre girmiş olur ki Allah korusun.

Binâenaleyh hâlıkımız olan Allahu Teâlâ hazretleri ibtidası olmayan kadîm sıfatı ile muttasıf olmakla beraber, bütün kemâl sıfatlarıyla da mevsuftur.

Hacı Bayrâm-ı Velî hazretleri bir dualarında şöyle diyor:

يَا مَنْ دَلَّتْ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ آيَاتُهُ، وَشَهِدَتْ بِرُبُوبِيَّتِهِ مَصْنُوعَاتُهُ

Eserden müessire intikal, insanın insanlık vazifesidir. Bir insan ki bu kadar varlığı görür de bunun sahibi kimdir, diye aramazsa ona nasıl insan denir?! İşte bu varlık, başlı başına Allahu Teâlâ’nın varlığına ve birliğine delâlet eden en güzel ve en açık delillerdir. İnsan ki ufacık bir izden bile oradan geçeni tanıyor ve biliyor da bu yerin ve göğün içindeki sayısız mahlûkâtı ve mevcûdâtı görsün de onların sahibini tanımasın ve bilmesin! Bundan daha büyük hangi cahillik olabilir?! Göz gördüğünden bir şey anlamıyorsa ona göz demek doğru olamaz!

-3-

هُوَ الْحَقُّ الْمُقَدَّرُ ذُو الْجَلَالِ هُوَ الْحَيُّ الْمُدِيرُ كُلِّ أَمْرٍ

103 57/Hadîd, 3.

104 42/Şûrâ, 11.

[O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir, her işin âkıbetini bilip ona göre düzenleyendir. Yine O, mevcudiyeti ve ulûhiyyeti gerçek olandır, olup bitecek her şeyi planlayandır, azamet sahibidir.]

Cenâb-ı Hak, Hayy'dır; her şeyi müdebbirdir. Allahu Teâlâ Hak'tır ve her şeyi takdir eden Celâl sahibidir. Allahu Teâlâ'nın hayatı bizâtihîdir. Mahlûkun hayatı ise kendinden olmayıp bigayrihîdir. Yani nesillerle, evlenmelerle olagelmektedir. Sonra da muvâfık bir zaman için olup bir gün bu hayat da sönmektedir. Halbuki Allahu Zülcelâl'in hayatı dâimîdir, ebedîdir ve kâmil bir hayattır. Asla hayat kendisinden zâil olmaz. Ve her umûru dilediği vecih üzere tedbir ve kazâ ve ezelî ilmi iktzası üzerine ıslah eyler. Her bir umûr ve ef'âli kader-i mahsûs üzere takdir ve muktezâ-yı hikemi üzere tertip eder. Cümle mevcûdât Allahu Teâlâ'nın Celâli'nde müstehlektir.

Mâlumdur ki hayat, sıfât-ı kemâlden bir sıfat-ı ezeliyyedir ki; sıhhat, ilim ve kudreti iktiza eder. Dirilik memduh bir sıfattır. Aksi de ölümlüktür. Diri olmayan, hayatı olmayana ölü denir. Bu da noksanlıktır. Binâenaleyh Cenâb-ı Hak da noksanlıktan münezzehtir. Öyle ise Cenâb-ı Hak:

105 ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾

O Allahu Teâlâ birdir, O'ndan başka mâbud da yoktur. Ve O Allahu Teâlâ hem Hayy hem de Kayyûm'dur.

106 ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ﴾

[Hiç ölmeyen, daima diri (Hayy ve Bâkî) olan (Allah')a güvenip dayan.]

Aynı zamanda Allahu Teâlâ ölüm kendisine erişmeyen bir diridir. Bir kimseyi herhangi bir işi yaparken görseniz onun ölmemiş ve diri olduğuna hükmedersiniz. İşte Cenâb-ı Hak da mülkünde mutasarrıf bu bir olan; şerîki, nazîri, eşi, dengi, veziri olmayan ve Hayy u Kayyûm olan Allahu Teâlâ'ya tevekkül eyle, senin vekilin olsun. Sen de onun sözlerinden dışarı çıkma.

Allahu Teâlâ hazretleri, Kur'ân-ı Azîmüşşân'da Âyete'l-Kürsî denilen âyet-i kerîmede kendisini bize ne güzel tanıtmaktadır. Allah o

105 2/Bakara, 255.

106 25/Furkân, 58.

Allah'tır ki kendinden başka hiçbir ilâh yoktur. O Allah ezeli ve ebedîdir. (Evveli ve âhiri olmayan bir Allah'tır.) Bizâtihî diridir ve bâkîdir. Zât ve kemâl sıfatları ile yarattıklarının bütün işlerinde Hâkim ve Kâim'dir. Her şey O'nunla kâimdir.

O'nu ne bir dalgınlık ve ne de uyku tutamaz. Göklerde ve yerde neler var ise hepsi O'nundur. Ve O'nun izni olmadıkça katında kim şefaate edebilir. O Allah bütün varlıkların önlerinde ve arkalarında gizli ve âşikâr her şeyi bilir. Kulları ise Allah'ın dilediği kadarından başka ilâhî ilminden hiçbir şey kavrayamazlar. Allah'ın kürsüsü ve mülk saltanatı gökleri ve yeri çevrelemiştir, kaplamıştır. Gökleri ve yeri korumak, gözetlemek Allah'a zorluk ve ağırlık vermez.¹⁰⁷ Allah çok yüce ve çok büyüktür. İşte bu Allahu Teâlâ hazretleri her işi müdebbirdir. Her işin sonunda ne olacağını bilendir. Ona göre yapacağı işi yapar.

﴿يُدِيرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ﴾¹⁰⁸

[Gökten yere kadar her işi O idare eder.]

﴿وَمَنْ يُدِيرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ﴾¹⁰⁹

[“İşleri kim (belirli bir) düzen içinde yönetiyor?” Duraksamadan hemen: ‘Allah’ diyecekler.]

Bu âyetlerdeki tedbirden murâd bu mânâdır. Binâenaleyh şu gökyüzünde gördüğümüz yıldızlardaki ahenk, ayın ve güneşin hareketlerindeki intizam ve yeryüzündeki mahlûkât ve mevcûdâtın hayatları ve rızıkları hep bu bir eşsiz olan Allah *celle ve alâ*'nın eseridir. Onun için Cenâb-ı Hak daima bizlere tefekkürü tavsiye eder ki bu kadar âsârın sahibi olan Allahu Teâlâ'yı bilip O'na itaat ediniz.

Yukarıda yazılan âyetteki “kürsü” kelimesinin açıklamasında; “Yer ve gökler bu Kürsü'nün yanında okyanuslarda bir ufacak kayığa benzer.” demişler. Halbuki bu Kürsü'yü ihata eden bir de Arş'ı vardır ki Kürsü ve kâinat o Arş'ın yanında bir top gibi ufacak kalırlar. Yani azamet-i ilâhiyyeyi ihata insanın gücü yetmeyeceği âşikârdır. Her şeyi müdebbir olan Hak Teâlâ sabittir. “Hak” ismi Esmâ-i Hüsnâ'dandır. Allahu Teâlâ mukaddir, takdir edicidir. Yani her şeyi kader-i mahsûs

107 2/Bakara, 255.

108 32/Secde, 5.

109 10/Yunus, 31.

ile yoktan icad eden hayır ve şer, faydalı zararlı, tatlı acı her ne varsa ezeldenki kazâ ve kaderiyle meydana gelmektedir. Katiyen tebeddül ve tegayyür de etmez. Nasıl dediyse öyle olmaktadır ve öyle olur.

Kader hakkında hülâsaten şöyle denilmektedir: Evveliden yapılmasına irâde-i ezeliyyesi taalluk eden cümle eşyayı dilediği vech ile olmasına alim olup hepsini esbab, ahvâl, zaman ve mekâniyle Levh-i Mahfûz'da yazması ve bu yazı üzerine hüküm ve kazâ, ıslah ve inşa eylesidir. (Kül) kelimesinde mahlûkât da dâhildir. Lâkin Levh-i Mahfûz'da alâ-tarîki'l-hükmi ve'l-kazâ yazılı değildir.

Mesela Zeyd ve Amr'ın İslâm ve küfürlerinde mecburiyetleri yoktur. Belki Zeyd kendi arzusuyla ve kudretiyle ve ihtiyariyle İslâm'ı kabul etmiş ve Amr da kezâ kendi arzu ve ihtiyarı ve kudretiyle küfrü murâd ederler, kaydıyla mukayyedir. İmâm-ı Âzam'ın Fıkh-ı Ekber'inde de böylece denmiştir. Cenâb-ı Hak hem hâlık ve hem de müriddir. İrâde-i ezeliyyesi mûcibince her şey vakti vaktinde olur biter. Kul da irâde-i cüz'iyyesi ile kâsibdir. Ne isterse hâlık da onu halk eder; hayırlısı sevap, şertlisi de azap kazanır, vesselâm.

-4-

مُرِيدُ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ الْقَبِيحِ وَلَكِنْ لَيْسَ يَرْضَى بِالْمُحَالِ

[Allah hayrı ve zaten çirkin olan şerri irade edendir.
Fakat O'nun muhâle yani kötü fiillere rızası yoktur.]

Sıfât-ı zâtîyye-i ilâhiyyeden birisi de iradedir. Hak *sübhânehû ve teâlâ* hayır ve şerri irade eder, lâkin şerre rızası taalluk eylemez.

Hukemâya göre irade, Hazret-i Hakk'ın nizâm-ı vücûdun vech-i ekmel olması için keyfiyyet-i lâıkasına ilminden ibarettir. Burada zikrolunan hayırdan murâd, iman ve taattir. Şerden de murâd, küfür ve sâir meâsîdir. Binâenaleyh emr-i mâruf ile sabit olan hüküm hasendir, nehy-i ani'l-münker olan şey ise kabihtir. İtikâd-ı Ehl-i sünnet budur ki; Hazret-i Allah hâlık, kul da âzim ve kâsibdir. Allahu Teâlâ'nın kulunu muâhazesi bu azm u kesbe bağlıdır. “Hayır Allah'tan, şer de kuldandır” dersin (ki onu kesbetmiştir). Lâkin bunları halk eden Allahu Teâlâ'dır. Şer kelimesinin taalluku bize göredir.

Hadîs-i şerîfte de;

«وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ»¹¹⁰

“Bütün hayırlar sendendir, şer senden değildir.” buyurulmuştur. Burada hayrı ve şerri murâd eden Allahu Teâlâ’dır. Lâkin şerde rızası yoktur. Kul şerri murâd edip işlemek istediği vakit ona kuvvet verir. Kul da istediği şeyi yapar. Ama Allahu Teâlâ kulunun bu işi işlemesine razı değildir. Lâkin kul isteyince Cenâb-ı Hak da o kulda kudreti halk ettiği için; “Hayır ve şer hepsi Allah’tandır.” diyoruz. Lâkin Allahu Teâlâ hiçbir zaman şerlere razı değildir.

Şairin dediği gibi; “Sen hem Allah’ı seviyorum dersin, hem de kötü, fenâ işleri işlersin. Eğer muhabbetin sâdık olsaydı elbette itaat ederdin. Çünkü muhakkak seven sevdiğine itaat eder.”

Cenâb-ı Hak hâlîktir. Bizdeki hayat, ilim, kuvvet, kudret ne varsa hepsini veren O değil mi? Binâenaleyh hayırları da halk eden şerleri de halk eden O’dur. Kul da bundan hangisini murâd ederse işler. Hayırlara sevap, şerlere de tabîi ceza verilir.

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ﴾¹¹¹

[Allah sizin hakkınızda kolaylık ister.]

﴿وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾¹¹²

[Allah dilediğini yapar.]

﴿فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾¹¹³

[Rabbin dilediğini istediği gibi yapandır.]

﴿وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ﴾¹¹⁴

[Eğer küfre saparsanız, şüphesiz Allah’ın siz(in imanınız)a ihtiyacı yoktur. Bununla beraber kulları için küfre razı olmaz.]

110 Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 201.

111 2/Bakara, 185.

112 14/İbrahim, 27.

113 11/Hûd, 107; 85/Burûc, 16.

114 39/Zümer, 7.

Allahu Teâlâ her istediğini, istediği gibi yapar. Kimse işine karışmaz. Lâkin Hakk'ın küfre rızası yoktur. Eğer kulda kuvvet ve iktidarı halk etmezse o zaman kul harekette muhtar olamaz. Binâenaleyh kulunun isteğine göre kuvveti, kudreti verir, lâkin razı olmadığı halde...

Cenâb-ı Hak cümlemizi iman ve İslâm yolundan zerre kadar ayırmasın. Âmîn...

-5-

صِفَاتُ اللَّهِ لَيْسَتْ عَيْنَ ذَاتٍ وَلَا غَيْرًا سِوَاهُ ذَا انْفِصَالٍ

[Allah'ın sıfatları zâtının aynı değildir, ama zâtının gayrı, ondan ayrı ve kopuk da değildir.]

Cenâb-ı Hak, zikrolunduğu üzere, sıfât-ı kemâlle muttasıf ve o sıfatlar Cenâb-ı Hakk'ın Zâtı'yla kâimdir. Lâkin ne Zât-ı Şerîfi'nin aynı ve ne de Zâtı'ndan munfasıl olur. Gayrı dahi değildir. Sıfât-ı ilâhiyye sıfât-ı kemâldir. Zira kemâl-i Zât ancak menşe-i kemâlât olmaktır. Eğer sıfatları Zâtı'ndan ayrı, emirden nâsî olaydı, vâkıa noksan lazım gelirdi. Sıfâtı ise Zâtı'ndan ayrı değildir. Onun için şöyle demek daha uygun olur:

“Allahu Teâlâ'nın sıfatları, Zâtı'nın aynı değildir. Ve lâkin Zâtı'ndan gayrı da değildir. Çünkü Allahu Teâlâ'nın sıfatları, Zâtı'ndan ezelî ve ebedî katiyen ayrılmaz. Mahlûkâtı ise hiç de öyle değildir. Zâten fânî bir mahlûktur.”

Allahu Teâlâ'nın sıfatları Zâtı'nın aynı değildir. Çünkü sıfat mev-sûfun aynı değildir. Amma o sıfatlarla -ister Zâtî ve ister ef'âlî olsun-gayrı da değildir. Rahmetlik hocamız Hacı Hasib Efendi *rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsia* demişlerdi ki;

“Aynanın karşısında duran kimse, aynada kendini görür. Lâkin kendisi de değildir amma gördüğü de kendinden başkası değildir.” diye bir misal arzetmişlerdi ki çok uygun idi.

-6-

صِفَاتُ الذَّاتِ وَالْأَفْعَالِ طُرًّا قَدِيمَاتُ مَصُونَاتُ الزَّوَالِ

[Allah'ın zâtî ve fiilî sıfatlarının hepsi kadîmdir, yok olmaktan korunmuştur]

Allahu Teâlâ hazretlerinin bütün sıfatları zâtiyye ve fi'liyyesi kadîmdirler. Zevâl ve fenâ (yokluk) ârız olmaktan masûndurlar, mahfuzdurlar. Sıfât-ı Zâtiyye ki kendisinde ihdâs mânası olmaya. Hayat, ilim, Semî', Basar gibi... Sıfât-ı fi'liyyede ise ihdâs mânasını müştamil ve mutazammın ola. İnşâ, ibdâ, imâte, ihyâ, terzîk, inmâ ve tasvir gibi... Bu sıfatların cümlesi mezhebimiz Mâtürîdîler indinde kadîm ve Zât-ı Mukaddes'le kâimdirler. Kadîmden murâd, “kadîm bi'z-zaman”dır ki vücudu, mesbûkun bi'l-adem olmaya. Zira kıdem-i Zât-ı Hak *sübhânehû ve teâlâ* vücûdu gayrıdan olmamaktır. Zât-ı Akdes Hazret-i Allah'a mahsustur. Cenâb-ı Hakk'ın Zâtı nasıl kadîm ise sıfât-ı ilâhiyye de hepsi de kadîm ve Zât-ı Akdes-i Rabbânî ile kâim, samedî, ezeli ve ebedîdir. Sıfatlarını bilmek istersen Esmâ-i Hüsnâ'yı oku ve ezberle ve Rabbini iyi tanı ki tanıyınca çok seversin, sevince de yolundan, emrinden dışarı çıkamazsın. Sen Hakk'ı sevince O'nun yolunda olunca O da seni sevecek ve senin dünya ve âhiret yollarını kolaylaştıracak; dünyada mesut, âhirette de mesut ve bahtiyar olursun.

Ey aziz kardeşim!

Bu dünya, geceleri rüyalarımızda gördüğümüz bir hayal misalidir. Bugün var yarın yok, bir taraftan gelir bir taraftan gider. İyi ve güzel düşünürsen her halde Allahu Teâlâ'yı bilmek, bulmak, sevmek, yolunda gitmek mümkün olur. İnşaallahu Teâlâ biz de O'nun yolunda, izinde, emrinde olduğumuz müddetçe o da şüphesiz kullarını hem sever hem de ikramını artırdıkça artırır. Gözü gönüllü bambaşka olur. Görenler de bayılır. Herkes de O'nun emrinde. “Yâ dünya! Bana hizmet edenlere sen de hizmet eyle.” fermân-ı ilâhîsi sudûr eder, veselâm...

-7-

نُسَمِّيَ اللَّهَ شَيْئًا لَا كَلَّاشِيَا وَذَاتًا عَنْ جِهَاتِ السِّتِّ خَالِ

[Allah'ı (mevcut mânasında) “şey” diye vasıflandırınız, fakat yaratılmış şeyler gibi değil. Yine O'nu altı yönden (mekândan) münezzeh olarak “zât” diye de nitelendiririz.]

Allahu Teâlâ hazretlerine şeriat dilinde “şey” lafzını ıtlak ederiz. Lâkin hakikat ve sıfatta eşyâ-yı sâireye benzemez. Ve “zât” diye de tesmiye ederiz, lâkin altı cihetten münezzeh ve müberrâdır. Mâlumdur ki “şey” lafzı halk arasında mevcuda ıtlak olunur. Binâenaleyh

Hazret-i Allah’a da “şey” demek câizdir, çünkü vardır ve mevcuttur, demektir. Ve yine Cenâb-ı Hakk’a “zât” demek de câizdir. Zira bir âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

﴿قُلْ أَىُّ شَىْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾¹¹⁵

[De ki: “Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?” (Cevap olarak) de ki: “(Benim hak peygamberliğime) benimle sizin aranızda, Allah şahittir.”]

Bu mâna üzerine bizim de “şey” dememiz câiz olur. Yalnız şu kadarı da var ki mahlûkât da bazı bulamadıkları kelimeleri “şey” diye konuşurlar. Binâenaleyh aradaki bu benzerliği kaldırmak için lâ ke’l-eşyâ’i denilmiştir ki bu “şey” lafzı insanların kullandıkları veya görüp bildikleri gibi bir şey değildir. Fakat Cenâb-ı Hak cisimdir, lâ-kin ke’l-ecsâm denilmez. Yani Allahu Teâlâ cisimdir amma dünyada gördüğümüz ve bildiğimiz cisimler gibi değildir, demek câiz olmaz. Çünkü bu ve buna mümâsil sözlere izn-i şer’î yoktur. “Şey” lafzı ile “zât” lafzını söylememize ise izn-i şer’î vardır. Biri yukarıda yazılan âyet, biri de;

﴿وَلَا تَتَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ﴾¹¹⁶

hadîs-i şerîfinde Cenâb-ı Peygamber Efendimiz; “Allahu Teâlâ’nın Zâtı’nı düşünmeyiniz zira O’nu kavramaya kimsenin gücü yetmez.” buyuruyor.

Zira Hazret-i Allah nâmütenâhidir, nihayetsizdir. “O’nu bildim.” demek O’nu hudutlandırmak demektir ki pek büyük bir hatadır. Allahu Teâlâ’nın masnûâtını ve verdiği nimetleri düşünün, onlar her ne kadar çok ise de nimetleri tefekkür; Allahu Teâlâ’nın azamet, kuvvet ve kudreti, ilminin nihayetsizliği ve kemâli insanları mest eder. Artık O’na ne çeşit kulluk edeceğini şaşırır. Meczub bir hâl alır, nereye baksa O’nu görür. Neyi yese ve neyi mülâhaza etse hep O karşısında; bu sevgi ve saygının esiri olarak Hakk’ın câzibesinden bir saniye bile ayrılamaz.

Halbuki Mutezile mezhebinde olanlar Hakk’ın takdirini inkâr ederler.

115 6/En’âm, 19.

116 Beyhakî, *Şuabü’l-îmân*, I, 262, r. 119; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat*, VI, 250, r. 6319.

Bunların bir adı da Kaderiyye'dir. "Bu ümmetin mecûsîsidir." denilmiş, bâtil mezheptir. Fakat maalesef bugün bile bu bâtil mezhebin yolunu tutan çok cahil kimseler vardır. Kaderi inkâr etmek, Kur'ân-ı Kerîm'i inkâr sayılır. Çünkü Kur'an'da Cenâb-ı Hak;

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾¹¹⁷

[Biz her şeyi bir kader (ölçü) ile yarattık.] ve emsali birçok âyetlerle birlikte, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in de kader hakkında birçok hadisleri vardır. Bu Mu'tezilîler kaderi inkârdan başka Cenâb-ı Hakk'ın kulu üzerindeki tasarrufunu inkâr eder ve; "Kul kendi fiilinin, işinin, kumandanıdır, hâlıkıdır. Hakk'ın kulunun fiili üzerinde hiçbir tasarrufu yoktur." derler. Halbuki O'nun emri ve O'nun izni olmadıkça acaba ne yapılabilir? Mesela B harfi ve M harfi dudaklar kapanmadıkça söylenemez. Eğer sen fiilinin hâlıkı isen dudaklarını kapamadan söyle bakalım. Allah kulunu şaşırtmasın.

Yine bu bâtil mezheplerden Müşebbihe denilen bâtil bir mezhep vardır ki onlar da; "Allahu Teâlâ'nın sureti ve âzâsı vardır." derler ve;

«خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ»¹¹⁸

"Cenâb-ı Hak, Âdem *aleyhisselâm*'ı kendi suretinde yarattı." hadisi ile hüccetlenirler. Halbuki "suret" kelimesinde hû zamiri Âdem *aleyhisselâm*'a râcîdir. Buradaki mâna "Allahu Teâlâ Âdem'i kemâl-i hilkatte halk etti." demektir. Tedricî surette insanı derece-i insâniyete eriştirmektedir. Diğer bir hadîs-i şerifte de şöyle denilmektedir:

«عَلَى صُورَةِ الرَّحْمَنِ»¹¹⁹

Sureten murâd, hey'et-i cismâniyye değildir. Belki mânevî bir emirdir. Muammalı sîret ve sıfattır. Yani Cenâb-ı Hak Âdem'i Hayat, İlîm ve Kudret sıfatlarıyla muttasıf kıldı. Cemâdât gibi halk eylemedi. Nihayet sıfat âdemdir, hâdistir. Binâenaleyh Cenâb-ı Hakk'a Zât-ı Kadîm ve Zât-ı Muhdis dediler. Yani her bir mevcudu yaratan, yoktan icad eden Zât'a "muhdis" denir. Sonra Hak Teâlâ zamandan da cihetlerden de münezzehtir. Mesela ön, arka, sağ, sol, alt, üst gibi

117 54/Kamer, 49

118 Buhârî, "İsti'zân", 1, r. 6227; Müslim, "Birr", 115.

119 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, XII, 430, r. 13580; Beyhakî, *el-Esmâ ve's-sıfât*, II, 64, r. 640; Dârekutnî, *es-Sıfât*, I, 36, r. 48.

altı cihetten ve mekândan da müberrâdır. Zira âlem-i ezelde cihet ve mekân yok idi ama Allah var idi. Müşebbiheler gibi bir de Mücessime taifesi vardır ki bunlar da Allahu Teâlâ'ya mekân isnâd ederler ve şu âyeti de delil gösterirler:

﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾¹³⁶

[O Rahmân('ın hâkimiyeti) arşı kuşatmış/hüküm altına almıştır.]

Halbuki bu âyet-i kerîmede istivâ kelimesini istikrar ile tefsir ederler ki Vehhâbîler de bunlara dâhildir, istikrardan murâd ise siyak ki temedduhtur, karinesi ile istilâ ve tasarruftur. Kaldı ki biz namaz kılarken kible Kâbe'dir, duada da ellerimizi yukarı kaldırırız. Buna teveccüh, mûcib-i tâzîmdir.

﴿وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌ﴾¹³⁷

[O, gökte de ilâhtır, yerde de ilâhtır.] âyet-i kerîmesindeki gökteki ilâh yerdeki ilâhtan murâd, semâda yani göklerde ve yerde Allahu Teâlâ hazretlerinin eserlerinin görülmesinin beyanı ile bizler uyarılmaktayız. Göklere bakın, Hakk'ın yarattıkları şu eserlere de bakalım, bir kusur görebilecek misiniz? Bakınız o kadar ağır küreleri muallakta nasıl durduruyor ve nasıl seyrettiriyor? Sakın sen yine şaşırıp câzibe kuvvetlerine gitme! O câzibe kuvvetini yaradanı ara bul, O'na iman eyle ve kurtul. Yoksa senin de o dinsiz kâfirlerden ne farkın olur?!

Din ve İslâm'ı, İslâm akâidine bağlılıkla yaşa. Onun bu akîdele-
rinin kökleri de *âmentü*'ye bağlıdır. Allah'a inanmadıkça, melekleri tanımadıkça, peygamberleri bilmedikçe, kitaplara uymadıkça, bir de asıl olan âhiretteki öldükten sonra hesap, mîzan, sırat köprüsü, cennet ve cehennem gibi varlıklara inanmadıkça iman olmaz. Sonra da ameline göre âhirette ya mükâfat veya mucâzât görürsün. Halbuki bu inançlar gerek müslüman ve gerek kâfir herkese lazımdır. Zira beşeriyetin kurtuluşu bu inançlara bağlıdır; inancı sağlam olan kurtulur, olmayan da cezasını çeker. Yalnız şunlara çok dikkat eyle ve âhîret deyip geçme. Oradaki saadet de felâket de sonsuzdur.

Allahu Teâlâ cümlemize uyanıklık versin de İslâm'ın emirlerine uyan ve bütün İslâm kardeşlerinin kusurlarını görmeden hepsini candan seven kullarından eylesin...

136 20/Tâhâ, 5.

137 43/Zuhruf, 84.

-8-

وَلَيْسَ الْإِسْمُ غَيْرًا لِلسُّمِّيِّ لَدَى أَهْلِ الْبَصِيرَةِ خَيْرُ آلٍ

[Ümmet'in en hayırlısı olan basiret ehline (Ehl-i sünnet'e) göre isim müsemmanın gayrı değildir.]

Ehl-i sünnet indinde isim, yani bir zâtın anlaşılması için ona konulan ad, o zâtın gayrı değildir. Belki aynıdır. Ekserîsinin kavli, isim müsemmanın aynı, yani isim üzerine vârid olan hüküm müsemma üzerine vârid olur.

﴿تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾¹²²

[Azamet ve ikram sahibi Rabbinin ismi ne yücedir!]

Tebâreke, Teâlâ mânasınadır. Âlî olan Allahu Teâlâ her bir layık olmayan şeyden münezze olan Zât-ı Mukaddes'tir. Eğer isim müsemmanın gayrı olsa kelime-i şehâdetle, risâletle Hazret-i Resûlullah'ın gayrına şehâdet eylemek lazım gelir idi. Bunun gibi bir kimse, hanımı olan kadının ismini söyleyerek "Benden boştur." dese, talâk denilen boşama hâsıl olur. Yoksa boşanan, isim olamaz. Yine Cenâb-ı Hak, kendisini tesbih ve tenzih ile emreyledi. Bu tenzih ise isme değil her türlü noksanlıklardan münezze olan Allahu Teâlâ'ya aittir.

﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾¹²³

âyet-i kerimesi; "Rabbini ismiyle zikret." demektir. Zira tesbih ancak isimle olur, yoksa müsemma ile olmaz. Müsemma, ismi zikredilen Zât'tır. O Zâtı ancak ismiyle anar ve çağırırız. O zaman da, "İsim, tesmiye olunanın gayrı değildir." kaziyesi meydana çıkar.

Basar: Göz ve gözün gördüğü şeyler basarla olur. Basîret ise kalbde bulunur ki onunla eşya idrak olunur, hakikatler bilinir. Bu isim, müsemmanın gayrısı meselesi her ne kadar itikada taalluk eden bir şey değilse de İmâm-ı Beyzâvî *Tefsiri*'nin evvelinde ve İmâm-ı Gazzâlî de *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*'nde uzun uzadıya anlatmışlardır. Burada da bir nebze bahsedilmiş oldu. Herhalde faydadan hâlî değildir. Çünkü insan "Allah" derken ne demek istediği pekâlâ anlaşılmaktadır.

122 55/Rahmân, 78.

123 56/Vâkı'a, 96.

Cenâb-ı Hak cümlemizi Hak *sübhânehû* ve *teâlâ'yı* cân ü gönülden devamlı olarak zikreden kullarından eylesin, âmîn!

Dünyadaki hayatımızın asıl gayesi de bu zikrullahı temindir, ves-selâm.

-9-

وَمَا إِنْ جَوْهَرٌ رَبِّي وَجِسْمٌ وَلَا كُلُّ وَبَعْضٌ ذُو اشْتِمَالٍ

[Benim Rabbim cevher de cisim de değildir. Yine O, parçalardan oluşmuş bir bütün veya bütün içinde bir parça da değildir.]

Hazret-i Hak *sübhânehu* ve *teâlâ* cevher, cisim, *küll* ve ba'z değildir.

Cevher; taksim kabul etmeyen, taksim olunması mümkün olmayan, ufak parçalara, cüzlere, nefsi ile kâim olan maddeye denir ki Cenâb-ı Hak bunların hepsinden münezzehtir.

Cisim de değildir. Mâlum olduğu veçhile cisimler uzunluk, genişlik ve derinlik bulunan maddelerdir. İster görünsün ister görünmesin, ister canlı ister cansız bulunduğu mahalle başka bir şeyin girmesine mâni olan nesne ki Cenâb-ı Hak hakkında tasavvur bile olunamaz. Zira cisim mürekkeptir. Hazret-i Hakk'a isnâd katiyen câiz olmaz.

Küll kelimesi de böyledir. Birkaç ve daha çok parçalardan meydana gelen mahsûre (kuşatılmış) olan şeye denir ki Cenâb-ı Hak hakkında düşünülemez. Cenâb-ı Hak böyle bir *küll* olmadığı gibi ba'z da değildir. O ba'zlardan *küll* meydana gelir. Cenâb-ı Hak bunların cümlesinden münezzehtir ve müberrâdır.

Zü'stimâl, bir rivayette, nazmı tamamlamak için ilave edilmiştir demişlerse de bazıları; “Hazret-i Hak *sübhânehû* ve *teâlâ* zaman ve mekânı müştamil değildir, zira zaman ve mekân mahduttur.” derler. Allahu Teâlâ ise zamandan ve mekândan had ve hududdan müstağnîdir.

Cenâb-ı Hak ancak Kur'ân-ı Azîmüşşân'da kendisini nasıl bildirdi ise öyledir. Yoksa şunun bunun aklına gelen teşbihlerin hiçbirisi makbul ve memduh değildir. Onun için biz deriz ki Allahu Teâlâ birdir, şerîki ve nazîri, misli ve benzeri bulunmayan sıfât-ı Zâtîyye ve sübûtiyyesi ile kâim ve dâimdir. Kendisine hiçbir zaman zevâl, yokluk, zaaf gelmez.

Her şey; cevherler, cisimler, *küller*, ba'zların hepsi O'nun icadıdır. Varlığını da gördüğümüz ve görmediğimiz nice eşyalar varsa hepsini yine bu âdemoğlunun istifadesi için yaratmıştır.

Cenâb-ı Hak bizlere de lütf u ihsân edip bu nimetlerin şükrünü edâ edebilmek nasip ve müyesser eylesin. Âmin!

-10-

وَفِي الْأَذْهَانِ حَقُّ كَوْنٍ جُزْءٍ بِلَا وَصْفٍ التَّجَزَّى يَا ابْنَ خَالِي

[Bölünmeyi kabul etmeyen küçük parçanın mevcudiyeti
(cüz-i lâ-yetecezzâ) aklen sabittir. Ey dayımın oğlu
(bunu böyle bil)!]

Ezhân, zihin kelimesinin cem'idir. Hak, sabit mânasına, yâ, harf-i nidâ; *ibn-i hâl*, dayızâde (annenin erkek kardeşinin oğlu) demektir. *Cüz'-i lâ-yetecezzâ*'nın ki cevher-i ferddir. Bunun vücudu akılda, zihinde sabit ve mütehakkaktır. Felsefeciler bu *cüz'-i lâ-yetecezzâ*'yı inkâr ederler. Ehl-i sünnetten mütekellimîn, *cüz'-i lâ-yetecezzâ*'nın isbatına gayret ettiler. Her ne kadar hariçte görünmez olsa dahi birbirleriyle birleştikleri vakit ancak görülebilir ki buna "nokta" dediler. Bu bir şeydir ki taksim olunmaz. Kendi zâtıyla müştemildir. İşte buna da "cüz" derler.

Bu bir bilgidir ki akâid-i zarûriyyeden değildir, mâlumât kabîlin-den arz olunmuştur. Velâkin bu cüz'ün isbatıyla âlemin kıdemi, ce-setlerin haşri ve feleğin devamlı dönüşü gibi birçok faydaları câmidir.

-11-

وَمَا الْقُرْآنُ مَخْلُوقًا تَعَالَى كَلَامُ الرَّبِّ عَنِ جِنْسِ الْمَقَالِ

[(Allah'ın zâtı ile kâim olan) Kur'an mahlûk değildir.
Rabb'in kelâmı (ses ve harflerden oluşan) lafız konumunda
bulunmaktan münezzehtir.]

Kur'ân-ı Kerîm, Allahu Teâlâ hazretlerinin kelâmıdır. Hâdis ve mahlûk değildir. Zât-ı Akdesi ile kâim sıfatıdır. "Kur'an" kelimesi hakkında ihtilaflar olmuş, nihayet Kur'an aslında cem mânasıdır. Sonra toplanıp okunan Kitâb-ı İlâhiye de denildi.

Bütün ehl-i kelâm ittifaken dediler ki; “Cenâb-ı Hak, kelâm sıfatı ile muttasıf ve Kur’ân-ı Kerîm Hak Teâlâ’nın kelâmıdır.”

Ehl-i sünnet derler ki; “Kelâm, harf ve lafızların delâlet ettiği mânâdır. Allahu Teâlâ’nın kelâmıdır.” diye tesmiye olunur.

Şair der ki; “Kelâm gönüldedir, lisan o gönüldekinin delilidir, tercümanıdır.”

Kelâm, harf ve seslerden işitilen lafız değildir. Kelâmullah, Allahu Teâlâ’nın sıfatıdır. Cenâb-ı Hakk’ın her sıfatı da kadîmdir. Binâena-leh kelâmullah da kadîmdir, Hakk’ın kelâmıdır.

Ehl-i Hak indinde Kur’ân-ı Kerîm yalnız nefsi ile olup lafzı ile tesmiye mecâzîdir. Halbuki kelâm sıfatı hayy olan, diri olan Zât için sıfat-ı kemâl kelâmıdır ve kelâm olmazsa o da noksanlığa alâmettir. Onun için Cenâb-ı Hakk’ın kelâm sıfatı ile ittisafı vâcib olur. Cenâb-ı Hak’tan kelâm lafzını kaldırmak büyük haksızlıktır. Çünkü konuşmak veya konuşamamak, ya dilsizlik veya başka bir sebepten de olsa büyük bir kusurdur. Cenâb-ı Hak hakkında katiyen tasavvur olunmaz. Onun, Cenâb-ı Hakk’ın kelâmıdır.

Okuduğumuz Kur’ân-ı Azîmüşşân, nâzil olurken ne harf var idi ne de ses. Cenâb-ı Hak onu Cibrîl *aleyhisselâm*’a nakletti. Ondan sonra da Peygamberimiz’e harf ve sadâ ile geldi. Ve bizlere de öylece erişti. Harfli, savtlı olan tabîi mahlûk, fakat harfsiz ve savtsız olarak nâzil olan Kur’an ise kelâmullahtır ve mahlûk da değildir; gayr-ı mahlûktur.

Halbuki bütün peygamberler ki -mucizelerle sadâkatları sabittir- enbiyâ-yı izâm hazretleri ittifak ettiler ki Hak Teâlâ kelâm sıfatı ile muttasıf ve mütekellimdir. Ve Cenâb-ı Hakk’ın kelâmı, mânen zâtıyla kâimdir. Onda harf ve savt yoktur. Halbuki harf ve savt mahlûkturlar. Allahu Teâlâ’nın kelâmı ise gayr-ı mahlûktur. Onun için söylerken sözüne dikkat eyle. “Kur’an gayr-ı mahlûk” denmez. Belki “Allahu Teâlâ’nın kelâmı mahlûk değildir.” demek lazımdır. Zira nefsiyle kâimdir.

Cenâb-ı Hak cümlemizin kusurlarını af buyursun da bize gönderdiği o güzel Kitabı’nı okumak, hatta ezberlemek sonra da mânasına âşînâ olabilmeye çalışmak ve öğrendiklerini de hem başkalarına öğretmek ve hem de öğrendikleriyle amel etmek ve bütün Kur’an nasihatlerine candan kulak verip Kur’an ahlâkıyla ahlâklanmaya çalışmayı nasip etsin.

Her bir müslümanın en önde ve en birinci vazifesi bu olsa gerek. Hakk'ın kelâmı ile meşgul olmaktan daha güzel ne olabilir? Onun için büyüklerin yaptıklarını yapmaktan başka çaremiz yoktur.

Evvela Kur'ân-ı Kerîm'i güzelce okumaya çalışmak sonra da namazlarında güzel güzel okuyup hatmetmek şerefine nâil olabilmek ne büyük bir devlettir. İnsan Kur'ân-ı Kerîm'i okudukça içi açılır ve nurlanır. Hem kendini hem de başkalarını kurtarmaya sebep olur. Ne kadar korkunç bir şeydir ki bugünün müslümanı kim bilir kaç lisan biliyor da amma ne yazık ki ebedî hayatının saadet ve selâmeti olan hem de mensubu olduğu dinin Kitab'ını bilmesin, okumasın. İslâm esaslarını bilememesi de ayrıca büyük bir vebaldır. Müslüman bir memlekette yaşayan herhangi bir müslüman, Müslümanlığı bilemezse ona ne demek lazım bilmem?

Bugün pek çok bilgilere sahip hem de pek güzel fakat maalesef ki dininden hiç haberi yok, sonra her türlü fenâlıkları irtikabda en ileri; artık böylesine siz ne dersiniz bilmem. Sonra bir de Kitabı'na karşı “çöl kanunu” diyen kimsede imandan ve İslâm'dan eser kalır mı? Hatta bu sözleri duyup da susana ne dersiniz?

Rebî', İmam Ahmed'den sened-i *sahîh*le rivayet ediyor ki bir kimse sormuş:

“Şarap içenin arkasında namaz kılmak câiz midir, değil midir?” Cevâben;

“Hayır, olmaz!” demişler. Adam tekrar sormuş:

“Kur'an mahlûktur, diyenin arkasında namaz kılınır mı?”

“Allah Allah, fesühânallah! Biz şarap içen bir müslümanın arkasında namaz olmaz, diyoruz, sen bize kâfirin arkasında namaz kılınır mı, diyorsun!” diye Allahu Teâlâ'nın kitabına mahlûk demenin insanı küfre kadar götürdüğünü bizlere ne güzel antatmaktadır.

Kur'ân-ı Azîmüşşân'ı okumak hususunda, Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'in şu mübarek hadisini dinlemek herhalde kâfi gelecektir. Beyhakî Hazret-i Ebû Hüreyre'den şöylece rivayet etmektedir:

«فَضَّلَ الْقُرْآنَ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ، كَفَضَّلَ الرَّحْمَنُ عَلَى سَائِرِ خَلْقِهِ»¹²⁴

Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın fezâilini anlamak için bu kadar ikaz elbette

124 Beyhakî, *el-Esmâ ve's-sıfât*, I, 579, r. 505; 583, r. 509; 596, r. 529; III, 501, r. 2018; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 126, r. 4341; İbn Asâkir, *el-Mu'cem*, II, 713, r. 884.

fazlasıyla kâfidir. Fakat bizlere ne kadar yazık ki hâlık ile mahlûk arasındaki ölçüyü bulmak mümkün değildir. Cenâb-ı Rabbü'l-âlemîn'in kelâmını maalesef bugün doğrudan doğruya okumaktan bile âciz olup ve bundan dolayı da bir üzüntü bile duymamak da ayrı bir dert. Bakınız Kur'ân-ı Azîmüşşân öyle bir Kitâb-ı Mukaddes'tir ki ona sarılan katiyen ölmez, ölüm onun için eski bir evden yeni, çok modern bir eve taşınma gibidir, ölümün gelişinden çok memnun ve sevinç içerisinde. Çünkü âhiret herkes için hem hayırlı hem de bâkidir:

﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾¹²⁵

[Âhiret ise “Allah'ın emirlerine uygun yaşayanlar” için elbette daha hayırlıdır.] delilimizdir. Sonra Kur'ân-ı Azîmüşşân baştanbaşa şifa olmakla beraber ilk sayfada yazılı olan ve yedi âyetten ibaret olan Fâtiha-ı Şerîfe sûresi, ayrıca her derde şifa olduğu gibi zehirlere bile şifadır. Ziyâü'l-Makdisî'nin, Beyhakî'nin, Hazret-i Ebû Saîd'den Ebu's-Şeyh Dârimî, el-Biruzî, İbn Huzeyme, el-İsfahânî ve Abdülberr ve el-Begavî'nin Ebû Hüreyre *radiyallahu anh*'ten rivayet ettiği [hâdis-i şerîfte];

﴿فَاتِحَةُ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِنَ السُّمِّ﴾¹²⁶

“Fâtiha zehirlenmeye karşı şifadır.” denmiş. Beyhakî'nin Abdülmelik b. Umeyr'den naklinde ise;

﴿فِي فَاتِحَةِ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ﴾¹²⁷

“Fâtiha her derde şifadır.” buyrulmuştur ki ne kadar kıymetli dersiniz yine azdır. Biz böyle tükenmez bir hazineye sahip iken bunu kaybettiğimizin acısını bile hissetmemek acaba ne demektir? Onun için de Cenâb-ı Peygamber Efendimiz bizlere irşad hususunda buyrurlar ki;

125 4/Nisâ, 77.

126 Dârimî, “Fedâilü'l-Kur'ân”, 12, r. 3413; Said b. Mansûr, *Sünen*, II, 535, r. 178; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 42, r. 2152-2154; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 144, r. 4385; Begavî, *Şerhu's-sünne*, IV, 451, r. 1189; Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, IV, 418, r. 5826; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 557, r. 2499.

127 Dârimî, “Fedâilü'l-Kur'ân”, 12, r. 3413; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 43, r. 2154; Begavî, *Şerhu's-sünne*, IV, 451; Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, IV, 419, r. 5827; İbn Hacer, *İthâfü'l-mehere*, XIX, 207, r. 24657.

«عَلَيْكُمْ بِتَعْلُمِ الْقُرْآنِ، وَكَثْرَةِ تِلَاوَتِهِ، وَكَثْرَةِ عَجَائِبِهِ،
تَنَالُونَ بِهِ الدَّرَجَاتِ فِي الْجَنَّةِ»¹³⁶

“Sizler Kur’an’ı öğreniniz ve çok okuyunuz. Çok da acâib-i Kur’â-niyye’den nasibinizi alırsınız ve cennette derecelere nâil olursunuz.”

Mâlumunuzdur ki cennete -inşaallahu teâlâ- bütün mü’minler gi-recektir. Fakat oradaki yüksek derecelere erişebilmek ancak amelle-re mahsustur, o amellerin en güzeli de Kur’ân-ı Kerîm’i çok okumak suretiyle elde edileceğine bu hadîs-i şerîf delildir. Her şeyin çoklu-ğunda birçok menfaat vardır. Fakat Kur’ân-ı Azîmüşşân’ın çok okun-masmdaki faziletlerin başka hiçbir şeyde bulunmasına imkân yoktur. Çünkü kelâmullahtır, daha ne istersin ki?

Onun için ey aziz ve muhterem kardeşim!

Diğer tahsil ve bilgilerde dünya menfaatleri vardır. Lâkin gözle-rini dünyaya yumduğun gün hepsi bitecek, ondan sonra asıl saadet evinin sorguları başlayacak, o zaman insanın akli başına gelir amma ne fayda? Öyle ise sen şimdiden aklını başına al da sana ebediyyen saadet vaad eden Kur’ân-ı Kerîm’e yapış; hem de dört elle. Onun emirlerine uy, yasağından da son derece hem kork hem de kaç ki vaad olunan mükâfâtlara, saadetlere nâil olasın. Yine Cenâb-ı Pey-gamber Efendimiz buyurmaktadır ki bunu İbn Mürdeveyh, Hazret-i Ali Efendimiz’den nakletmektedirler:

«عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَاتَّخِذُوهُ إِمَامًا وَقَائِدًا،
فَإِنَّهُ كَلَامُ رَبِّ الْعَالَمِينَ الَّذِي هُوَ مِنْهُ وَإِلَيْهِ يَعُودُ»¹³⁷

Bu hadîs-i şerîf pek açık bir şekilde Ümmet-i Muhammed’in Kur’ân-ı Azîmüşşân’a sarılmasını ve onu kendine imam ve önder edin-mesini tavsiye etmektedir. Çünkü o Kur’ân-ı Kerîm, Allahu Teâlâ’nın kelâmıdır. O’ndan gelmiş ve O’na avdet edecektir. O’ndan daha âlâ bir şey bulamazsınız ki onunla meşgul olasınız. Binâenaleyh sizin için en büyük ve en kıymetli fırsat, Kur’ân-ı Azîm’i iyice öğrenip munta-zaman her gün okumak ve derinliklerine nüfuz etmeye çalışmaktır. Başlıca ve en birinci gayeniz bu olmalıdır. Yine sevgili Peygamberimiz

¹³⁶ Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-ummâl*, I, 529, r. 2368.

¹³⁷ Deylemî, *el-Firdevs*, III, 16, r. 4023; Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-ummâl*, II, 290, r. 4029.

bir hadîs-i şerîfi içinde; “Siz zikrullahı ve Kur’ân-ı Kerîm’i okumaya devam ediniz.” meâlindeki:

«إِقْرَءُوا الْقُرْآنَ»¹³⁰

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا اللَّهَ، اذْكُرُوا اللَّهَ»¹³¹

buyurmuştur.

Ve bir de;

«عِلْمُ الْقُرْآنِ عَلَى ثَلَاثَةِ أَجْزَاءٍ: حَلَالٌ فَاتَّبِعْهُ، وَحَرَامٌ فَاجْتَنِبْهُ،

وَمُتَشَابِهٌ يُشْكِلُ فَكِلَهُ إِلَى عَالِمِهِ»¹³²

Kur’ân-ı Kerîm’i muhakkak okuyup öğrenmek lazımdır. Çünkü bu dünya hayatında insan yiyip içmek, giyip kuşanmak ve ihtiyacı, evlenmek, çoluk-çocuk ihtiyacı gibi bitmez tükenmez ihtiyaçlar karşısında kalmaktadır. Tabîdir ki haram şeyler insanın insanlığını da yok eder. Onun için her müslüman kazancının helâl olup olmadığına iyi dikkat etmelidir. Aksi takdirde haram yollardan kazanılan paralarla hayatın her safhası insana bir zehir ve felaket yuvası olacağından katiyen şüpheniz olmasın. İnsanın helâli öğrendiği gibi haram şeyleri de öğrenmesi gerekir. Çünkü haramlar da başlı başına öğrenilmesi lazım gelen bir ilimdir. Helâlleri öğrenmek nasıl farz ise haramlardan kurtulmak için onları da öğrenmek öylece farzdır. Bunları bilmemek en büyük cahilliktir. İnsan birçok şey öğrenmiş, yüksek tahsiller yapmış, doktor olmuş, mühendis olmuş fakat dinini bilmiyorsa, Kur’an’ı bilmiyorsa ve helâli haramı bilmiyorsa hak ile bâtılı fark edemiyorsa ona cahil demekten başka bir şey yakışmaz.

Hele şu hadîs-i şerîfe dikkatle bakınız:

«عَدَدُ دَرَجِ الْجَنَّةِ عَدَدُ آيِ الْقُرْآنِ؛

فَمَنْ دَخَلَ الْجَنَّةَ مِنْ أَهْلِ الْقُرْآنِ فَلَيْسَ فَوْقَهُ دَرَجَةٌ»¹³³

130 “Ku’an’ı okuyunuz.” Buhârî, “Fedâilü’l-Kur’ân”, r. 5060; Müslim, “İlim”, 1.

131 “Ey İnsanlar! Allahu Teâlâ’yı zikredin, Allahu Teâlâ’yı zikredin.” Tirmizî, “Sıfe-tü’l-kıyâme”, 23, r. 2457; Ahmed b. Hanbel, V, 136, r. 21241.

132 Deylemî, *el-Firdevs*, III, 41, r. 4103; Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-ummâl*, I, 621, r. 2870.

133 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 120, r. 29952; Beyhakî, *Şuabü’l-îmân*, III, 380, r. 1843; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 58, r. 4158; Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-ummâl*, I, 512, r. 2273.

Bu hadisi; Beyhakî *Şuabü'l-îmân*'da, Hazret-i Âişe validemizden sened-i *sahîh* olarak ve İbn Ebî Şeybe de yine Hazret-i Âişe valide-mizden mevkûfan zikretmiştir. Cennet dereceleri Kur'an âyetleri kadardır. Ehl-i Kur'an'dan her kim cennete girse onun fevkinde hiçbir derece olmayacaktır. Son (en üst) derece ehl-i Kur'an'a mahsus-tur. İşte dünya, muvakkat bir âlem, kavgası, gürültüsü bitmez. Yazı ayrı, kışı ayrı bir telaş, bir mihnet, bir meşakkat, gençliğe ihtiyarlık gelip çatar, sonra da ölüm alıp götürür. Bu sağlık, hayatını iman ve Kur'an'la geçirip nihayet o sonsuz âhiret hayatına, cennete ulaşmak ve en yüksek cennet derecelerine ve son derece kıymetli cennet ni-metlerinden istifade etmek isteyen herkese layık ve lazım olan şey evvel emirde Kur'an-ı Kerim'i okuyup öğrenmek helâl ve haramına vâkıf olmak; müteşâbihâtı da ehline terk etmek en büyük bir nimet ve servettir ki ne tükenir ne de biter, vesselâm.

Şunu da bildirmek lazımdır ki; “İlmiyle faydalanılan bir alim, bin âbiden daha hayırlıdır.” diye Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* beyan buyurmuşlar.

«عَالِمٌ يُنْتَفَعُ بِعِلْمِهِ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ»¹³⁴

“İlimden faydalanılan bir alim bin âbiden daha hayırlıdır.”

Ve bu da çok mühimdir ki;

«طَيِّبُوا أَفْوَاهَكُمْ، فَإِنَّ أَفْوَاهَكُمْ طَرِيقُ الْقُرْآنِ»¹³⁵

“Ağızlarınızı iyice temizleyin, çünkü ağızlarınız Kur'an'ın yoludur.”

Kur'an okumasını, öğrenmesini ve faydalanmasını isteyen her müslümanın evvela ağızını pis şeylerden, pis sözlerden ve bütün pisliklerden koruması da şarttır. Yoksa okuduğu Kur'an'dan hiçbir suretle faydalanması mümkün olamaz. Helâl lokma o kadar mühimdir ki hayatın düzgünlüğü, rahatlığı, iç ve dış huzuru hep bu helâl lokmaya bağlıdır. Helâl ve haramı tanıtan kitapları okumak ve onları öğrenmek; itikadını, ibadetini öğrenmek kadar lazımdır. Zira;

«سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لَا يَكُونُ فِيهِ شَيْءٌ أَعَزَّ مِنْ ثَلَاثَةٍ:

134 Deylemî, *el-Firdevs*, III, 41, r. 4100; 183.

135 Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 603, r. 2752.

دِرْهَمٌ حَلَالٌ، أَوْ أَخٌ يُسْتَأْنَسُ بِهِ، أَوْ سُنَّةٌ يُعْمَلُ بِهَا»¹³⁶

“Yakında bir zaman gelir ki o gün insana üç şeyden daha aziz bir şey olmaz: Onlardan birisi helâl bir para. İkincisi kendisiyle ünsiyet edilebilen bir kardeş, üçüncüsü de amel edilebilen bir sünnettir.”

Helâl para bulabilmek ne kadar mühimse özü doğru sözü doğru samimi bir kardeş, bir dost, bir ahbap bulabilmek de o kadar mühimdir. Sonra bir de sünnetleri ihyâ. O da ayrıca bir nimettir. Çünkü bu âhir zamanda bu üçü bir araya getirebilmek âdetâ bir şanstır. Şu birkaç hadîs-i şerîfi de yazayım da bu kadarla iktifa etmiş olalım, tevîk Allah'tandır:

«الْقُرْآنُ غِنَى لَا فَقْرَ بَعْدَهُ، وَلَا غِنَى دُونَهُ»¹³⁷

«الْقُرْآنُ هُوَ الدَّوَاءُ»¹³⁸

«الْقُرْآنُ شَافِعٌ مُشَفِّعٌ، وَمَا جِلُّ مُصَدِّقٍ؛

مَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَ ظَهْرِهِ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ»¹³⁹

136 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, I, 35, r. 88; Deylemî, *el-Firdevs*, II, 320, r. 3449; İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, XIII, 31; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, XI, 126, r. 30886; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, IV, 370; Harâitî, *Mekârimü'l-ahlâk*, I, 246, r. 754.

137 “Kur'an zenginlik tir ki ondan sonra fakirlik olmaz ve ondan başka zenginlik de yoktur.” Ebû Ya'lâ, *Müsned*, V, 159, r. 2773; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 190, r. 2376; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, I, 255, r. 738; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, I, 186, r. 276; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 229, r. 4677; İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, LVIII, 73-74; Heysemî, *Mecme'u'z-zevâid*, VII, 158, r. 11630; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 516, r. 2307.

138 “Kur'an bizatihi devâdır.” Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, I, 51, r. 28; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 229, r. 4676; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 517, r. 2310.

139 “Kur'an (sahibi hakkında) şâfî (şefa at eden) ve müşeffâ (kendisine şefa at yetkisi verilen) dir. Mâhil ve musaddaktır. Kim onu önüne alır rehber edinirse onu cennete götürür. Kim de onu arkasına alır (onunla amel etmezse) onu cehenneme sürükler.” Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, I, 51, r. 28; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 229, r. 4676; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 517, r. 2310.

فَلْيُجَلِّ صَاحِبُ الْقُرْآنِ رَبَّهُ عَنْ إِيْتَانِ مَحَارِمِهِ»¹⁴⁰

«الْقُرْآنُ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ»¹⁴¹

«الْقُرَاءُ عُرَفَاءُ أَهْلِ الْجَنَّةِ»¹⁴²

-12-

وَرَبُّ الْعَرْشِ فَوْقَ الْعَرْشِ لَكِنَّ
بَلَا وَصِفِ التَّمَكُّنِ وَاتَّصَالِ

[Arş'ın Rabbi Arş'ın fevkindedir. Fakat bu, mekân tutmak ve Arş'a temas etmek niteliğinde değildir.]

Rabbü'l-Arş ki Hazret-i Allah'tır. Arş'tan âlîdir. Lâkin Arş'ta müstekar ve Arş'a muttasıl da değildir. En çok ihtilaflı olan meselelerden birisi de budur. Cenâb-ı Hak hakkında hemen herkes bir fikir beyan etmiş, hatta bizim Hanbelî mezhebi de Allahu Teâlâ'nın cisim olduğuna zâhib olmuştur. Diğer mezhep sahipleri de her birisi kendi akıllarınca bir şeyler söylemişler. Onları yazmayı bile hoş görmedim. Ehl-i sünnet onların her birisine güzel güzel cevaplar vermiş. Bu da Tâhâ sûresindeki;

﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾¹⁴³

[O Rahmân('ın hâkimiyeti) arşı kuşatmış/hükmü altına almıştır.] âyet-i kerîmesinden çıkmaktadır.

140 “Kur'an, Allahu Teâlâ'nın kelâmıdır. O halde Kur'an sahipleri (anlayarak okuyanlar) rablerini yasaklarından uzak durarak yüceltsinler.” Deylemî, *el-Firdevs*, III, 228, r. 4671; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 551, r. 2470.

141 “Kur'an, Allahu Teâlâ'ya göklerde ve yerde bulunanlardan daha sevimlidir.” Dârimî, “Fedâilü'l-Kur'ân”, 6, r. 3401; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 230, r. 4679; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 528, r. 2363.

142 “Kur'râlar (Kur'an'ı anlayarak okuyanlar) cennet ehlinin arifleridir.” Dârimî, “Fedâilü'l-Kur'ân”, 33, r. 3527; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, III, 132, r. 2899; Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl*, II, 87; İbn Asâkir, *Târihu Dimeşk*, LXIX, 205; Makdisî, *el-Muhtâre*, VI, 99-100, r. 2084; Heysemî, *Mecme'u'z-zevâid*, VII, 161, r. 11641; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 414, r. 2288; İbn Hacer, *Metâlibü'l-âliye*, XIX, 282, r. 24850.

143 20/Tâhâ, 5.

Rahman, Cenâb-ı Hakk'ın bir ismidir. Esmâ-ı Hüsnâ'nın ikincisidir. Alâ harf-i cer olmakla Arş kelimesini cerreder. Dünyayı semâvâtı ile beraber muhît olan Hak Teâlâ'nın bir kürsisi vardır. Arş ise bunların hepsini muhît olan bir varlıktır ki kürsi o kadar büyüklüğü ile Arş'ın yanında ufacık kalır. İşte Cenâb-ı Hak bu Arş'a istevâ kelimesini buyurdu. İstevâ'da bir bakımdan istikrar mânası varsa da burada bu mânayı kullanmak hatalı görülmüştür de Ehl-i sünnet bunu tevil edip istilâ mânasını daha münasip görmüşler.

İmam Mâlik hazretleri de; "İstevâ mâlumdur. Lâkin keyfiyeti meçhuldür. Ona iman vâcibdir, ondan sual de bid'attir." deyip sözü kesmiştir.

Müteahhirîn ulemâsı ise teviline gidip istilâyı, iktidar ve itmam ile tevil ettiler. Ve bunu ahkem ve eslem saymışlardır. Çünkü kestirme yolu şöyle diyorlar: "Allahu Teâlâ hâlıktır. Arş yok iken de Allahu Teâlâ yine vardı. Arş'ı da O yarattı. Arş mahlûktur. Hâlık mahlûkuna muhtaç da değildir. Binâenaleyh mahlûk ne kadar büyük olursa olsun, onu yaratan Allahu Teâlâ hudutlu yaratmıştır."

Yani şu kadar eni ve şu kadar da boyu vardır. Halbuki Allahu Teâlâ hazretlerinin ne eni ne de boyu vardır. O, Hâlık-ı kâinat ve mevcûdât'tır. Öyle yarattığı bir mahlûka mı muhtaç olacak, onun istikrar mânasını istilâyâ çevirip Hâlık-ı Zülcelâl Arş'ı da muhîttir, istilâ etmiştir. Çünkü Arap şairlerinin güzel sözleri vardır:

قَدْ اسْتَوَى بِشْرٌ عَلَى الْعِرَاقِ مِنْ غَيْرِ سَيْفٍ وَدَمٍ مَهْرَاقٍ

beytinde Irak denilen ülkenin istilâsını istevâ kelimesiyle beyan etmiştir. Irak'ın min gayri seyf'ten murâdı harpsiz, kan dökülmeden sulh ile teslim olmalarını;

قَدْ اسْتَوَى بِشْرٌ عَلَى الْعِرَاقِ

Irak'a hâkimiyetlerini belirtmiştir. Buna binâen;

﴿اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ﴾¹⁴⁴

âyetine de böylece istilâ mânasını vermekle doğru iş görmüşlerdir.

Cenâb-ı Hak, hiç şüphesizdir ki mekândan ve zamandan münezzehtir. Ona mekân isnâd etmek pek büyük bir hata olsa gerektir. Çünkü Hak Teâlâ mekân ve zaman yok iken de var idi. Mekân ve zamanı o yaratmıştır. İmdi nasıl olur da yarattığı bir mekâna oturdu veya karar kıldı, diyebiliriz. En iyisi ve hepsinden iyisi, İmam Mâlik hazretlerinin dediği gibi; “İstevâ ale’l-arş, keyfiyeti bizim meçhulümüzdür. Buna iman vâcibdir. Bu istevâ nasıl, diye sormak da bid’attir.” deyip kesip atmıştır.

Mâlumdur ki insan haddizâtında çok âciz bir mahlûktur. Her şeyi bilmesi mümkün olmadığı gibi her şeyi görmesinin de mümkün olmadığı gözlerimizin önündedir. Gözlerimizin önünde olan havayı ve buna benzer birçok şeyleri görmediğimizi kim inkâr edebilir? Hele bilemediklerimizin bildiklerimize nispeten daha çok olduğu da muhakkaktır.

Cenâb-ı Hak cümlemizi afv ü mağfiret buyurup, tevfi-kât-ı same-dâniyyesine mazhar eylesin. Emirlerine imtisal edip yasaklarından kaçınan ve daima rızasına göre hareket eden sevgili ve bahtiyar kullarının arasına biz günahkâr kullarını da kabul buyursun, âmîn.

-13-

وَمَا التَّشْبِيهُ لِلرَّحْمَنِ وَجْهًا فَصْنُ عَنْ ذَاكَ أَصْنَافَ الْأَهَالِي

[Rahmân olan Allah’ı herhangi bir şeye benzetmenin meşrû bir yolu yoktur. Şu halde müslüman halkı bu tür inançlardan korumaya çalış.]

Allahu Teâlâ hazretlerine hiçbir veçhile teşbih, müşâbehet yapılamaz. Çünkü Hak Teâlâ hazretleri ne Zât’en ve ne de sıfâten varlıklardan hiçbirine benzetilemez.

Ehl-i İslâm’ın bu gibi müşâbehet olan şeylerden son derece sakınıp korunması lazımdır. Zira Kur’ân-ı Azîmüşşân’da birçok âyet-i kerîme bu hususta açıkça bizleri müşâbehetten men etmektedir. Bâhusus;

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾¹⁴⁵

“Hiçbir şey O’nun gibi değildir.” âyet-i celîlesinde bunu güzelce belirtmiştik.

Binâenaleyh Cenâb-ı Hakk’a, ne Zâtı’nda ve ne de sıfâtında bir benzerinin olması muhaldir. Çünkü Cenâb-ı Hak kemâl sıfatı ile mutasıf olduğu gibi kemâline nakîse veren her şeyden münezze ve müberrâdır. Bizler de Hâlık-ı Zülcelâl’i kemâliyle bilmekle mükellefiz. Kemâl ile mârifet ise Allahu Teâlâ’nın bütün sıfatlarını iyice bilmeye mutavakkıftır. Bu da Hak *sübhânehû ve teâlâ’yı* sıfât-ı Zâtiyye ve sıfât-ı sübûtiyyesi ile bilmek ve o sıfatları noksanlıktan tenzih etmekle mümkündür. Hâlık’ın gerek âzâlarda ve gerek Zâtı’nda bir benzerlik tasavvuru katiyen câiz değildir. Bu gibi âyetlerin mânasını istevâ kelimesinde olduğu gibi Hakk’a tefvîz eder, selâmet yoluna gideriz. Çünkü gerek âyet-i kerîmelerde ve gerek hadîs-i şerîflerde zikrolunan el, göz, yüz, parmaklar, suretler, ayak hepsi bizim idrakimizin, havsalamızın dışındadır. Tevilini Allahu Teâlâ’ya bırakmaktan daha eslem, sâlim bir yol yoktur.

Mesela;

﴿وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا﴾¹⁴⁶

A’yün, gözdür. Ve;

﴿خَلَقْتُ يَدَيَّ﴾¹⁴⁷

Yed, eldir.

﴿فِي جَنْبِ اللَّهِ﴾¹⁴⁸

Cenb, “yan” demektir.

-
- 146 “Gözetimimiz (altında) ve vahyimizle gemiyi yap! Zulmedenler hakkında da (kurtulmaları için) benden bir istekte bulunma! Çünkü onlar (suda) boğulacaklardır.” 11/ Hûd, 37.
- 147 “(Rabbin) buyurdu: ‘Ey İblis! İki elimle (yani kudretimle) yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Büyüklük mü tasladın, yoksa yücelerden mi oldun?’” 38/ Sâd, 75.
- 148 “(Yoksa o azap günü, günahkâr) kişi: ‘Allah’a karşı aşırı gitmemden dolayı yazıklar olsun bana! Gerçekten ben (Kur’an ve mü’minlerle) hakikaten alay edenlerden dim.’ diye(rek üzüle)cektir. “39/Zümer, 56.

«قُلُوبُ بَنِي آدَمَ كُلُّهَا بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ»¹⁴⁹

hadîs-i şerîfindeki *üşbu* kelimesi “parmak” ve;

«يَضَعُ الرَّبُّ قَدَمَهُ»

Cehennem doymak bilmez bir tavırla¹⁵⁰ “Daha yok mu?” der. Tâ ki Cenâb-ı Hak Rabbü’l-izzet ayağını vaz’ eder, koyar. *Kademehû*, “ayağı” demektir. İşte bunlara benzer ne kadar nesne varsa bunların hepsinde mânasını Hakk’a havale edip inanır ve iman ederiz. Lâkin “Nasıldır?” diye ne düşünürüz ve ne de teville lüzum görürüz. Eli, ayağı, gözü, parmakları vardır amma bizim bildiğimiz el, ayak, göz, parmak vesaire gibi değildir. Elden murâd, kuvvetidir demişlerse de Hakk’a bırakmak en sâlim yoldur, vesselâm...

-14-

وَلَا يَمُضِي عَلَى الدَّيَّانِ وَقْتُ وَأَحْوَالٌ وَأَزْمَانٌ بِحَالٍ

[Bütün insanları hesaba çekecek olan Allah’ın üzerine vakit ve zaman geçmez. O’na hiçbir şekilde değişiklik de âriz olmaz.]

Cenâb-ı Hak üzerine vakit, ahvâl ve ezman geçmez. Mekândan münezzehe olduğu gibi tahavvülât, terakkiyât ve tenezzülâtta münezzehtir. Deyyân kelimesi, din kelimesinden cezâ mânasınadır. Mâlik-i *yevmi’d-dîn*’de olduğu gibi. Deyyân mecaz mânasına Hak Teâlâ’nın ismidir. Gerek vakitler, gerek zamanlar ve gerek hâller mahlûka ait hadiselerdir. Allahu Teâlâ hazretleri, bu vakitler ve zamanlar yok iken de var idi. O yine öyledir.

Vakitler, zamanlar, kâinatın yaratılışından sonra meydana gelmişlerdir. Ve bu hususta birçok fikir beyan etmişlerse de mü’minler bunların hiçbirisine iltifat etmeyip “Hazret-i Allah *celle ve alâ* hazretleri terakkiden, tenezzülden berî, zaman ve mekândan, hâl ve ahvâlden; mâzî, müstakbel, geçmiş ve gelecek gibi şeylerden münezzehtir ve müberrâdır.” demişler. Gerek hâl, gerek mâzî ve gerek müstakbel

149 “Âdemoğlunun kalbi Rahman’ın iki parmağı arasındadır.” Müslim, “Kader”, r. 17; Ahmed b. Hanbel, II, 168, r. 6569; 173, r. 6610; İbn Hibbân, *Sahîh*, III, 184, r. 902; Abd b. Humeyd, *Müsned*, I, 137, r. 348; Bezzâr, *Müsned*, VI, 430, r. 2460; Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, VII, 156, r. 7692.

150 Beyhakî, *el-Esmâ ve’s-sıfât*, II, 190, r. 755.

gibi hâller ancak kullar için icat edilmiştir ki işlerini âsânlıkla ve güzelce görebilsinler. Onun için ay 29 veya 30 gün olarak; 15 gün büyür, 15 gün de küçülerek 30 günü tamamlar, biz de buna “bir ay oldu” deriz. Bir de güneş ile 12 aya bölme yapılmış ve dört mevsime bölünerek yaz, kış, ilkbahar, sonbahar diye adlandırılmıştır ki bu bir senede, senelik hesaplar yapılır, dünya işlerinde mahlûkâta lazımdır. Hâlık-ı Zülcelâl’in böyle hesaplara ihtiyacı yoktur ki O’na zaman, vakit ve hâl ıtlak edilebilsin.

Binâenaleyh Hâlık-ı Zülcelâl hazretleri bu gibi şeylerin hepsinden münezzehtir ve müberrâ olduğu için Sübhânallah diye her namazın arkasından hem de 33 defa tekrar ederek Cenâb-ı Hakk’ı her türlü Zât-ı Ecell ü A’lâsına nakîsa verecek her şeyden tenzih etmeyi başlıca vazife saymıştır.

-15-

وَمُسْتَغْنٍ إِلَيَّ عَنْ نِسَاءٍ وَأَوْلَادٍ إِنَاثٍ وَأَوْرَجَالٍ

[Benim ilâhım kadınlardan (eşlerden) münezzehtir.
Kız ve erkek evlâttan da müstağnîdir.]

Cenâb-ı Vâcibü’l-Vücûd hazretleri gerek kadın gerekse erkek ve kız evlatlarından müstağnîdir. Hiç şüphe yoktur ki bunlar, dünya hayatının çeşitli cilveleridir. Gerek kadın ve gerekse çocuk heves ve arzuların, beşerî ihtiyaçların mahsulüdür. Tabi beşeriyet ve bütün mahlûkât ve mevcûdâtın sahibi olan Allahu Teâlâ hazretleri bunların hepsinden berîdir. Bunlar hep bir ihtiyaç neticesidir. Hâlık-ı Zülcelâl hazretlerinin tabi bunların hepsinden müstağnî olduğu cümlece mâlumdur. Fakat bu insanoğlu çok acayip bir mahlûk; herkes başka başka fikirler beyan etmekten de çekinmemişlerdir. Mesela yahudi kavmi Üzeyir *aleyhisselâm* hakkında; “Allah’ın oğludur.” diyecek kadar ileri gitmişler ve bazıları da “Melekler Allah’ın kızlarıdır.” diyecek kadar akılsızca hareket etmişlerdir.

Nasrânîlerin İsa *aleyhisselâm* hakkında “Allah’tır.” dedikleri mâlum. Bunlar kitap sahipleri oldukları halde de yine söyleyeceklerini söylemekten çekinmemişler ve şirke gitmişlerdir. Bir de bugün bildiğimiz ateşperest Mecûsîler vardır ki bunlar da “Allah ikidir.” derler. Birine Yezdân diğerine de Ehrimen diyorlar. Yezdân kadîm, Ehrimen ise sonradan olmuştur. Bir de Seneviyye tâifesi vardır ki nur ve zulûmâtın ebedî kadîm ve hâlık olduğuna inanırlar.

Putperestler ise kimi ateşe, kimi surete kimi de yaptıkları putlara taparlar. Bir de Sâbiyye tâifesi vardır ki bunlar da yıldızları ilâh tanırlar. Tabiatçiler ise ayrı bir dert.

Ve *müstağnin ilâhî* beyt-i şerîfi bunları ve bunlara benzer ne kadar sapık itikad varsa hepsini reddeder. Halbuki bu sapıkların adedi hemen bilinmeyecek kadar da çoktur. Hatta bugün bile memleketimizde şeytana tapanların bulunduğunu duyunca insan hayretlere düşmektedir. Halbuki yine bugün Hindistan’da ve eski Çin’de hayvanlara kadar tapanların bulunmakta olduğu öğrenilmektedir. Müslümanlar ile Hindular arasında bu hususta büyük kavgalar olmaktadır. Demek ki Allahu Teâlâ’yı öyle kolayca bilmeye insan kafası yetmemektedir. Herhalde bir kitap ve bir peygambere ihtiyaç kat’îdir. Bir de o kitap ve peygambere tam mânasıyla uymak ve emrine tâbi olmak da şarttır, vesselâm.

-16-

كَذَّا عَنْ كُلِّ ذِي عَوْنٍ وَنَصْرٍ تَفَرَّدَ ذُو الْجَلَالِ وَالْمَعَالِي

[Yine azamet ve yücelikler sahibi olan Allah,
her türlü yardımcidan ve destekçiden de münezzehdir.]

Allahu Teâlâ hazretleri kadın, erkek ve kız evlatlarından müstağnî olduğu gibi her nev’i yardımdan ve düşmanlarını def etmekte kimsenin yardımına muhtaç olmaktan da berîdir. Hazret-i Allah azze ve celle aynı zamanda Celâl sahibi, şân u şerefi âlîdir. “*Celâl* sıfât-ı selbiyyeden ve *me’âli* kelimesi de sıfât-ı sübûtiyyeden olduğuna işarettir.” demişler. Zira celâl ve ulûm şerefi sahibi bir Zât-ı Ecell ü A’lânın elbette muîn ve yardımcılarından müstağnî olacağı bedîhîdir. Pek âşikârdır ki merhûm ve mağfûrunleh’in bu beyti, bütün sapık fikirleri redde kâfidir.

Cenâb-ı Hak Zülcelâli ve’l-ikrâm hazretleri Zât ve sıfâtında bir tanedir. Buna benzer şerîk ve nazîri olmadığı, her cihetle âşikârdır. Fakat yine öyleyken evvelce de arzolunduğu gibi Allahu Teâlâ’yı bilmeye insanın gücünün yetmediği görülen hadiselerle tezahür etmektedir. Nasıl olur da dünyaya sığmayan, demirleri bile bugün göklerde gezdiren ve eşyaları çok uzak mesafelere süratle, hava gemileri denilen uçaklarla taşıyan insan; yine kendi eliyle yaptığı heykellere, putlara tapacak kadar da küçüklük göstermektedir. Sonra asıl mühim

olan; İslâm dini gelip Allahu Teâlâ'nın nasıl olacağını açıkladıktan sonra da hâlâ inatlarında ısrarları herhalde cehennemdeki azaplarının artacağına alâmet olsa gerektir. Elhamdülillah İslâm dini Allahu Teâlâ'yı bizlere ne güzel öğretmiştir. Her zaman; *Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke lehü, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr* diye Cenâb-ı Hakk'ı böylece överiz.

Rabbimiz bizleri hak yoldan ayırmasın. Âmîn.

-17-

يُمِيتُ الْخَلْقَ فَهَرَّأْ ثُمَّ يُحْيِي فَيَجْزِيهِمْ عَلَى وَفْقِ الْخِصَالِ

[Eşsiz gücüyle mahlûkâtın hayatlarına son verir, zamanı gelince de diriltir. Amellerine mukabil onlara ceza veya mükâfat verir.]

Cenâb-ı Vâcibü'l-Vücûd hazretleri bütün mahlûkâtını kahr u galebesiyle öldürür, yok eder, ifnâ eder. Sonra da cümlesini ihyâ edip dirilterek kıyamet gününde herkesin amellerine, itikadına, niyetine göre muvâfık muamele eder. Hayır işleyenlere hayırlı yerler, cennetler, nimetler, ikrâm u ihsânlar verir. Saadet ve selâmetle yaptıklarının mükâfâtlarını görünce, nâil olacakları sevinç ve sürûru tarife de imkân olmaz. Bu beyitte pek mühim meseleler vardır. Bir kere yok olan vücudu tekrar diriltmesi, bu cesetlerin mahşere toplanması, amellerinin tartılması iyilere mükâfât kötülere de mucâzât verilmesi gibi ki bugünün insanı da geçmiş olan insan da bu hususta çok acayip fikirlere sahip olmuştur.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri ölümlerin dirileceğinden bahsedince inançsız olan kâfirler Efendimiz'in huzurunda bazı çürümüş kemikleri ufalayarak toz hâline getirip; “Bunlar mı dirilecek?” diye istihzâya kalkan bedbahtlara karşı Hazret-i Allah *celle ve alâ* Peygamberimiz'e hitâben: “Ey habibim! Söyle o kâfirlere, sizi ilk önce yaratan, hatta ölmüş dediğiniz güneşten kopan o ateş parçasından bugün dahi gözlerinizin önünde yediklerinizin hepsi o topraktan değil mi? İşte o yediklerinizi kan ve menî yani insan hücrelerini orada halk eden Allahu Teâlâ yarın da öldükten sonra yeniden halk edecek, icad edecektir.”¹⁵¹

Sen ister inan ister inanma... İşte meydanda; bu kadar mahlûkât ve mevcûdatı ki sayısını bilmek bugün bile mümkün olamamaktadır,

gördüklerimiz ve bildiklerimiz ise pek mahduttur. İşte bunları yoktan halk eden Allah *celle ve alâ* yarın da bizleri böylece halk edecektir. Bu dirileri inkâr, âhireti de inkârdır. Cennet ve cehennemi de inkârdır; tabîî hesap kitap da yok, herkesin yaptığı yanına kalacak bir mesuliyet denilen gün yok; ne âlâ memleket! O zaman yamyamlar gibi gücü yeteni istediği gibi yer, parasını alır, malını da alır, hatta canını bile alır. Halka can verip sonra alan ve sonra da diriltip, hesaba çeken ve hesap neticesi mîzandan, teraziden, kantardan geçip aldığı numaraya göre ya cennet veya cehennemi boylayacak ve dünyadaki yaptıkları hayır ve şerleri herkes görecektir. “Herkes ameline göre karşılık vermesi...”¹⁵² hükmü cârî olacaktır.

Bunun için şu cesedin yaşamasına sebep olan ruhtan bir miktar bahsetmek icap edecektir. Mâmâfih ruhun hakikatine kimsenin aklı ermemiştir. Fakat büyükler tetkikleri neticesinde bir parça mâlumât vermişlerdir. Diyorlar ki; ruh iki kısımdır. Birisi rûh-ı hayvânî, birisi de rûh-ı insânîdir. Rûh-ı hayvânîyi, doktorlarımız ve her yüksek tahsilli insan bilir ki o bir cism-i latîftir. Menbaı kalb-i cismânîdir. Kalbin atışı ile bütün vücuda sirayet eder. Ve bu suretle de insan vücudunda hayat hâsıl olur.

Rûh-ı insânî ise bir lâtîfe-i gaybiyye-i ilâhiyyedir ki âlem-i emir den insana hediye edilmiştir, âlem-i müdrikedir ve rûh-ı hayvânî üzerine binmiştir. Hakikatini anlamaktan beşer âcizdir.

İmâm-ı Gazzâlî’ye göre ruh, cisim değildir ve ilmin alime hulûlü gibi de değildir. Kalb ve dimağa hulûl eder araz da değildir. Belki cevher-i ulvîdir. Nefsini ve Hâlıkını ve mâkûlâtı idrak eder. Onun şânında;

﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾¹⁵³

[De ki: “Ruh, Rabbimin emrinden (yarattığından bir şey)dir.”] vârid olmuştur. Yani emir ile mevcut olmuştur. Âlem-i emirdendir.

Emir, gayr-ı maddiyâtta müsta’meldir. Halk ise maddiyâtta müsta’meldir. Onun için ruh maddiyattân değildir. Bir latîf-i nûrânî ve inhlâlî gayr-ı kâbil ve letâfetten nâşî uzaya sârî olur. Ve Hak Teâlâ hazretleri rûh-ı hayvânî ile beyinlerini (aralarını) telif eyledi ve birbirlerine âşık oldular. Bunlar bedende bulundukça beden diri ve uyanık olur.

152 39/Zümer, 70.

153 17/İsrâ, 85.

Bedenden alâkasını kesmeden ayrılrsa uyku hâsıl olur. Bedenden alâkasını tamamiyle keserse o zaman da ölüm hâsıl olur. Çocuk ana karnında iken dört ay olunca kendisine bu ruh nefholunur. Muayyen ve mukadder olan ömür boyunca o, bedende olur. Müddet bitince ruh kabzolunur, ölüm meydana gelir. Bu sefer topraktan halk olunan âdemoğlu yine toprağa iade olunur. Ruh, o anda, güneşin yere yayıldığı gibi bedene fâiz olup sual ve cevaptan sonra makamlarına dönerler. Herkesin cennet ve cehennemdeki yerleri mevcut olduğundan mü'minlere kabirden mânevî bir pencere açılıp cennetteki yerini görerek telezzüzât-ı mâneviyye içerisinde makam ve mahallerine rücû ederler. Mahşer gününde yine emr-i Hudâ ile *bilkülliye* bedene taalluk edip hesap ve kitaptan sonra yine herkes cennet veya cehennemdeki yerlerine giderler. Bu ecel mukadderdir, katiyen değişmez. Nahl sûresinin 61. âyeti olan;

﴿فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾¹⁵⁴

[Onların eceli gelince, ne bir saat geri kalırlar ne de ileri geçerler.] âyet-i kerîmesi mûcibince insana verilen ve emanet olan ruh, dakikasında alınır ve cümle mahlûkât bu suretle yokluğa gittikten sonra, Cenâb-ı Hak'tan başka, hiçbir mahlûk kalmaz da Hazret-i Allah o zaman; “Hani bu mülkün sahipleri nerede? Kavga kıyamet koparıyorlardı.” Bugün hiç kimseden, tabi ses yok. O zaman Hâlîk-ı Zülcelâl'in;

﴿لَمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ﴾¹⁵⁵

“Bugün mülk kimindir?” fermân-ı ilâhîsi zuhur eder.

Kırk günden sonra ikinci nefha ile cümle mahlûkât dirilip ruhlar bedenlerine girer ve mahşere sevk olunurlar. İslâm itikadı böyledir. Kim ne derse desin! Hepsî âciz mahlûkların sözleridir; bize yaramaz. Biz ancak Allah'ımızın ve Peygamberimiz'in dediklerine bakarız. Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾¹⁵⁶

154 16/Nahl, 61.

155 40/Mü'min, 16.

156 30/Rûm, 40.

“Allah, sizi yaratan, sonra size rızık veren, sonra sizi öldüren, sonra sizi diriltendir.”

﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾¹⁵⁷

“Nihayet ancak O’na döndürüleceksiniz.”

Evvela halk ettiğini, sonra onları rızıklandırıldığını, sonra öldürdü-
ğünü, sonra da tekrar dirilttiğini sonra da kendisine rücûsunu beyan-
la diğer bir âyet-i kerîmede ise;

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَ كُفُوكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾¹⁵⁸

“Allah’tan başka ilâh yok, ancak O vardır. Andolsun ki O sizi kıya-
met günü mutlaka toplayacaktır. Onda hiç şüphe yok.” buyurmakta-
dır.

Allahu Teâlâ kıyamet günü hiç şüphesiz kullarını toplayacaktır.

﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾¹⁵⁹

“Muhakkak Allah kabirlerdekiileri diriltecektir.”

İşte o kabirdekiler de ba’s olunacak. *İzâ zülzilet* sûresinde;

﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ

خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾¹⁶⁰

“Bütün canlılar hesapları görülmek üzere mahşere sevk olunurlar.
Herkes yaptığından, zerre miktarı hayır veya şer; onun mükâfât veya
mücâzâtını görecektir.”

Hatta boynuzlu koyundan boynuzsuz koyun hakkını alacak ve son-
ra onlara “Toprak olunuz.” denecek. İşte o gün, o dinsiz kâfirler de;

﴿يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا﴾¹⁶¹

157 2/Bakara, 28; 30/Rûm, 11; 39/Zümer, 44.

158 4/Nisâ, 87.

159 22/Hacc, 7.

160 99/Zilzâl, 6-8.

161 78/Nebe, 40.

[Keşke ben (bu azabı görmeyip) toprak olsaydım!] diye onlar da toprak olmalarını isteyecekler ama ne fayda!

Binâenaleyh dinsizlerin inkârları mü'minleri, müslümanları hiçbir sûretle aldatamaz. Çünkü bizler lehülhamd, Allahu Teâlâ hazretlerinin her şeye kâdir olduğuna inanmışızdır. O, ne isterse öyle yapar. Şu varlık, O'nun her şeyi yapacağına alâmettir. İnsanın kendisi de öyle değil mi? Bir menî parçası, o karanlık ana rahminde; bak, hiçbir kusur bulabilecek misin? Ne kadar güzel, boy bos, endam, âzâlar hep yerli yerinde. Eğer o karanlık yerde bize her türlü âlât ve edevâtı verseler doğru dürüst bir resim bile çizemeyiz.

Onun için Allahu Teâlâ ve Tekaddes hazretlerinin her dediğini yapmaya çalışmak da mü'min-i muvahhidin başlıca vazifesidir. Çünkü âhiretteki cennet dereceleri de o amellere göre olacaktır. Peygamberimiz'in ve onun ashabının yaptığı gibi ibadetlerimizi ihlâsla birlikte yalnız ve yalnız Allahu Teâlâ'ya karşı îfâ etmeye çalışır ve hedefimiz de O'nun rızası olmak üzere; îlâhî ente maksûdî ve *rıdâke matlûbî* deriz.

Hak *celle ve alâ*, bizleri de rızası yollarından zerre miktarı ayırmasın ve hıfz u himâyesinde dâim eylesin. Âmîn...

-18-

لِأَهْلِ الْخَيْرِ جَنَّاتٌ وَنُعْمَىٰ وَلِلْكَفَّارِ إِذْرَاكَ النَّكَالِ

[Mü'minler için cennet ve nimetler, kâfirler için ise cehennem tabakalarında azaba mâruz kalma sonucu vardır.]

Cenâb-ı Feyyâz-ı Mutlak hazretleri ehl-i hayrı -ki mü'min-i mutîden ibarettir- cennet ve nimetleri ile taltif buyuracakları gibi küffâr ve inanmayan dinsizler de cehennem azabıyla tâzib olunacaklardır. Bu hususta Kur'ân-ı Kerîm âyetleri ve hadîs-i şerîfeler pek çoktur:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ﴾¹⁶²

[Şüphesiz ki Allah, iman edip sâlih amellerde bulunanları ... cennetlere koyacaktır.]

ve;

﴿أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾¹⁶³

[Takvâ sahipleri için hazırlanmış...] gibi âyât-ı kerîmelere ve din-sizler hakkında da;

﴿وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾¹⁶⁴

[Kâfirler için hazırlanmış ateşten sakının.]

﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا﴾¹⁶⁵

[Onlara ... çılgın alevli bir ateş hazırlamıştır.] vaîdi ile de doludur.

Cennete girenler için hazırlanan nimetleri kulların idrakine imkân yoktur. Çünkü gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, beşerin hatırına bile gelmedik, gelmesine de imkân olmayan nimetler ki bunlar hep ehl-i îmân için hazırlanmıştır. Ne biter ve ne de tükenir. Her lokmanın tadı, lezzeti, zevki hep ayrı ayrıdır. Hepsî de birbirinden üstündür. Ve bunlar daha Âdem *aleyhisselâm*'ın cennete girip çıkmasından da anlaşılacağı gibi, hazırlanmış ve el'an mevcuttur. Uiddet kelimesinden de bellidir. Bu sayısız nimetler hep Cenâb-ı Hakk'ın lütf u keremidir ki ebrâr denilen mutî ve iyi ahlâklı, musallî, herkese iyilikçi, imanı bütün kimselere bağışlanan cennet evleri, hûrîleri, gılmanları, tarife ve tavsife kimsenin gücü bile yetmez.

Ne yazık o kâfirlere ki bu nimetlerden mahrum olmalarıyla beraber bir de;

﴿إِنَّ الْمُتَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾¹⁶⁶

[Şüphesiz münâfıklar, ateşin en aşağı tabakasındadır.]

Münâfıklar ki bunlar da kâfirlerin eşleridir. Cehennem en esfeline, en dibine girecekleri gibi oradaki azaplar da cennetin nimetlerine mukâbil felaket üstüne felaket, azap üstüne azap...

Cenâb-ı Hak, cümle Ümmet-i Muhammed'i bu azap evlerine düşmekten korusun ve kurtarsın. Âmin...

163 3/Âl-i İmrân, 133.

164 3/Âl-i İmrân, 131.

165 33/Ahzâb, 64.

166 4/Nisâ, 145.

-19-

وَلِلْجَنَّاتِ وَالنَّيِّرَانِ كَوْنٌ
عَلَيْهَا مَرُّ أَحْوَالٍ خَوَالٍ

[Cennet ile cehennem şu anda mevcuttur. Her birinin üzerinde nice yılların geçmiş olması söz konusudur.]

Cennet, yedi kat göklerin üstünde ve Arş'ın da altında olduğu ve genişliği semâvât ve arzın genişliği kadar olup;

﴿أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾¹⁶⁷

muttakîlere yani Allah'tan korkup günahlardan kaçan kimselere vaad olunmuştur. Bununla beraber kabirlerin de mü'minler için cennete açılan ve kâfirler için de cehenneme açılan kapılar vardır ki bu da cennet ve cehennemin hazır olduğunu bildirmektedir.

Binâenaleyh cehennem de cennet de el'an mevcut ve mahlûk olup Allah'ın bildiği bir yerde olmaları azamet-i ilâhiyyeye ve şân-ı ulûhiyyete delildirler.

Cenâb-ı Hak bütün insanlara ve bâhusus ehl-i îmâna hidayet ve tevfiik nasip edip Allahu Teâlâ'nın emirlerine imtisal ile birlikte bütün yasak ve günah olan şeylerden korusun da o felaket evi olan zindana akrepleri, yılanları, ejderhalarıyla birlikte sayısız azapları olan cehenneme girmekten korusun ve bir de o paha biçilmez nimetleri, köşkleri, sarayları, bağ bahçeleri, hûrî gılmanları, tükenmez cennet nimetleri ki ne doyum olur ne de sıkıntı... Hastalık yok, dert yok, kavga gürültü yok, açlık tokluk yok, almada, getirmede, pişirmede hatta yemede hiçbir müşkülât yok. Yediğin kadar ye, para isteyen yok. “Çok yedin.” diyen yok. Her istediğin, istediğin anda dizinin dibinde. Böyle yer nerede bulunur? Bunları kaçırarlara, zevklerine aldanıp günahlara dalanlara ne dersiniz? Mevlâ cümlemize akl-ı selîm nasip eylesin. Âmin...

-20-

وَمَا أَهْلُوهُمَا أَهْلُ انْتِقَالٍ
وَلَا يَفْنَى الْجَحِيمُ وَلَا الْجَنَانُ

[Cehennem ve cennet sona erip yok olmazlar. Bunların halkı da aynı şekilde olup ölümlü değildir.]

Cenâb-ı Hak Zülcelâl ve'l-Cemâl hazretleri dünyayı ve dünya ehlini yaratırken söz dinleyen imanlı ve iyi kulları için cenneti, söz dinlemeyen imansız ve dinsiz kulları için de cehennemi beraberce yaratmıştır.

Evvela Âdem *aleyhisselâm*'ı halk ettikten sonra, orada onu yetiştirmiş sonra da dünyaya yollamıştır. İşte bu cehennem ile cennet dünyadaki gibi ne kendisine ve ne de içindekilerine fânî olmak, yok olmak diye bir şey de yoktur. Cennet ve cehennem de bâkî, içindekiler de bâkî kalacaklardır.

Çünkü ikisine de;

﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾¹⁶⁸

[İçinde devamlı kalacakları...] buyurulmuştur. Yani orada ebedî olarak kalacaklardır.

Cennetlikler sevinç, sürûr, sevgi muhabbet, nimet üstüne nimet, her günü hatta her anı ayrı ayrı bir zevk ve bir neşe içerisinde, dünyada görülen mihnet ve meşakkatlerden uzak; yorgunluk, ibtilâ denilen belalar, maişet sıkıntısı, hastalık, darlık, evsizlik, mekânsızlık ne kadar şey varsa onların hiçbirisi orada yok. Saadet ve selâmetin son noktası cennet. Bunu kazananlara ne mutlu!

Az bir müddet, bu dünyanın ibtilalarına sabır ve Allahu Teâlâ'nın emirlerine imtisal, bir de yasaklarından kaçınmakla müttakî kullarına verilen bu sonsuz devlete nâil olanlara, doğrusu gıpta etmemek mümkün değil, işte bu devlete erişmenin biricik yolu; iman ve Ehl-i sünnet itikadıyla amel edip Hakk'ın rızasını kazanıp bu cennet evine yerleşmekledir.

Onun için ey aziz ve kıymetli kardaşım!

Sen dinsizlere bakıp da “Dünyada nasıl yaşıyorlar?” diye sakın imrenme. Onların sonu da o azap evi olan cehennemdir ki onlar da orada hem ebedî kalacaklar; çıkıp kurtulmak yok. Hem de her an felâket içinde. Cenâb-ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri buyruklarında;

«وَإِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ؛ نَادَى مُنَادٌ:
يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ لَا مَوْتَ، يَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ لَا مَوْتَ»¹⁶⁹

Bu hadîs-i şerîf meşhurdur. Ehl-i cennet cennete girdikten sonra ve cehennemdekiler de cehenneme girdikten sonra ölüm denilen şey sırat köprüsü üzerinde kurban koyunlarını kestiğimiz gibi kesilir. Sonra bir münâdî cennet ehline der ki;

“Gördünüz ya, ölüm denilen şey de kesilip yok oldu. Bundan sonra size bir daha ölüm yetişmez. Artık rahatınıza bakın. Cennet nimetleriyle yaşayın. Artık sizlere korku da yok, cennetten çıkmak da yok. Bir daha ölmek de yok. Cennete de yokluk gelmez. Ebedî bir hayat içerisinde keyfinize bakın. Hûrîler, hizmetkârlar sayısız. Her canının istediği de hemen istediğiniz anda önünüzde hazır.”

Sonra cehennem ehline dönüp o münâdî der ki;

“Ey ehl-i cehennem! Siz de gördünüz ya, ölüm kesildi, bitti. Artık size de ölüm yok. Yani artık kurtuluş yok, azabınız ebedîdir, imansızlığınızın cezasını çekin bakalım.”

Artık o cehennem ehlinin hâlini bir düşünün.

Kâfirlerin küçük yaşta ölenlerinin ne olacağına dair İmâm-ı Âzam hazretleri bir şey dememişler. Lâkin bazı büyüklerden onların da cennete gireceklerine dair rivayetler vâki olmuştur.

Hak Teâlâ hazretleri bütün Ümmet-i Muhammed’i ve yavrularımızı dinsizlikten ve nihayet cehenneme düşmekten kurtarsın ve o güzel cennet nimetlerine nâil buyursun. Âmîn...

-21-

يَرَاهُ الْمُؤْمِنُونَ بِغَيْرِ كَيْفٍ وَإِذْ رَأَوْهُ وَضُرِبَ مِنْ مِثَالٍ

[Mü’minler Cenâb-ı Hakk’ı cennette keyfiyetsiz (niceliksiz ve niteleksiz) görürler. Ancak cisim görüyormuş gibi O’nu idrak edemezler ve herhangi bir şeye de benzetemezler.]

Sâhib-i kâinat olan Hazret-i Allah *celle ve alâ*’yı bütün mü’minler,

169 Buhârî, “Rikâk”, 51, r. 6548; Müslim, “Cennet”, r. 43; Ahmed b. Hanbel, X, 198, r. 5993; 218, r. 6022; İbn Hibbân, *Sahih*, XVI, 515, r. 7474; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, II, 424, r. 1442; Beyhakî, *Şuabü’l-îmân*, I, 598, r. 381.

ehl-i îmân, her ne kadar günahkâr olsalar dahi cennette keyfiyet-siz kühn-i hakikatini idraksiz, cisimsiz, renksiz, mekânsız, mekândan münezze olarak tarifine imkân olmadığı gibi, darb-ı misâl de göstermek imkânı olmadan göreceklerdir. Ve bu görme ehl-i irfân için ayrı bir tecellî olarak görünecektir. Umum mü'minlere ise bâhusus her cuma günü bir de ziyâfet-i ilâhî olarak hususî bir davet yapılacak, orada herkes nasibi miktarı telezzüzât-ı ma'neviyye ile yeni yeni nurlar alarak yerlerine dönecekler. O zaman herkesin hanımı onların güzelliğine hayran olacaklar ve; "Bu güzelliği nereden aldınız?" diye soracaklar. Halbuki umumî görüşler herkesin olduğu yerden hiç sıkıntı çekmeden ayın ondördüncü gecesi ayı herkes olduğu yerden nasıl görüyorsa Cenâb-ı Hakk'ı da öylece görecektir.

Bunun böyle olacağını âyet-i kerîmelerle, hadîs-i şerîfeler beyan etmektedir. Bazıları bu görmeyi de inkâra kalkışmışlar, insanın böylelerine akılsız diyeceği geliyor. Halbuki;

﴿وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ نَاصِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ﴾¹⁷⁰

"İşte o kıyamet gününde birtakım yüzler vardır ki hem parl parlar parlar hem de gözleri Cenâb-ı Hakk'a nâzırdır, bakıcıdır." âyet-i kerîmeleri bunu pek açık olarak göstermektedir.

Bu rü'yetin, görmenin dünyada da ve bazı ahvâlde nebîlerden bazıları için mümkün olacağını da beyan buyurmaları üzerine *Mevâkıf*'ın şerhinde:¹⁷¹ "Eimme-i Ehl-i sünnet ittifak ettiler ki dünya ve âhirette Allahu Teâlâ'yı görmek aklen câizdir; hatta rüyalarda da görmenin câiz olacağı da zikrolunmuştur." İmâm-ı Beyzâvî aleyhirrahme dahi dünyada rü'yetin vukuuna zâhibdir. Hatta bu hususta;

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ﴾¹⁷²

[Yine vaktiyle siz: "Ey Musa! Biz, Allah'ı açıkça görmedikçe sana

170 75/Kıyâme, 22, 23.

171 Adudüddin el-Îcî (v. 756/1355) tarafından telif edilen *el-Mevâkıf* adlı eserin Seyyid Şerif el-Cürçânî (v. 819/1413) tarafından yapılan şerhin adıdır. Seyyid Şerif el-Cürçânî *Şerhu'l-Mevâkıf*'ta felsefî kelâma ait görüşlerin dayanaklarını ve sonuçlarını, görüş farklılıklarının kaynağını, kavramların anlamlarını ve kavramlar arası ilişkiyi tespit etmektedir. Bu tespitler bir bütün olarak meşşâî metafiziğinin ve kelâm ilminin inceliklerini kavramayı mümkün kılmaktadır.

172 2/Bakara, 55.

asla inanmayacağız.” demiştiniz.] âyet-i kerîmesinin *tefsirini* de delil olarak göstermek mümkündür.

Âhirette Cenâb-ı Hak’ı görmek, bu da âhirette mü’minlere mahsustur. Melekler ile mü’min olan cinnîlerin de göreceklerine kâil olmuşlardır. Kadınların görmeleri umumî görmelerdir, istifadeleri olacaktır.

Birtakım bahtiyarlar vardır ki onlara görmek sabah ve akşam da vâki olacaktır. Cenâb-ı Hak;

﴿لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾¹⁷³

[İyilik edenler ve iyi davrananlara daha güzeli ve ziyadesi vardır.] âyet-i kerîmesinde Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri de; hüsnâ kelimesini cennetle ve *ziyâde* kelimesini de rü’yetle yani Hak Teâlâ’yı görmekle tefsir buyurmuşlardır. Fakat bu görmeler mukâbeleden, mekândan, cihetten, suretten ve misalden münezzehtir. Ancak gören anlar, velâkin anlatamaz.

Ehl-i sünnetin görüşü budur ki Cenâb-ı Hak görür ve kendisi de görülür. Görülmez diyen zavallılar cennete girseler bile Hak’ı görmekten mahrum kalacaklardır. İslâm’dan evvel geçen ümmetler hakkında ihtilaf olunmuşsa da onların da mü’minlerinin görecekleri açıklanmıştır. Bu imanın en başlı ve en kıymetli semeresi mü’minlerin cennete girişleri ve bir de Allahu Teâlâ hazretlerini görmeleri yok mu ya, tarifi, tavsifi mümkün olmayan bir nîmet-i uzmâdır ki Cenâb-ı Hak bu nimeti ehl-i îmâna lûtf u ihsân etmiştir. Şimdi o imansızlara insan nasıl acımayacak; hem dünyaları zindan hem de âhiretleri. Başka bir şey olmasa yani cehenneme girmeseler ve o azabı görmeseler dahi bu nîmet-i uzmâdan mahrumiyetlerinin acısı onlara kâfidir.

Allahu Teâlâ bizleri afv ü mağfiret eylesin de yolundan, izinden ayırmasın, âmîn...

Aleyhisselâm hazretlerinin şu mübarek hadîs-i şerîfini yazmak güzel olacaktır;

«سَتَرُونَ رَبَّكُمْ، كَمَا تَرُونَ الْقَمَرَ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَا تُصَامُونَ - فِي رِوَايَةٍ -
لَا تُضَارُونَ» أَيْ لَا تَشْكُونَ فِي رُؤْيَيْهِ كَمَا لَا تَشْكُونَ فِي رُؤْيَا الْقَمَرِ

حَال لَيْلَةِ الْبَدْرِ¹⁷⁴

mânası yukarıda geçmişti.

-22-

فَيَسْئَلُونَ النَّعِيمَ إِذَا رَأَوْهُ
فَيَا خُسْرَانِ أَهْلَ الْإِعْتِزَالِ

[Mü'minler O'nu gördüklerinde bütün cennet nimetlerini unutacaklardır. O gün, rü'yetullahı inkâr eden Mutezile mensuplarının kaybı çok büyük olacaktır.]

Mü'minler cennette Cenâb-ı Hakk'ı gördükleri zaman bütün o cennet nimetlerinin hepsini; hûrîleri, gılmanları, köşkleri, sarayları, neler varsa hepsini unuturlar. Çünkü cennet ve cümle letâif ve nîmet-i didâr-ı ilâhiyyenin nispeti bitmez tükenmez bir hazinenin yanında meteliğin ve kuruşun kıymetsizliği gibidir. Hak *sübânêhû* ve *teâlâ*'nın tecellî-i Cemâli karşısında, hem cennetin ve hem de o cennetekilerin hepsi silinip gider. Nasıl güneş doğunca yıldızlar silinip gidiyorsa mü'minler de o dâr-ı sürûr olan cennetle likâ-yı şerîfleriyle mesrûr olup istifâza-i nûr eyledikleri cennetin bütün nimetleri ve güzellikleri hâtır u hayâlden silinip gider. Zira sonu olmayan, nihayeti bulunmayan bir rakamın yanındaki bu rakamlar altın veya yakut olsalar artık kenarlarda kalan bir altına veya yakuta kim iltifat eder? Çünkü sonsuz bir hazineye sahip olunmuştur. Diğer mezheplerden bâhusus Mu'tezilîler Hakk'ı görmeyi inkâr ederler. Halbuki Ehl-i sünnet yukarıdaki ibarelerde Hakk'ın görüleceğini âyet-i kerîme ve hâdis-i şerîflerle isbat etmişlerdi.

Mutezile şuradan çıkmıştır: Reisleri Vâsıl b. Atâ, Hasan-ı Basrî hazretlerinin meclisine, dersine devam ederdi. Bir gün günâh-ı kebîre işleyen kimseye; “Ne mü'mindir ne de kâfir. Mü'minlikten yani imandan çıkmıştır. Lâkin küfre düşmemiştir.” diye Ehl-i sünnetin hilâfına, günahı sebebiyle mü'minleri imandan çıkarmış oldu. Halbuki Ehl-i sünnet; “Günahlar mü'mini imandan çıkarmaz.” der ve öyledir. Eğer onların dediği gibi olsa bugün, mü'min bulmak mümkün bile olmaz. Allah razı olsun Ehl-i sünnetten, işte bu ayrılık münasebetiyle ken-

174 Buhârî, “Mevâkîtu's-salât”, 16, r. 554; 26, r. 573; “Tefsîr”, 2, r. 4851; Müslim, “Mesâcid”, r. 211. “Dolunay gecesinde birbirinizi itip kakmadan ayı gördüğünüz gibi Rabbinizi göreceksiniz.” Yani; Dolunay gecesinde ayı görmede hiçbir şüphe olmadığı gibi Allah Teâlâ'yı görmede de hiçbir şüphe olmayacaktır.

dilerine “Mutezile” dendi. Başka rivayetler vardır. Asıl mühim olan Ehl-i sünnet itikadını muhafazadır, vesselâm...

Haktan ayrılan, Ehl-i sünnet ve'l-cemaatten ayrılan, kendilerini beğenen mağrurlara yazıklar olsun! Yine bu nîmet-i uzmâyâ nâiliyeti kendi gururlarından nâşî isteyemeyenlere yazıklar olsun. Onun için Cenâb-ı Peygamber Efendimiz buyururlar ki; “Sizler Allahu Teâlâ’dan yüksek derecelere nâil olmayı isteyiniz. Çünkü istediğiniz Zât-ı Ecell ü A'lâ çok kerem sahibidir. Herkese istediğini verir.”

Mutezile’nin âyetleri tevil etmesi bizleri alâkadar etmez. Biz, bizim mezhebimizin dediğine bakar; ehl-i i’tizâl denilen zümreye kulak asmayız.

İnşaallah cennât-ı aliyâtta Cenâb-ı Hakk’ın sonsuz eltâfına mazhar oluruz. Didâr-ı ilâhîden e’azz ve âzam bir lûtf u ihsân ve nimet yoktur. Matlab-ı âlâ ve maksad-ı aksâ ehl-i cennetin, cenneti istemeleri, o şeref ve iltifata mazhariyetleridir. Cennet bunun için istenir. Yoksa yemek içmek, hûrîlerle zevk ü safâ, zahidlerin işi ve gayesi değildir. Bunlar dünyaperest gafil kimselerin işidir. Bakınız şu hadîs-i şerîfte;

«بَيْنَمَا أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ إِذْ سَطَعَ عَلَيْهِمْ نُورٌ،
فَإِذَا الرَّبُّ جَلَّ وَعَلَا قَدْ أَشْرَقَ عَلَيْهِمْ،
فَلَا يُعْطَوْنَ فِي الْجَنَّةِ شَيْئًا أَقَرَّ لِأَعْيُنِهِمْ،
وَلَا أَسْرَرَ لِقُلُوبِهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى...
فَاخْتَجَبَ عَنْهُمْ بَقَى نُورُهُ وَبَرَكَتُهُ فِيهِمْ»¹⁷⁵

“Ehl-i cennet cennette oldukları bir anda onların üzerine bir nur zâhir olur. Ve o anda Rab Teâlâ *celle azametühû* onların üzerine işrâk eyler, ziyâya gark eder. Artık cennetteki şeylerden hiçbirisi onların gözlerini aydınlatmaz, kalblerine sürûr vermez. Bütün gözler, gönüller Allahu Teâlâ ve Tekaddes hazretlerine bakmaktadır. Bu nur onlardan çekilince, hicablanınca oradan aldıkları nur ve bereketle faydalanırlar.”

175 İbn Mâce, “Mukaddime”, 13, r. 184; Abd b. Humeyd, *Müsneid*, II, 1027, r. 615; Ebu’s-Şeyh, *el-Azame*, I, 99, r. 94; Deylemî, *el-Firdevs*, II, 14, r. 2106; Heysemî, *Mecme’u’z-zevâid*, VII, 98, r. 11300.

Cenâb-ı Hak bu cemâl-i ilâhiyyeyi müşahedeye muvaffak kılsın, âmîn...

-23-

وَمَا إِنْ فِعْلٌ أَصْلَحَ دُوْا فِتْرَاضٍ عَلَى الْهَادِي الْمُعَدِّسِ ذِي التَّعَالِي

[Kul için en elverişli olan fiili yaratmak, hidayeti kudret elinde bulunduran, her eksiklikten münezzeh yüce Allah için gerekli değildir.]

Allahu Teâlâ hazretlerine kulları için iman ve sâir âmâl-i sâliha gibi aslah olan ef'âli işlemek vâcib değildir. Zira Hak Teâlâ Fâil-i Muhtâr'dır. Murâd ederse işler ve isterse işlemez. Mutezile ise bu hususta Ehl-i sünnete muhalefet edip; "Hak Teâlâ'ya kullarına aslah olanı işlemek borçtur." demektedirler. Halbuki ubûdiyyete muhtaç olanı işlemek ulûhiyete münâfidir. Çünkü Hak Teâlâ kullarına aslah olanı işlemekle bütün halkın İslâmiyet'e girip dârü's-sürûr olan cennete girmelerini müstelzimdir. Bu da Hakk'ın hikmetine karışmak demektir. Çünkü bir tarafta İslâmiyet diğer tarafta küfür ile ibâdın ihtilafında izhâr-ı adl ü fazîletini ve hikmetini münderiçtir.

Sonra; "Kula aslah olan, Cenâb-ı Hakk'a borçtur." demek büyük bir hatadır. Evvela herkese hidayet etmesi, onları küfürden kurtarması lazımdır ki ebedî cehennemde kalmak kolay bir şey mi? Sonra da kulların dünyada çektikleri rızık meşakkatinden kurtarmak, sonra da onları sıhhatli yaşatmaktan, hastalıklardan korumak; bunlar ancak cennette olacak şeyler.

Bunların tedarikini Cenâb-ı Hak kullarına bırakmıştır:

"İşte kulum sana iki yol: Biri iman yolu; cennete gider. Biri de küfür yoludur; cehenneme gider. Sen hangisini seçersen ona göre muamele olunursun. Rızkını da helâlden ara, bul. Az veya çok Hakk'a da şükreyle, sıhhatini de koru ki dünyada kaldığın müddetçe rahat edesin."

İblis *aleyhillâne*, o da, Hakk'ın kuludur. O zaman ortada şeytan da kalmaz. Zira şeytana da aslah olanı işlemesi, onu Hakk'a isyandan kurtarması, sonra da kulları üzerine musallat kılmaması lazım gelirdi. Bu da hikmet-i ilâhiyyeye mugayirdir. Çünkü o zaman mücâhede olmayınca dünyada terakki olmaz ve bugünkü icatları da bulamaz ve

göremezdik. Binâenaleyh Hakk’a hiçbir şey borç olmaz. O istediği gibi hareket eder.

Bu hususta Ebu’l-Hasen el-Eş’arî, hocası Ebû Ali el-Cübbâî’ye sordu:

“Mesela üç kardeş olsa; birisi taatte, âbid, zahid; birisi de küfürde, isyanda vakitlerini geçirmekte iken, üçüncüsü de henüz çocuk iken vefat eylese bunların kıyamet günü hâlleri nasıl olacaktır?” dedi.

Ebû Ali el-Cübbâî cevâben; “Âbid ve zahid olan cennete girip sürûra kavuşur. İkincisi de cehennemdeki yerini bulur, üçüncüsü ise ne sevap ve ne ikâba müstahak olur.” dedi.

Eş’arî hocasına tekrar; “Çocuk Cenâb-ı Hakk’a derse ki; ‘Yâ Rabbi, beni de muammer kılaydın, sana salâh-ı hâl ile ibadet edip mükâfât-lara nâil olsaydım.’ deyince, ‘Hak Teâlâ buna ne der?’” dedi.

Cübbâî cevâben; “Kulum, sen muammer olaydın, fısk u fücûr edeceğin mâlumum idi; cehenneme girecektin.” deyince, Eş’arî yine hocasına sordu ki;

“O küfür üzerinde yaşayan o zaman demez mi ki; ‘Yâ Rabbi, benim de çocuk iken canımı alaydın da sana isyan etmeyip cehenneme girmeseydim.’” deyince, Cübbâî susup kaldı. Bundan sonra da Eş’arî, hocasından ayrılıp bu bâtil mezhebin yıkılmasına sa’y ve gayret eyledi. Bu ders hepimize şâyân-ı dikkattir. Ehl-i sünnetin her sözü mâkul ve memduhdur.

Cenâb-ı Hak cümle Ümmet-i Muhammed’i Ehl-i sünnet ve Resûlullah’ın yolundan ayırmaz. Âmîn...

Beytin sonunda da musannif; “Cenâb-ı Hakk’a bir şeyi vâcib kılmaktan Cenâb-ı Hakk’ı tenzih ederiz. Zira Allahu Teâlâ hazretleri mukaddes ve çok âlî ve şeref sahibidir. Tasarrufunda kimseye danışmaz, istediği gibi işlerini işler.” demiştir.

Bundan dolayı da işlediğinden sorumlu değildir.

﴿لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ﴾¹⁷⁶

[O(’na) yaptığından sorulmaz (O’nu sorguya çekecek yoktur).]

-24-

وَفَرَضَ لَازِمٌ تَصْدِيقُ رُسُلٍ وَأَمْلَإِ كِرَامٍ بِالتَّوَالِ

[Peygamberleri tasdik etmek farz ve gerekli olan bir şeydir. Cenâb-ı Hakk'ın çeşitli lütuflarına mazhar olan meleklerin varlığını benimsemek de aynı şekildedir.]

Âkil ve bâliğ olan kadın ve erkek herkese vahdâniyyet-i ilâhiyyeye iman etmek farz olduğu gibi peygamberlere ve meleklerle iman eylemek de farzdır. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın kullarına ibadeti işlemeyi öğretecek, yasak ve haram kıldığı şeyleri yine kullarına bildirecek birer mürşid ve mürebbînin lüzumu aklen de sabittir. Akıl her ne kadar Allah'ın varlığını ve birliğini bulabilse dahi ibadetlerin ne şekilde olacağını ve nelerin yasak olmasını bilmesi mümkün olamaz. Bugün bile insanların birçok günahları ve haramları keyiflerine göre kullanmakta oldukları görülmektedir. Binâenaleyh farzdır ve lazımdır.

Âmentü'ye imanda her ne kadar peygamberlerle melekler zikrolunmuşsa da bunlara iman edilince bu peygamberlere gönderilen kitaplara da iman edilmesi lazımdır. Kitab'a iman edilince, Kitâb-ı İlâhî'de yazılı kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna, öldükten sonra dirilmeye, hesaba, teraziye, sırat köprüsüne, cennet ve cehennem ve cemâl-i ilâhiyyeyi müşâhedeye ve binnetice bütün emirlere ve nehy edilen, men edilen ve yasak edilen her şeye de iman etmesi gerektir. Meleklerle imanda bizleri gözleyen ve koruyan, hizmet eden, sevap ve günahlarımızı yazan Kirâmen Kâtibîn denilen melekler de dâhildir. Daha sonra bu meleklerin adedini Allahu Teâlâ'dan başkasının bilmeye imkânı yoktur. Cebrâîl, Mikâîl, Azrâîl, İsrâîl gibi büyükleri de vardır. Bu melekler nûrânî ve latîftirler. Her türlü kalıba ve sıfata girmeye kâbiliyetlidirler. Peygamberler de Cenâb-ı Hakk'ın mümtaz kullarından olup peygamber olduklarını halka tanıtmak için Cenâb-ı Hak onların ellerinden çeşitli mucizeler halk etmiştir ki kulları şüpheye düşmeyip iman ve İslâmiyet'ten mahrum kalmassınlar.

Mucize ise beşer tâkatinin dışında ve fevkalâde şeylerdir. Mesela akar bir suyu geriye akıtmak, ateşin yakmaması, bıçağın kesmemesi, ağaçlar ve taşların selâm verip tesbih etmeleri, hayvanların gayet fasih bir lisanla konuşmaları ve Allahu Teâlâ'nın varlığını ve birliğini bildirmesi ve bâhusus gökte ayın işâret-i Peygamberî ile iki parça olması, sonra yine birleşmesi ve evvelce geçen bütün peygamberlerin

çeşitli mucizelerinin Peygamberimiz’de bulunması... Onun iddia ettiği peygamberlik dâvâsının doğruluğuna, şahit ve delildir.

Şüphesiz ki bu mucizeleri insanlardan hiçbirisinin yapmaya gücü yetmemiştir. En güzel mucizesi ise Kur’ân-ı Kerîm’dir ki bugüne kadar kimsenin harfini bile değiştirmeye gücü yetmemiştir. Sonra Kur’ân-ı Azîmüşşân’ın nâzil olduğu devirde, füsehâ, büleğâ, üdebâ, şairler dolu idiler. Bunlar her sene Mekke-i Mükerreme’de toplanır, şiirler söylerler, en üstün olanları Kâbe-i Muazzama’nın duvarına asılır idi. Kur’ân-ı Azîmüşşân nâzil olunca bu şairlere teklif ettiler ki; “Sizler de buna benzer sözler îrâd ediniz.” İçlerinden dört kişiyi ayırıp “Şu âyetlere siz de bir sene müddetle yani gelecek senenin şiir mevsiminde birer nazire yapınız.” diye tenbihâtta bulundular. Vakti gelince Mekke’de yine toplandılar. Fakat hepsi el birliği ile aczlerini, bir söz bile söylemeye güçleri yetmediğini itiraf ettiler.

İşte bugün de 1398 (1978) senesidir ki bu kadar ilim sahipleri her devirde aczlerini beyanla birlikte henüz Kur’ân-ı Kerîm’in hakiki mânâsına bile âşînâ olan yoktur. Zira Hak *sübhânehû ve teâlâ*’nın kelâmıdır. Onu beşer tam mânâsıyla idrake henüz yetişememiştir.

Evvelki peygamberler ancak bulundukları mıntıkalara ve kavimlere peygamber gelmişlerdir. Halbuki Peygamberimiz’in nübüvveti öyle bir kavme, bir millete değil, bütün beşeriyete olmakla beraber insanlardan gayrı göremediğimiz bir tâife-i cin vardır ki onların da peygamberi olarak gönderilmiştir. Yani hem insanların hem de cinlerin peygamberidir. Güzelliğini diller tavsiften âciz. Ahlâken güzelliği ise beşere müstesnâ bir numunedir. Cenâb-ı Peygamber Efendimiz’in mucizelerini yazan kitaplar, şemâil-i şerîflerini, envâ-ı çeşit mucizelerini ve vasıflarını, tavsiften âciz kalmışlardır. Çünkü Cenâb-ı Hak onu müstesnâ bir şekilde ve çok da mükemmel bir suretle yaratmıştır. Suretine ve sîretine yetişmek imkânı kimseye nasip olmamıştır.

Hak Teâlâ hazretleri cümlemizi onun gösterdiği doğru yoldan ayırmasın ve şefaatine de nâil eylesin, âmîn.

Bu nimete nâil olmak isteyen kardeşler her gün hiç olmazsa yüz kere salavât-ı şerîfe okumakla Cenâb-ı Peygamberle mânevî irtibat temin etmiş olur. Lâkin bu arada 100 kere Allah ve yüz kere de *Lâ ilâhe illallah* demeyi de unutma ve bir de o Peygamberimiz’in sünnetlerini de hiç ihmal etme ve bâhusus işrâk, duhâ, evvâbîn, yatar-ken ve gece vakti kılınan namazları sağ oldukça bırakmamaya çalış.

Sonra şuna da çok dikkat eyle ki sevapların uçup gitmesin. Kimse aleyhinde konuşma, hüsn-i zannı bırakma. *Günah Kitabı*’nı çok oku ve o günahlardan hem kork hem de kaç. İyiliği katiyen bırakma ve bunları sayıp dökme. Yani yaptığın iyilikleri ve iyi amelleri unut. Fakat kötülüklerini ve günahlarını hiç unutma. Dâimâ tevbekâr ol ve her halde Hakk’a varlar.

Seni gözeten, murâkibin olan melekleri de unutma. Bunlardan ikisi ki Kirâmen Kâtibîn’dir, hiç ayrılmaz. Sağdaki hayırlarımızı, ibadetlerimizi yazar. Soldaki melek de günahlarımızı ve şer işlerimizi yazar. Fakat Cenâb-ı Hakk’ın hikmeti bu, günahı yazan meleğe, yedi saat müsaade etmesiyle, memurdur. Umulur ki tevbe eder, istiğfar eder, pişman olur veya iyi ve sâlih amel ederse bu günah yazılmaz. Ve hakiki tevbelerle, yazılanlar da her zaman silinebilir.

İki melek gündüz, iki melek de gece vakti memur olup bunlar da yine hayır ve şer işlerimizi yazmaktadırlar. Sonra bizleri koruyan ve bizlere içimizde hizmet eden birçok meleklerin de mevcut olduğunu yazanlar olmuştur. Mesela; “Bunlardan bir kısmı da gözlerimizi korurlar. Bir kısmı da midelerimizde vazifelidirler.” diye İmâm-ı Gazzâlî’de bahisler vardır. Hayırları yazan melekler her gün değişir. Fakat seyyiâtı yazan ancak bir melektir. Otururken sağda solda bir melek, uykuda biri başı ucunda, birisi de ayak ucunda olur. Yürürken de biri önünde, birisi de arkasında gider. Bunlar hep bizim muhafızı-mızdırlar. Sen de buna göre hareket eyle.

-25-

وَحْتَمُ الرُّسُلِ بِالصِّدْرِ الْمَعْلَى
نَبِيُّ هَاشِمِيٍّ ذُو جَمَالٍ

[Hak elçilerinin sona erdirilmesi Allah tarafından yüceltilmiş büyük önderle gerçekleşmiştir. Kureyş’in Hâşimî koluna mensup, cemal ve kemal sahibi o Peygamber’le.]

Peygamberimiz Muhammed-i Mustafâ *sallallahu aleyhi ve sellem* hâtemü’l-enbiyâ ve’l-mürselîndir. Nübüvvet ve risâlet Cenâb-ı Peygamber’le sona ermiştir. Cenâb-ı Peygamber hem Hâşimî’dir.

Sadr kelimesi, her şeyin evveline denir. Burada inceliği de güzelce belirtmiş olmaktadır. Peygamberimiz her ne kadar peygamberlerin sonuncusu olarak gelmişse de hilkat itibarıyla ilk önce halk olunan

onun ruhudur. Bu bakımdan rûhen en evvel, ceseden de en son yaratılan Peygamberimiz olmuştur. Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri Hâşimî kabilesine mensuptur. Hâşimî kabilesi de Arap kabileleri içinde en şerefli ve en yüksek bir mevkiye sahiptir.

Şöyle ki bu kabilenin cömertliğine hiçbir kimse çıkamamıştır. Hâşim, lügatte “kıricı, parçalayıcı” demektir. Tirid denilen etleri parçalayıp doğramasından, kendisine “Hâşim” diye ad, lakap verilmiştir. Gayet kerîm; misafirlerine son derece ikramcı, yedirici, yolcuların yüklerine yardım eder. Korkanları korur; emniyete alır. Gelene geçene yemek yedirir. Kendilerini ve hayvanlarını sular. Fukarâ ve zuafâyı giydiren; sıla-i rahme çok dikkat eder ve böylece birçok mehâsini, güzellikleri bulunan bir zât-ı muhterem-i âlî-cenâptır. Hâşim, Abd-i Menâf’ın oğludur. Peygamberimiz’in pederleri Abdullah ve Abdullah’ın babası ise Abdulmuttalib, onun pederi ise Hâşim’dir. Asıl ismi Amru’l-Alâ’dır. Yükseklik mertebesidir. Zî-cemâl, Hâşim’in ikinci sıfatıdır ki cemâline de güzelliğine de hayran olmamak mümkün değil.

İlk peygamber Âdem *aleyhisselâm* olup son peygamber de bizim peygamberimiz Muhammed-i Mustafâ *sallallahu aleyhi ve sellem* hâtemü’l-enbiyâ ve hâtemü’r-rusüldür. Bu arada geçen peygamberlerin adedini ancak Allahu Teâlâ bilir. Çünkü insanlara birbiri ardınca yollanmıştır.

“124.000 nebî, 313 de resûl geçmiştir.” denmektedir.

Âdem *aleyhisselâm*’ın peygamberliği ekser-i ulemâyâ göre cennetten çıktıktan sonradır. Bunların hepsine inanır, iman getiririz. Cümlesi haktır ve gerçektir. Getirdikleri dinler ve kitaplar da haktır. Yalnız diğer dinler ve kitaplar tahrif edilmiştir.

-26-

إِمَامُ الْأَنْبِيَاءِ بِلَا اخْتِلَافٍ وَتَأْجِ الْأَصْفِيَاءِ بِلَا اخْتِلَالٍ

[O, tereddütsüz, peygamberlerin önderidir.
Yine o, seçkin kulların tâcıdır.]

İki cihan ki dünya ve âhiretin baştacı olan sevgili Peygamberimiz hiç şüphesiz ve ihtilafsız bütün nebîlerin imamıdır. Buradaki imam lafzı ya leyle-i Mi'râc'da bütün peygamberlere imam oluşundandır veya âhret itibarıyla veya mahzâ lütf u tafdîl-i ilâhîdir. Zaten dünya-da da bütün beşere imam değil midirler? Fazîlet-i Muhammediyye'yi

inkâr kâbil değildir. Bu fazilet ve şeref, Cenâb-ı Peygamber’e Hazret-i Allah *celle ve alâ* tarafından verilmiştir. Zira;

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾¹⁷⁷

[(Ey Muhammed ümmeti! Dininiz sayesinde) siz, insanların iyiliği için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz.] âyet-i kerîmesinde bizleri hayırlı bir ümmet olarak yâd etmektedir. Hayır ise bizim Peygamberimiz’in ümmeti olmaklığımız dolayısıyla onun hayırlı ve şerefli olmasından neşet etmektedir. Bu fazilet ve şeref ise Cenâb-ı Peygamber’in “asfiyânın tâcı” diye tesmiye edilişindendir.

Zira asfiyâ *safıyy*’in cem’idir. Mezmum, çirkin sıfatlardan müberra ve küdürât-ı nefsâniyyeden temizlenmiş olan zâttır ki bununla murâdları melâike-i kirâm ve evliyâ-i zevî’l-ihirâmıdır. Cenâb-ı Peygamber ise bütün cemaat-ı enbiyânın başı ve yine bütün asfiyâ denilen zümrenin de iktidâ edip uydukları ve Cenâb-ı Hakk’ın en sevgilisi, habîbidir.

Binâenaleyh, Hazret-i Resûl-i Ekrem Efendimiz bütün enbiyânın muttasıf oldukları evsâf-ı şerîfeleriyle muttasıf olmakla cümlesinden efdal ve eşreftir. Ve bu efdaliyet ve eşrefiyete delîl-i aklî ve naklî doludur. Çünkü Efendimiz’in nâil olduğu eltâf-ı sübhâniyyeye hiçbir kimse mazhar olamamıştır. Miraç meselesi başta; ikincisi, Peygamberimiz’in ümmeti kadar hiçbir peygamberin ümmeti de yoktur. Âhirette ise Ümmet-i Muhammed Allahu Teâlâ’nın izniyle mahşer halının imanlılarının en çoğunu teşkil edecektir.

Ey aziz ve muhterem kardeş!

Bak, peygamberlerin bile iftihar ettikleri bu âhir zaman peygamberinin izinden ayrılma, ister şefaatine nâil olmak ve istersen Hak Teâlâ’nın sevgili kulu olmak için en kısa ve en doğru yol Peygamberimiz’in izince gitmek olacaktır, vesselâm...

-27-

إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَارْتَحَالِ

وَبَاقِ شَرْعُهُ فِي كُلِّ وَقْتٍ

[Onun tebliğ ettiği din, dünyadan göçüşün ve kıyametin kopma zamanına kadar daima mevcut olacaktır.]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şeriat-i mutahharası nesh olunmaktan berîdir ve kıyamet gününe kadar bâkîdir. Şeriatin lûgat mânası, “izhar etmek, beyan etmek ve yol” mânalarına gelirse de dinde mânası, Allahu Teâlâ'nın vaz' ettiği kânûn-ı ilâhî olup enbiyâdan bir nebî ile sabit olan yolda istimal olundu. Yani şeriat demek; “İslâm yolu” demektir. Bizlere Peygamberimiz vasıtasıyla, ona da Cebrail *aleyhisselâm* vasıtasıyla Cenâb-ı Hak tarafından bildirilen; yolları, hükümleri, ibadetleri, helâli ve haramı bilip helâli işleyip haramdan kaçmaya “şeriat” denir. Cebrâil *aleyhisselâm*'ın ismi nâmûs ıtlak olunmuştur. Geçmiş şeriatler bizim de şeriatimizdir. Şeriatlerin hiçbirisinde usûlde, esasta muhalefet yoktur. Din, dîn-i ilâhîdir. Hepsinin hükmü, *lâ ilâhe illallah*'tır.

Zamanına göre, Âdem Resûlullah, Nuh Resûlullah, İbrahim Resûlullah, Musa Resûlullah, İsa Resûlullah ve Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* Resûlullah'tır. Yani *Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah*'tır. *Lâ ilâhe illallah*, hiçbir zaman değişmemiş. Değişen o günün, o devrin peygamberidir. Her devrin o günkü insanına göre, esasta değil de fûrûda değişiklik yapılmıştır. Sonraki insanlara göre ki fer'î hükümler değişiktir. Lâkin bizim Peygamberimiz'de din tekâmül etmiş, kıvamını bulmuştur. Artık ne esasta ne fûrûda bir değişikliğe lüzum kalmadan kıyamete kadar bâkîdir.

Peygamberimiz her ne kadar âhirete göç etmişse de şeriatı yine kıyamete kadar bâkîdir. Bu ümmetin ulemâsı da sair ümmetlerin ulemâsından hem efdal hem de ziyade bilgilidirler. Haklarında, “Ümmetimin ulemâsı, Benî İsrâil'in enbiyâsı gibidir.” buyurulmuştur. Sonra İsa *aleyhisselâm*'ın tekrar gelişi, yeni bir dinle değil, belki Peygamberimiz'in halifesi olarak olacaktır.

-28-

وَحَقُّ أَمْرٍ مُعْرَاجٍ وَصِدْقٌ فَفِيهِ نَصٌّ أَخْبَارٍ عَوَالٍ

[Mi'rac hadisesi gerçekten vâki olup doğrudur. Bu konuda yüksek mertebede (meşhur ve mütevâtir) haberlerin açık beyanı vardır.]

Resûl-i Ekrem *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerinin miracı haktır, doğrudur ve sabittir. Çünkü nübüvveti, peygamberliği hakkın da hiç şüphe yoktur. Zira mucizeleriyle Kur'ân-ı Kerîm ile sabit ve mütevâtirdir ve mansûstur (nassla sabittir). Ulemâ-i kirâm hazretleri

ve bütün müslümanların miraç hakkında hiçbir şek ve şüpheleri yoktur. Cümlesi müttefiktirler. Yalnız bu miracın uyanıklıkta mı, yakaza hâlinde mi, yoksa uykuda iken mi veya ceseden mi yoksa rûhen mi ve bir de peygamberlik gelmeden evvel mi veya sonra mı, diye ihtilaflar olmuştur. Muhakkıkîn derler ki vahiy gelmezden evvel rüya âleminde, miraca nâil olmuşlardı. Bâdehû hicretten bir sene önce Receb ayında yakaza hâlinde cesetleriyle urûc eylediler.

﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ﴾¹⁷⁸

[Kulu (Muhammed *aleyhisselâm*'ı bedeniyle,) geceleyn Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren (Allah')ın şânı yüce (ve her türlü noksanlıktan uzak)tır.] âyet-i celîlesi yetmez mi?

Cenâb-ı Hak kulunu gece vakti Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya kadar -kırk günlük yoldur- bunu gecenin bir vaktinde isrâ, seyr ettirdiğini ve oralarda güzel mübarek ve acayip ve garâibden birçok şeyler gösterdikten sonra Kâdir-i Mutlak olan Hazret-i Allah *celle ve alâ* bilcümle peygamberân-ı ızâmı ihyâ buyurup Kuds-i Şerîf'te topladı. Cebrâil *aleyhisselâm* ezan ve kâmet getirip Peygamberimiz de imam olarak iki rekât namaz kıldılar.

Bu vaka sahih mesnedlerle ve tevâtüren şöyle nakledilmiştir:

Resûl-i Ekrem *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri o gece Ümmü Hânî'nin evinde uyuyorlardı:

“Cibrîl denilen melek gelip; ‘Yâ Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*; bu gece uyku gecesi değildir. Belki hil’at ve keramet gece-sidir, kalk.’ dedi. Ben de kalkıp abdest aldım ve evden dışarı çıktım. Baktım ki Hazret-i İsrâfil elinde bir Burak’la beklemekte idi. Burak; merkepten büyük, katırdan küçük, kanatlı bir hayvandır ki bir adımı gözünün eriştiği yere kadar atardı. Bir anda Kuds-i Şerîf’e vardık. Orada cemî-i enbiyâya imam olup iki rekât namaz kıldırıdım.”

Namazdan sonra peygamberlerin bazısı semâya ref edilmiş ve Cenâb-ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri de hususî bir miraç -Hak asansörü dense mümkün- ile semâya, oradan Sidre-i Muntahâ'ya, oradan da Arş-ı Âlâ'ya urûc ile Cenâb-ı Hak'la vâki olan mükâleme olmuştur.

Mevlid sahibi Süleyman Çelebi;

Bir fezâ oldu o demde rûnümâ.

*Ne mekân var anda ne arz u semâ.*¹⁷⁹

beytinde bunu güzelce beyan buyurmuştur.

﴿فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ﴾¹⁸⁰

[(Allah'ın) vahyettiği şeyi, kuluna vahyetti.] tecellisi zuhur etmiş, beş vakit namaz o zaman farz kılınmıştır. Namazda oturduğumuz zaman okuduğumuz;

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ

O gece Cenâb-ı Peygamber'in Hazret-i Allah *celle ve alâ*'ya karşı okuduğu tahiyyât'tır.

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

de, Cenâb-ı Hakk'ın Habîbi'ne cevâbıdır. Bunun üzerine Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*;

السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

“Hakk'ın selâmı bize ve bütün sâlih kullarının üzerine olsun.” diye bilumum sâlih kullara da teşmil buyurmuşlardır ki büyüklüğün âlâmeti olarak belirtilmektedir. Alt tarafı olan;

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

de Cebrâil *aleyhisselâm*'ın şehâdetidir.

Miraç hususunda akli ermeyenlerin sözlerini yazmaya lüzum da yoktur. Zira bunlar henüz Allah'ı tanımış değiller ki miracı bilsinler. Âişe validemizden naklolunan hadîs-i şerîfteki murâdı; “Hazret-i Peygamber'in ruhu cesedinden ayrılmadı, belki ruh ve cesedi birlikte iken urûc vâki olmuştur.” demek istemiştir. Aklen de mümkün olmayan bir şey değildir.

179 Süleyman Çelebi, *Mevlid* (haz. Faruk K. Timurtaş), Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, s. 115.

180 53/Necm, 10.

Beyzâvî *rahmetullahi* aleyh tarafından bildirildiğine göre güneş dünyadan tam yüz altmış defadan ziyade büyüktür. Bu koca cüssesiyle altının üste gelişi bir saniyeden daha çabuk ve daha az bir zamanda olmaktadır. Bunu hiç hesap ettin mi? Halbuki bu güneşin de diğer büyük güneşler yanında bir zerre gibi kaldığını herhalde okumuşsundur. Sonra bu münkirler miracı inkâr ederlerken, Herams'ın göğesi çıktığını, otuz sene Zuhal denilen yıldızda kaldığını iddia ederler de miraca gelince inkâr ederler. Bu sırf küfürlerinden nâşidir. Halbuki miraç bir kere cesed-i şerîfle olmakla 34 miracı vardır. Cesedi ile olan miraçta re'yü'l-ayn (gözüyle) müşâhede-i Vücûd-ı Hakîkî'ye mazhar olmuşlardır.

İlk semâda Âdem *aleyhisselâm'a*, ikinci semâda İsa ve Yahya *aleyhisselâm'a*, üçüncü semâda Yusuf *aleyhisselâm'a*, dördüncü semâda İdris *aleyhisselâm'a*, beşinci semâda Harun *aleyhisselâm'a*, altıncı semâda Musa *aleyhisselâm'a*, yedinci semâda ise İbrahim *aleyhisselâm'a* mülâki olmuşlardır. Hazret-i İbrahim *aleyhisselâm* Ümmet-i Muhammed'e selâm yollamış olduğundan, Ümmet-i Muhammed de beş vakit namazlarında İbrahim *aleyhisselâm'a* salât ü selâm hediye ederler.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى
آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

Ve bunu ikinci bir salavâtla tekid ederiz:

اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى
آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

Bu miracı her namazda kısmen biz de tatmış olmaktadır. Çünkü her namazda mutlaka Fâtiha-i Şerîfe'yi okuruz. Bu Fâtiha sûresi, kul ile Hâlık arasında bir mükâlemedir. Evvela Allahu Teâlâ'yı övme ve senâdan sonra; “İbadetlerimizi ancak sana yapar, yardımı da senden ister ve sevdiğin kullarına verdiği sırât-ı müstakîm'i bize de ver.” deriz. “Sevilmeyen, gazap olunan yehûd ve nasârâ yollarından olmasın aman ya Rabbi!” diye her gün kırk defa huzûr-ı Rabbü'l-âlemîn'de durur, münâcâtlarda bulunuruz. Sonra da salât ü selâmlarla

miraçtaki tahıyyâtı; es-selâmü aleyküm ve *rahmetullah* okur, namazdan çıkarız.

Bu mi'râc-ı şerîf haktır ve gerçektir. Biz böylece iman eder ve inanırız. Mekke'den Kudüs'e kadar olan İsrâ, Kur'an âyetiyle sabit olduğundan, inkâr eden herhalde kâfir olur. Lâkin Kudüs'ten Arş'a urûcu inkâr edenler kâfir olmasalar dahi ehl-i bid'attirler. Bu bid'ati terk etmedikçe namazları ve sâir ibadetleri kabul olmaz.

Cenâb-ı Peygamber'in büyüklüğünü anlamak için mutlaka şemâil-i şerîflerini hâvî eserleri çok güzel ve tekrar tekrar okumalıdır.

es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah.

-29-

وَأَنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَنِي أَمَانٍ عَنِ الْعِصْيَانِ عَمْدًا وَانْعِزَالِ

[Muhakkak ki peygamberler kasten Allah'a âsi olmaktan, ayrıca nübüvvet mertebesinden düşmekten korunmuşlardır.]

Bütün peygamberler kasten küfür ve meâsiden mâsum ve masûndurlar. Ve nübüvvet makamından hiçbir suretle azledilmezler. Her bakımdan emniyet altındadırlar.

Bu hususta Ehl-i sünnet ile diğer mezhepler arasında uzun uzadıya muhalefetler hâsıl olmuş. Hiçbirisini yazmaya lüzum da yok. Hatta duyup işitmek bile doğru değil. Bizler peygamberlere tâbiyiz. Onlar ne yaparlarsa biz de onları taklit edip yapacağımızdan şüphe yoktur. Eğer onlar da günah işlerlerse ister büyük ister küçük, ümmet de onları işlemekte beis görmeyecektir. O zaman dinde sadâkat denilen bir şey de kalmaz. Meşhurdur ki büyükler bir ufacık hata etseler arka-larındaki insanlar onun büyüğünü işlemekten hiç de çekinmezler. Bir de peygamberler eğer günah işlemiş olsalar onların azabı ümmetin azabının iki katı olur. Zira peygamberlik pek büyük bir şeref ve izzettir. Cenâb-ı Hak *celle ve alâ* onların cisimlerini, cesetlerini, ruhlarını, nefislerini mümtaz bir şekilde günahlardan ve isyanlardan kurtaracak vasıfta, en güzel huy ve ahlâk üzerine yaratmıştır.

Kerametler, mucizeler günahkâr ellerden sudur etmez; muhaldır. Sonra günahlar şeytanın yoludur. Peygamberler ise şeytana hiçbir zaman uymazlar. Sonra peygamberlerden günah sâdır olsa ümmetleri onları ayıplar ve ezâ ederler. Halbuki peygamberlere ezâ da haramdır:

Âdem *aleyhisselâm*'ın cennetteki ağaçtan yemesi onun hangi ağaç olduğunu bilememesindendir. İbrahim *aleyhisselâm*'ın yıldızlara;

181 ﴿هَذَا رَبِّي﴾

[Nihayet güneşi doğarken görünce: “(Demek) Rabbim bu ha!] demesi, henüz dört yaşında çocuk iken idi. Hazret-i Musa'nın kıptîyi öldürmesi kasten değil; ona vurduğu bir tokatla adam ölmüştü. Yoksa onu öldürmek kastı yoktu. Hazret-i Yusuf'un Züleyha ile olan hikâyesinde Züleyha her ne kadar kasteylemiş ise de Yusuf *aleyhisselâm* da kaçmakta kararlı idi. Hazret-i Davud *aleyhisselâm*'ın Urya'ya karşı muamelesi tamamiyle iftiradır. Maalesef bu iftiralarından bazıları tefsirlerimize kadar da geçmiştir.

182 ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾

[(Bu) senin (zelle olan) günahından, geçmiş ve gelecek olanı Allah'ın bağışlaması...] kavlı-i şerîfinden murâd, ümmetin günahlarıdır. Peygamberlerin hayat ve mematlarında risâletleri kesilmez. Yalnız yeni bir tebliğ yapamazlar. Yoksa yaptıkları tebliğât kıyamete kadar cârîdir. Ahkâmın bekâsı, risâletin devamı demektir.

Ey aziz ve muhterem kardeş!

Görüyorsun ya peygamberler bizim gibi yaratılmamıştır. Onlar hem mümtaz, seçilmiş, teminat altına alınmış, korunan muhafaza olunan çok kıymetli bahtiyarlardır ki ümmetlerine örnek olmak üzere en yüksek bir vasıfta yaratılmış;

183 ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

[Ve şüphesiz sen, pek evrensel/genel geçerli mükemmel bir ahlâk üzerindesin.] sırrına mazhar olmuştur. Onu Hak Teâlâ övmüş; artık başkasının medh ü senâsına lüzum da kalmamıştır. Zaten Hakk'ın medhettiğini, mahlûk zemmetmeye nasıl kalkabilir? Böyle şeyleri yapmak büyük cahilliktir.

Bize düşen ilk vazife, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in

181 6/En'âm, 78.

182 48/Fetih, 2..

183 68/Kalem, 4.

yolunda, izinde gitmektir. Sünnet-i seniyyesine tam mânasıyla uy-
makla, hem Hâlık'ın hem de Peygamber'in bizi sevmesini temin et-
miş oluruz. Bu dünya kime kalmış ki. Bak, o cânım peygamberler de
vazifeleri bitince, ömürleri tükenince, nasıl bırakıp gitmişler. Fakat
onların defterlerine kıyamete kadar gelecek olan ümmetinin aldığı
sevaplar, hisseler de verilmektedir Firavunların da kendilerine tâbi
olanların da defterlerine kıyamet gününe kadar, kazandıkları günah-
lar yazılmaktadır. Şimdi sen hangi yolu seçeceksen seç. İster deftere
sevaplar yazdıracak hayırlar yap, bırak! İstersen azabını artıracak
günah işleri ve yerleri bırak. Herkes yaptığını bulacak ve görecektir,
vesselâm...

-30-

وَمَا كَأَنْتَ نَبِيًّا قَطُّ أَنْتَى وَلَا عَبْدٌ وَشَخْصٌ ذُو افْتِعَالٍ

[Kadın, köle ve kötü fiil sahibi kimse hiçbir zaman
peygamber olmamıştır.]

Şimdiye kadar hiçbir devirde kadından peygamber gelmemiştir.
Kul yani kölelerden peygamber gelmeyeceği gibi sihirbaz, ressam
ve heykeltıraşlardan ve yalancı, ahlâken seviyesi düşük olanlardan
da peygamber gelmeyeceği ve olamayacağı cümlece mâlumdur. Ka-
dın tâifesi evlerinde oturacak ve efendilerinin işleriyle birlikte, bir
de çocuklarıyla meşgul olacaklardır. Onlar, insanların şehvetlerini
celbeder tıynetle oldukları gibi yaratılış itibarıyla zaafiyetleri de
mâlumdur. Bu cihetten meşakkatlere, insanların ezâ ve cefalarına
tahammülleri ve sabırları azdır. Aynı zamanda kadınların erkeklere
teması da câiz olmayacağından onlardan peygamber gelmemiştir.
Kadınlardan velîler çoktur; fakat nebîler, velîler gibi değildir. Âme
hizmetinde müstesnâ vazifeleri vardır ki bunları hanım kadınların
yapmasına imkân yoktur. Köleler de öyle. Zayıf insanların sözlerini
kimse dinlemez ve iltifat etmez. Bir de sütü bozuk dediğimiz ahlâken
bozuk, hokkabaz, gözbağcı gibi yaramazlardan da peygamber olmaz.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ

لَا تَعْلَمُونَ﴾¹⁸⁴

[Biz senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını (peygamber olarak) göndermedik. Eğer bilmiyorsanız zikir ehline (müttakî âlimlere) sorun.] nassı sarîhtir.

Yani peygamberin mutlaka erkeklerden ve hür olması da şarttır. Zira peygamberler asrının en akıllısı, efdali ve en efsahı yani fesâhati ile meşhuru olmalıdır. Öyle söz söylemesini bilmeyenlerden peygamber yine olmaz. Musa *aleyhisselâm*’ın dilindeki pelteklik, Firavun’un elinden kurtulmak için Cibrîl *aleyhisselâm*’ın delâletiyle ateşi ağzına koyması neticesinde dilinin yanmasındandır. Onun için o da kusur sayılmamıştır.

Burada anladığımız şey şu oluyor: Muktedâ bih denilen kendisine uyulması lazım gelen kimseler, gerek peygamberlerden, gerek insanlardan, gerek meşâyih-i kirâm hazerâtından ve gerek memleket idarecileri olan kimselerden olsun aranacak vasıflar, onların bilgilerinden başka asıl mühim olan ahlâken mazbut olmalarıdır; öyle yalancı, kezzâb, hilebaz, hokkabaz değil. Bir de menfaatperest kimseler vardır ki dertleri, imanları paradır. Her şeyi ona göre ölçerler. Bu gibi kimseler ne kadar bilgili olurlarsa olsunlar ne kendine ne çokluk çocuğuna ve ne de memleket ve milletine bir faydaları olamaz.

Binâenaleyh her kim olursa olsun Peygamberimiz’in hayatını örnek edinebilirse ne mutlu o kimseye ve ne mutlu o millete!

-31-

وَدُّوا الْقُرْنَيْنِ لَمْ يُعْرِفْ نَبِيًّا كَذَّابًا لُقْمَانَ فَاحْذَرُ عَنْ جِدَالِ

[Zülkarneyn ve Lokman, nebî olarak bilinmemişlerdir. Bu konuda tartışma yapmaktan sakınmalısın.]

Zülkarneyn ve Lokman hazretlerinin peygamberlikleri hakkında ihtilaf vâki olduğundan, “Peygamber idi veya değildi.” diye mücadeleden sakın. Zülkarneyn hazretlerine bu lâkabın verilmesinde birçok sebep zikredilmiştir. Birisi; rüyasında Şark ve Garb’a sahip olduğundan, diğer rivayetlerde; başının iki tarafında etten iki boynuz şeklinde parça bulunduğu ve bazılarının göre de çok yaşadığından, 200 seneye “iki karn” demişlerdir. Zülkarneyn’ler iki tane olup birisi Rûmî diğeri de Yunânî imiş.

﴿قُلْنَا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ﴾¹⁸⁵

[“Ey Zülkarneyn!” dedik.] âyet-i kerîmesi mûcibince peygamberliğine zâhib olmuşlar ve bazıları da salâh-ı hâl sahibi olup velîliğine kanaat getirmişlerdir. Âyetteki vahyi de vahy-i ilhâma tevcih etmişler; bazı ulemâ da demişler ki alim, âbid, adaletli padişah olmakla hitâb-ı ilâhîye müstahak olmuştur.

İmam Ali *kerremallahu veche* hazretleri; “Zülkarneyn peygamber değildir. Lâkin Hazret-i Allah’ın emirlerine mutî ve belalara sabır ve nimetlerine de şükredici bir zât-ı muhteremdir.” buyurmuştur.

Lokman hazretlerinin de nübüvvetlerinde ihtilaf olunmuştur. Lâkin ekser-i ulemâ nübüvvetine zâhib olup:

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ﴾¹⁸⁶

[Andolsun ki biz, Lokman’a hikmet verdik.] âyet-i kerîmesindeki hikmeti fehm ve ilme haml eylediler. Birçok peygamberlerin nübüvvetlerinde istifâza-i nûr-ı hikmet eylediği menkuldür. Üstazı imtihan kastıyla kendisine, bir koyun kesip en iyi yerinden getirmesini istemiş; o da koyunu kesip kalbiyle dilini getirmiş. Diğer bir zamanda üstazı koyunun en kötü, habis yerini getir, demiş ve yine aynı şekilde kalbiyle dilini getirmiş ve demiş ki; “Bu ikisinden daha güzeli yoktur; bunlar güzel olurlarsa ve yine bu ikisinden daha kötüsü yoktur; bunlar kötü, habis olurlarsa...” demiştir. Lokman sûresinde, çocuklarına nasihati meşhurdur.

-32-

وَعِيسَىٰ سَوْفَ يَأْتِي ثُمَّ يَمُوتُ لِدَجَالٍ شَقِيٍّ ذِي خَبَالٍ

[Hz. İsa, kötü ve bozguncu deccâli yok etmek üzere ileride bir gün gelecektir.]

İsa *aleyhisselâm*’ın ismine, bazıları “Süryânîdir.” ve bazıları da “İbrânîdir.” ve “Arapça’ya nakl olunmuştur.” demişlerdir. Asıl ismi “İşû’dur.” demişler, “İşâ” diyenler de olmuştur. İsa’nın mânası, “sey-yid” veya “mübarek” demektir.

185 18/Kehf, 86.

186 31/Lokman, 12.

Âhir zamanda Deccâl denilen bir mel'ûn çıkacak ki kezzâb ve si-hirbazdır. Ve bu Deccâl Şark ile Garb arasını kırk günde gezecek. Kendisine her milletten ve bâhusus yahudilerden çok kimse tâbi ola-cak, istediği zaman yağmur yağacak, nebâtat, mahsul çok olacak, insanların gözleri önünde bir kişiyi katledip sonra diriltecek. Geçtiği yerlerden hazinelerin derhal çıkmasını isteyecek, defineler hemen meydana çıkacak. Sonra da İlâhlık dâvâsında bulunacak ve halkı ken-disine ibadete davet edecek. Bu sırada Hazret-i İsa *aleyhisselâm* da Şam'da Beyaz minareden yere inecek ve Deccâl'i, Ledâ nâm dağın yanında katledecek. Diğer bir rivayete göre de Deccâl, Hazret-i İsa *aleyhisselâm*'ı görünce tuzun suda eridiği gibi yok olup gidecektir.

Ona tâbi olan yahudi tâifesi de perişan olup kaçarlarken, ehl-i İslâm onları buldukları yerlerde katledecekler. Hatta rivayete göre kayaların arkasına saklanan yahudileri, taşlar lisana gelip; "Yâ ibâ-dallah, burada yahudi var." diye seslenerek haber vereceklerdir.

Hazret-i Ömer'in oğlundan gelen bir rivayette de; Meryem'in oğlu İsa inecek, evlenecek, evlatları olacak, yeryüzünde kırk beş sene ka-lacak sonra vefat edip Medine-i Münevvere'de Resûlullah'ın bulun-duğu yerde ve İsa *aleyhisselâm*'a hazırlanan mahalle gömüleceğini beyan etmiştir. İsa *aleyhisselâm* evliyâ-yı ümmet-i Muhammed'den olup İslâm şeriatıyla hükmedecektir.

İlk askerleri Ashâb-ı Kehf olacaktır, isimleri Yemlihâ, Mekselinâ, Meslinâ, Mernûş, Debernûş, Sazenûş, Kefeştatayyûş'tur. Kitmîr deni-len köpekleri de vardır.

İsa *aleyhisselâm*'ın bulunduğu müddetçe yeryüzü gayet rahat ve güzel olacak. Hatta kurt koyunla, çocuklar da yılanlarla oynayacak.

İsa *aleyhisselâm*'ın nüzûlünü şu âyet-i kerîmeden çıkarmaktadırlar:

﴿وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا﴾¹⁸⁷

[O, hem beşikte iken hem yetişkinliğinde (peygamber olarak) in-sanlara hitap edip konuşacak.]

Beşikte iken konuşan İsa *aleyhisselâm*, kehl hâlinde yani ihtiyarlık hâlinde de konuşacaktır. Otuz üç yaşında iken semâya giden İsa *aleyhis-selâm*'ın, kühûlet, ihtiyarlık hâli, otuz dörtten sonraki ömrüdür, derler.

-33-

كَرَامَاتُ الْوَلِيِّ بِدَارِ دُنْيَا لَهَا كَوْنٌ فَهُمْ أَهْلُ النَّوَالِ

[Dünya âleminde velînin kerametlerinin vukuu sabittir; onlar ilâhî lütuflara mazhar olmuş kullardır.]

Dâr-ı dünyâda evliyâullahın ellerinden zuhur eden harikulâde kerametler hak ve sabittir. Zira onlar mazhar-ı lütf u ihsân-ı ilâhîdir. Velî lafzı, vely yahut velâyet'ten me'hûzdur. Kurbiyyet ve muhabbet mânasınadır. Ârif-i billâhtır ve ârif-i sıfâtillâh olup taate devam ve meâsîden ve günahlardan kaçan ve korunan lezzât ve shevât-ı hayvâniyyeden îrâz eden zât-ı şerîfe denir. Keramet dâvâsı, nübüvvete yakın olursa mucize denir. Keramet dâvâsı nübüvvete mukârin olmazsa ve olmadığı halde evliyâlar tarafından harikulâdelerin zuhuruna keramet derler. İman ve amel-i sâlihten uzak olurlarsa ona da *istidrac* derler. Deccâl'in elinden zuhur eden hadiseler gibi.

Bu hususta insanların çok uyanık olması gerekir. Bazı günahkâr insanlarda bu gibi kerametler görülürse sakın onun kemâlâtına atfetmeyiniz. Hele bu devirde birçok kimseler şeyhlik iddiasıyla başlarına birtakım zuafâyı toplarlar. Namaz yok, oruç yok, itikad bozukluğu ve bir de tesettür yok. Herkesin de pek hoşuna gider. Bu gibi insanlar gökte uçsalar sakın inanmayın. Cenâb-ı Hakk'ın bizden istediği keramet değil, istikamettir. Onun için;

«قُلْ آمَنْتُ بِاللّٰهِ ثُمَّ اسْتَقِمْ»¹⁸⁸

“Allah de, sonra istikametten ayrılma!” buyurulmuştur. Allah de ve sonra istikametten ayrılma. Bu ne kadar mühim bir ibret dersidir. İstikamet kadar güzel ve kıymetli şey yoktur.

Haddizâtında insanın kendisi baştan aşağı keramettir.

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾¹⁸⁹

[Gerçekten biz, Âdemoğlu'nu şerefli kıldık.] diyen Allahu Teâlâ değil mi? Daha ne istiyorsun? Bak bugün o Âdem, göklerde bile tonlarla ağırlıktaki makinesiyle nasıl uçmaktadır. Sonra o telefon,

188 Müslim, “İmân”, 62; Tirmizî, “Zühd”, 60, r. 2410; İbn Mâce, “Fiten”, 12, r. 3972.

189 17/İsrâ, 70.

televizyon, füzeler, envâ-ı çeşit sanatlar, hüneler, hep bunlar Benî Âdem'in elinden çıkmıyor mu? Filvâki, bunları bugün her güçlü devlet yapabilmektedir. Mucizelerle kerametlerin başkaları tarafından taklit edilmesi mümkün değildir. Harikulâde demek; o iş ancak ya peygamberden veya bir velîden zuhur eder. Velînin gayrısından zuhur ederse o tehlikeli ve korkunç bir hadisedir.

Mesela Belkıs'ın sarayını iki aylık yerden söküp Süleyman *aleyhisselâm*'ın önünde hazır olması ve Belkıs'a da, "Bu senin sarayın değil mi?" diye sorulunca şaşkınlıktan;

190 ﴿كَانَهُ هُوَ﴾

[Sanki bu odur.] dedi. Ama sarayı da iki aylık mesafede idi. "Hayır, olamaz." da diyemedi. Çünkü kendi oturduğu saraydı. Bu kuvvet ve kudret Allahu Teâlâ'nın kullarından bazılarına verdiği bir lütf-ı ilâhîdir ki bunu taklit mümkün olamaz. Hazret-i Ömer'in Medine-i Münevvere'de Cuma hutbesini okurken birdenbire;

191 «يَا سَارِيَّةُ: إِلَى الْجَبَلِ، إِلَى الْجَبَلِ»

diye nidâ edişi ve bu sesi de Sâriye'nin duyuşu ne kadar dikkate şâyân. Bugünkü telefon ve telgraflar, o gün hiç masrafsız ve emeksiz, bak ne güzel cereyan etmekte olduğu hepimizin gözü önünde olan hadiselerdir. Sâriye, Acem ordusuyla Nihâvend'de dövüşürken, düşmanın müslüman ordusunu arkadan çevirmekte olduğunu bilfiil Hazret-i Ömer Medine-i Münevvere'den görür ve kumandanın muhasaradan kurtulması ve tedbirli olması için arkasını dağa dayamasını ve bu suretle düşmanla karşı karşıya kalmasını temin etmiş oldu. Şimdi bunu tarih tespit etmiştir.

Sonra bizim Peygamberimiz'in mucizelerinin hesabı yoktur. Musa *aleyhisselâm* yanında taşıdığı taşları yere koyar ve o taşlardan sular akardı. Taştan suyun akması tabiidir. Lâkin Peygamberimiz'in mübarek parmakları arasından sular kaynardı. Halbuki et ve kemikten ibaret parmaklardan suyun akması tabiiliğin haricinde bir fevkalâdeliktir. Sonra yemeklere gelince; az bir yemek veya ekmeği yüzlerce hatta binlerce kişinin yedikleri tevâtürle sabittir.

190 27/Neml, 42.

191 Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, I, 269, r. 355.

Hele o miracı kimseye nasip olmayan bir devlet! Süleyman *aley-hisselâm*'ın ordusunun ve mühimmâtının da göklerde uçarak gitiklerine ne diyeceksin? Mısır'daki Nil nehri meşhurdur. Fakat yaz aylarında her ne hikmetse suyu kesilir, azalır. O sırada Mısırlılar, bir kız çocuğunu süsleyip suya atarlarmış, su da bunun üzerine çoğalır, coşarmış. Mısır, İslâmlar tarafından zaptedildikten sonra yine su çekilmiş. Mısırlılar Hazret-i Ömer'e vakayı anlatmışlar. Fakat Hazret-i Ömer onlara şu mektubu göndermiş:

«مِنْ عُمَرَ إِلَى نَيْلٍ مِصْرَ. أَمَّا بَعْدُ: فَإِنْ كُنْتَ تَجْرِي بِأَمْرِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ،
فَاجْرِ صَاحِرًا»

“Hazret-i Ömer'den Mısır'ın Nil nehrine: ‘Ey Nil! Eğer Allah'ın emri ve kudretiyle akıyorsan akmana devam et.’” ibaresini hâvî mektubu Nil nehrine attıklarında bi-iznihî teâlâ bugüne kadar hiç kesilmeden akmaktadır.¹⁹²

Hâlid b. Velid ismindeki kumandan Humus şehrini muhasara etmiş. Muhasara uzamış. Nihayet kaledekiler de bıkmış olacaklar ki Hazret-i Hâlid'e şöyle bir haber yollamışlar. “Eğer dininiz hak ise bize bir keramet gösterin de biz de inanırsak kaleyi teslim ederiz.” demişler. Hazret-i Hâlid de; “Hay hay! Ne istiyorsunuz?” diye sormuş. Onlar da; “Bizde bir zehir var; ondan biraz içerseniz ve size bir şey olmazsa ne âlâ. Biz de teslim oluruz.” Bunun üzerine Hazret-i Halid gözleri önünde -bir dua var, onu okuyup- “Bismillah” deyip zehiri içmiş. Saatler geçmiş; bakmışlar ki ne ölen var ne de bir şey olan var. O zaman kalenin anahtarını teslim edip müslüman da olmuşlar.

Bu defa Hac dönüşü karadan oldu. Humus şehrine de uğradık ve Hazret-i Hâlid'in camiinde namaz da kıldık. Cami, Sultan Hamid tarafından yapılmış; pek güzel. Arka köşesinde de Hâlid b. Velid'in türbesi var. Diğer köşesinde de Hazret-i Ömer'in oğlunun türbesi var. Cami avlusunda yüksek bir sütun üzerine yazılı Hazret-i Hâlid'e ait şu ibareler hepimizin hayretini mûcib oldu:

“Ben yüzlerce harbe girdim. Vücudumda yara almadık hiçbir yer yok. Fakat şehit olamadım. Şimdi yatağımda öldüğüme çok müteessirim.”

Cenâb-ı Hak cümlemizi şefaatlarine nâil eylesin. Âmîn.

192 Ebû's-Şeyh, *el-Azame*, IV, 1424; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, XII, 561, r. 35759.

Bu kerametler, bugüne kadar, lehü'l-hamd, devam etmektedir. Abdülkâdir[-i Geylânî], Muhammed Bahâüddîn-i Nakşibendî, Ahmed-i Rifâî, Hasen-i Şâzelî, hatta günümüzde meşâyih'ten ve sulehâ-yı ümmetten birçok kimselerden tevâtüren sabittir. Öyle “tesadûf” diye geçiştirmek akıllı kimselerin işi değildir.

-34-

وَلَمْ يَفْضُلْ وَلِيٌّ قَطُّ دَهْرًا نَبِيًّا أَوْ رَسُولًا فِي انْتِحَالِ

[Hiçbir zaman velî, İslâm'a mensubiyet şerefi açısından nebî veya resûlden üstün değildir.]

Evliyâ-yı kirâmdan hiçbir zât-ı şerîfin, hiçbir zaman nebîler ve resuller derecesine erişmesine imkân yoktur. Ve bundan nâşî bir peygamber bütün evliyâdan efdaldır, denmiştir.

Mâlumdur ki; evliyâ o devirde bulunan peygambere tebeiiyeti nisbetinde velîlik derecesine nâil olur. Şunu unutmamalıdır ki peygamberler son nefeste sû-i hâtimededen emindirler. Halbuki evliyâ-yı izâm için sû-i hâtimededen Cenâb-ı Hakk'a sığınmak vâcibdir, demişlerdir. Ve yine peygamberlerin vahiy ve melâike-i kirâmî görme hususiyetleri vardır. Peygamberler asıldır, velîler o asılın fer'leridir. Peygamberler hilâfet-i zâhire ve bâtineye sahiptirler. Velîler ise ancak hilâfet-i bâtineye sahiptirler.

Cenâb-ı Peygamber'in velîlerin ve beşerin efdali olan Ebû Bekir'e hitâben buyurduğu; “Peygamberlerden sonra Ebû Bekir'den efdal bir kimse üzerine güneş doğmadı ve batmadı.”¹⁹³ hadîs-i şerîf buna delâlet eder ki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Ebû Bekir'den ve Ebû Bekir de bütün insanlardan efdaldır. Halbuki bu muhterem cennetle tebşir olunmuştur. Amma ne de olsa peygamber olamaz ve peygamberlerden de efdal olmalarına imkân da yoktur. Çünkü peygamberleri, vakt-i ezelde Cenâb-ı Hak seçmiş ve öylece dünyaya göndermiştir. Binâenaleyh hiçbir velî peygamberlere yetişemez ve efdal de olamaz. Eğer göklerde uça ve bir anda Şark ile Garb arasında gidip gelse ve pek çok fevkalâdelikler yapsa yine velîdir; velîlikten dışarı çıkamaz. Dâimâ son nefesten korku hâlindedirler.

193 Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, I, 152, r. 135; 154, r. 137; 352, r. 508; 423, r. 662; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, III, 325.

-35-

وَلِلصِّدِّيقِ رُجْحَانٌ جَلِيٌّ
عَلَى الْأَصْحَابِ مِنْ غَيْرِ احْتِمَالٍ

[Ebû Bekir es-Sıddîk sahabîler üzerinde şüphe götürmez
bir üstünlüğe sahiptir.]

İlk halife olan Ebû Bekir es-Sıddîk hazretleri *radiyallahu anh* sair ashâb-ı kirâm hazerâtından efdal ve ercahtır. Ve bu üstünlükte hiç kimsenin şek ve şüphesi yoktur. Sıddîk lafzı sıdktan mübâlağadır. Hz Ebû Bekr'in lâkabıdır. Miracı cümleden önce tasdik etmekle Sıddîk ile lâkaplanmıştı. Cahiliyetteki ismi Abdülkâbe idi. İslâm'da "Abdullah" oldu. Ebû Bekir ise künyesidir. Pederinin ismi Osman, künyesi de Ebû Kuhâfe'dir.

Ehl-i sünnet indinde ve ilk önceki Mu'tezilîler de ittifak ettiler ki peygamberlerden sonra nâsın efdali Ebû Bekir es-Sıddîk *radiyallahu anh*'tir. Şia tâifesi ile Mutezilelerin son kısmı; "Nâsın efdali, Hazret-i Ali'dir." derler. Ehl-i sünnet, Ebû Bekir es-Sıddîk'in efdaliyetini Kitâb, sünnet ve eserlerle istidlal eylediler. Kitâb-ı ilâhî'de;

﴿وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى﴾¹⁹⁴

[En takvâlî (Allah'ın emirlerine en uygun yaşayan) kimse ise, o (ateşin azabı)ndan uzaklaştırılacaktır.] âyet-i kerîmesinde ekser-i müfessirîn indinde murâd, "Ebû Bekir es-Sıddîk hazretleridir." demişlerdir. Diğer bir âyet-i kerîmede de yine böylece Ebû Bekir es-Sıddîk hazretleridir. Sünnet ile;

«لَوْ وُزِنَ إِيْمَانُ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِإِيْمَانِ أَهْلِ الْأَرْضِ لَرَجَحَ إِيْمَانُ
أَبِي بَكْرٍ عَلَى إِيْمَانِ أَهْلِ الْأَرْضِ»¹⁹⁵

hadîs-i şerîfidir ki, "Yeryüzündeki imanlıların imanı Ebû Bekir'in imanını ile ölçülse veya tartılsa Ebû Bekir'in imanı bütün ehl-i îmânın imanına tercih olunurdu ve artardı." buyurulmuştur. Bir de Ebû'd-Derdâ *radiyallahu anh*, Hazret-i Ebû Bekr'in önu sıra yürüyordu. Resûl-i Ekrem buyurdular ki;

194 92/Leyl, 17.

195 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, I, 143, r. 35.

«أَتَمْشِي أَمَامَ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ؟ وَاللَّهِ مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ،
وَلَا غَرَبَتْ بَعْدَ النَّبِيِّينَ عَلَى أَحَدٍ أَفْضَلَ مِنْ أَبِي بَكْرٍ»¹⁹⁶

“Ey Ebü’d-Derdâ! Sen, senden hayırlı olan kimsenin önüne mi ge-
cip yürüyorsun? -Cenâb-ı Peygamber Hazret-i Allah’a kasekle buyur-
muşlar ki- nebîlerden sonra güneş, Ebû Bekir’den daha efdal kimse
üzerine doğmadı ve batmadı.”

Binâenaleyh “Sen onun önünde nasıl yürümeye cesaret edabili-
yorsun?” diye irşadda bulunmuşlardır. Burada bizlere de pek mühim
bir ders ve ibret vardır. Hele üstadlarının önüne ve ana babalarının
hatta amca ve dayı gibi hala ve teyze gibi akrabalarının ve hatta kom-
şu büyüklerinin ve memleket idarecilerinin; vali, kaymakam gibi ve
bunlara benzer zevât-ı muhteremlerin de haklarına hürmet ve saygı
icabı, hem onların yanında lüzumu olmadıkça konuşmamak ve her
bakımdan önlerine geçmemek; mesela yemek esnasında da onlardan
evvel yemeğe başlamamak, âdâb-ı İslâmiyye ve insâniyye icabıdır.

Şiîlerle, Mutezile’nin son gelen tâifesi Hazret-i Ali Efendimiz’i
tercih ederler ki bu da yine âdâb-ı İslâmiyye’ye her bakımdan muha-
liftir. Çünkü Hazret-i Ali Efendimiz, Ebû Bekir hazretlerine nisbetle
çok küçüktür. “Bedir muharebesinde on altı yaşında idi.” derler. Ve
şunu da rivayet ederler ki bir gün Cenâb-ı Peygamber’e bir kuş keba-
bı hediye olunmuş. Cenâb-ı Peygamber de;

«اللَّهُمَّ ائْتِنِي بِأَحَبِّ خَلْقِكَ إِلَيْكَ يَا كُلُّ مَعِيَ مِنْ هَذَا الطَّيْرِ»¹⁹⁷

buyurmuş. Yani, “Yâ Rab; benimle beraber bu yemeği yiyecek halkından
en sevgilisi gelsin.” deyince hemen İmam Ali de gelivermiş. Tabi
Cenâb-ı Peygamber’in herkese ve bütün ashabına ayrı ayrı ve güzel
güzel iltifatları vardır. Evet, Hazret-i Ali Efendimiz hem amcasının
çocuğu, hem damâd-ı Resûlullah, hem Hasan ve Hüseyin’in baba-
sı, ilmi, şecaati, zühdü, sehâveti her bakımdan meşhur bir zât-ı âli-
cenâbdır. Bununla beraber Hazret-i Ömer Efendimiz’n oğlu nakle-
derler: “Biz Cenâb-ı Resûl’ün zamanında ümmetin efdali Ebû Bekir,
sonra Ömer, sonra Osman’dır.” diye konuşurduk. Hazret-i Ali Efendi-
miz de şöyle demişler:

196 İbn Ebî Âsım, *es-Sünne*, II, 546, r. 1224; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü’s-sahâbe*, I, 152, r. 135.

197 Tirmizî, “Menâkıb”, 21, r. 3721; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, VII, 105, r. 4052; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 141, r. 4650.

«خَيْرُ النَّاسِ بَعْدَ النَّبِيِّينَ أَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ عُمَرُ، ثُمَّ اللَّهُ أَعْلَمُ»¹⁹⁸

Yani Hazret-i Ali Efendimiz de Hazret-i Ebû Bekir'in efdaliyetine kâil olduklarını itiraf etmekte olduğundan Şiîlerin bu hususta hataları pek büyüktür.

Ebû Bekir es-Sıddîk hazretlerinin zamân-ı hilâfetlerinde zekât vermek istemeyen âsîler tedib edilmiş, Arap Yarımadası kurtarılmış, Rum ordusu Şam'dan sürülmüş, Acem ordusu da İslâm hudutlarının dışına atılmış. Onun için Ebû Bekir *radıyallahu anh* misli bulunmaz bir zât-ı şerîftir. Resûlullah'ı herkes tekzip ederken o tasdik etmiş, ona iman etmiştir. Kızını ona nikâhladı, malıyla askerleri teçhiz eyledi. Dini yükseltti ve korku anında Peygamberimiz'le mücâhedeye katıldı. Ve Miraç gecesinde Cenâb-ı Hak ona selâm yollamıştır:

«أَقْرَبُهُ مِنِّي السَّلَامُ»¹⁹⁹

“Benden selâm söyle.” buyurulmuştur. Hilâfetleri iki sene dört aydır.

-36-

وَلِلْفَارُوقِ رُجْجَانٌ وَفَضْلٌ عَلَى عُثْمَانَ ذِي النُّورَيْنِ عَالٍ

[Ömerü'l-Fârûk'un da yüksek değere sahip Osmân-ı Zinnûreyn üzerinde üstünlüğü ve tercih hakkı vardır.]

Faruk, Hazret-i Ömer'in lâkabıdır. Hak ile bâtil arasını ayıran Ömerü'l-Fârûk hazretleri, damâd-ı Peygamberî olan, Peygamberimiz'in iki kızını alan Rukiyye'nin vefatıyla Ümmü Gülsüm'le de nikâhlanan Hazret-i Osman'dan efdaldır. Hazret-i Osman'a “Zinnûreyn” denmesine sebep Peygamberimiz'in iki kızını aldığı için iki nur sahibi denmiştir.

Hazret-i Ebû Bekir'den sonra ümmetin efdali, Hazret-i Ömer *radıyallahu anh*'dir. Sünnette vârid olmuştur ki; “Ümmetimin hayırlısı Ebû Bekir, sonra Ömer'dir. Eğer benden sonra peygamber gelmiş olsaydı Ömer b. el-Hattâb olurdu. Şeytan muhakkak Ömer'in gölgesinden kaçır. Ömer her nereye giderse hak da onunla gider.” buyurulmuş.

198 İbn Ebî Âsım, *es-Sünne*, II, 572, r. 1206; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, I, 364, r. 533; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, XXX, 372.

199 İbn Kesîr, *Câmiu'l-mesânîd*, I, 608.

Yani Ömer Hak'tan zerre kadar ayrılmaz; ne sevdiğinden veya ne de korktuğundan nâşî.

İnsanlar ekseriyetle aldanmaktadırlar. Fakat Ömer bunların hiçbirisine aldanmaz ve Hak'tan zerre miktarı ayrılmaz. Ve bunu on senelik hilâfeti esnasında bilfiil isbat etmiştir. Birçok memleketler zaptolunduğu ve hazine oldukça zengin bir hâle geldiği halde, o yine Resûlullah'ın izinden ayrılmamış, dünya saltanatlarının hiçbirisine kıymet vermemiştir.

Hazret-i Ebû Bekir'e Cenâb-ı Hakk'ın selâmı doğruca Peygamberimiz vasıtasıyla idi. Hazret-i Ömer ise Cibrîl *aleyhisselâm* vasıtasıyla Cenâb-ı Hakk'ın selâmına mazhar olmuştur. Ve yine Cibrîl der ki; "Hazret-i Ömer yeryüzünde ne kadar meşhur ise gökte melekler yanında da şöhreti daha fazladır." Ve Hazret-i Ömer İslâm'a girdiği zaman bütün melekler bile sevinmişlerdir. Ve Ömer'in faziletini yazmaya ve söylemeye vakitler kâfi gelmez, diye övülmüştür. Hazret-i Sıddîk âhir ömürlerinde Hazret-i Ömer'i yerine halife olarak bırakmıştır. Ve sahâbe-i kirâm hazerâtı ve Hazret-i Ali de buna razı olmuşlardır. On sene müddetle hilâfetini icra etmiş, hicretin yirmi üçüncü senesinde, Zilhicce ayında Muğîre b. Şu'be'nin kölesi Ebû'l-Lü'lü' tarafından şehit edilmiştir. Hem de namaz esnasında.

Cenâb-ı Hak cümlemizi bütün şerlerden muhafaza buyursun.

-37-

وَدُّوا النُّورَيْنِ حَقًّا كَانَ خَيْرًا مِّنَ الْكَرَّارِ فِي صَفِّ الْقِتَالِ

[Gerçekten Osmân-ı Zinnûreyn, harp saflarına korkusuzca dalan Ali'den daha hayırlıdır.]

Dâmâd-ı Peygamberî Hazret-i Osmân-ı Zinnûreyn, Hazret-i Ali *kerremallahu veche*'den hayırlıdır. Zinnûreyn tesmiyesi, Cenâb-ı Peygamber'in iki kızını nikâhladığı içindir. Fazileti hakkında da;

«لَوْ كَانَ لِي أَرْبَعُونَ بِنْتًا، لَزَوَّجْتُ عُثْمَانَ وَاحِدَةً بَعْدَ وَاحِدَةٍ،
حَتَّى لَا تَبْقَى مِنْهُنَّ وَاحِدَةٌ»²⁰⁰

200 Deylemî, *el-Firdevs*, III, 342, r. 5032; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, XXXIX, 42, r. 7770; İbn Adî, *el-Kâmil*, VIII, 263; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, XI, 591, r. 32831

“Eğer benim kırk tane kızım olsa idi, birer birer hepsini, bir tane kalmayınca kadar Affân oğlu Osman’a tevzic ederdim.”

«يَا عُثْمَانُ، أَنْتَ وَلِيَّيَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛ وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ،
لِيُشْفَعَنَ عُثْمَانُ بُنْ عَفَّانَ فِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي،
قَدْ اسْتَوْجَبَ كُلُّهُمْ النَّارَ»²⁰¹

Kerrâr, “hamle ve savlet” mânalarınındır. Harp meydanlarında düşmana hamle edip saldıran Haydar-ı Kerrâr’dan Hazret-i Osman’ın hayırlı olduğu bildirilmektedir.

“Ey Osman! Sen benim dünya ve âhîret dostumsun. Beni hak olarak ba’s eden Allah hakkı için Osman b. Affân ümmetimden yetmiş bin kişiye şefaate edecektir ki bunlardan hepsi cehennemî hak etmişlerdir.”

“İyi biliniz ki Allah’tan utanan kişiden semâ melekleri de utanır. Cennette şimşek gibi bir parlama oldu. Ehl-i cennet dediler ki; ‘Bu parıltı nedir?’ Halbuki o şimşek gibi çakan parıltıdan düştüğü yer kurumuş idi. Cenâb-ı Hak buyurdu ki; ‘Bu şimşek gibi parıltı değildir. Lâkin Hazret-i Osman’ın bir evden bir eve veya bir odadan diğer bir odaya geçerken nâlininin tasmaşının nurudur.’” Şâyân-ı dikkattir ki insanın yüzünün nuru değil ayakkabısının hem de tasmaşının nuru.

Sen cenneti ne sanıyorsun? Ah, bir oraya girebilsek! Acaba biz günahkârları da o mübarek yerlere korlar mı? Ama Allah’tan ümidimiz hiçbir zaman kesilmez.

Tebük gazâsı sırasında nâzil olan;

﴿وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ﴾²⁰²

[Allah yolunda (İslâm’ı savunma ve onu hayata hâkim kılma uğrunda) mallarıyla, canlarıyla cihad edenler...] âyet-i celîlesi mûcibince Hazret-i Osman *radıyallahu anh* ticaret için hazırlanmış, iki yüz devesini teçhizatıyla birlikte Peygamberimiz’e teslim eylemişti. Cenâb-ı Peygamber de;

201 Deylemî, *el-Firdevs*, IV, 360, r. 7034; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, XXXIX, 123, r. 7917.

202 8/Enfâl, 72.

«لَا يَضُرُّ عُثْمَانَ مَا فَعَلَ بَعْدَهَا»²⁰³

buyurdular. Yani “Osman’a bundan sonra bir şey zarar etmez.”

Zamanında İslâm diyarı çok genişlemişti. Hazret-i Ömer *radi-yallahu anh*, vefatı anında yerine geçecek kimseyi tayin hususunda Osman, Ali, Abdurrahman, Talhâ, Zübeyr, Sa’d b. Ebî Vakkâs’a meş-veretle seçmelerini vasiyet etmişti; onlar da Abdurrahman b. Avf’ı vekil yaptılar; o da Hazret-i Osman’ı seçti. Hepsî ona bey’at ettiler. Hilâfet müddeti on iki senedir. Çıkan fitne de şehit oldular.

-38-

وَلِلْكَرَّارِ فَضْلٌ بَعْدَ هَذَا عَلَى الْأَغْيَارِ طُرًّا لَا تُبَالِ

[Bundan sonra, o savaşkan Ali’nin de diğer bütün sahabîlere üstünlüğü mevcuttur; sen artık başka iddialara önem verme.]

Hazret-i Fâtıma’nın Efendisi Hazret-i Ali *kerremallahu veche* hazretleri, sair sahâbe-i güzîn hazerâtından efdaldır. Bütün ashâb-ı kirâmın ittifakı böyledir. Yani evvela Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osman, sonra da Hazret-i Ali *kerremallahu veche*, rıdvanullahi aleyhim ecmaîn hazerâtıdır. İmam Ali’nin efdaliyeti hakkında çok söz vardır. Bir kere;

«أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ، وَعَلَىٰ بَابِهَا»²⁰⁴

“Ben ilim şehriyim, deryasıyım, hazinesiyim. Ali de O’nun kapısıdır.” İlim isteyen kimse Ali’ye müracaat etsin. Sonra Cenâb-ı Hakk’a dua ile; “Yâ Rabbi, Ali’yi dost edinenleri, sevenleri, sen de dost edin ve Ali’ye buğz edenlere sen de buğz eyle.” Ve;

«أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى»²⁰⁵

“Yâ Ali, sen bana Harun ile Musa menzilesindesin.” Ve yine;

203 Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 59; VI, 133; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, II, 35.

204 Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 137, r. 1637; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, XI, 65, r. 11061.

205 Buhârî, “Menâkıb”, 9, r. 3706; “Meğâzî”, 78, r. 4416; Müslim, “*Fedâilü's-sahâbe*”, 30-32.

«دَخَلْتُ الْجَنَّةَ، فَرَأَيْتُ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ مَكْتُوبًا:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، وَعَلَيْ أَخُو رَسُولِ اللَّهِ»²⁰⁶

yazılı gördüm. Yani; “Ben -miraçta olsa gerek- cennete girdim ve cennetin kapısında; ‘*Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah* ve Ali de Resûlullah’ın kardeşidir.’ diye yazılmış gördüm.”

Hazret-i Osman şehit edildikten sonra makâm-ı hilâfet boş kalmıştı. Hazret-i Ali Efendimiz’e her ne kadar teklif edilmişse de o fitne anında vazifeyi almaktan çekinmişti. Aradan üç gün geçtiği halde bazı fitnelerin ve ihtilallerin kopması endişesiyle tekrar toplanıp ricada bulundular. İmam Ali de reddedemeyip kabul buyurdular. Ve bütün ashâb-ı kirâm da bey’at eylediler. Bu hâl Ehl-i sünnet indinde isabetli görülmüştür. Şîlilere ve Râfızîlere ve sâirlerine sözümüz yoktur. Yalnız Cenâb-ı Hak cümle Ümmet-i Muhammed’e akl-ı selîm ve hüsn-i ahlâk ile kâmil bir ilim ihsan buyursun.

Hazret-i Ali’nin Muaviye ile olan muharebeleri hep içtihad mebnîdir. “Hazret-i Âişe validemizin hurûcu da, Cemel vakasında, iki tarafı barıştırmak içindi.” derler. Hazret-i Talhâ da Hazret-i Ali’ye bey’at için Hazret-i Ali’nin askerine bey’at eyledi. Murâdî imâm-ı âdil üzere ölmek idi.

Hilâfetleri altı sene olmakla, hilâfet emri Hazret-i Ali efendimizde hitam bulmuştur. İki sene dört ay Ebû Bekir, on Ömer, on iki Hazret-i Osman, altı sene de İmam Ali; toplam otuz sene dört aydır ki:

«الْخِلَافَةُ مِنْ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً»²⁰⁷

hâdis-i şerîfi ile hilâfet-i hakîkî tamam olmuştur. Ondan sonraki Emeviyye, Abbâsiyye ve Osmâniyye hilâfetleri, hilâfet-i kâmile ve hakîkiyyeye hamledilmiştir.

Bu dört zât-ı muhteremenin otuz senelik hilâfetleri esnasında İslâm diyarı çok genişlemiş, sonraki Emeviyye ve Abbâsiyye devirlerinde daha da genişlemiş ve Türkler’in hilâfeti alışından sonra da büsbütün genişlemiştir. Ve bir bütün hâline gelmiştir. Bu hâl; Harb-i Umûmî denilen 1330’dan 1334’e [1914-1918] kadar devam etti, harp

206 Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-ummâl*, XI, 624, r. 33041.

207 Bk. Ebû Dâvud, “Sünnet”, 9, r. 4646-4647; Tirmizî, “Fiten”, 48, r. 2226; Ahmed b. Hanbel, V, r. 221.

sonunda Araplar ayrı ayrı devlet oldular. Bu taksime göre Suudi Arabistan, Yemen, Katar, Kuveyt, Suriye, Irak, Ürdün, Mısır, Libya, Cezayir, Fas, Lübnan... daha bilemediğimiz birçok parçalara ayrıldılar. Fakat bugün hepimiz de âciz durumdayız.

Meşhur bir darb-ı mesel vardır: Tek çubuk çabuk kırılır. Fakat on ve yirmisi bir araya gelirse onları kırmak mümkün olmaz. Şu barajlar da böyle değil mi? Su az da olsa toplanınca koca bir göl oluyor. Hele hanımların giydikleri çorapların ipliği ne kadar incedir. Çocuklar bile koparır. Lâkin bir araya geldikleri zaman çorap olunca pehlivanlar bile koparamaz olduğunu herkes bildiği halde bak, bugün bir memleket kaç havada; arzusu ayrı ayrı.

Kimi Rusçu olmak ister kimi de Çinci. Kimi de sosyalist, kimi de bilmem ne... Fikirler ayrı, görüşler ayrı, yollar ayrı. Hele birtakım dinsizler var ki işte bu akâid kitabının yazılmasına sebep olmuşlardır. Bu dinsizler de iki kısımdır. Bir kısmı bütün bütün gâvur. Allah, peygamber, din iman tanımaz. Bir kısmı da güya; “Müslümanım.” der, fakat Müslümanlıktan hiç de nasibi yoktur. Kadere inanmayan, hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna inanmayan, öldükten sonra dirilmeye inanmayan, cennet ve cehennem, hesap kitap tanımayan dinsizleri de unutmama. “Şeriat istemeyiz.” diye feryad edenler de ayrı! “Allah Baba” diyenlerle, Allah’a mekân tahsis edenler, “Allah’ın oğlu veya kızı veya hanımı var.” diyenler, “Allah iki veya üç” diyenler ve hele tabiatçılar.

Allahu Teâlâ cümle Ümmet-i Muhammed’in yardımcısı olsun da bu sapıkların yolundan ve şerlerinden muhafaza buyursun. Âmîn.

-39-

وَالصِّدِّيقَةُ الرَّجْحَانُ فَأَعْلَمُ عَلَى الزَّهْرَاءِ فِي بَعْضِ الْخِلَالِ

[Şunu da bil ki Âişe-i Sıddîka’nın bazı hasletlerde Fâtımatü’z-Zehrâ üzerine tercih hakkı vardır.]

Sıddîka, Hazret-i Âişe *radiyallahu anhâ* vâlidemizin lâkabıdır. Zehra da Hazret-i Fâtıma *radiyallahu anhâ*’nın lâkabıdır.

Sıddîka olan Âişe *radiyallahu anhâ*, Hazret-i Peygamber’in hanımlarından ve Hazret-i Ebû Bekr’in de kızıdır. Hazret-i Fâtıma ise bizzat kerîme-i muhteremeleridir ve Hazret-i Ali Efendimiz’in de hanımıdır.

Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin'in de anneleridir. Böyle olmakla beraber Hazret-i Âişe *radiyallahu anhâ* vâlidemiz bazı cihetlerden nâşî Hazret-i Fâtîma'ya tercih olunmuştur. Hazret-i Âişe *radiyallahu anhâ*'ya Sıddîka denilmesine sebep, iftira meselesinde ismeti ve beraatleri tebeyyün etmiş ve hizmet-i Resûlullah'taki sadâkatinden nâşî "sıddîka" diye lâkap verilmiştir.

Hazret-i Fâtîma *radiyallahu anhâ* ise hiçbir zaman hayız ve nifas görmemiş ve hiçbir vakit namazını da geçirmemiş olduğundan, ona da "Zehra" diye lâkap takılmıştır.

Hazret-i Sıddîka, karanlık gecelerde Hazret-i Fâtîma'nın nurunun ortalığı aydınlattığını da rivayet eylemiştir. Nitekim Peygamberimiz'in nuru da gece karanlıklarında iğneye iplik geçirecek derecede aydınlatırdı.

Ulemâ-yı kirâm bu hususta ihtilaf etmişler; bazıları Hazret-i Fâtîma'nın efdaliyetine kâil olmuşlardır. Ekser-i ulemâ ise Hazret-i Âişe'nin efdaliyetine zâhib olmuştur. Bir kısım ulemâ ise bu hususta sükûtu ihtiyar etmişlerdir. Çünkü "İtikad ile alâkadar değildir." demiş. Hazret-i Âişe Peygamberimiz'den şeriat hükümlerinden pek çok meseleye vâkıf idiler. Onun için;

«أُطْلِبُوا ثَلَاثَ دِينَكُمْ عَنْ هَذِهِ الْحُمَيْرَاءِ»²⁰⁸

buyurulmuştur ve Hazret-i Âişe *radiyallahu anhâ*'nın fezâili hakkında da şöyle rivayet vardır:

«فَضَّلَ عَائِشَةَ عَلَى سَائِرِ النِّسَاءِ، كَفَضَّلَ الشَّرِيدَ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ»²⁰⁹

Hazret-i Fâtîma hakkında da;

«أَمَّا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ»²¹⁰

diye taltif olunmuştur. Diğer bir rivayette ise;

208 "Dininizin üçte birini Humeyrâ'dan alınız (öğreniniz)." Bk. Deylemî, *el-Firdevs*, II, 165, r. 2828.

209 "Hazret-i Âişe'nin diğer kadınlara üstünlüğü, Tirit (yemeğin)'in sair yemeklere üstünlüğü gibidir." Buhârî, "Ehâdîsü'l-Enbiyâ", 32, r. 3411; 46, 3433; "Menâkıb", 30, r. 3769-3770; "Et'ime", 25, r. 5418-5419; 30, r. 5428; Müslim, "*Fedâilü's-sahâbe*", 70; 89.

210 "Sen, cennet ehli kadınlarının hanım efendisi olmaya razı değil misin?" Buhârî, "Menâkıb", 25, r. 3624; Tirmizî, "Menâkıb", 31, r. 3781; 61, r. 3873; 64, r. 3893.

«أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ»²¹¹

Hazret-i Fâtıma Cenâb-ı Peygamber'den bir cüz'dür;

«فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي، فَمَنْ أَغْضَبَهَا أَغْضَبَنِي»²¹²

Hazret-i Âişe ise dünyada olduğu gibi âhirette de Cenâb-ı Peygamber'le beraber olacaktır. Resûlullah; “Kadınlardan en sevgilisi Fâtıma, erkeklerden ise Ali'dir.”²¹³ buyurmuştur.

-40-

وَلَمْ يَلْعَنْ يَزِيدًا بَعْدَ مَوْتِ سَوَى الْمِكْثَارِ فِي الْإِغْرَاءِ غَالٍ

[Fesat ve bozgunculukta ileri giden tipler hariç, öldükten sonra Yezîd'e kimse lânet etmemiştir.]

Yezîd Muaviye'nin oğludur. Çok günah işlemiş ve hânedân-ı Ehl-i Beyt'e son derece ihanet eylemiş ve Resûlullah'ın torunu Hazret-i Fâtıma'nın evladı Hazret-i Hüseyin'i katle emir vermiştir. İçkiyi de çok içtiğinden bu hususta söylediği pek çirkin sözünü yazmaya insan teeddüb eder. “Nasıl olur da bir müslüman böyle söz söyleyebiliyor?” diye hayrete düşmemek mümkün değildir. Fakat bununla beraber İstanbul'un zaptına gelen ordunun başında olduğundan Eyyüb Sultan *radiyallahu anh*'ın vefatı esnasında kendisine göstermiş olduğu nezaket de şâyân-ı takdîr olmuştur.

Musannif *rahimehullah*, beytin başına; “Yezîd öldükten sonra selef-i sâlihînden hiç kimse ona lanet etmemiştir.” demiştir. Binâ-naleyh bize de münasip olan geçmiş hadiselerden nâşî ona lanetle meşgul olmaktansa lisanımızı zikir ü tesbih ile meşgul etmek daha evlâdır. Birincisi eğer Yezîd, tevbe olarak öldü ise o zaman lanet abes olur ve eğer tevbesiz öldü ise zaten dâvâcılar büyük kimselerdir. Bir kere Hazret-i Hüseyin, sonra ciğerpâresi olan annesi, daha sonra da Resûl-i Ekrem *sallallahu aleyhi ve sellem* olacaktır. Ve o da

211 “Sen, mü'min kadınların hanım efendisi olmaya razı değil misin?” Buhârî, “Menâkıb”, 25, r. 3624; Müslim, “*Fedâilü's-sahâbe*”, 98-99.

212 Buhârî, “Menâkıb”, 12, r. 3714; “*Fedâilü's-sahâbe*”, 16, r. 3729; Müslim, “*Fedâilü's-sahâbe*”, 94.

213 Tirmizî, “Menâkıb”, 61, r. 3868; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 168, r. 4735; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, VII, 199, r. 7262;

cezasını zaten bol bol çekecektir ve çekmektedir. Bu hususta küfrüne kâil olanlar da olmuştur. Bunların emsaline hemen her devirde rast gelinmektedir. “Dün olduğu gibi bugün de küfre düşenlerin sayısını ancak Allah bilir.” demekten başka çaremiz yoktur.

Hristiyan âleminde papazların afarozları meşhurdur. Fakat İslâm’da buna ehemmiyet verilmemiştir. Çünkü Hristiyanlıkta kili-se her şeye hâkim durumda, İslâmiyet’te ise hâkim olan kuvvettir. Kuvvet kimin elinde ise hüküm de öyle cârî olmaktadır. Eski şeyhülislâm’ların tarihçesine de bakınız, neler görülür. Filan bir ay; filan şeyhülislâm iki ay, filan şeyhülislâm üç ay; altı ay duranı pek nadirdir. Söz dinlemedikleri için olsa gerek hemen azledilmiştir. Zannederseniz papazların azilleri diye bir şey yok. Onun için adamların astıkları astık, kestikleri kestik.

Bizim dinimiz ise lehü’l-hamd çok geniş ve müsamahakârdır. Dinî ahkâmın kapısını açık bırakmıştır. İsteyen müslüman olur isteyen de kâfir olur. “Sen kâfirsin.” diye kimseye zulm olunmamıştır. Halbuki Hristiyanlıkta, dinlerine riayet etmeyenleri ateşte yakacak kadar cüret göstermişler. Bereket, İslâmiyet geldikten sonra onlar da herhalde yaptıklarından utanıp bu çirkin hareketlerinden vazgeçmişlerdir. Binâenaleyh İslâmiyet, Hristiyanlık için de rahmet olmuştur. Peygamberimiz’e rahmeten li’l-âlemîn denmiştir. Rahmet oluşunun yalnız müslümanlara değil, bütün âleme hatta cin ve meleklerle de şâmil olduğu belirtilmiştir.

Yezîd gibi bir adama laneti tecviz etmeyen bu din, başka kime lanet edebilir. Her devirde dine, İslâm’a tecavüz eden zavallı ahlâksızlar bulunagelmektedir. Fakat bunların cezasını da verecek olan Allahu Teâlâ’dır. Onun için müslümanlar işi O’na havale edegelmişler. Fakat cebâbirenin de zulmünden kurtulamamışlardır. İşte bugün müslüman hürriyetine tam mânâsıyla hâkim değildir, istediği kisveyi istediği gibi giyemez. Çünkü kanun tahdit etmiştir.

İstediği şekilde bir zikrullah da yapamaz. Zira tekâyâ ve zâviyeler kânûnen yasaktır. Hatta evlenmede bile hürriyeti olmadığı gibi boşamada yine hürriyeti yoktur. Uzun boylu kânûnî merasime bağlı. Herhalde bunlar da bizim, dinimizi suistimal edişimizin cezasıdır.

Lanet kelimesini mümkün ise hiç ağzına bile alma. Bizim hanım annelerimiz, ikide bir kızdılar mı, çocuklarına lanet ederler; beddua ederler, kötü sözler söylerler. Sen istersen bunlara, “cahil” de. Halbuki insana yakışan her zaman için iyi sözler ve güzel dualardır. Hem

sevap kazanırsın hem de o kimseler duanın sayesinde iyi kimselerden olabilir.

Cenâb-ı Hak cümlemizi, sevdiği iyi huylu kullarından etsin. Âmin.

Bu gibi kötü düşünceli, yaramaz insanların aleyhinde konuşmalar hem onların kinlerini artırır hem de sen haddi çok tecavüz edenlerden olursun. Bu da senin zararınadır.

-41-

وَأِيْمَانُ الْمُقَلِّدِ دُوْا عَتِبَارٍ بِأَنْوَاعِ الدَّلَائِلِ كَالْتَصَالِ

[Kendisi araştırmadan, başkasına özenerek inanan kimsenin (mukallid) imanı, okun ucundaki sivri demirin etkisi gibi kesin delillerle muteberdir.]

Mukallit diye taklitçi, benzetici, “Müslüman oldum, sizin dediklerinizi ben de kabul ettim.” deyip onun aslını ve esaslarını aramayan, hemen o şahsa kanaat getirip onun dediklerine inanıp kalmak suretiyle olan imanın muteber oluşu da edille-i kâtî’a ile sabittir.

İman bizim mezhebimize göre dil ile ikrar edip söylemek ve kalble tasdik edip inanmaktır. Yalnız dilin söylemesi kâfî gelmediği gibi yalnız gönlün tasdiki de kâfî gelmez. Onun için dilin söylediğini kalbin tasdik etmesi de şart koşulmuştur. “Şart olmayınca meşrut olmaz.” derler. Namaz kılmak için abdest şarttır. Abdest olmayınca namaz nasıl sahih olmazsa iman da dilde ikrar veya kalbde tasdik olmayınca sahih olmaz.

Mukallidin imanı sahihtir amma dinin esaslarını da öğrenmek herkesin borcudur. Hiç olmazsa 32 farzı mutlaka bilmeli sonra da 54 farzı bellemelidir. Onun için “İman ve İslâm esaslarını bilmeyenlerin nikâhları bile sahih değildir.” demişler. Hatta geçenlerde nikâhlarını kıydırmak için gelen, gelin ve güveye, 32 farzı sormuşlar, “Bilmiyoruz.” deyince, “Öğrenin de öyle gelin.” diye nikâhlarını kıymadan kapısını kapamışlar. Bunlar, bize hepsi güzel bir derstir.

İnsanoğlunun bilmediği bir şey yoktur. Bazı kimseler üç, beş, yedi lisan biliyorum, diye övünür. Geçen bize gelen bir misafir efendi, kendisinin dokuz lisan bildiğini şimdi de Çince’yi öğrenmeye çalıştığını söylemişti. Ben de hayretle dinledim. Kendisi hem de hacıdır. Geniş bir nüfuzunun da olduğunu öğrendik. Fakat bu gibi kimseler mahdud

zevâttırlar. Bunları bilmese bir şey de lazım gelmez. Bu kadar bilgi de övünmekten başka bir işe yaramaz. Sonra bu lisanları tam bilmek; o da herkese nasip olmaz. Olsa da yine bir kıymeti yoktur. Amma dinini iyi bilmek her müslümanın başlıca vazifesidir.

Dinini bilmeyen müslümanın çok büyük hatalara düşeceği muhakkaktır. Dinini iyi bilmemek, Allah'ı bilmediğine delâlet eder. Çünkü Allah'ın iyi bilen hiç şüphesiz dinini de iyi bilir ve bilir ki bütün saadet ve selâmet bundadır.

Bu mesele şundan neşet etmektedir. Mâlûm ya Mutezile mezhebi denen; kaderi, hayır şerri inkâr eden, “Kul fiilin hâlıkıdır.” diyen zavallılar, bu hususta Ehl-i sünnete muhalefet edip; dinini, imanını müdafaa edip “Hasmını susturamayan adamın imanı iman değildir.” demişler. Amma bugün “benim” diyen din adamları bile bundan âciz kalırlar. Ebû Hâşim ismindeki mezhep sahibi de bu iktidarsızların küfürüyle hükmetmiştir.

Taklit kelimesine şârih şöyle demektedir: Delilsiz, başkasının sözünü kabuldür, bundan nâşî Resûl-i Ekrem *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri, Arab'ın nazar ve delâilden hâlî kelime-i şehâdet getirmek suretiyle imanlarıyla iktifa buyurmuşlardır. Mutezililerle Eş'arîler ve el-Kâdî mukallidin imanını muteber görmemişlerdir.

Sübki der ki, “Mukallit; başkasının sözünü hüccetsiz kabul etmek imana kâfi değildir. Zira ufacık bir tereddütle imanları zâil olur.”

Ehl-i sünnet indinde ise Resûlullah'ın Allahu Teâlâ tarafından getirip haber verdiği şeye inanıp ikrar etmektir. Dili ile söyleyip kalbi ile inanıp tasdik etmesidir. Halbuki asıl olan kalbin tasdikidir. Dil ile söylemenin şart oluşu dünyadaki İslâm ahkâmının icrası için şart kılınmıştır. Binâenaleyh mukallidin imanı dört Ehl-i sünnet mezhebince makbul olup delilleri öğrenmeden mahrum oluşundan nâşî âsî olmuş olur. O da Allah'ın rahmetine kalır; isterse affeder, isterse bir miktar cezadan sonra yine cennetine koyar, vesselâm...

-42-

بِخَلْقِ الْأَسَافِلِ وَالْأَعَالِي

وَمَا عُدْرٌ لِيذِي عَقْلٍ بِجَهْلِ

[Alt ve üst âlemlerin (yerin ve göklerin) yaratıcısını bilmemekte akıl sahiplerinin hiçbir mazareti yoktur.]

Cehalet, hududu bilinen bir şeyi tersine, hilâfına bilmektir. İlim de, hududu mâlûm olan bir şeyi olduğu gibi, bilindiği gibi bilmektir. Akıl bir garîzedir ki ilim zarurî olarak ona tâbi olur. Selâmet-i âzâ olduğu takdirde aklın nerede olduğunda ihtilaf edilmiş. Kimisine göre dimağdadır, nuru kalbe erişir ve bununla birçok meçhul olan şey bilinir. Aklın kemâlî, sahibini dünya ve âhiret nedametlerinden, pişmanlıklarından kurtarmaktır. Akıl ruhun hayatıdır, nasıl ki ruh da cesedin hayatı olduğu gibi. Hazret-i Ali Efendimiz’de hukemânın dediğinin tersine olarak aklın merkezi kalbdır. “Nuru da dimağı aydınlatır.” demiştir. Bu kavi, alimlerin yanında daha güzel kabul edilmiştir.

Cehalet küfre, gözün beyazının siyahına yakınlığından daha yakındır. Cenâb-ı Hak akli meleklerle şehvetsiz olarak vermiştir. Hayvanlara ise yalnız şehveti akılsız olarak vermiştir. İnsanoğluna da şehveti ile beraber akli da vermiştir. Her kimin akli şehvetine galip olursa o muhterem zât, meleklerle ilhâk olunur. Belki meleklerden de efdal ve ekmel olur. Veya her kimin şehveti aklına galip olursa o da hayvanlar mertebesine düşer veya daha aşağı olur. Akıl mârifeti mûcib olur. Büluğa eriştiği vakit, bu mârifet hâsıl olur.

Cehalet, Hanefîler indinde özür sayılmamaktadır. Bunun için büluğa eren kişinin varlığın sahibi, hâlîkı ve mûcidi olan Allahu Teâlâ’yı bilmesi gerektir. Çünkü yer, gök ve içindeki yıldızlarıyla, dağları, denizleri, çölleri, madenleri, soğuk ve sıcak suları, mevsimleri ile hepsi toptan Allahu Teâlâ’nın varlığına ve birliğine delâlet etmektedir. Bu sebepten bunları bilmek için uzun boylu okumalara ihtiyaç yoktur. Akıl, göz, kulak bunları bilmeye yetip artar, ilim bundan sonrası için mühimdir. Zira her doğan, fıtrî din olan İslâm dini üzere doğar. Sonra ana baba onu istedikleri gibi çevirirler. Yahudi çocuğu yahudi olarak, Rum çocuğu, Ermeni çocuğu, mecûsî çocukları hep baba ve annelerine tâbidirler.

Her kime sorsalar; “Bu yeri ve göğü yaratan kimdir?” diye alacağınız cevap “Allah” olacaktır. Bundan nâşî peygamberler, sâni’in, hâlîkın mevcûdiyetini bildirmek için değil, yalnız Allah’ın birliğini öğretmek için gönderilmişlerdir. Çünkü bugünkü hıristiyan âlemi de; “Allah var.” demektedir. Fakat henüz bir olduğunu öğrenememişlerdir. Kimisi “ikidir”; kimisi “üçtür” der, kimisi “dörttür”, der. Kimisi şöyle böyle çeşitli zihniyetlere sahiptirler. Maazallah, “Allah’ın oğlu var, kızı var; hanımı var.” gibi, münasebetsiz laflar da ederler. Tevhid, *lâ ilâhe illallah* ise bunların hiçbirini kabul etmez. İşte itikad

kitabımızda yazılı olan usûllere iyi dikkat etmeli ve öğrenmeli ve diğer müslümanlara da faydalı olmaya çalışmalıdır. Sonra insanlara peygamberler ve kitap gönderilmemiş olsa dahi yine Allahu Teâlâ'nın varlığını bilmeleri lazımdır. Bu husustaki cehli hiçbir zaman özür sayılmamıştır.

Hanefîler indinde bir insan yalnız başına bir dağda, hâlî bir yerde kalsa da hiçbir şey bilmesede dahi İbrahim *aleyhisselâm* gibi mevcûdâtı, mahlûkâtı görünce; “Bunları yaratan kimdir?” diye arayacak, Hakk’ı bulacak ve bilecektir. Bilmediği takdirde mesul olacaktır. Bazıları her ne kadar cehli özür saymak istemişlerse de doğru olmadığı âşikârdır. Çünkü insan akli birçok şeylere yetip artmaktadır.

﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾²¹⁴

“[Biz, bir peygamber göndermedikçe (hiçbir kavme) azap edici değiliz.] âyet-i kerîmesindeki azap dünya azabıdır. Âhiret azabı değildir.” demişlerdir. Ahkâm-ı şeriatte cahil tabîi mâzurdur. Mesela namaz nasıl kılınacak, oruç nasıl tutulacak, hac nasıl yapılır, zekât nasıl verilir; bunlar tabîi ilme bağlıdır. Bunları, öğrenmediğinden dolayı mesuldür. Hâlık’ı bilmek için ise akıl kâfidir. Bunu bilmeden ölürse o da ayrıca mesuldür. Cahillik çok fenâ bir şey olduğu ve küfre de en yakın olduğu halde Hâlık’ını bilmek mecburiyetinde tutulmuştur. İlimle Hâlık’ını en iyi bir şekilde bilmek ve birlemek suretiyle de Hakk’ın sevgili bir kulu olmaya müstehak olmuştur. Birçok evliyâ vardır ki ümmî oldukları halde velîlik derecesine nâil olmuşlardır. Ekseriyetle “kutub” denilen velî de ümmîdir derler. Peygamberler gibi onların vârisleridir.

-43-

بِمَقْبُولٍ لِّقَعْدِ الْإِمْتِثَالِ

وَمَا إِيمَانُ شَخْصٍ حَالٍ يَأْسُ

[Ölüm sancılarını hissettiği sırada kişinin iman etmesi, iman emrine gerçek mânada uymadığı için muteber değildir.]

Cenâb-ı Hakk’ın;

﴿فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾¹³⁶

[Ama şiddetli azabımızı gördükleri zaman (son pişmanlık anındaki) inanmaları kendilerine fayda vermedi.] âyet-i celîlesinde bildirdiğine göre; “Şiddet, mazarrat ve azabı gördüğü, artık dünyadan elini eteğini çekeceğini anlayıp da azap meleklerini gördüğü zamandaki iman makbul değildir.” Allah’ın indinde mü’min sayılmaz. Zira hayatında iken iman etmesi lazımdı. Bunu yapmadığı için şimdi azabı görünce iman etmesi elbette makbul olamaz. Çünkü; “Hiçbir kimse yoktur ki cennet ve cehennemdeki yerini görmeden evvel ölmez.” buyurulmuştur. Mü’min, elbette o cennetdeki yerini görünce sevinç ve sürûr içinde bir an evvel gitmeğe çalışacaktır. Kâfir de ölürken o cehennemde hazırlanmış azap evini görünce telaşa, korkuya düşecek ve ölmek için çabalayacaktır. İman ise gaybadır. Şimdi ise artık âhiret hayatını görmektedir. Onun için imanı, iman sayılmaz.

Firavun’un da öyle olmadı mı? Suda boğulurken; “Musa’nın inandığı Allah’a ben de inandım.” dedi. Ama hiç faydası olmadı, öyle ya, sen hayatın müddetince Allah’a isyan ile envâ-ı çeşit küfürleri işle; iman ve amel de yok: Sonra ölürken hemen; “Ben de inandım.” de; yakayı kurtar. Elbette adâlet-i ilâhiyyeye de mugayirdir. Mü’min ise imanda dâim olduğundan, yaptığı beşerî kusurlarına karşı tevbesi son nefese kadar makbuldür. Gargara hâli son nefeslerini yaşadığı devir demektir. Bu da Cenâb-ı Hakk’ın mü’min kuluna ilk ihsanıdır. Çünkü kâfirin imanı kabul olursa lâkin ruhu iade olup dünyaya dönse veya hayatına kavuşsa yine küfrüne dönecektir. O zamanki imanı azabın şiddetinden korktuğu içindir. Azaptan kurtulunca yine cibilliyeti mûcibince eski hâline ve âdeti olan küfre döneceğinde şüphe yoktur. Cenâb-ı Hak:

﴿وَلَوْ رُدُّوْا لَعَادُوْا لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَانْتَهُمْ لَكَادِیْبُوْنَ﴾¹³⁷

[Eğer geri döndürülseler, yine kendilerine yasak edilen şeylere geri dönerlerdi. Çünkü onlar şüphesiz yalancılardır.] buyurmuştur. Hak *Sübhânehû ve Teâlâ* mü’minler hakkında ise; “Günahlarından dönenler için onlara günah yoktur.” buyurmuştur. Yani günahlar silinir, bir daha yazılmaz, vesselâm.

136 40/Mü’min, 85.

137 6/En’âm, 28.

-44-

وَمَا أَفْعَالُ خَيْرٍ فِي حِسَابٍ مِنَ الْإِيمَانِ مَفْرُوضِ الْوَصَالِ

[Hayırlı davranışlar ve ibadetler imanın aslından sayılmamıştır. Ne var ki bunlar dış görünüş itibariyle imanla beraber bulunur.]

İmana eklenmesi mefrûz olan namaz, oruç ve sâir âmâl-i hasene imandan mahsûb değildir. Yani, iman mefhumuna dâhil değildir; her ne kadar ameller imana dâhil olsalar da. Nasıl ki iman olmayınca o ameller makbul değildir; yok hükmündedir. Amelsiz iman ise makbuldür. Burada müteaddit fikirler vardır. Bazıları “İmandan bir parçadır.” dedi. İmâm-ı Âzam ise “Amel imana dâhil değildir.” dedi. Ve bunu birçok veçhile isbat ettiler. Pes, tasdik dediğimiz, zâtında ziya-de noksan kabul etmez, iman artmaz ve eksilmez. Belki iman kâmil olur, kavî olur, zayıf olur. Onun için farz olan ibadetler imandan hesap olunmaz ve imanın cezalarına da dâhil değildir. Çünkü hakikat-i îmân kalbin tasdiki ve dilin de ikrarıdır. Mâlikî, Şâfiî, Evzâî’ye göre ve seleften çok kimseler ve muhaddisîn kavillerinde ameli imana dâhil saymışlardır. Çünkü hadîs-i şerîflerde dil ile ikrar kalb ile tasdik ve amelün bi’l-erkân buyurulmuştur. Bunların da murâdları “Amel, îmân-ı kâmile dâhildir.” derler.

İhtilaf ve münâzaranın aslı lafzîdir. Yoksa “Amel olmazsa iman da olmaz.” demek değildir. Bunu Mutezile ve Havâric der ki onlar da Ehl-i sünnet hâricidirler, imanın artmasına taalluk eden âyetler:

﴿لِيَزِدَّادُوا إِيْمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ﴾²¹⁷

[İmanlarına iman kat(ıp artır)sınlar diye] gibi ki bunları imamlarımız bilmez değillerdir. Bununla beraber yine “İman artmaz, ziyade olmaz ve noksan da olmaz.” demektedirler. Biz de öyle deriz ve bu ziyadelik Kur’ân-ı Azîmüşşân’ın nâzil olduğu zamanlarda idi. Çünkü emirler de birdenbire gelmiş değildi. Peyderpey geldiğinden onlara da iman ile iman ziyade oluyordu. Şimdi Kur’an tamamdır. Başka inanılacak şey kalmamıştır. “Artık amellerle ancak iman kesb-i kuvvet eder veya amel olmazsa o zaman iman da zayıflar.” demişlerdir. Onun için beytin mânası; “Hayırlı işler, ameller; farz olsun sünnet olsun imana dâhil değildir.” vesselâm.

-45-

وَلَا يُقْضَىٰ بِكُفْرٍ وَارْتِدَادٍ
بِعَهْرٍ أَوْ بِقَتْلِ وَاخْتِرَالٍ

[Bir kimsenin zina etmesi, adam öldürmesi ve soygun yapması sebebiyle dinden çıkıp kâfir olduğuna hükmedilmez.]

Ahr diye zinâya denir. *Katil* mâlum; *ihtizal* de âzâları kesmek, mal gasbetmek, zulüm ve cinayet işlemek.

“Bir kimse zinâ etmek, adam öldürmek, mal gasbetmek, hırsızlık veya eşkıyâlık gibi şer’an mezmum olan şeyleri işlemekle küfür ve dinden döndü, mürted oldu.” diye hüküm câiz değildir. Mâlumdur ki küfür kelimesi lügatte; örtmek, setretmek mânalarına gelir. Kâfirlere hakkı setredip inkâr ettikleri için kâfir denmiştir. Şer’an da iman edilmesi lazım olan şeylere iman etmeyenlere, denir. Küfür kelimesini ekseriyetle nimetle kullanırlar. “Küfrân-ı nîmet etti.” deriz. “İman, tasdikten ibarettir.” diyenlere göre küfür, tekdizden ibarettir. İmâm-ı Gazzâlî de bunu tercih etmiştir.

Küfür ise dört nev’dir. Birincisi, küfr-i inkârîdir ki kalb ve lisan ile inkârdan ibarettir. Ebû Cehil’in küfrü gibi.

İkincisi, küfr-i inâdîdir ki kalb ile bilir de lisaniyle söylemezler. İblis, şeytan ve yahudiler gibi.

Üçüncüsü, utanmaktan ibaret olan küfürdür ki kalb ile bilir fakat kavminden utandığından bir türlü söyleyemez. Ebû Tâlib gibi. Bazıları buna “Küfr-i inâdîdir.” demişler.

Dördüncüsü ise küfr-i nifâkîdir ki dilleriyle kelime-i şehâdeti söylerler. Lâkin kalbleriyle tasdik etmezler, İbn Selûl’un küfrü gibi. En kötü, fenâ küfür de bu küfürdür.

Demek ki kâfir imanı olmayan kimsedir. Lâkin vahdâniyeti inkâr edip Hakk’a şerîk koşanlara müşrik, peygamberin risâletini kabul etmeyene de kâfir, itikadını bozup zâhiren iman etmiş gibi görüne-ne münâfık, imandan sonra küfre dönene mürted; geçmiş dinlere mensup olanlara kitâbî, dünyayı kıdem ve dehre kâil olup hadiseleri dehre isnâd edene dehrî, Hâlık tanımayana mu’attıl, Kur’an’da nass denilen hükümlere mugâyir mahz-ı küfür olan akâidi beğenip zâhiren İslâm görünen mülhîde zındık denir.

Günahlar da iki kısımdır: 1. Büyük günah, 2. Küçük günah. Bunlar

Günah Kitabı'nda yazılıdır. Herhalde okuyunuz. Ve tevbeyle elden bırakmayınız.

Ehl-i sünnet indinde şirkten mâadâ ne kadar, büyük küçük günah varsa, mü'mini imandan çıkarmaz. Zira mü'min; imaniyle mutî, fıskı ve günahları sebebiyle de âsîdir. Adam öldürme, zinâ, katil, hırsızlık, iftira, cihaddan ve harbden kaçma, sihir, yetim malı yemek, vâlideynine âsî olmak, faiz yemek, şarap içmek ve buna benzer günahlardır ki 125 tane kebîre, 300'den fazla da küçük günahlar sayılmıştır. Evet, bunlar kişiyi imandan çıkarmaz. Amma o kimsenin de imanında hayır kalmaz zannederim.

Cenâb-ı Hak, cümlemizi bu gibi isyanlardan korusun.

Onun için “Günah, mü'mini imandan çıkarmaz ama küfre doğru da sürükler.” demişler. Günahlar gönlü karartır. Artık hayrı ve şerri seçemez olur. Bu da ona yeter. Hayrı şerri seçemeyen kimseye ne dersiniz deyin! Büyük günah işleyenler, imanları sebebiyle tevbesiz dahi ölseler afv u mağfirete mazhar olurlar. Lâkin, şirk ehli yani müşrikler tevbe etmeden mahrum olurlar. Şimdi sana Ehl-i sünnet mezhebinin dışında olanlardan birkaç tanesinin görüşlerini açıklayayım da dikkatle oku ve Ehl-i sünnetten olduğuna çok şükreyle.

Bu bâtil mezheplerden birisine Mürcie denir ki; bunlar, mü'min her ne kadar büyük günahları işlerse de fâsık ve âsî olmaz; belki mü'min-i sâlihtir ve ona azap câiz olmaz, tevbesiz ölse dahi. Zira bu Mürcieler'in indinde kâfirin yaptığı iyilikler küfrü sebebiyle fayda vermez olduğu gibi günahlar da iman sebebiyle zarar vermez. Bu mezhep bâtildir. Zira fısk ve isyan taatten çıkmıştır. Bu günahkârlar taatten çıkmalarıyla âsîdirlər.

Ezârika denilen tâife de der ki; “Büyük günah işleyenler müşriktir. Çünkü hem Allah için hem de nefisleri ve şeytanları için amel ederler.” Bu mezhep de bâtildir. Çünkü müşrik Hak Teâlâ'ya ulûhiyette şerîk itikad edenlere denir. Halbuki büyük günah işleyen böyle değildir.

Bir de *Havâric* tâifesi var ki; “Büyük veya küçük günah işleyenler kâfirdir.” demektedirler. Ve “Büyük günah işleyenler cehennemde ebedî kalacaklardır.” derler.

Bak bir de *Mutezile* mezhebi var, o da ne diyor: “Büyük günah işleyen kâfir olmaz zira tasdiki var; kelime-i şehâdeti söylüyor. Lâkin mü'min de değildir. Zira iman, me'mur olduğumuz bütün ibadet ve taatleri yapmaktır. Günahlardan kaçınmakla me'muruz. Bu cihetten

mü'min olmayıp belki fâsık olmakta, tevbesiz ölürse cehennemde ebedî kalır.” derler. Eğer bunların hangisi olursa olsun, istedikleri gibi dünyada kaç müslüman bulabilirler. Kaldı ki bunlar Hazret-i Ali Efendimiz'i, Talhâ *radıyallahu anh*, Âişe vâlidemizi ve daha birçok kimseleri de tekfir etmek cesaretini göstermişlerdir ki bunların yaptıklarını tımarhânedeki deliler bile yapmaz. Allah razı olsun o Ehl-i sünnetten ki; bizleri bu dalâlet yollarından kurtarmışlardır.

Öyle ise ey aziz ve muhterem kardeş!

İyi bil ve dikkat eyle ki ateşin yanında barut herhalde yanar, patlar. Benzinler de öyle değil mi? Kardeşim, kadın bir ateştir ki insanı yakar bitirir. Kar, buz bile ateşe dayanamaz; erir gider. Sen nasıl dayanabilirsin? Günahlardan kaçmak istiyorsan ki -her halde kaçmak gerektir- kendine haram olan kadınlarla bir yerde bulunma. Bak Allahu Teâlâ ne diyor: Birbirlerimizi görmemek için gözlerimizi yummağı emretmiyor mu? Sebebi ne? Sen dersin ki; işte biz güzelce geçiniyoruz, ne var ki! Ama bir de gebe kalan kızlara soralım. Çocuk aldırان kızların sayısı kim bilir ne kadar? Her ne kadar Ehl-i sünnet zinâ edeni helâl itikad etmedikçe kâfir olmaz, diyorsa da insana ve müslümana yakışan hangisidir; şimdi sen söyle!

Günahların hepsini helâl itikad etmedikçe günah olarak kalır. Her ne zaman; “Adam sen de bu da günah olur mu?” diyecek olursan, o zaman ne din kalır ne de iman! Mesela, ekseriyetle şarap içenlerin; “Bunun üzümünü yiyoruz da neden suyunu içmek günah oluyormuş?” dedikleri gibi. Anneler, babaların helâlleridir, kızları haram değil mi? Evladiyle muâmele-i cinsiyede bulunan hiç var mı? Kâfir dahi olsa bu şenaati işleyemez; değil mi canım! Öyle ise sen Allah'tan kork da günahlardan kaç, vesselâm...

-46-

وَمَنْ يَنْوِ ارْتِدَادًا بَعْدَ دَهْرٍ يَصِرْ عَنْ دِينٍ حَقٍّ ذَا انْسِلَالٍ

[Kısa ve uzun bir süre sonra dinden çıkmaya niyet eden kimse, hemen o anda hak dinden sıyrılıp çıkmış sayılır.]

Her kim -muvakkaten de olsa, Allah korusun- dinden dönmeye kasd ü niyet eylese derhal dinden çıkar ve kâfir olur. Bakınız evvelki beyitte “Adam öldürse, zinâ yapsa, hırsızlık yapsa, mal gasbetse dahi

kâfir olmaz.” demişti. Şimdi ise bir şey yapmadı. Yalnız içinden bir niyet etti. Hem de istikbalde. Dinin buna hiç tahammülü yok. Müslümanlığı beğenmediği için muvakkat de olsa, bir sene sonra da olsa, böyle bir niyet ve kasd insanın derhal kâfir olmasına sebep oluyor. Onun için niyetin dinde büyük ehemmiyeti vardır. Zira:

«إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ»²¹⁸

buyurulmuştur. İman âyetlerindeki *âminû* kelimesi sebat mânasına-
dır. Yani “İmanınıza sebat edin; imana münâfi hareketlerden, küfrü
mûcib işlerden ve sözlerden son derece sakının.” demektir.

Küfrü mûcib olan sözleri ve hareketleri yukarıda kısmen yazmış-
tık. Günahları yazan kitaplarda daha geniş mâlumât vardır. Sıhhatin
muhafazası için sıhhate mugâyir şeyleri bilmek ne kadar mühimse
dinine, imanına zarar verecek şeyleri, yerleri ve sözleri de bilmek
sıhhatten daha mühimdir. Çünkü sıhhat bu dünyada lazım; tabîi o
da muvakkat. Fakat din, hem dünyada hem de âhirette lazım. Zira
dinsizlerin yeri ebedî cehennem azabı. Onun bir gününe değil, bir
saatine hatta bir dakikasına bile tahammül mümkün değil iken ebedî
olarak kalmak, ne büyük ve müthiş bir felâket.

Şimdi, yaptığı bu yanlış hareketinden ve niyetlerinden nâşi derhal
kâfir olması elbette cehlin alâmetidir. Çünkü başkasının küfrüne bile
razı olmak insanın kendisinin de küfrüne, kâfir olmasına sebep oluyor.
Bugün gerek memleketimizde ve gerekse Avrupa memleketlerinde, kâ-
firlerle evlenen müslüman kadın ve erkek sayısı kim bilir ne kadardır.
Az da olsa yine bir acıdır. Bugün az olan bu hadiseler yarın kim bilir ne
kadar çok olacaktır. Ve bunlara göz yuman ana babaların vay hâline!
Hatta istikbalini temin edebilmek için Avrupa memleketlerine gidip
oranın âdet ve an’anelerini beğenip memleketimize döndüğü zaman
onları tatbike kalkışı biz müslümanlar için bir felâket olmakta olduğu
hepimizin gözleri önündedir.

Bugünkü çıplaklığın ve bütün fuhşiyâtın menba’ı hep o bayıldı-
ğımız Avrupa’dır. Çünkü Avrupa dediğimiz memleket dinden haber-
siz ve fuhşiyât kaynağı olduğundan onun sanayideki gelişmesi bizi
aldatmamalıdır. Sanayi o kadar mühim olmakla beraber bizim de
yapamayacağımız bir şey değildir, iktisada riayet edildiği takdirde
az zamanda onların daha iyisini yapacağımız muhakkaktır. Bize asıl

218 Buhârî, “Bedü’l-vahy”, 1, r. 1; Müslim, “İlmâre”, 155.

lazım olan mühim şey; dinimize riayet ederek şeref ve saltanatımızı da iade etmiş olmamızdır.

Şimdi, küfre dönmeye niyet eden, azmeden kişi derhal kâfir olur. Lâkin günah işlemeye azmeden, niyet eden, onu işlemedikçe mesul olmaz. Günah işlerse o zaman da ancak bir günah yazılır. Küfre düşen insanın Müslümanlıkta yaptığı bütün amelleri mahvolur; nikâhı da bozulur, haccı da gider. Tevbe ederse tecdîd-i îmân ile nikâhı da tazelemek vâcibdir. Çünkü küfürle iman gider, iman gidince nikâh da gider. Küfür hâlinde ölürse cehennemde ebediyyen kalır. Halbuki dikkat edilirse diğer bâtil mezhepler her ne kadar bâtil da olsalar günah işlemeyi tasvip etmemişler ve “Günah işleyenler kâfir olur.” demişler.

Onun için; ey aziz ve muhterem kardeşim!

Hemen her saat tevbeden gafil olma ve her akşam tecdîd-i îmân ve tecdîd-i nikâh eyle. İnsan gençliğinde kim bilir ne kadar günah işlemiştir. Şimdi ihtiyar olmuş, elinden bir şey gelmez olduğu halde yine gönlü muhafaza çok mühimdir. Dâimâ Hakk’a sığınmak başlıca vazifemiz olsun.

-47-

وَلَفْظُ الْكُفْرِ مِنْ غَيْرِ اعْتِقَادٍ بِطَوَّعٍ رَدِّ دِينٍ بِاِغْتِفَالٍ

[İfade ettiği mânayı benimsemeden ve icbâr altında kalmadan küfrü gerektiren bir söz sarfetmek, gaflet ve cehaletle dini reddetme konumuna girer.]

Bir kimse cehaleti sebebiyle, küfür olduğunu bilmeyerek, kendi arzusuyla kelime-i küfrü söylese o kimse dâire-i İslâm’dan çıkar ve küfrün bataklığına dâhil olur. Buhârâ ve Semerkand imamı ittifak ettiler ki; “Cahil, tav’an kelime-i küfrü söylese kâfir olur.” Zira cehil mazeret sayılmaz. Fetva da bu kavi üzeredir. O kimseye tevbe ve istiğfar ile birlikte tecdîd-i îmân ve tecdîd-i nikâh vâcib olur. “Bütün ulemânın kavli de budur.” demişler. Yalnız şu kadar var ki; “Eğer hatâen söylemişse o zaman kâfir olmaz.” demişler. Bu hâl, cahil halk arasında ve bâhusus köylülerimizde pek çok olur. Hatta buna ufak çocuklar da alışmış olduklarından ikide bir, birbirlerine kızdılar mı,

envâ-ı çeşit küfür kelimelerini söylemekten hiç de çekinmezler ve bunu kabadayılık ve bir hüner sayarlar; maazallah.

Onun için; pek muhterem kardeşim!

Sen de her akşam güzelce bir tevbe-i istiğfâr ile iman eyle, tecdîd-i nikâhı da cemaatle birlikte yapmaktan kaçınma. Hiç olmazsa hocaefendilerden rica edin. Cuma akşamları, hem tevbe dualarını okusun hem de tecdîd-i îmân ve tecdîd-i nikâh eylesin.

“Yâ Rab! Eğer benim elimden ve dilimden ve sâir âzâ-yı cevârihimden her ne gibi şirk, isyan, kusur, kabahat sâdır oldu ise; ben onların cümlesine nâdim oldum, pişman oldum, bir daha işlememeye azm ü cezm ü kasd eyledim.

أَمَنْتُ بِاللَّهِ، وَبِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، آمَنْتُ بِرَسُولِ اللَّهِ، وَبِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ
رُسُلِ اللَّهِ؛ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْقَدْرِ خَيْرِهِ
وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى؛ وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ؛
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

Âmentü billah ve bi-mâcâe min indillah. Âmentü bi-resûlullah ve bi mâcâe min indi resûlillah. Âmenti billahi ve melâiketihî ve kü-tûbihî ve rûsulihî ve'l-yevmi'l-âhiri ve bi'l-kaderi hayrihî ve şerrihî minâ'llâhi teâlâ ve'l-ba'sü ba'de'l-mevti hakkun. Eşhedü enlâ ilâhe illellah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resûlüh de; sonra da;

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اُجِدُّ الْاِيْمَانَ تَجَرِيْدًا يَقُوْلُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ.

Allahûmme innî ürîdü en üceddide'l-îmâne ve'n-nikâha tecdîden bi-kavli lâ ilâhe illellah Muhammedün rasûlullah. de ve üç kere de tekrar etmekten kaçma. Buna da dikkat eyle. İman tasdikten ve ik-rardan ibarettir. Kelime-i küfür icrâsıyla ikrar inkâra müeddî olmakla küfre müeddî olur.

-48-

وَلَا يُحْكَمُ بِكُفْرِ حَالِ سُكْرِ بِمَا يَهْدِي وَيُلْغُو بِأَرْتِبَالِ

[Sarhoşluk hâlinde şuursuzca ve yerleşmiş bir fikre dayanmadan söylediği sözler sebebiyle sarhoşun küfrüne hükmedilmez.]

Hâl-i sekirde sarhoşun, sarhoşluk hâlinde kelime-i küfrü söylese küfür ile hükmolunmaz. Sarhoşluk bir hâldir ki içkiyi içenle aklı arasında ârız olur. Bazen sürûr içinde, bir müddet sonra da baygınlık hâli gelip kendini ve etrafını bilmez halde derin bir uykuya dalar. Bazen etrafındakileri fevkalâde incitir. Bazen kavga gürültülerle bağırıp çağırıp lüzumsuz yere nâralar atar. Herkesi rahatsız eder. Bazen de ölümlere veya hapishanelere düşmele de sebep olur. Her zaman sıhhatini berbat eder. Bâhusus kış günlerinde aldığı içkinin tesiriyle ateşi basar, soyunur, sonra da öylece uyur. Açıkta kaldığı zaman aldığı soğuk neticesinde zâtürre olur. Sigara ile karışınca da boğaz hastalığına dûçar olurlar. Ve bazen bu halde bir de maazallah, zinâda bulunursa artık frengi mi yoksa bel soğukluğu mu? Kim bilir ne kadar felâket beklemektedir?

İşte bu halde olan zavallı sarhoş ağzından çıkanı da bilmez, küfürler savurur. Kâfir olması lazım gelirken, istihşânen küfrüne hükmedilmemiştir. Kıyâsen küfrîdir. Bununla beraber karısını bu halde iken boşarsa talâk vâki olur. Kölesini âzat etse köle âzat olur. “Alışverişi de sahihtir.” derler.

Küfrüne hüküm edilmemesinin sebebi, sarhoş, küfrü kasd ve itikad etmemiştir. Kendini ve yaptığını bilmediği için ve aklında olan ârıza sebebiyledir. İçkinin haramlığı hakkında nâzil olan âyette sarhoşa;

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى﴾²¹⁹

[Ey iman edenler! Siz sarhoşken, ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın!] diye hitap etmektedir. Yani sarhoşluk mü’mini imandan ayırmıyor ki Hazret-i Allah *celle ve alâ* böylece âmenû diye hitapta bulunmuştur. Diğer günahlarda da hitâb-ı izzet hep âmenû ileidir. Bu âyetlerin âmenû hitabıyla nüzûlleri, küfürlerini mûcib olmadığına delildir.

Velâkin sarhoş eğer kendini bilir, hayır ve şerri biliyorsa, yerle göğü fark ediyorsa o zaman küfrüyle hükmolunur ve illâ felâ! (*Fetvâ-yı Kâdîhân*).²²⁰

Fakat Ebû Hanîfe “Bunları nazar-ı dikkate almadan küfürleriyle hükmolunmaz.” demiştir.

Bu âyetin nüzülüne bazı sahabenin sarhoşken akşam namazında Sûre-i Kâfirûn’u okurken lâ harflerini atlamış veya unutmuş olması sebep olmuştur.

-49-

وَمَا الْمَعْدُومُ مَرْتَبًا وَشَيْئًا لِفَقْهِ لَاحٍ فِي يُمْنِ الْهَلَالِ

[“Yok olan”, Allah’ın görme sıfatına konu teşkil etmez, böylesine “şey” de denmez. Bu kesin karara uğurlu hilâle bakarken bende doğan bir anlayış sayesinde ulaştım.]

Yok olan şeye yokluk hâlinde rü’yet-i ilâhî taalluk etmez. Ve ona şey lafzı da ıtlak olunmaz. Bu dâvâyâ hilâlden zâhir olan ilim delildir. Zira güneş ve ay doğmadan evvel görülmez olup doğdukça tedricî mer’î olur, görülür. Doğmazdan evvel görünmediğinden ona rü’yet taalluk etmez. Bu mesele çok uzun ihtilaflara sebep olmuştur. Neticice; yok olan şeye Ehl-i sünnet hiçbir asırda “vardır” dememiş; var olana da “şey” diye tesmiye edilmiştir. Mevcûd olan bir şeye, “şey” denilince kabul edilmiş, olmayan şeye, “şey” denince de inkârla karşılaşmışlardır, ihtilaflar lafzîdir. Üzerinde durmaya gelmez.

Mesele mevcûd olmayan şey görülür mü, görülmez mi? Hanefîler mâdum (yok olan) elbette görülmez ve bunu ispat sadedinde âyetler, hadisler zikreder. Mutezilelerde her zaman olduğu gibi olmayan “şey” görülür, iddiasındadırlar. Ay doğmadan, bize göre, görülmez. Fakat hakikat-i hâlde bilfiil mevcûddur ve görülür. Maksat bilfiil mevcûd olmayan bir şey görmektedir ki İmâm-ı Âzam bu hususta haklıdır.

-50-

وَدُنْيَانَا حَدِيثٌ وَالْهُيُولَى عَدِيمُ الْكَوْنِ فَاسْمَعُ بِاجْتِرَالِ

[Dünyamız (ve dolayısıyla içinde yaşadığımız tabiat) sonradan yaratılmıştır; öz maddenin var oluşu da yokluktan sonra gerçeklemiştir. Sen bu gerçeği sevinçle dinleyip benimsemelisin.]

Şu içinde bulunduğumuz âlem ki; yerleri, gökleri, yıldızlarıyla beraber hepsi sonradan olmuş ve vücuda gelmiştir. Yani evvelce varmış gibi bir şey hatıra gelmemelidir. Felsefecilerin ve tabiatçilerin dedikleri gibi olmadığını beyan hususunda, Hazret-i Allah *celle ve alâ* bu âlemi yoktan vücuda getirmiştir.

Bütün Ehl-i sünnet ve diğer kitaplar ve o kitaplara sahip olan yehûd ve nasârâ gibiler de “Bu dünyanın bütün içindekilerin ve dışındaki semâvât ve arzıyla beraber hepsini Allahu Teâlâ sonradan icâd etmiştir, yaratmıştır.” derler. Çünkü Allahu Teâlâ var iken hiçbir şey yok idi. Binâenaleyh bunları hep sonradan yaratan Allahu Teâlâ hazretleridir. Felsefecilerin ve tabiatçilerin sözlerine sakın aldanma. Sözün doğrusu Ehl-i sünnetin sözüdür. Onlar da bu sözleri Kur’ân-ı Kerîm’den ve hadîs-i şerîflerden almışlardır.

﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا﴾²²¹

[Hakikaten insan(ı yaratmamızdan önce) üzerine öyle uzun bir zaman gelip geçti ki henüz (o vakitlerde insan daha yaratılmadığından), anılan bir şey değildi.]

Kur’ân-ı Kerîm’de Hel etâke sûresinde Zekeriyyâ *aleyhisselâm*’ın kıssasında ise şöyle buyurmaktadır:

﴿وَقَدْ خَلَقْتَنِي مِن قَبْلُ وَلَمْ أَكُ شَيْئًا﴾²²²

“Muhakkak ben seni bundan evvel bir şey yok iken halk eyledim.”

Bu âlemin yaratılışı hakkında söylenen sözler hep gâibe ait zatlardır. En iyisi “Allahu a’lem” deyip geçmektir. Mesela felsefecilerin dediği gibi; “Bu âlem eskiden var idi, demek budalalıktır.” demişler. Çünkü eskiden beri bâkî ve mevcûd ise sâkin olur, hareketi olmazdı. “Bu hareketi ve hareketindeki intizam hâlinde cereyan bunun bir sahibi olduğuna delildir.” demektedirler. Faraza bir otomobil var, eskiden beri o var. Bu otomobil duruyor, mevcûd. Şimdi görüyoruz ki

221 76/İnsan, 1.

222 19/Meryem, 9.

geziyor. Demek ki bunu bir gezdiren var. Öyle ise bunu da bir yapanın var olduğu kendiliğinden meydana çıkar.

Bu hususta fazla yorulmaya ve deliller aramaya hiç de lüzum yoktur. Dinsiz zaten dinsizdir. Dindar olanların da bu varlığı ve bu varlık içindeki eşyayı halk eden ve gökteki âlemleri yaratanın Allahu Teâlâ olduğunda zerre kadar şüpheleri yoktur, vesselâm. Dinsizler ne derlerse desinler. Onlar bizim kulağımıza girmez elbette.

-51-

وَلَا يَكْرَهُ مَقَالِي كُلِّ قَالَ وَلَإِنَّ السُّحْتَ رِزْقٌ مِثْلَ حَلِّ

[Her ne kadar bütün buğzedenler sözümü beğenmese de, şu bir gerçek ki haram da helâl gibi rızık kavramı içinde yer alır.]

Muhakkak haram dahi helâl gibi rızıktır. Sen benim bu sözümü ne kadar hoş görmezsen de bu böyledir.

Mâlum ya; cennet cehennem, iman küfür, helâl haram, sevap günah hep karşılıklıdır. Sen hangisini istersen onu seçmekte muhtarsın. Eğer haram rızık olmazsa eşkıyâlar, hırsızlar, gâsıblar, yankesiciler o zaman ne yiyecekler: Bu bir rızıktır. Ama Allahu Teâlâ demiyor ki; “Bu haram rızık yiyesiniz.” Onu insanoğlu seçip yiyor. Âdetâ hayvanlar gibi: Nasıl ki hayvan da yiyeceği otun hangisi kendisine helâldir, hangisi haramdır; bunu bilmez ve istediğini koparıp yer. Eğer insan da böyle helâlini ve haramını aramadan istediği gibi yiyorsa onun da o hayvandan ne farkı vardır. Yalnız şu kadar ki hayvan mesul değildir. Çünkü onda bunu ayıracak idrak, şuur, akıl yoktur. Şehvetinin esiridir. İstedliğini yemekte muhayyerdir.

Fakat insan hiç de öyle değil. Çünkü Cenâb-ı Hak insanı; akıl, fikir, idrak, şuur ve ilimle teçhiz buyurmuştur. Onun hangisi cennet yoludur, hangisi Hakk’ın rızasına muvâfıktır ayırabilir. Bunlara dikkat etmeden yalan dolan, hile, aşırı kazanç, yemin, namaz vakitlerini ve hatta namazı kaçırmak, hırs, hased, rüşvetle kazanç teminine çalışmak, yorulmadan, terlemeden; kumar gibi, piyango gibi, yerlerden kazanç temin etmek elbette hiçbir akıllıya yakışmaz. Hele müslümana hiç de yakışmaz. Zira müslümanın gözü bu dünyadaki hayatta değil, âhîrettteki ebedî hayattadır. O, cennet hayatının namzedidir. Oradaki nimetler hem nâmütenâhî hem de Cemâllullah’ı müşâhede var. Öyle,

dünyanın muvakkat hayatına hiç değışilir mi? Sonra bu rızıktan hem sen hem de efrâd-ı ailen hem de muhtaç olan fakirler istifade edecek. O zaman haramdan kazanılan paralardan yedirdiğın, çocuklarına ve efrâd-ı ailenden kimseye bir fayda olmaz. Sonra hiçbir sevap da kazanamazsın; haramdan sevap kazanayım derken büyük günahlara düşersin. Sonra sana da hiçbir faydası olmaz. Sıhhatin daima bozuk olur, ömrün de kısalır, rızkın da daralır. Boğazından da geçmez. Boşuna ilaçlara paracıkların da gider. Sonra senin de bir gün o musalla taşında aklın başına gelir. Amma ne fayda!

Cenâb-ı Hak bütün mahlûkâtın rızkını kendisini yaratmadan önce yaratmıştır.

﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا﴾²²³

[Yeryüzünde kımıldayan hiçbir canlı yoktur ki rızkı Allah’a ait olmasın.] âyet-i celîlesinde bunu açıklamıştır. Sen biraz sabırlı ve hem de kanaatkâr ol. Sakın “Aç kalırım.” diye korkma. Çünkü açlıktan kimse ölmemiştir. Fakat tokluktan ölenlerin sayısını Allah bilir. Ve sonra haram rızıklar sen ölmeden evvel, senin canını, gönlünü, kalbini, asıl içini öldürür. Cesedin ölmesi gönlün ölmesinden çok iyidir ve rahatlıktır. Çünkü insanın insanlığı cesedi ile değil; belki ruhu, gönlü, kalbi iledir. Bunlar her hayvanda, her insanda vardır. Kâfirlerde de vardır. Fakat onlar dünyaya meyl edip âhireti unuttukları için ve bir de İslâm dinine girmediklerinden nâşî, o güzel gönlü yok olmuş, akıllar şehvetlere esir olmuş, kala kala kuru bir ceset; onun da kıymeti yok. Çünkü ceset bir kafestir. Kuşu olmayan kafesin ne kıymeti var! Allah’ı bilmeyen ve Allah yolunda gitmeyen ve Allah’ın zikrini unutan gafiller de elbette unutulur, vesselâm.

Onun için ey aziz ve muhterem kardeş; sen rızkını helâlinden ara. Az da olsa kanaat eyle, ibadetinde kusur etme. Günahlardan, günah yerlerden ve günah işlerden kaç.

-52-

وَلِلدَّعَوَاتِ تَأْثِيرٌ بَلِيغٌ وَقَدْ يَنْفِيهِ أَصْحَابُ الصَّلَالِ

[Duaların doğacak sonuçlara belirgin bir tesiri vardır. Ne var ki dalâlet sahipleri bu gerçeği reddetmektedir.]

Nebîlerin, âbidlerin, sâlihlerin, zahidlerin, velîlerin ve bütün mü'minlerin diriler ve ölüleri için yaptıkları dualar ind-i ilâhîde kabul ve faydalı oldukları da görülmektedir. Mutezilîler her şeyde olduğu gibi bunu da münkirdirler. Ama onlar inkâr ededursunlar âyet-i kerîmeler ve hâdis-i şerîfler meydanda olduğu gibi tesirâtları da ay ve gün gibi meydandadırlar.

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾²²⁴

[(Resûlüm!) Kullarım sana beni soracak olurlarsa (bilsinler ki) ben, şüphesiz onlara çok yakıным. (İsterse gönlünden geçirsin.) Bana dua edenin duasına icâbet eder (kabul eder)im.] ve;

﴿أُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾²²⁵

[Bana dua edin, (isteyin) size karşılık ver(ip duanızı kabul ed)eyim.] âyet-i kerîmeleriyle birlikte;

﴿إِنَّ الدُّعَاءَ يَنْفَعُ مِمَّا نَزَلَ وَمِمَّا لَمْ يَنْزَلْ﴾²²⁶

hâdis-i şerîfiyle sabittir. Ölüler hakkında ise Cenâb-ı Peygamber;

أَهْدُوا أَمْوَالَكُمْ

“Mevtâlarınıza hediyeler veriniz veya gönderiniz.”

مَا الْهَدِيَّةُ؟

“Yâ Resûlullah! Bu hediye ne olabilir?” diye sual buyurmuşlar. Cevâben;

الدُّعَاءُ لَهُمْ

[Onlar için duadır.] diye cevapta bulunmuşlardır.

224 2/Bakara, 186.

225 40/Mü'min, 60.

226 “Dua, inen belaya ve inmeyen belaya karşı faydalıdır.” Tirmizî, “Daavât”, 102, r. 3048; Ahmed b. Hanbel, V, 234, r. 22044; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 670, r. 1815; Taberânî, *el-Mu‘cemü'l-kebîr*, XX, 103, r. 201; *ed-Duâ*, I, 31, r. 32.

Bu hususta dua kitaplarında çok geniş tafsilât vardır. Hele İmâm-ı Gazzâlî'nin İhyâ'sında ayrıca bir bahis vardır ve birçok da dualar. Tabîî bizim okuyacağımız dualarla, gerek Peygamber'in gerek velî-lerin ve diğer ulemâ-i kirâmın duaları arasında çok fark vardır. Yalnız, mühim olanı, gönülden gelerek ve hem de sızlanarak yapılan dualarla, lâlettayin yapılan dualara "âmîn" deyip geçmek bir olmaz. Bâhusus, bizim duacılarımız vardır ki; *mevlid*lerde vesair dua yerlerinde ezberlenmiş, kafiyeleşmiş, süslenmiş duaları da Allah kabul etsin, diyelim.

Duaların pek büyük tesiri vardır. İsterse başa gelmiş bir musibetin def'i için olsun, isterse ileride gelmesi muhtemel beliyelerin gelmesi için; pek büyük faydaları vardır.

«الدُّعَاءُ يَرُدُّ الْبَلَاءَ»²²⁷

["Dua belâları def eder."] hadîs-i şerîfi pek açık olarak bunları bildirmektedir. Mutezilenin itirazının hiçbir kıymeti yoktur. Sûre-i Necm'de de; "İnsanın ancak kazancı vardır. Başkalarının kazancı, duası ona fayda vermez."²²⁸ denilmektedir. Halbuki, bu âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerde açık olarak faydaları belirtilmiş olduğundan artık insanın kendi aklından fikir beyan etmesi çok abestir. İş böyle iken görülüyor ki; bu insanoğlu, itirazı bir hüner sayarak hemen her şeye itiraz etmeyi bir alışkanlık hâline getirmiştir.

Dua belâları def eder. Dua gelmiş ve gelecek beliyelere karşı faydalıdır. Mevtâlara karşı da "Onlar ölüp gittiler." diye okumayı ve duaları ve hayırları sakın bırakma ve yarın sen de onlara karışacağını hatırlından çıkarma. O zaman sen de "Acaba kimden bir hediye, bir dua, bir sevap gelecek?" diye bakıp duracağını unutma. Yalnız kabul olunmayan dualar, haram lokmalarla beslenen vücutlardan çıkan dualar, günahlara batan ve tevbe etmeyenlerin duası, münâfıkların ve kâfirlerin duası hakkında ihtilaf olunmuştur. Müslümanın duası hiçbir zaman red olmaz.

«لَا تُرَدُّ دَعْوَةُ الْمُسْلِمِ»²²⁹

227 Beyhakî, *el-Esmâ ve's-sıfât*, II, 447, r. 1031; Begavî, *Şerhu's-sünne*, 21, 21; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 63, r. 3121.

228 53/Necm, 39.

229 Deylemî, *el-Firdevs*, II, 214, r. 3044.

“Yâ Rab! Yâ Rab! Yâ Rab!” diyene Cenâb-ı Hak hemen; “Lebbeyk kulum!” der ve istediklerini ya derhal verir ya âhirete bırakır veya ondan bir fenâlığı def eder. Bir müslüman cenazesinde, cenaze namazını kılan mü’minler yüz adet olur da o mevtâ için şefaâtçi olurlarsa, şefaâtleri ind-i ilâhîde makbul olur.

Bir alim ile bir de talebesi bir köyden geçerlerken Allahu Teâlâ o alim ve müteallimin hürmetine o köy mezarlığında medfun bulunanlardan kırk gün azabı kaldırır. Yeryüzünde müslim bir kimse Allahu Teâlâ’ya dua ederse mutlaka Allahu Teâlâ onun istediklerini verir veya onun misli kadar şerleri def eder, denmiştir. Yalnız şunu unutmamalı ki; bir insan Allahu Teâlâ’nın sözlerini ne kadar dinliyorsaydı, zekâtını veriyorsa, müslümanlar cemiyetine yardım ediyorsa, fakirlerin elinden tutuyorsa, komşularıyla iyi geçiniyorsa, ahlâken de; hasedi yok, kini yok, kibri yok, kendini beğenme yok, gıybet yok, nemmamlık yok, casusluk yok, gazabı yok ise şehvetini de haramlardan, gözlerini günah şeylere bakmadan, lisanını da yalan ve iftiralarından koruyorsa; bu zâtın yaptığı dualar son derece müessirdir. Çünkü duaların makbuliyeti kulun imanına ve Allahu Teâlâ hazretlerinin emir ve yasaklarını dinlemeye bağlıdır. Kul, Hâlık’a iman etmemişse veya iman edip amel-i sâlih olan ibâdât u taatini yapmıyorsa ve aynı zamanda Hakk’ın yasak ettiği günahlardan da kaçmıyorsa bunların duasına icâbet edilemeyeceği;

﴿فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا﴾²³⁰

[O halde onlar da benim davetimi kabul ed(ip bana itaat et)sinler ve bana iman(da sebat) etsinler.] âyet-i celîlesiyle anlaşılmaktadır.

﴿أَجِيبْ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾²³¹

[Bana dua edenin duasına icâbet eder (kabul eder)im.]

Yukarıdaki âyet-i kerîme ile tahakkuku indindedir.

Cezerî aleyhirrahme duaların kabulleri hakkında yazdığı eserlerde birçok şartlar zikretmiştir:

1. Yediği, içtiği, giydiği şeylerin ve oturduğu yerlerin haramlardan olmaması.

230 2/Bakara, 186.

231 2/Bakara, 186.

2. İhlâs üzere olması.
3. Müslümanların aleyhinde olmaması.
4. Elbisesinin gayet temiz olması.
5. Abdestli olması.
6. Kibleye karşı oturması.
7. Ve hem de diz üzerine oturması.
8. Evvela nafîle namaz kılması.
9. Hayırlar yapması.
10. Fukarâları ve talebe-i ulûmu sevindirmesi.
11. Cenâb-ı Hakk’a hamd ü senâ ile başlaması.
12. Peygamberimiz ve diğer peygamberlere de salavât-ı şerîfe getirmesi.
13. En efdal salavât-ı şerîfe namazda okuduğumuz Allâhümme salli ile Allâhümme bârik’tir. Ne kadar çok okursan duan o kadar çabuk kabul olunur.
14. Elleri semâya kaldırmak, yani, avuçlarını semâya doğru kaldırıp açmak ve hem de ya çok açmak, koltuklarının altı görününceye kadar veya göğüs hizasında elleri bitiştirerek dua etmek.
15. Edebe riayet etmek.
16. Huşû ve hudû ile yalvarmak.
17. Esmâ-i Hüsnâ’yı okuyup istemek, enbiyâ ve sâlih kullar için tevessül etmek.
18. Hafif sesle yalvarmak.
19. Günahlarını itiraf edip afv istemek.
20. Peygamberlerden ve evliyâdan vârid olan sahih duaları yapmak.
21. Duaları tekrar etmek.
22. Huzûr-ı kalble istemek.
23. Hamd ü senâ ve salavât ile bitirmek.
24. Ellerini yüzüne sürmek.
25. Ve duasının kabulünü ümit etmek... gibi âdâba riayet etmelidir, demişler.

-53-

وَفِي الْأَجْدَاثِ عَنْ تَوْحِيدِ رَبِّي سَيُبْنَى كُلُّ شَخْصٍ بِالسُّؤَالِ

[Kabirlerde her şahıs Rabbimin birliği inancından
sınava tabi tutulacaktır.]

Ecdâs, “cedes”in cem’idir; kabir, mezar demektir. İşte, insanlar öldükleri vakit bu kabirlere konurlar. Ve hiç şüphesiz iki melekler bu ölen zâtı sorguya çekerler ve derler ki;

*Men rabbüke? Ve mâ dînüke? Ve mâ nebiyyüke? Ve mâ kitâbüke?
Ve mâ kıbletüke?*

Her şahıs bu suallerin cevabını vermekle mükelleftir. Bu, Ehl-i sün-
netin itikadıdır. Sakın sen demeyesin ki; “İnsan ölmüştür, ruhu çıkmış-
tır, bir şey söylesen duymaz. Kendisi de artık bir şey söyleyemez. Sıcak
su ile yıkasan da; ‘vay yandım’ diyemez. Soğuk kar suyuyla yıkasan
da; ‘vay dondum’ diyemez. Şimdi bu adam o mezarda bu meleklerin
sorgusuna nasıl cevap verecek?”

İnsanoğlu acâyip bir mahlûk; elindeki radyo tahtadan, tellerden,
tenekelerden yapılmış cansız bir şeydir. Hiç aklın erer miydi; o ko-
nuşacak, sen de dinleyeceksin. Lâkin bugün elinde işte. O tahtaları,
tenekeleri konuşturan Allah *celle ve alâ* seni de kabirde öylece ko-
nuşturacak. Hiç görmediğin o melekleri gördüğün vakit, eğer iman-
sızsan aklın başından gidecek. Eğer imanlı bir kişi isen o da sana bir
dost gibi gelecek. Suallerin cevaplarını da güzelce vereceksin. Lâkin
bu dünya evinde seni yaratan Allahu Teâlâ’yı tanımadın, emirlerine
uymadın, günahlara dalıp şehvetinin de esiri oldunsa vay hâline!

Dünyada iken Allah’ını tanımayan bedbaht kişi: “Rabbim kimdir?”
dedikleri zaman nasıl “Allah” diyecek?! Dinini öğrenmediyse ve di-
nine hizmet etmediyse; “Dinin nedir?” dedikleri zaman nasıl “İslâm
dini” diyecek?! Peygamberinden sorulunca, peygamberini tanıma-
mış, onun gösterdiği yoldan gitmemiş kişi nasıl “Muhammed-i Mus-
tafâ *sallallahu aleyhi ve sellem*” diyecek?! “Kitabın hangi kitaptır?”
denince acaba ne diyecek? Tabîî, bir de kıblesinden sorulacak. “Sen
hangi kiblenin adamısın, söyle bakalım!” denince, “Kıblem Kudüs”
mü diyecek veya “Kıblem Avrupa” mı diyecek?! Çünkü herkes döndü-
ğü tarafı, sevdiği tarafı söyleyecek. Günde beş vakit kibleye dönen
kimse ile kibleyi bile bilmeyen bir mi olacak?

Onun için ilk ayırım mezarda olacak. Suallere doğru cevap verenlerin mezarları âdetâ bir cennet bahçesi. Çünkü her sabah ve her akşam cennetteki yerini görecek. Onun için mezar da gül gülistan, gayet geniş; yetmiş fersah. Hem de çok aydınlık. O, Kur'ân-ı Kerîm'in ve ibadetlerinin nurlarıyla mest ü hayrânlık içinde. Bir de dinden habersiz, imandan nasipsiz, ibâdât ü taatten mahrum, bütün derdi para kazanmak, çalışmak, çabalamak, zevk ü safâsının peşinde... İşte zavallı bu fânî dünyaya gözlerini yumduğu vakit, o da anlayacak ama iş işten geçmiş olacak.

Öyle ise ey aziz ve muhterem kardeşim!

Sen aklını bir tarafa bırak da bu, Allah'ın emir ve fermanına boyun bük. Peygamber'inin izinden, yolundan ayrılma. Onun eserlerini oku ve sünnetine uymaya gayret eyle. Eğer ömrünün tadını, lezzetini, bereketini bulmak istiyorsan bundan başka çare yok. Yoksa gâvurluğa mı özeniyorsun? Onların yerleri şimdiden belli: Cehennem çukurları. Mezarları da öyle hatta dünyaları da öyle. O servetin, o bilginin onları hiç de mesut ettiği yok ve olamaz. Bütün selâmet ve bütün saadet mülkün sahibine teslim olup sözlerini, buyruklarını dinlemekle mümkündür. Çünkü o Allah rahatlık vermedikçe insan hiçbir yerde ne rahatlık ve ne de huzur bulabilir. Onun için çok bahtiyarlar vardır ki dünyalık bir şeyleri olmadığı halde insanların en mesudu ve en bahtiyarlarındandırlar. Mesela: Veysel el-Karânî ve İbrahim b. Edhem, Bâyezid-i Bistâmî ve emsâli kimselere dünyalık verseniz dahi makbulleri değildir.

Veysel el-Karânî hazretlerine, hayırsever zât ufacık bir ev vermiş fakat Veysel el-Karânî hazretleri ona da iltifat etmemiştir. İbrahim b. Edhem ise mâlum. Yoklukta yetişmek ve ona tahammül kolaydır. Fakat varlığı ve saltanatı terk ise çok güç ve ağırdır. Herkesin yapabileceği bir iş değildir. Binâenaleyh, İbrahim rahatlığı, huzuru, selâmeti varlıkta değil belki varlığı bırakıp yokluğa dönüşte bulmuştur. Bunu pek güzel bir şekilde canlı olarak göstermektedir. İbrahim b. Edhem hazretlerinin birçok menâkıbı vardır. Veysel el-Karânî'nin de kezâ. Bu menâkıbı okumakta çok fayda ve ibretler vardır. Yalnız okuyup geçmemeli. Üzerinde durup incelemeli.

Bu insan çok büyük bir mahlûktur. Sanattaki tekâmülü kâfi değil, her şahsın mânevî tekâmüle ulaşması mühimdir. Bundaki ihmal insandaki esrar ve hazinelerin yok olmasına sebep olmaktadır. Halbuki dünyadaki sanatlar ve ondaki tekâmül ne kadar çok ve mühim olursa

olsun gözlerini yumunca hepsi bitmektedir. Âhiretteki saadet, selâmet, rahatlık, huzur, neşe, lezzet ve sürûrların hiçbirisine erişmeyeceği gibi bu saadet ve selâmetin yerini bilâkis felâketler, ızdıraplar, elîm azaplar ve çeşitli işkenceler alacaktır.

Dünyada çalım satmak hüner değil; asıl çalım âhiret âleminde, ebediyyet âleminde. Buradaki çalımlar ve yaşamalar, işte pek kısa bir an içindir. Bir kere ölüm gelip de bu dünyaya gözlerini yumduğun vakit her şeyi anlayacaksın ama iş de bitmiş olacak, yalnız hüsrân ve nedâmet.

Binâenaleyh vücudun sağ iken bu dünyada o âhireti kazanabilmek için çalış, Allahu Teâlâ'nın emirlerini tut, namazını kıl, orucunu da tut, zekâtını katiyen ihmal etme, haccını da yap, umreni bırakma. Herkesle iyi geçin, kimseyi incitme ve arkasından gıybetini yapma. Hasedlik de etme. Hakk'ın takdirine râzı ol. İlme çalış. Ele bakma. Elini herkese açık tut. Cömert ol, fukarâyı dâimâ gözet. En ziyade dikkat edeceğin şey: Gönلünü temiz tut! Allahu Teâlâ'nın zikrinden ve Kur'ân-ı Kerîm'i okumaktan uzak kalma.

Gönül temizliği çok mühimdir, vücut temizliğine benzemez. Vücudun ne kadar kirlî olursa olsun güzelce bir yıkandın mı ve biraz da kokulandın mı hiçbir şey kalmaz. Tertemiz olursun. Fakat gönül hiç de öyle değil. Onu, dünyanın sularını dökse temizleyemezsin. Belki o ancak ilim, amel ve tasavuf yollarına ve erbabına hizmetlerin neticesinde ve Allahu Teâlâ'nın izniyle, keremiyle, lütfuyla mümkün olur. O zaman sen de dünyanın ve âhiretin en bahtıyarlarından olursun. Şimdi bu saadeti nasıl olur da fânî âlemin işe yaramaz muvakkat zevk ü safâsına değışirsin.

Kabir sorgusu hakkında şu âyet-i kerîmeyi zikrederler:

﴿يُنَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ﴾²³²

[Allah (şirk ve tâğûtu reddederek) iman edenleri, dünyada ve âhirette sağlam bir söz (olan kelime-i şehâdet) üzere sabit tutar.]

Bu âyet-i kerîmedeki tesbît kelimesi ehl-i îmân için beşârettir ki; o sorguya güzelce cevap verecektir. Ve bilâkis imansızların hâli ise haraptır. Bir de bakınız; azâb-ı kabrin en çoğu sidiğe dikkatsizlikten olacaktır. Onun için Cenâb-ı Peybamber;

«إِسْتَنْزَهُوا مِنَ الْبَوْلِ، فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنْهُ»²³³

“Sidikten sakının. Çünkü muhakkak surette azâb-ı kabrin hemen hepsi bu sidiktendir.” buyurmuştur.

Bir de şuna dikkat ediniz; meyyit kabre konulduğu zaman iki melek gelir. Simsiyah, gök renkli korkunç olan bu meleklerden birisi Münker, diğeri de Nekîr’dır. Bu melekler adamına göre hareket ederler. İmanlılara gayet güzel bir simâ ile gayet şefîk ve merhametli davranırlar. İmansızlar için de çok korkunç bir simâ hâsıl olur. Mezardaki hâlleri ise anlatılmakla bitmez. Sidikten korunma hususunda verilen dersler pek çok ve pek de mühimdir. Bir kere müslüman namaz kılan bir kişidir. Sidiğini temizlemeyen, üstü temiz olmayan kişinin, namazı da sahih olmaz. Sonra üstü de pis kokar. Melekler de yanına sokulmaz. Rızkı da daralır.

O iki melek o mevtâyâ Peygamberimiz’e işaretle; “Bu resûl hakkında ne dersin?” derler. Eğer mevtâ mü’min ise;

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Melekler de; “Biz senin öyle diyeceğini biliyorduk.” derler ve sonra da kabri yetmiş arşına yetmiş arşın genişler. Sonra da kabri nurlandırılır ve uykuya bırakılır. O mevtâ da ister ki bu rahatlığı gidip ehline, ailesine söylesin. Fakat bunlara müsaade olmadığından düğündeki kimselerin uykusu gibi uykuya terk olunur ki ancak ehlinden sevdiği kimse uyandırır. Hatta kıyamet günü herkes ba’s olununcaya kadar böylece uyur.

Eğer mevtâ münâfık ise der ki; “İnsanların söylediğini duydum; ben de onların dedikleri gibi dedim ama bilmiyorum.” Melekler de; “Zaten biz de senin böyle diyeceğini biliyorduk.” derler ve yere, onu sıkması söylenir. Yer de onu öyle bir sıkar ki kemikleri birbirine geçer. Bu da böylece kıyametteki ba’s (diriliş) gününe kadar azap olunur.

“Mü’minleri sorguya çeken meleğin birisinin ismi Beşîr, diğerinin ismi de Mübeşşir’dir.” derler.

Kabirde sual olunmayacak yedi kimse vardır:

233 Bezzâr, *Müsneid*, XI, 170, r. 4907; Dârekutnî, *es-Sünen*, I, r. 464.

1. Şehitler; şehit diye, imanlı bir mü'minin harplerde düşman tarafından veya bir kazâ neticesinde âhirete intikalidir ki; bu harplerde ölenler yıkanmadan ve elbiselerinden soyulmadan gömülür. Diğer şehitler yıkanır, namazları da kılınır ve öylece gömülür.

2. Karın ağrısı, yani amel olup ölenler.
3. Askerî noktaları bekleyen nöbetçiler.
4. Ebû Bekri's-Sıddîk *radiyallahu anh*.
5. Müslüman çocukları.
6. Cuma günü veya cuma gecesi ölenler.
7. Her akşam Tebâreke sûresini okuyanlar.

Deliler hakkında ihtilaf vardır. Melekler hakkında kezâlik ihtilaf vardır. Kâfirler de sual olunmaz; doğru ceheneme sevk olunurlar. Kâfir çocukları hakkında sükût edilmiş.

-54-

وَلِلْكَفَّارِ وَالْفَسَّاقِ يُقْضَىٰ عَذَابُ الْقَبْرِ مِنْ سُوءِ الْفِعَالِ

[Kâfirler ile âsi mü'minlere kötü fiillerinden dolayı kabir azabı uygulanacağına hükmedilir.]

Kâfirlerden ve fâsıklardan bazıları azâb-ı kabre dâhil olacakları gibi suâl-i münkereyn denilen iki melek tarafından da dinlerinden, peygamberlerinden, kitabından, kıblesinden sual olunacaklardır. Bütün dinsizlere ve bazı günahkârlara azap haktır ve gerçektir. Diğer Mutezile gibi dâimâ Ehl-i sünnete muhalefet eden mezhepler ne derse desinler biz Rabbimiz'in ve bir de Peygamberimiz'in dediğine bakarız;

«الْقَبْرِ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفْرِ النَّارِ»²³⁴

“Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçedir veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.”

İmanlılar için cennet bahçesine benzetilmiş, orada ömrü sürûr içinde geçer. Zira kabirinden mânevî bir kapı veya pencere açılarak

234 Tirmizî, “Sıfetu'l-kıyâme”, 26, r. 2460; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, VIII, 273, r. 8613.

cennetteki yeri kendisine gayet açık bir şekilde gösterilir. Hem her sabah ve her akşam o sürûr ve sevinç içerisinde öldüğünü bile anlayamaz. Ve ölüm acısı da görmez. Dünyada da böyle değil mi? Bazı saraylarda oturup da ızdırap içinde ömürlerini tüketenlerle, bir de ufacık kulübeler içinde rahat eden ne kadar kişiler olduğu herkesçe de bilinen bir hakikattir.

Buna mukâbil imansızlar ve bazı günahkârlar için o kabir âdetâ bir cehennem çukuru. Çünkü onun da yattığı yerden cehennemdeki yerine bir pencere açılır. Sabah ve akşam; “İşte senin yerin!” derler. Sen istersen onun kabrini mermerden yaptır, içini de altın ve gümüşle süsle; hiç kıymeti yok. O, cehennemdeki yerini gördükçe âdetâ cehennemde yanıyormuş gibi yanar. Onun için kabri de cehennem çukurlarından bir çukur gibidir, itiraz edersen oraya girince görürsün. Sonra yine Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* buyuruyor ki; “Sidikten sakınınız. Çünkü muhakkak surette azâb-ı kabrin hemen hepsi bu sidiktendir.”²³⁵ Çünkü sidik necistir. Necâsetten tahâret farzdır. Gerek üstü başı, gerek çamaşırları ve gerekse oturacağı ve namaz kılacağı yerlerin temiz olması şarttır. İslâm’ın ve insanlığın icabıdır. Öyle kâğıtlara silip kokular sürünüp de gezmek ancak kâfirlere mahsustur. Müslüman bunlardan çok çekinir. Çekinmeyince de azâb-ı kabre müstehak olur, o da kâfirler gibi azap olunur. Bunun için yine Peygamberimiz;

«نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ»²³⁶

buyurmuşlardır.

Bir de çok mühimdir ki; meyyit olan insan her ne kadar iyi bir kimse ise dahi ehlinin, efrâd-ı ailesinin haksız yere bağıra bağıra ve meyyitin vasıflarını saya saya ağlamalarından ölen kişi muazzeb olur. Bu kötü âdet el’an da birçok yerde devam etmektedir. Hatta bazı ağlayıcılar da tutulup ağlatılmış. Bugün ona ise yarın da sana olacağını hiç mi duymadın veya görmedin? Onun için insana yakışan bu gibi anlarda sabırla beraber mevtâyâ okuyup hediyeler göndermek ve onun için hayırlar yapmaktır.

235 Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, II, 578, r. 4141; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr*, XI, 84, r. 11120; Bezzâr, *Müsned*, XI, 170, r. 4907; Dârekutnî, *es-Sünen*, I, 231, r. 459.

236 “Kabir azabından Allah’a sığınınız.” Müslim, “Cennet”, 67; Ahmed b. Hanbel, V, 190, r. 21658.

Bir gün Cenâb-ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri iki kabirden geçtiler ve şöyle dediler:

«إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ:
أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَرُ مِنَ الْبَوْلِ،
وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالتَّمِيمَةِ»²³⁷

“Bu iki kabirde yatan mevtâlar azap olunmaktadırlar. Fakat bu azap (sizin zannettiğiniz gibi) büyük bir günahattan nâşî değil. Bunlardan birisi sidikten korunmaz idi. Bir diğeri de laf taşırdı. Ara açmaya çalışırdı ki siz bunlara hiç kıymet vermezsiniz. Halbuki en büyük azap da bunlardan ileri gelmektedir.”

Sonra Kur’ân-ı Kerîm’de;

﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا﴾²³⁸

[(Onların uğratılacağı azabın biri de) ateştir ki onlar sabah akşam (kabirde, kıyamete kadar) o ateşe arz edileceklerdir.] buyurulmaktadır ki Firavun ve onun yolundakilerin âkibetlerinin ne vahim felâket içerisinde olduğu açıkça bizlere bildirilmektedir. Sen hangisini istersen onu işle, işte peygamberlerin yolu: Cennet. İşte Firavunların yolu: Cehennem. Sen de bu ikisinde muhayyersin.

-55-

حِسَابُ النَّاسِ بَعْدَ الْبَعْثِ حَقٌّ فَكُونُوا بِالتَّحَرُّزِ عَنْ وَبَالٍ

[Tekrar dirilişten sonra insanların hesaba çekilmesi mutlaka gerçekleşecek bir husustur. Şu halde dünyada özellikle zulüm ve benzeri günahlardan sakınmalısınız.]

Sûr denilen kıyamet alâmetlerinden birisi olan üfürme, seslenme ile bütün canlılar ölecektir. Sonra murâd-ı ilâhînin zuhuru ile ikinci sûr üfürme, bağırma ile bütün ölülerin dirilip mahşer yerinde

237 Buhârî, “Vudû’”, 55, r. 218; “Cenâiz”, 81, r. 1361; 88, r. 1378; “Edeb”, 46, r. 6052; Müslim, “Tahâret”, 111.

238 40/Mü’min, 46.

toplanmaları ve herkesin yaptığı iyi ve kötü her şeyden hesap olunması haktır ve gerçektir. Mü'minlerin itikadları da bu yoldadır ve bu itikad vâcibdir. Buna inanmayanın imanı iman sayılmaz.

“Öldükten sonra dirilmek olmaz.” diyenlere aptal demek doğru olmaz mı? Şu insan hilkatini görüp de bunu hiç yoktan yapan Allah, bu yok olduktan sonra tekrar niçin yapamasın; yapamıyorsa zaten Allah olamaz. “Allah” demek her şeye kudreti yetip artan demektir ve her şeye kudreti bir “ol” demeye bakar; o zaman her şey olur. Sen bizim yaratılışımızı hiç düşündün mü? Ve hiç aklın erer mi? Toprakta çıkan şeyleri yiyeceksin, sonra onlar hem seni besleyecek hem de bir taraftan insan tohumu olan menîyi yetiştirecek. Sonra da anne babalar vasıtasıyla sen daha dünyaya geleceksin. Heyhat! Hiç olur şey mi? Lâkin gözünün önünde; inkâra mecalin yok. Yoksa çoktan inkâr edeceksin.

Bu tepende duran kocaman kürelere, aylarıyla, güneşleri, yıldızlarıyla hiç aklın eriyor mu; şu boşlukta nasıl duruyorlar ve nasıl hareket ediyorlar? Hele o ay, on beş gün büyüyor, on beş gün de küçülüyor. Niçin başka yıldızlarda bu olmuyor? Mesela güneş de öyle olsa ne iyi olurdu. İnsanlar bunların hepsine birer kulp takmışlar ve bizleri de inandırmışlar. Lâkin haddizâtında hiç de öyle değil. Bu kudretleri, bu intizamları temin eden o bir olan Allahu Teâlâ'dır. Câzibe kuvvetlerini yaratan da Allah'tır. Bak, günde hava kaç şekle girmektedir. Her günde yine başka başka. Tabiat kanunları değişmez(!) Yaz ise yazdır. Kış ise kıştır. Bir gün yaz, bir gün kış oluyorsa bunu yapan bir kuvvet sahibi vardır ki; o da Allah'tır.

İşte o Allah bu insanları öldükten sonra esbâbını halk edip diriltip hesaba çekecek. Hak terazisinde amelleri tartılacak. İyiler cennete ve imansızlarla bazı günahkârlar da cehennemde kalacak. Dinsizler ebediyen cehennemde kalacak. Günahkârlar ise kısa bir müddet sonra şefaathle yine cennete gireceklerdir.

Öyle ise aziz kardeşim; sen de hem küfürden hem de günahlardan son derece sakın. Âkıbetin selâmet evi olan cennet olsun.

Bu ba's yani öldükten sonra dirilmektir ki Ehl-i sünnetin cümlesi bu itikadda müttefikler. Ba's ve haşir hak ve vâkidir. Ba'stan murâd da ruhun cesetle beraber haşirleridir. Bu da imkân dâhilindedir. Bu hususta âyet-i celîlelerle Kitâb-ı İlâhî doludur;

﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ تُبْعَثُونَ﴾²³⁹

[Sonra siz kıyamet gününde mutlaka diriltileceksiniz.] Ve Yâsîn-i şerîfte;

﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾²⁴⁰

[(Resûlüm!) De ki: “Onları ilk defa yaratan diriltecek. O, her yaratmayı bilendir.”] ve Sûre-i Kıyâmet’te;

﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ﴾²⁴¹

[İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanıyor? Evet, onun parmak uçlarını bile (en ince çizgisine kadar yeniden) düzenlemeye kâdiriz.] âyet-i kerîmelerinde beyan buyurulduğu veçhile, bu insanı topraktan nasıl yarattı ise (ki bugün de yaratılan bütün mahlûklarla beraber bâhusus insanoğlu yine de topraktan yaratılmakta olduğu hepimizin gözleri önünde cereyan etmektedir, işte o topraktan göz yapıp kâinatı gösteren, kulak yapıp sözleri duyuran, ağız yapıp konuşma kâbiliyeti veren ve bir de gönül verip kâinatı bir anda gezdiren) Hâlîk-ı Zülcelâl’in seni tekrar yaratmaya gücü, kuvveti, kudreti, ilmi kâfî gelmeyecek mi? Eğer zerre kadar şüpheden varsa muhakkak imansızsın ve Allah’ı hiç de bilmiyorsun demekten başka ne diyebiliriz? Bugün yaptığı birçok âlât, edevât, fabrika makineleri hep yok olsa o fabrika onları tekrar yapmaya kâdir oluyor da Hazret-i Allah evvela, hiç yoktan yarattığı mahlûkunu tekrar niçin yaratamasın?

Dün bizlerin dünyaya gelmesine anne rahimleri nasıl sebepse; yarın da bu vazifeyi toprak yapacaktır. Gökten yağacak olan menî hâlindeki sular kabirlerdeki çürüyen fakat aslı olan toprakla birleşip o cesetlerin yine dirilmeleri neden mümkün olmasın? Hatta denizlerde boğulan, balıkların karnında yok olan ve hatta kurtların, canavarların yedikleri de aynen dirilip haşrolunacaklardır. Hatta bugün bile yakılıp külleri saklanan ve savrulanların da haşrolunacaklarında zerre kadar şüphe yoktur.

Sûre-i Bakara’nın 43. sahîfesinin başındaki;

239 23/Mü’minûn, 16.

240 36/Yâsîn, 79.

241 75/Kıyâme, 4.

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى﴾²⁴²

âyet-i kerîmesini iyi oku; *tefsirine* iyi dikkat eyle. Hem de Küçük Hamdi Efendi'nin *Kur'an Tercümesi*'ni²⁴³ ve bir de *Fî-Zilâli'l-Kur'ân*'ı²⁴⁴ tekrar tekrar oku. Bak, Cenâb-ı Hak ölüyü nasıl diriltiyor. Arapça tefsirlerde de çok geniş mâlumât vardır. Bunları uzun uzadıya izaha ne hâcet. Akl-ı selîmi olan kimse kudret-i ilâhiyyeye inandığından *Âmentü billâhi* diyen herkesin bu dirilmede şek ve şüphesi olmaması gerektir. Yoksa iman, iman olmaz. Bâtıl mezheplerle, tabiatçiler, felsefeciler ve daha benzerleri çeşit çeşit boş laflarla defterlerini doldurmaktadırlar. Onların hiçbir sözü bizim kulağımıza girmez ve giremez. Çünkü biz "Allah'ı her şeyi yapar." diye tanırız ve isbatı da şu gördüğümüz âlem.

Bu âlem bu kadar büyük olmasına rağmen bir küçük âlem daha vardır ki; onu da tam iki yüz bin defa büyütülmedikçe görmek bile mümkün değildir. Bugün bunu tıp alimleri açıkça söylemektedirler. Sen şu işe bak ki; iki yüz bin defa büyütülen ufacık mikropta 308 boğum olup her boğumu da birer çift olarak yaşamaktadırlar. Bu mikropları evvelce penisilin denilen ilaç yok ediyordu. Fakat bugün yetişen bu mikrop nesli şimdi penisilinden korkmamaktadırlar. Yani penisilin ilacı artık bunlara tesir etmemektedir. Çünkü muafiyet kesbetmişler. Şimdi başka ilaç aranmakta olduğunu yine bu ilimlerle uğraşan doktorlarımız söylemektedirler. Şimdi sen buna da inanma. Bunların da hâlıkı Allahu Teâlâ'dır. O kadar ufak bir cisme ne kudret vermiş ki kocaman insan bugün hakkından gelemiyor.

Frengi denilen hastalığın mikrobu nasıl insanların cismini yiyor? Verem mikrobu nasıl insanın ciğerlerini delik deşik ediyor? Hele kanser mikrobu insanı nasıl mahvediyor? İşte bunlar bugün bile gözlerimizin bile göremeyeceği kadar ufacık canlılar ama yaptıkları tahribâtı

242 2/Bakara, 260.

243 Zamanının Diyanet İşleri Riyâseti tarafından Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'dan hazırlanılmış istenilmiş Kur'an tefsiridir. İlk olarak Diyanet İşleri Riyâseti'nin matbaasında, 1935-1939 yılları arasında dokuz cilt olarak basılmıştır. Daha sonra bu baskı esas alınarak Eser Neşriyat tarafından tıpkıbasımı yapılmış olup (1979) şu anda da piyasada birçok yayınevi tarafından sadeleştirilmiş baskıları mevcuttur.

244 Seyyid Kutub tarafından klasik tefsirlerden farklı bir üslup ve içerik ile yazılmış tefsirdir. Eser, isminden de anlaşılacağı gibi Kur'an'ın gölgesinde, ışığında günün hadiselerini, müslümanların ahvâlini yorumlamak için kaleme alınmıştır. İlk kez 1952-1959 yılları arasında otuz cilt olarak neşredilen eser, 1968-1977 yıllarında Türkçe'ye tercüme edilmiş ve on altı cilt hâlinde basılmıştır.

kimse yapamamaktadır. Hele kolera, veba gibi âfetler ne sele ne de zelzeleye benzer. Birkaç gün içinde koca bir memleketin altını üstüne getirecek kadar tehlikelidirler.

Bu, öldükten sonra dirilmenin bir hikmeti var. Madem ki bu dünyaya gelindi. Burada birtakım dinî, İslâmî ve insanî hizmetlerimiz vardır. Bunlara dikkat edenlerle etmeyenlerin ayrılması muhakkak lazımdır. Onun için de iki yer hazırlanmıştır. Birisinin adı cennet, diğersinin adı da cehennemdir. Bunlara girecek insanların da bir hesaptan bir de terazi denilen mîzandan geçmesi lazımdır. Hak kazananlar ve lütf-ı ilâhîye mazhar olanların yerleri cennet ve bilâkis hesabı bozuk, mîzanı bozuk, haksızlıklarla günahlarla dolu, imandan irfandan da mahrum olan bedbahtların yeri de cehennem çukuru olacaktır. Bunların hepsi âyât-ı kerîme ve ehâdis-i şerîfelerle beyan buyurulmuştur. Bunun bir hikmeti de ehl-i arasata, oradaki topluluğa, mü'min ve müttakî kimselerin fezâilini, âsîlerin de kabahatlerini göstermekle mü'minlerin sürûrları artar. Bilâkis küffâr ile âsîlerin de hüsrانlarını ve nedâmetlerini artırır. Hele o hususî gölgeliklerde seyirci olan bah-tiyarların hâllerine imrenmemek elden gelmez.

Cenâb-ı Hak, cümle ümmet-i Muhammed'i hesapsız olarak şefa-at-i Resûlullah'la cennetine giren sevgili kullarından eylesin. Âmin.

“Bazı ulemâya, peygamberlere, mü'minlerin çocuklarına, Aşere-i Mübeşşere'ye hesap yoktur.” demişlerse de şöyle de denmektedir ki; “Şunları işlediniz ama ben de affeyledim.” diye herkese bu hesap olacaktır. Hatta hayvanlar bile hesap olunacak. Boynuzlu koyundan boynuzsuzu hakkını alacaktır. Hesap hakkındaki âyet-i kerîmelerden birkaç tanesi;

﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ﴾²⁴⁵

[Şüphesiz onların dönüşleri ancak bizedir. Sonra, onların hesabı(nı görmek) de yalnız bize aittir.]

﴿إِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ﴾²⁴⁶

[İnsanların hesâb(a çekilme zaman)ı yaklaştı. Hâl böyle iken onlar, hâlâ gaflet içinde yüz çevirmektedirler.]

245 88/Gâşiye, 25, 26.

246 21/Enbiyâ, 1.

Ve bir de;

«لَنْ تَزُولَ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ:
عَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَتَاهُ، وَعَنْ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ، وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ،
وَفِيمَا أَنْفَقَهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ مَاذَا عَمِلَ بِهِ»²⁴⁷

Bu hadîs-i şerîfi açıklamadan geçmeyi doğru görmedim. Çünkü o hesap denilen şeylerin en mühimlerini ihtiva etmektedir. Ve bunların cevabı verilmedikçe insanın hesaptan kurtulması mümkün değildir; orası dünya değil, âhirettir. Her şey incelenecektir. Bu ömür denilen nimet bizlere boş yere verilmemiştir ki sorgu sual olunmasın.

İlk sorgu ömründen olacaktır. Zira ömür hayatın kökü ve kaynağıdır. O olmazsa tabîî hiçbir şeyin olmasına imkân yok. Bu ömrün dakikasına bile kıymet biçmeye kimsenin gücü yetmez. “Söyle bakalım, sana verdiğimiz şu ömrü nerelerde yok ettin? Halbuki Biz onu sana bizi bilesin ve bizim emirlerimize uyasın ve cenneti kazanasın diye vermiştik. Sen de ne yaptın bakalım?” denilince acaba nasıl cevap vereceğiz?

Allahu Teâlâ'nın emirlerine uymadık, ibadetlerimizi yapmadık. Kul hakkına, komşu hakkına, İslâm hakkına, anne baba hakkına, fu-karânın hakkına riayet edip etmediğimizin sual ve cevaplarıyla karşı karşıya kalacağımızı sakın unutma, kardaşım. Bu ömrü nerelerde ve nasıl geçirdiğimiz mâlum. Hele o televizyonun karşısında geçirdiğimiz boş ve faydasız vakitlerin, aynı zamanda kazandığımız günahların cevabını nasıl vereceğiz.

İkincisi ise gençlikten sorulacak. Çünkü gençlik de ayrıca bir ni-mettir. Onu günahlardan ve haram şeylerden korumak da borcumuzdur. Eğer bunu yapmadı isek vay hâlimize.

Üçüncüsü de maldır. O da ömür kadar kıymetlidir. Çünkü; “Mal canın yongasıdır.” derler. Binâenaleyh; “O malı nereden ve nasıl kazandın; haramlardan mı; hırsızlık veya eşkıyâlık yapıp da mı veya fa-zizlerle mi? Veya ihtikârlarla mı?” diye ince ince sorulacak, sonra da; “Bunları nerelere harcadın; hayırlara mı, yoksa günah ve şer yerlere mi?”

²⁴⁷ Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, III, 278, r. 1648; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 125, r. 34694; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, XX, 60, r. 111.

Bunların cevabı öyle kolay olmaz zannederim.

Dördüncüsü ise ilminden sorulacak ki; “Sen bu ilimle ne gibi amel-ler yaptın. Hakk’ın rızasını kazanmak için mi çalıştın yoksa dünyanın için mi?” dedikleri zaman Allah *celle ve alâ* muînimiz olsun, ömrünün, gençliğinin, parasının ve ilminin kadr ü kıymetini bilip Hakk’ın rızasını kazanmaya çalışan kullarından eylesin. *Âmîn. Bi-hürmeti’l-mürselîn.*

-56-

وَتُعْطَى الْكُتُبُ بَعْضًا نَحْوُ يُمْنَى وَبَعْضًا نَحْوَ ظَهْرِ وَالشِّمَالِ

[Amel defterleri bazılarına (müminlere) sağdan, bazılarına da (kâfirlere) arka taraftan veya soldan verilir.]

Kıyamet günü ölüler dirildikten sonra, hayır ve şerri zabteden amel defterleri (ki bunlar üzerimizde bulunan melekler tarafından yazılmakta ve saklanmakta idi) mü’minlerin sağ taraflarından, kâfirlerin arka ve sol taraflarından verilmesi hak ve vâkidir.

Sûre-i Mutaaffifîn’de açıklandığı gibi: Cümle halk diriltilip huzûr-ı Rabbû’l-âlemîn’de iken Kirâmen Kâtibîn melekleri tarafından yazılıp tespit edilen hayır ve şerlerden mü’minlerin amelleri İlliyyîn adı verilen divanda, kâfirlerin amelleri de Siccîn denilen divandadır. Mü’minlerin amellerini hâvî kitaplar sağ taraflarından, kâfirlerin de sol ve arka taraflarından verilir. Ve bu sûretle herkes kendi kitabını kendisi okuyacaktır. Ve bu haktır ve gerçektir. Çünkü dinin aslındadır.

﴿اِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا﴾²⁴⁸

[“Oku kitabını, bugün sana hesap görücü olarak kendi nefsin yer-ter!” (diyeceğiz).] buyurulmuştur. O zaman herkes kitabında yazılı olan hayır ve şerrini görerek çok nâdim ve pişman olacak, yer yarılrsa yere girip kurtulmaya çalışacak. Fakat heyhât!

﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا﴾²⁴⁹

[Fakat (o zaman) kime kitabı sağından verilirse; hesabı kolay bir

248 17/İsrâ, 14.

249 84/İnşikâk, 7.

şekilde görülecek.] sırrına mazhar olup hafif bir hesapla kurtulup cennetteki yerine gidecektir. Ve bilâkis kitapları sol veya arka taraflarından verilenler ise; “Vâh yandık, eyvahlar bizlere, helâk olduk.” diye feryadlara başlayacak ve nihayet cehennemdeki yerlerini bulacaklardır.

Kıyametin zorluklarından birisi bu kitapların dağıtıldığı sıradadır ki; herkesin, “Acaba benim kitabım nereden verilecek?” korkusuyla terler içinde kalmalarıdır.

İkinci korku da sorgu için bekletilmektir. “Herkesin ameline göre; bazısına bir an içinde, bazısına binlerce sene, bazısına da elli bin senedir.” denmiş ki bu da cehennem azabının başka bir şeklidir.

Üçüncü korku ise sorguya çekildiği andaki hicab, utanç korkusudur.

250 ﴿فَوَرَّيْكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾

[Rabbin hakkı için mutlaka soracağız.] âyet-i kerîmesinde zikrolunduğu vechile sabittir.

Dördüncü korku ise; on âzânın kendi için şehâdetleridir. On şahit şunlardır: 1. Dil, lisan, 2. El, 3. Ayak, 4. Kulak, 5. Göz, 6. Cildimiz, derimiz, 7. Günahın yapıldığı yer, 8. Geceler, 9. Gündüz, 10. Hafaza melekleridir.

Bunlar şu âyet-i kerîmelerle ve hadîs-i şerîfle sabittir ve gerçektir:

251 ﴿يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

[O gün (kıyamette) dilleri, elleri ve ayakları (dünyada) yapmış olduklarına şahitlik edecektir.]

﴿حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاؤُهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ

252 بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

[Nihayet oraya geldikleri zaman, (dünyada) yaptıkları şey hakkında kulakları, gözleri ve derileri onların aleyhine şahitlik edecektir.]

250 15/Hicr, 92.

251 24/Nur, 24.

252 41/Fussilet, 20.

«وَمَا مِنْ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ يَأْتِي عَلَى ابْنِ آدَمَ إِلَّا قَالَ: أَنَا لَيْلٌ جَدِيدٌ،
وَأَنَا فِيمَا يُعْمَلُ فِي شَهِيدٌ»²⁵³

O kıyamet korkularından birisi de insanın yüzünün alacağı renktir. Mesela mü'minin yüzünün rengi bembeyaz, parıl parıl nurlar içinde; kâfirlerin yüzleri ise simsiyah, kapkara; bakanın işi rast gitmez ve korkar şekilde. Allah korusun, işte o gün ki;

﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ﴾²⁵⁴

[O günde, birtakım yüzler ağaracak, birtakım yüzler de karara-
cak.] âyet-i kerimesiyle açıklanmıştır.

Yine, o kıyamet gününün korkusundan birisi de terazinin başında olan melek yüksek bir sesle nidâ eder de der ki; “Sevabı ağır gelen kimse için filan kimse -ismiyle söyleyip- bundan sonra şekâveti olmayan bir saadet-i ebediyyeye nâil oldu.” diye halka duyurur. Yine terazinin başında olan ikinci melek de şerri, günahları çok olan kimse için o da aynı şekilde seslenip sesini halka duyurur ve der ki; “Filan kimse şekâvet sahibidir. Kendisine bundan sonra katiyen saadet yoktur.” Böyle nidâ edince artık kimde can kalır?

Onun için ey aziz ve muhterem evlatlarım!

Bu âhiret gününe, hesaba, mîzana, sırat köprüsüne, cennet ve cehenneme inanmak imanın icabıdır; inanmayanlara “dinsiz, imansız” derler. En büyük zararı, dünyada iken nikâhı sahih olmaz. Evlenirse çocukları gayrimeşrûdur. Kendisi de zinâ hâlinedir. Âhirette ise yeri cehennemdir. İster inan, ister inanma. Bu muhakkak böyledir, ves-selâm.

-57-

وَحَقُّ وَزْنُ أَعْمَالٍ وَجَرَى عَلَى مَتْنِ الصِّرَاطِ بِلَا اهْتِبَالٍ

[Amellerin tartılması ve sıratın üzerinden geçilmesi haktır.
Bu hükmün gerçek dışı sayılacak herhangi bir yönü yoktur.]

253 “Ademoğlu üzerine doğan her bir gün ve gece ‘Ben yeni bir geceyim. Bu gecede yapılan amellere şahitlik edeceğim.’ diyecektir.” Bk. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, II, 303; Taftâzânî, *Şerhu'l-Makâsidi fî ilmi'l-kelâm*, II, 222.

254 3/Âl-i İmrân, 106.

Kıyamet günü mahşer yerinde herkesin amellerinin tartılacağı haktır ve yine cümle halkın cehennem köprüsü üzerinde kurulu olan sırat köprüsünden geçecekleri de haktır ve gerçektir. Bu da imanın esaslarından birisidir ki herkes işlediği hayır ve şerri görecektir.

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ﴾²⁵⁵

[Kıyamet günü için adaletle tartan terazileri koyarız.] âyet-i kerîmesi bunu göstermektedir.

﴿فَمَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ﴾²⁵⁶

[Kimin kitabı (amel defteri) sağından verilirse...]

﴿فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاصِيَةٍ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ﴾²⁵⁷

[Artık kimin tartı(da iyilik)leri ağır gelirse; işte o artık (cennette) memnun (olacağı) bir yaşayış içindedir. Kimin de tartı(da iyilik)leri hafif gelirse, onun anası (yurdu, devamlı kalacağı yer) Hâviye’dir.] âyet-i kerîmeleri bunu göstermektedir. Bu âyet-i kerîmeler mîzanın hak olduğuna başlıca delillerdir. Müfessirînin ekserîsi der ki; mîzan yani terazidir. Mâlumdur ki terazilerin çok nev’ileri vardır. Kuyumcunun terazisi, bakkalın terazisi, toptancıların terazisi, trenlerin terazisi, vapurlarm terazisi, havanın terazisi, kanları ölçen terazi, tansiyonu ölçen terazi hep ayrı ayrı aletlerdir. Bizim de âhirette, mahşer yerinde amellerimizi ölçecek terazi, elbette o da ayrı bir terazidir. Netice terazinin, mîzanın varlığıdır.

Bu terazi mevcuttur, iki gözü vardır. Ve iki de lisanı vardır. Yine Mu-tezilîler buna da itiraz etmişlerdir. Bana kalsa bu itirazları yazmamak daha iyidir. Çünkü âyet-i kerîmeler açık ve sarihtir. Hele hadîs-i şerîflerde; “Tartılacak amellerin yazıldığı sahifelerdir.” denmese... Bazı ulemâ da hasenâtlar ecsâm-ı nûrâniyye, seyyiâtlar da ecsâm-ı zulmâniyye teşekkül eylemekle vezn olunacak yine zât-ı âmâldir. Bu tartıdaki hikmetleri idrake aklımız kâfi değildir. Fakat o gün mü’minin

255 21/Enbiyâ, 47.

256 17/İsrâ, 71.

257 101/Kâri’a, 6-9.

kıymeti, fezâilî mahşer ehline gösterilmekle mü'minlerin şerefleri artacağı gibi kâfir ve münâfıkların da hüsrânları, nedâmetleri kat kat artacaktır. Tabîî hasenâtı günahlarına galip olanlar cennete, seyyiâtları hasenâtına galip olanlar da Cenâb-ı Hakk'ın dilemesine bağlıdır. Dilerse afvedip cennetine kor. Murâd ederse, günahları miktarı cezasını çekip yine şefaâtçiler vasıtasıyla veya doğrudan doğruya Hakk'ın lütfuna mazhar olup yine cennete girerler.

Cennete geçmek için mutlaka bir köprüden geçilecektir. Bu köprüye "Sırat Köprüsü" derler, itikadımıza göre buna inanmaya mecburuz. Ve bu köprü üzerinde de ayrıca pasaport muamelesi gibi geçiş izni isteyecekler. Mesela; namaz, oruç, zekât, hac gibi... Bunları tamamen yapmış olanlar süratle köprüyü geçerler. Maazallah, imansızlar da yine bu köprüden geçecekler ve lâkin ellerinde vizeleri olmadığı için köprünün altı cehennem, oraya patır patır dökülecekler.

Cenâb-ı Hak, cümlemizin muîni olsun da o köprüden selâmetle geçen sâlih kullarından eylesin. Âmîn.

Bu köprü üç bölükten ibarettir. Bir bölümü yokuş, sonra düz, sonra da iniştir. Bu köprü, tâbir-i câizse, kıldan ince kılıçtan keskindir. Buradan kimisi yıldırım süratiyle, kimi rüzgâr gibi, kimi gayet süratli koşan bir hayvan gibi, kimi de zorlana zorlana müşkülâtla geçer. Bu tâbirler hep mânevîdir. Anlatılması pek müşküldür. Tabîî bu dünyadaki iman ve amel kuvvetine göre, mesela, kurban koyunları da o köprüden bizleri geçirecek vasıtalarlardır.

﴿وَأَنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا﴾²⁵⁸

[Sizden (Sırat'ı geçebilmek için) cehenneme gitmeyecek (uğramayacak) kimse yoktur.] âyet-i celîlesi mûcibince herkes iyi ve kötü, köprüden geçecektir. Âme sûresinde ikinci sûrun üflenmesiyle insanlar, mahşerde tam on iki sınıf üzere toplanacaklardır. Her birisi dünyadaki hayatlarına göre sıfat ve kılığa girecekler; kimi maymun, kimi hınzır, kimi yılan, kimi elsiz, kimi topal, kimi de görmez. Nihayet, onikinci sınıf insanlar ayın ondördü gibi nurlar içerisinde şimşek gibi geçecekler.

Cenâb-ı Hak cümlemizi günahlardan korunan ve Hakk'a layık kul-luk yapmaya çalışan bahtiyar kullarından eylesin. Âmîn.

-58-

وَمَرْجُو شَفَاعَةِ أَهْلِ خَيْرٍ لِأَصْحَابِ الْكِبَائِرِ كَالْجِبَالِ

[Peygamberlerin ve Allah nezdinde makbul kulların şefaati, dağlar kadar büyük günahları da olsa, müminler için umulan bir şeydir.]

Şefaati, İslâm dininde mühim bir yer işgal etmektedir. Bu şefaati evvela peygamberlerin, velîlerin, alimlerin, şehitlerin, sâlihlerin, kıyamet gününde zuafâ-yı ümmet için şefaati ehl-i İslâm için makbuldür. Cenâb-ı Peygamber’in;

«شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي»²⁵⁹

“Ben büyük günah işleyenler için şefaatiyim.” hadîs-i şerîfiyle sabittir. Gerek Kur’ân-ı Kerîm’de ve hadîs-i şerîflerle beyan edilmiştir. Kur’ân-ı Kerîm’de şefaati ancak Allahu Teâlâ’nın izniyle olacağından kimsenin şüphesi yoktur. Elbette Allahu Teâlâ’nın izni her şeyde şarttır. Çünkü mülkün sahibi O’dur. Ve’d-Duhâ sûresinde bildirildiği üzere;

﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾²⁶⁰

[Elbette Rabbin (nimetlerini) verecek, sen de hoşnut olacaksın.] âyet-i cemîlesinde de Cenâb-ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e vermiş olduğu pâye, kadir kıymet son derece şâyân-ı hayrettir ki O, Habîbi’ni razı edecek, memnun edecek. O da tabîî ümmetinden hiçbir kimsenin cehenneme girmesine razı olamayacağımdan şefaati de ind-i ilâhîde makbul olacaktır. Şefaati inkâr edenler ededursunlar, mü’minin imanı o kadar sarîh ve kuvvetli ki peygamberlerin, velîlerin, alimlerin, şehitlerin, hakiki hâfızların, sâlih kimselerin şefaati de muhakkaktır.

Sonra Kur’ân-ı Azîmüşşân’ın da şefaati muhakkaktır. Onu dâimâ okuyup başlarına tâc edenler için. Bir de Ramazân-ı şerîfte tuttuğumuz oruçların da şefaati olacaktır. Tabîî Kur’ân-ı Azîmüşşân;

“Yâ Rab, bu kulun geceleri uykularını terkeyledi ve senin emirlerine

259 Ebû Dâvud, “Sünnet”, 23, r. 4739; Tirmizî, “Sıfetu’l-kıyâme”, 11, r. 2435-2436; Ahmed b. Hanbel, III, 213, r. 13222.

260 93/Duhâ, 5.

itaat eyledi. Benim şefaati bu kimse hakkında kabul eyle.” der. Ramazân-ı şerîf de kezâlik, hâl dilleriyle;

“Yâ Rab, bu kulun senin emrine uyarak oruç tuttu. Yemedi, içmedi, bunu da afv ü mağfiret eyle.” der.

Namazlar da öyle, sadakalar da, hac da öyle. Hele Hacer-i Esved de; hep ayrı ayrı şefaati olacaktır.

Her yerde olduğu gibi Mutezile, burada şefaati inkâr etmektedir. Mutezileye uyan kimseler de bu şefaati inkâr etmektedirler. Tutundukları delilleri de şunlardır: *Âyete’l-Kürsî*’nin üstünde bir âyet vardır ki:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعُ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾²⁶¹

Cenâb-ı Hak iman eden mü’min kullarına hitap edip şöyle buyuruyorlar ki; “Kıyamet günü gelmeden ki o gün ne alışveriş, ne dostluk, ahbaplık ne de şefaatin bulunmadığı bir gündür. İşte o gün gelmeden evvel, Allahu Teâlâ’nın sizlere verdiği rızıklardan sizler de infak ediniz.”

Âyetin devamı da şöyledir:

﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾²⁶²

“İmansız olan kâfirler; işte onlar zâlimlerdir.”

Bizim Ehl-i sünnet bunlara derler ki; “Bu söyledikleriniz doğrudur. Fakat bu kâfirlere mahsustur. Yani kâfirler, küffâr tabakası, münkirler, inkâr edenler, inanmayanlar içindir. Yoksa mü’minlere şefaathakkında deliller daha açıktır.”

Sonra Peygamberimiz hâşâ yalan söyleyecek değil ya; “Ben büyük günah işleyenler için şefaatchiyim.”²⁶³ buyurması ve yine;

261 2/Bakara, 254.

262 2/Bakara, 254.

263 Ebû Dâvud, “Sünnet”, 23, r. 4739; Tirmizî, “Sıfatü’l-kıyâme”, 11, r. 2435-2436; Ahmed b. Hanbel, III, 213, r. 13222.

«أَنَا شَافِعٌ وَمُشَفِّعٌ»²⁶⁴

diyen de odur ki; “Ben şefaata ediciyim ve şefaataim de ind-i ilâhîde makbuldür, geri çevrilmez.” Çünkü Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾²⁶⁵

[Elbette Rabbin (nimetlerini) verecek, sen de hoşnut olacaksın.]

Cenâb-ı Hakk’ın Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*’e lüt-fu o kadar boldur ki kıyamet günü ona şefaata hakkı verecek ki razı olur.

Yani senin razı olacağın, memnun olacağın bir şefaati Rabbin sana verecektir. Bu şefaatin en mühimi ehl-i kebâir, yani büyük günahları işleyenler için olacaktır. Zaten Allah *celle ve alâ* Rahman ve Rahîm, Settâr ve Gaffâr, Kerîm, Şefîk değil mi? Kulları, *Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah* demiş, namazını kılmış, orucunu tutmuş, zekâtını vermiş, hacca da gitmiş, beşeriyet iktizasıyla bazı günahlar da işlemiş olabilir. O Mutezileler ve Mürcieler gibi hemen günah işleyenler kâfirdirler, cehennemde ebedî kalacaklar ve cennete de giremeyecekler demek hiç doğru olur mu? Beşer melek değil ki; nefsi var, şehveti var, şeytanı var, düşmanları var, efrâd-ı aile meşakkati var. Bunlar arasında tabîî günah işlemek çok iyi. Fakat bu olsa olsa peygamberlerle, evliyâlara mahsustur.

Bâhusus gençlik devirlerinde kendilerini günahlardan koruyabilen kaç bahtiyar bulabilirsiniz? Sonra günahların nev’ileri de pek çoktur. Bazı günah kitaplarında dört yüz ve bazı günah kitaplarında da yedi yüze kadar saymışlardır. Evet, insan zinâ etmeyebilir. Kumar da oynamaz. İçki de içmez. Adam da öldürmez. Belki alışverişinde dikkat eder de haram da yemez. Fakat o yedi yüz günahın içinden sıyrılıp kurtulmak pek büyük bir şansa bağlıdır. İnsanlar ekseriyetle nefislerine mağlupturlar. Çok çabuk kızarlar, o sırada çok günah işleyebilirler. Bir de hasedden, kibirden, ucubdan, hırstan, şehvetten, şöhetten kurtulmak her babayığidin harcı değildir.

Evet, bizim aklımız var ama o akıllı perişan eden nefsimiz ve şehvetimiz de vardır. Şehvet galebe ettiği zaman insanda akıl filan kalmaz.

264 Müslim, “Fedâil”, 3; Ebû Dâvud, “Sünnet”, 14, r. 4673; Tirmizî, “Menâkıb”, 3, r. 3616; İbn Mâce, “Zühud”, 37, r. 4308.

265 93/Duhâ, 5.

Nice günahlar işler; haberi bile olmaz, işte dün ve bugün gözlerimizin önünde cereyan eden binlerce hadiseler vardır ki bunlar hep kıymetli, akıllı, ferâsetli, zeki kimselerdir. Öyle iken nefsinin esiri olmuş, günahlara da dalmış. Şimdi bu zavallıları “Kâfir oldunuz.” diye ebediyen cehennemde yakmaya senin vicdanın nasıl razı olur? Allahu Teâlâ’nın o kadar bol rahmetini ne yapacaksın?

Kerîm olan, Rahîm olan, Şefî olan, Gaffâr ve Settâr olan Allahu Teâlâ’nın rahmetinden bir zerredir ki bütün mahlûkât ondan bu dünyada istifade etmektedir. Bunun yüz misli fazla olacak olan o âhîret rahmetinin içinde şeytan bile hisse kapmaya çalışacak da şimdi sen bu mü’minleri günah işlediler diye götür cehenneme at; hiç olacak iş mi? Onun için bunlara, bid’at sahipleri diyorlar ki yolları da yanlış, işleri de. “Bunlar bu yanlış fikirlerinden, zihinlerinden dönmedikçe hiçbir ibadetleri de kabul olmayacaktır.” buyurulmuş. Allah razı olsun Ehl-i sünnet mezhebine ve imamları olan Ebu’l-Hasen el-Eş’arî ile İmâm-ı Mâturidî hazretlerine ki Ümmet-i Muhammed’in imdadına yetişmişler ve onlara doğru yolu göstermişlerdir, elhamdülillah.

Şefaatin Çeşitleri

Bu şefaatin de beş nev’i olduğunu beyan ederler.

1. Bütün mahlûk Arasat’ta uzun müddet beklerler de bir türlü hesaba ve mîzana çekilmezler ve bu durumdan halk çok muzdarip olup evvela Âdem *aleyhisselâm*’a müracaatla şefaatinı isterler ki; “Bir an evvel bitsin de cennete veya cehenneme gidelim, artık burada beklemeye tahammülümüz kalmadı.” derler. Fakat Âdem *aleyhisselâm*; “Bu benim harcım değil.” diye özür beyan eder ve böylelikle bütün peygamberleri dolaşıp hepsinin şefaatinı rica ederlerse de hepsi de Âdem *aleyhisselâm* gibi özür beyan eder ve nihayet Cenâb-ı Peygamberimiz’e müracaat ederler ve bu şefaate sayesinde mahşerdeki kurtulup hesaba, mîzana çekilip herkes yerlerine yerleşirler. Bu şefaate büyük şefaate, umumî şefaate derler ki orada herkes terler içinde, âdetâ boğulmak durumuna gelmiş; bir taraftan da mahşerin ateşi, kalabalığı, sıkıntısı, susuzluğu, açlığı ayrı ayrı dertler ki bunlardan kurtulmak doğrusu en büyük bahtiyarlık sayılmaktadır.

2. Sevdikleri kimseleri hesaba çekilmeden cennete girmeleri için şefaattir.

3. Cehenneme girmeye müstehak olanlardan bazılarına şefaate edip cehennemden kurtarmasıdır.

4. Cehenneme giren muvahhidlerin, mü'minlerin, şefaati Resûlullah'la kurtulmalarıdır.

5. Ehl-i cehennem azaplarının tahfifidir; hafifletirilmesi için şefaattir.

Mâlumdur ki günahlar iki kısımdır. Birisi büyük günahlar, birisi de küçük günahlardır. Büyük günahların bir kısmı hukuka taalluk eder, hak sahipleriyle helâlleşmeye bağlıdır. Bir kısmı da tevbe ve istiğfara bağlıdır ve şefaati Resûlullah sayesinde afları mercûdur (umulur). Küçük günahlar ise tevbe edildikçe silinir; affa uğrarlar. Bir kısmı da doğrudan doğruya ibadetler, abdestler, namazlar, hayırlar, otomatik olarak silinir ve bazen de günahlar sevaba çevrilir.

﴿يُبدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ﴾²⁶⁶

[Allah, onların kötülüklerini iyiliklere çevirir.] âyet-i kerîmesi mûcibince bunlar hep Cenâb-ı Hakk'ın kullarına lütf u ihsânıdır. Zira çok merhametlidir ve merhametinin de hududu yoktur, vesselâm.

-59-

وَمَا الْمَقْتُولُ مُقْطُوعًا عَلَيْهِ سَوَى ذَا عِنْدَ أَصْحَابِ الضَّلَالِ

[Kâtil tarafından öldürülen kimsenin (kaderde belirlenmiş) ömrü eksik bırakılmış değildir. Ne var ki bu kanaat dalâlet sahiplerince benimsenmemiştir.]

Maktûl (öldürülen) kimsenin ölümü ecel-i maktu' değildir. Yani kat' olunmasa idi yine aynı vakitte ölmeyeceği kesin değildir. Ehl-i sünnet der ki; "Maktûl eceliyle ölmüştür, yani ömrü bitmiştir. Ecel vakti gelmiştir, öldürülme sebep olur. Yoksa onun eceli maktu'dur. Yani filan günün filan saatinde ve filan yerde ölecektir. Binâenaleyh eceli orada gelmiş ve ölmüştür, ölüm biç bir zaman ecelinin önüne geçemez."

Mutezile yine itiraz edip; "Eceliyle ölmemiştir." der. "Eğer öldürülmeseydi eceli gelinceye kadar yaşayacak idi." derler. Ve yine derler ki; "Öyle olsa, yani eceliyle ölmüş olsa ona dem, ikâb, diyet ve kısas müstehak olmazdı." diye iddia ederler. Halbuki bu cezalar katli

kâtilin işlemesiyle meydana gelmiştir. Her ne kadar ölümü Cenâb-ı Hak takdir etmişse de kâtil bu cürmü irtikâb ettiğinden başkaları da böyle katillere cesaret edemesinler diye hükmolunmuştur. Halbuki âyet-i kerîme açıktır:

﴿إِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِرُونَ﴾²⁶⁷

Ecel ne ileri gider ne de geri kalır. Halbuki:

﴿خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ﴾²⁶⁸

Ölümü halk eden Allahu Teâlâ hayatı da halk etmemiş midir? Hayata gelmek nasıl elimizde değilse ölüm de böyledir. Musannif şöyle bir hikâye ile bahsini kapatmıştır.

Birisi talebelik zamanında bir fırından ekmek almış. Bir kıtlık gününde cemaat fırının önünde pek kalabalık. Fırıncı bu talebeye hiç kulak asmamış, talebe de kızmış yerden aldığı bir taşı fırıncıya atmak istemiş. Fakat taşa uzandığı zaman taş kendiliğinden bunun avucuna gelmiş. Bundan ürken talebe “Bunun bir sebebi vardır.” diyerek taşı bir kenara bırakmış. Talebe sonrasını şöyle anlatıyor; “Biraz sabırla bekleyip ekmeği aldım, odama döndüm. Bir müddet sonra yine ekmek almak için fırına gittim. Baktım ki fırıncı başka bir adam, sordum; ‘Hasta ama bir türlü ölemiyor.’ Hemen taş aklıma geldi. Koyduğum yerden alıp evine gittik. Taşı usulca göğsüne koydum. Adam derhal öldü.”

Adamın ölümünün o taşla olacağına işaret edilmiştir.

Cenâb-ı Hak cümlemize îmân-ı kâmil ve amel-i sâlih nasip eylesin. Âmîn. Durağımız da cennet; komşumuz da Resûlullah olsun. Âmîn.

-60-

وَذُو الْإِيمَانِ لَا يَبْقَى مُقِيمًا بِسُوءِ الذَّنْبِ فِي دَارِ اشْتِعَالٍ

[İman sahibi olan kimse, günahlarının olumsuz tesiriyle, ateşi tutuşturulmuş cehennemde ebedî kalmaz.]

267 16/Nahl, 61.

268 67/Mülk, 2.

Beyitteki *işti'âl* kelimesi hem ehl-i cennetin nimetlerine hem de ehl-i cehennemden çeşitli azaplarına delâlet eden bir kelimedir.

İman sahibi olan mü'min, muvahhid bir kimse beşeriyet iktizası büyük günahlar işleyip sonra da tevbesiz ölse; bu kimse küffâr gibi cehennemde ebedî kalmaz ve nihayet gerek rahmet-i İlâhiyye ile ve gerek şefaât-i Resûlullah ile yine cennete girecektir.

Bu meselede dahi Mutezilîler itiraz edip; “Bu gibi günahkârlar cehennemde ebedî kalacaklardır.” der. Ehl-i sünnet ise; “Mü'min olan her muvahhid günahkâr olup tevbesiz ölmüş olsa yine cehennemde ebedî kalmayacaktır.” der.

Şimdi sen hangisini tasvip edersin? Tabîî insanoğlu günah işlemese iyidir. Fakat âciz mahlûklardır, nefislerine ekseriyetle mağlup olup bazı büyük günahları işleyenler de olur. Fakat imanı var, ibadetleri de vardır. Bunu küffâr gibi cehennemde ebediyen bırakmak hiç câiz olur mu? Allahu Teâlâ'nın sonsuz rahmetinden hiç mi istifade edilmeyecek?

Halbuki Cenâb-ı Hakk'ın şöyle bir sözü de var; “Eğer siz hiç günah etmeyecek olsanız, ben sizi giderir, yerinize günah işleyen bir kavmi getiririm ki tevbe ederler, ben de onları mağfiret ederim.”²⁶⁹ buyurur. “Zira benim iki sıfatım daha vardır ki bunlardan birisi Gaffâr birisi de Settâr'dır. Sonra benim bu iki sıfatımın da kullarım üzerinde tecellisi lazımdır.” Binâenaleyh Rahmân ve Râhîm olan Allahu Teâlâ aynı zamanda Gâffâr ve Settâr'dır. Kuluna gizlice der ki; “Şunları sen işledin değil mi? İşte ben de afv ve mağfiret eyledim.” Çünkü o sırada kul, boynunu bükecek, utandığından bir şey diyemeyecek. O zaman, böyle bir lütfâ mazhariyet onu kim bilir ne kadar sevindirecektir.

269 Müslim, “Tevbe”, 11; Ahmed b. Hanbel, II, 305; 309; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IX, 310-311, r. 6699-6670; Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 274, r. 7622.

SONSÖZ

Emâlî isimli meşhur itikad kitabından gücümün yettiği kadar Türkçe'ye haddim olmayarak çevirmeye çalıştım, inşaallah hata etmemişimdir. “Beşer şaşar.” diye meşhur bir sözümüz vardır, insan da hatadan ve kusurdan sâlim değildir. Allahu Teâlâ'nın avn ü inâyetine güvenerek biz de cehlimizle bu işe teşebbüs ettik. Kusurlarımızı cehlimize atfedip afv u müsamahalarınızı rica ederim.

Cenâb-ı Hak sizlere de bizlere de sonsuz rahmetinden, afv u mağ-firetinden, ikram ve ihsanlarda bulunsun. Ve nihayet, îmân-ı kâmil ile ve kelime-i şehâdeti de güzelce kalb ve lisan ile söyleye söyleye hatm-i enfâsı nasip ve müyesser eylesin ve cümle Ümmet-i Muham-med'i de cennet ve cemâliyle müşerref eylesin.

Âmîn. Bi-hürmeti seyyidi'l-mürselîn ve sallallahu alâ seyyidînâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmâîn...

Aziz kardeşim!

Senden bir ricam daha olacak. Herhalde kusuruma da bakmazsınız. Her gün hiç olmazsa yüz kere istiğfar eyle. Çünkü Cenâb-ı Peygamberimiz de yapardı. Yüz kere de *lâ ilâhe illallah* demeyi sakın bırakma. Fazla yaparsan zararı yok, faydası vardır. Fakat haddinden fazla değil. Yüz kere de “Allah” de. Zikrullahın efdalini işlemiş olursun. Yüz kere de Peygamberimiz'e salât ü selâmı sakın bırakma. Bunlar otururken de olur. Dilini ve gönlünü Allah'tan ayırma. Sonra emirlerine sımsıkı yapış ve yasaklarından da son derece kork ve kaç. Yasakların her biri vücudu kemiren fenâ mikroplar gibidir. Onun için ruhunun temizliğini istiyorsan, muhakkak günahlardan kaç ve kurtul, vesselâm...

KAYNAKLAR

Abd b. Humeyd, Ebû Muhammed Abd b. Humeyd b. Nasr el-Kissî (v. 249/863), *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd* (nşr. Mahmûd Muhammed Halil Saidî, Subhi es-Sammeraî), I-II, Kahire 1988.

Abdurrezzak, Ebû Bekir b. Hemmam es-San'anî (v. 211/826), *el-Musannef* (nşr. Habiburrahman el-A'zamî), I-XI, Beyrut 1983.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (v. 241/ 855), *Müsnedü'l-İmâm Ahmedî'bni Hanbel*, I-VI, İstanbul 1982.

, *Fedâilü's-sahâbe* (nşr. Muhammed Abbas), I-II, Beyrut 1403-1983.

Ali el-Müttakî, Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân el-Hindî (v. 970/1567), *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl* (nşr. Bekrî Hayânî-Saffetî's-Sekâ), I-XVI, Beyrut 1405/1985.

Begavî, Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mes'ud (v. 516/1122), *Şerhu's-sünne* (nşr. Şuayb el-Arnâvut-Muhammed Züheyr eş-Şâvîş), I-XV, Beyrut 1403/1983.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî (v. 458/1065), *el-Medhal ilâ Süneni'l-kübrâ* (nşr. Muhammed Ziyâuddîn el-A'zamî), Kuveyt ts.

, *el-Esmâ ve's-sıfât* (nşr. Abdullah b. Muhammed el-Hâşidî), I-II, Cidde 1413/1993.

, *Şuabü'l-îmân* (nşr. Ebû Hacer Muhammed Zağlûl), I-VII, Beyrut 1411/1990.

Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr el-İtkî (v. 292/904), *Müsnedü'l-Bezzâr (el-Bahru'z-zahhâr)* (nşr. Mahfûzurrahmân Zeynullah), I-XV, Medine 1423/2003.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (v. 256/870), *el-Câmi'u's-sahîh* (nşr. Muhammed Fuad Abdülbâkî), I-IV, Kahire 1980/1400.

Çelebi, Süleyman, *Mevlid* (haz. Faruk K. Timurtaş), Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, s. 115.

Çelikoğlu, Şahver, *Emâlî Şerhi Mâturidî Akâidi (İslâm'da İnanç Esasları)*, I-III, Marifet Yayınları, İstanbul 2009.

Dârekutnî, Ali b. Ömer ed-Dârekutnî (v. 385/995), *es-Sünen* (nşr. Şuayb el-Arnaûd-Hasan Abdülmün'im Şelbî-Abdüllatîf Hirzallah-Ahmed Berhûm), I-V, Beyrut 1424/2004.

, *es-Sıfât* (nşr. Abdullah el-Ganîmân), Medine 1402.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman (v. 255/868), *es-Sünen (Müsnedü'd-Dârimî el-ma'rûf bi-Süneni'd-Dârimî)* (nşr. Hüseyin Selîm Esed ed-Dârânî), I-IV, Riyad 1421/2000.

Deylemî, Ebû Sücâ' Şîreveyh b. Şehredâr (v. 509/1115), *el-Firdevs (el-Firdevs bi-me'sûri'l-hitâb)* (nşr. Saîd b. Besyûnî Zağlûl), I-V, Beyrut 1406/1986.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (v. 275/888), *Sünenü Ebî Dâvud* (nşr. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd), I-IV, İstanbul ts.

Ebû Nuaym, Ebû Nuaym el-İsfahânî (v. 403/1038), *Hilyetü'l-evliyâ*, I-X, Beyrut 1409/1988.

Ebû Tâlib el-Mekkî, Muhammed b. Ali b. Atıyye el-Hârisî (v. 386/996), *Kûtü'l-kulûb fî mu'âmeleti'l-mahbûb ve vasfu tarîki'l-mürîd ilâ makâmi't-tevhîd*, I-II, Beyrut 1426/2005.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (v. 307/919), *el-Müsned* (nşr. Hüseyin Selîm Esed), I-XIII, Dımaşk 1404/1984.

Ebu's-Şeyh, Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer (v. 369/979), *Kitâbu'l-A'zame* (nşr. Rızâullah b. Muhammed İdris el-Mübârekfûrî), I-V, Riyad 1419/1998.

Ebü'l-Mehâsin el-Fergânî, Fahrüddîn Hasan b. Mensûr el-Özcandî (v. 592/1196), *Fetâvâ Kâdîhân fî mezhebi'l-İmâmî'l-A'zami Ebî Hanîfete'n-Nu'mân* (nşr. Salim Mustafa el-Bedrî), I-III, Beyrut 2009.

Hakîm et-Tirmizî, Muhammed b. Ali b. Hasan (v. 320/932), *Nevâdiru'l-usûl fî ma'rifeti ehâdisi'r-Resûl*, I-II, Kahire 1429/2008.

Hâkim, Hâkim en-Nisâbûrî (v. 405/1014), *el-Müstedrek ale's-sahîhayn* (nşr. Mustafa Abdulkâdir Atâ), I-IV, Beyrut 1411/1990.

Harâitî, Ebû Bekr Muhammed b. Cafer b. Muhammed b. Sehl es-Sammerî (v. 327/939), *Mekârimü'l-ahlâk* (nşr. Eymen Abdül Cabir), I, Kahire 1419/1999.

Heysemî, Ebu'l-Hasan Nûreddîn el-Heysemî (v. 807/1404), *Mecma'u'z-zevâid ve menba'u'l-fevâid*, I-X, Beyrut 1967.

İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullah b. Adî b. Abdillâh el-Cürcânî (v. 365/976), *el-Kâmil fî du'afâi'r-ricâl* (nşr. Adil Ahmed Abdulmevcud-Ali Muhammed Muavviz), I-IX, Beyrut 1997/1418.

İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. el-Hasen b. Hibetullah (v. 571/1175), *Târîhu Medîneti Dımaşk* (nşr. Muhibbüddin el-Amrî), I-LX, Beyrut 1995.

, *Mu'cemu's-şuyûh*, I-III, Dımaşk 1421-2000.

İbn Ebî Âsım, Ebû Bekr İbnü'n-Nebil Ahmed b. Amr b. Dahhâk (v. 287/900), *Kitâbü's-Sünne*, I-II, Beyrut 1400/1980.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrahim (v. 235/849), *el-Kitâbü'l-Musannef fî'l-ehâdis ve'l-âsâr* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), I-VII, Beyrut 1989/1409.

İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed (v. 852/1449), *İthâfû'l-mehera bi'l-fevâidi'l-mübtekirati min etrâfi'l-aşera* (nşr. Züheyr b. Nasır), I-XIX, Medine 1415-1994.

, *Metâlibü'l-âliye* (nşr. Sa'd b. Nasır b. Abdi'l-Aziz), I-XIX, Suud 1419-1998.

İbn Hibbân, Ebû Hâtım Muhammed b. Hibbân (v. 354/965), *el-İhsân fî takrîbi Sahîhi'bnî Hibbân*, I-XVIII, Beyrut 1408-1988.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail b. Ömer (v. 774/1373), *Câmiü'l-mesânîd ve's-süneni'l-hâdi li-akvâmi's-senen = el-Hedy ve's-senen fî ehâdisi'l-mesânîd ve's-sünen* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş), I-X, Beyrut 1419/1998.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (v. 273/886), *Sünenü İbn Mâce*, I-II, İstanbul 1981.

İbn Receb el-Hanbelî, Ebu'l-Ferec Zeynüddin Abdurrahman b. Ahmed (v. 795/1393), *Şerhu Hadîsi Lebbeyk Allahumme Lebbeyk* (nşr. Velid Abdurrahman Muhammed), I, Mekke 1417-1996.

Kotku, Mehmed Zahid, *Ehli Sünnet vel-Cemaat Akadi-II* (Şerh-i Emâli Kısmı) (Özbekçe çeviri: Mirza Kencabek), Maverâünnehir Neşriyat, Taşkent 1999.

Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme (v. 454/1062), *Müsnedü's-Şihâb* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefî), I-II, Beyrut 1985/1405.

Makdisî, Ebû Abdillâh Ziyâüddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Ahmed Ziyâeddin (v. 643/1245), *el-Ehâdisü'l-muhtâre ev el-Müstahrecü mine'l-ehâdisi'l-muhtâre mimmâ lem yuharrice'l-Buhârî ve Müslim fî sahîhahimâ* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş), I-XIII, Beyrut 1420/2000.

Münâvî, Abdurraûf b. Ali b. Zeynelâbidîn el-Haddâdî el-Mısırî eş-Şâfî (v. 1031/1622), *Feyzü'l-kadîr şerhu'l-Câmi'i's-sağîr*, I-VI, Mısır 1356.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. Haccâc el-Kuşeyrî (v. 261/874), *Sahîhu Müslim* (nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I-V, Beyrut 1375/1956.

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali (v. 303/ 915), *es-Sünenü'l-kübrâ* (nşr. Hasan Abdülmün'im Şelbî), I-XII, Beyrut 1421/2000.

, *Sünenü'n-Nesâî*, I-VIII, İstanbul 1981.

Saîd b. Mansûr, Ebû Osman Saîd b. Mansur (v. 227/842), *Sünenü Saîd b. Mansûr* (nşr. Habiburrahman A'zamî), I-V, Riyad 1993.

Şa'rânî, Ebu'l-Mevâhib Abdülvehhab b. Ahmed (v. 973/1565), *Tabakâtü'l-kübrâ=Levâkihü'l-envâr fî tabakâtî'l-ahyâr*, I-II, Kahire 1993.

Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (v. 360/971), *ed-Duâ* (nşr. Mustafa Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1413/1991.

, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (nşr. Hamdi b. Abdülmecid es-Selefî), I-XXV, Kahire 1415/1993.

, *el-Mu'cemü'l-evsat*, (nşr. Târik b. Avvadallah b. Muhammed-Abdulmuhsin b. İbrahim el-Huseynî), I-X, Kahire 1415/1995.

, *el-Mu'cemü's-sağîr (er-Ravzü'd-dânî ile'l-mu'cemi's-sağîr li't-Taberânî)* (nşr. Muhammed Şukûr Mahmûd el-Hâc Emrîr), I-II, Beyrut 1985/1405.

, *Müsnedü's-Şâmiyyîn* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefî), I-IV, Beyrut 1409/1989.

Taftazânî, Saduddin Mesud b. Ömer b. Abdillâh (v. 793/1391), *Şerhu'l-Makâsîd fî ilmi'l-keîlâm*, I-II, Pakistan 1401-1981.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa (v. 279/892), *Sünenü't-Tirmizî* (nşr. İbrahim Atve Avd), I-V, İstanbul 1981.

Topaloğlu, Bekir, *Emâli Şerhi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2008.

DİZİN

A

Abbas 21, 23, 40, 61, 245
 Abdest 198
 Abdullah 21, 61, 171, 187,
 245, 246, 247, 248
 Abdullah b. Abbas 21, 61
 Abdurrahman 35, 61, 120,
 192, 246, 247
 Abdurrahman b. Avf 35, 61,
 120, 192
 Abdülmelik b. Umeyr 141
 Acemistan 38
 Acem ordusu 189
 Âdem (as.) 22, 26, 32, 33, 73,
 77, 78, 118, 134, 158,
 160, 171, 173, 176, 178,
 184, 239
 âhîret 13, 31, 67, 82, 87, 173,
 217, 223
 Âişe (Hz.) 28, 36, 144, 193,
 195, 196
 Akıl 47, 168, 200
 Akl-ı atâî 47
 Akl-ı garîzî 47
 Akl-ı tekellüfî 47
 Akl min ciheti'n-nübüvve 47
 Akl min ciheti's-şeref 47
 Ali (Hz.) 23, 31, 35, 36, 38,
 39, 79, 80, 94, 95, 120,
 141, 142, 143, 144, 145,

146, 167, 181, 185, 187,
 188, 189, 190, 191, 192,
 193, 195, 196, 200, 206,
 216, 245, 246, 247, 248
 Amel 9, 11, 56, 83, 203, 231
 Arabistan 17, 194
 Arapça 86, 182, 228
 Arap kabileleri 171
 Arş 55, 66, 94, 105, 128, 146,
 147, 159, 175, 177
 Avrupa 16, 207, 208, 219
 Ayne'l-yakîn 84
 Azrâil 168

B

Baki 39
 Begavî 44, 141, 216, 245
 Belkıs 184
 Beşîr 222
 Beyhakî 23, 41, 44, 57, 67,
 133, 134, 140, 141, 143,
 144, 145, 150, 161, 188,
 216, 224, 230, 242, 245
 Beyt-i Makdis 28
 Bilâl-i Habeşî 11, 61

C

Cebriyye 23, 24, 53, 54, 67,
 92, 93
 cehennem 11, 13, 28, 31, 32,

38, 47, 73, 82, 85, 145,
157, 159, 161, 163, 166,
167, 168, 233, 235, 236,
239, 240, 242

cemaat 21, 120, 247

Cennet 29, 32, 35, 42, 57, 85,
117, 144, 154, 159, 160,
161, 165, 191, 224, 225

Cevher 108, 137

Cezayir 194

Cisim 137

Ç

Çin 88, 152; -ci 194

D

Davud (as.) 26, 73, 178

Dehrî 58

E

Ebu's-Şeyh Dârimî 141

Ebû Tâlib-i Mekkî 18

Ebû Bekir (Hz.) 35, 108, 120,
189, 190

Ehl-i kıble 21

Ehl-i Medine 38, 39

Ehrimen 151

enbiyâ 28, 43, 56, 172

Enes 79

Esmâ-i Hüsna 128, 132, 136,
218

evliyâ 43, 44

Evzaî 203

Eyyûb 61, 66

Ezârika 205

F

Fâtıma (Hz.) 192, 195, 196

Fas 194

Felsefeciler 138

Firavun 82, 180, 202, 225

G

Gaziantep 45

Göz değmesi 119

Günah Kitabı 170, 205

H

Hafsa (Hz.) 61

Hakka'l-yakîn 84

Hanbelî mezhebi 146

Hanefîler 200, 201, 211

Harun 39, 80, 176, 193

Hasan 40, 61, 62, 164, 189,
195, 246, 247, 248

Hatice (Hz.) 88

Havf 84

Hayır ve şer 23, 53, 62, 130

hıristiyanlar 25

Hindistan 152

Horasan 62

Hulûliyye 94

Humus 185

Hüseyin 40, 61, 189, 195, 196,
197, 245, 246

I

Irak 38, 62, 147, 194

İ

İbrahim 26, 28, 66, 73, 78, 88,
130, 173, 176, 178, 201,
220, 221, 247, 248

İlliyyîn 231

İlme'l-yakîn 84

İmam Ahmed 26, 140

İmâm-ı Şâfiî 11, 18, 57, 93, 95
 İman 7, 8, 9, 12, 24, 54, 55,
 56, 57, 61, 62, 64, 72,
 76, 77, 82, 83, 88, 110,
 118, 123, 183, 198, 199,
 202, 204, 207, 210, 241,
 242

İncil 26, 73

İrâde 105, 116, 129

İsa (as.) 20, 25, 26, 45, 66, 73,
 78, 87, 89, 120, 151, 173,
 176, 182, 183

İsevî 99

İsrafil 174

itîkad 7, 22, 26, 72, 93, 96,
 105, 109, 110, 152, 183,
 201, 206, 210, 226, 243

K

Kâbe-i Muazzama 169

Kaderiyye 23, 24, 26, 53, 54,
 76, 93, 94, 134

Kâfir 21, 22, 68, 76, 202, 206,
 210, 223, 239

Katar 194

Kesb 55

Kıtmîr 45, 182

kıyamet 13, 29, 30, 33, 38,
 58, 78, 85, 89, 109, 112,
 115, 117, 153, 155, 156,
 162, 167, 173, 179, 222,
 225, 227, 231, 233, 234,
 236, 237, 238

Kızılbaşlık 66

Kureyş müşrikleri 36

Kuveyt 194, 245

Küfür 56, 204, 208

Kürsü 128

L

Libya 194

Lokman 180, 181

Lübnan 194

M

Mahmud eş-Şâmî 21

Marifet 246

Medine-i Münevvere 37, 38,
 88, 119, 182, 184

Mekke-i Mükerreme 7, 119,
 169

Mekke müşrikleri 37

Meryem 31, 45, 182, 212, 235

Mescid-i Haram 117, 174

Mevâkîf 162

Meymûne 61

Meyyit 26

Mısır 38, 185, 194, 248

Mikâil 37, 79, 168

mirac 28, 48, 174, 176, 185

Muaviye 193, 196

Muaz b. el-Yemânî 61

Mucize 169

Muhabbet 84

Muhabbetullah 65

muhaddis 8, 57, 203

Muhammed b. el-Hanefiyye 40

Muhammed b. Hasan 62

Muhammed b. Ka'b el-Kurtubî
 62

Musa (as.) 20, 26, 39, 62, 66,
 73, 74, 75, 78, 80, 163,
 173, 176, 178, 180, 185,
 193, 202

Mutezile 26, 76, 80, 92, 93,

94, 95, 133, 164, 165,

166, 188, 199, 203, 206,

223, 237, 240

Mübeşşir 222

Mücessime 94, 135

Müflis 85

Mü'min 8, 13, 21, 23, 27, 43,
46, 52, 65, 67, 81, 83,
155, 202, 215, 225, 242

Mürcie 81, 92, 93, 95, 205

Müslüman 9, 83, 140, 198,
223, 224

Müşebbihe 92, 93, 134

Müşrik 49

N

Nasara 25

nebîler 43, 81, 172

Nil 185

Nuh (as.) 173

O

Osman (Hz.) 35, 38, 39, 40,
61, 94, 120, 187, 189,
190, 191, 192, 193, 248

Ö

ölüm 9, 12, 54, 127, 141, 144,
155, 161, 221, 224, 240,
241

Ömer (Hz.) 25, 35, 37, 38, 39,
40, 47, 53, 61, 64, 65,
79, 108, 119, 120, 182,
184, 185, 186, 189, 190,
192, 193, 246, 247, 248

Ömerü'n-Nesefî 78

P

Peygamber sallallahu aleyhi ve

sellem'in çocukları 88

R

Ramazan Efendi 18

Rebî 140

Recâ 84, 85

Rıza 42, 84

Ruh 154, 155

Rum ordusu 189

Ruşçu 194

S

Sa'd b. Ebî Vakkas 35, 192

Saîd b. Zeyd 35

Sâzenûş 45

Semer kand 209

sırat köprüsü 32, 235

Siccîn 231

Sihir 119

Sûr 58, 225

Sûre-i Mülk (Tebâreke) 26, 26,
99, 136, 223

Suriye 38, 194

Sübkî 199

Süleyman 45, 78, 175, 184,
185, 246, 248

Süleyman Çelebi 175

Ş

Şam 182, 189

Şefaât 85, 236

Şiîler 93

Şit 26, 73

T

takvâya 31

Talhâ (Hz.) 35, 61, 94, 120,
192, 193, 206

Tarsus 45
 Tevekkül 84
 Tevfîk 53
 Tevrat 26, 28, 73
 Tirmizî 26, 27, 30, 37, 38, 43,
 44, 78, 80, 143, 146, 183,
 188, 193, 196, 215, 223,
 236, 237, 238, 246, 248
 Türkler 194

U

Uhud 35
 Urya 178

Ü

Ürdün 194

V

Vâsıl b. Atâ 164
 Vitir namazı 60, 61, 62

Y

Yahya 176
 Yemen 194
 Ye's 84
 Yezîd 196, 197, 247
 Yûsuf 247

Z

Zekeriyya 45
 Zübeyr 35, 61, 94, 120, 192
 Zübeyr b. Avvam 35
 Züleyha 178
 Zülkarneyn 180, 181